

الحاجی ماطر شکاری باقالویک
 رئیس الامام فی اسود جبل یوغولارویا
 الیوم سقا و عشرین من شهر جمادی الاول
 فی سنة ۱۳۱۰ من هجرت

GRAMATIKA

ARAPSKOG JEZIKA

ZA NIŽE RAZREDE MEDRESA I SREDNJIH ŠKOLA

II DIO

SINTAKSA I ČITANKA SA RJEČNIKOM

NAPISALI:

Dr. ŠAĆIR SIKIRIĆ, MUHAMED PAŠIĆ I MEHMED HANDŽIĆ

IZDANJE VAKUFSKE DIREKCIJE U SARAJEVU

1 9 3 6

DRŽAVNA ŠTAMPARIJA U SARAJEVU

Ovaj je udžbenik izrađen po nalogu Ulema-medžlisa u Sarajevu prema programu koji je sastavila naročita anketa. Rukopis udžbenika je pregledan i ispravljen od stručnjaka, pa je zaključkom Odbora Naiba za I. V. Z. u Sarajevu br. Pov. 94/36 od 26 aprila 1936 odobren za uporabu u nižim razredima medresa i sličnih srednjih škola.

II DIO

SINTAKSA

Nauka o nizanju riječi u rečenici zove se sintaksa (عِلْمُ النَّحْوِ)

Ova se nauka dijeli na sintaksu imena, sintaksu glagolskih oblika i sintaksu čestica.

A) SINTAKSA IMENA

Ime može biti:

a) primitivno (الْبَاسِطُ) t. j. ono koje nije izvedeno iz druge riječi, na pr. قَلَمٌ *pero*, أَرْضٌ *zemlja*.

b) izvedeno (الْمُشْتَقُّ) t. j. ono koje je izvedeno od infinitiva.

Infinitiv (الْمَصْدَرُ) t. j. glagolska imenica je dakle oblik iz kog se tvore izvedena imena. Infinitiv je od I vrste glagola nepravilan (سَمَاعِيٌّ), a od proširenih glagolskih vrsta pravilan (قِيَاسِيٌّ).

Infinitiv kao الْمُضَافُ može imati aktivno (إِلَى الْفَاعِلِ) i pasivno značenje (مُضَافٌ إِلَى الْمَفْعُولِ). Kada infinitiv ima aktivno značenje, imenica iza njega stoji kao subjekatski genitiv, na pr. بُكَاءُ الْوَلَدِ *plakanje djeteta*, t. j. *dijete plače*. Prema tome je subjekat glagolskog infinitiva u izgovoru (لَفْظًا) u genitivu, a po značenju (مَحَلًّا) u nominativu.

Ako infinitiv ima pasivno značenje, onda je iza njega objekatski genitiv, na pr. حَجُّ الْبَيْتِ وَ لِلَّهِ عَلَى النَّاسِ *Ljudska je dužnost u ime Boga posjećanje Kabe* t. j. *posjećati Kabu*. U ovom slučaju je glagolski objekat u izgovoru (لَفْظًا) u genitivu, a po značenju (مَحَلًّا) u akuzativu.

Kada infinitiv koji je postao od tranzitivna glagola ima aktivno značenje, dolazi glagolski subjekat kao subjekatski genitiv, a objekat ostaje u akuzativu ili s prijedlogom u genitivu kao dalji objekat, na pr. *كَانَتْ غَلَبَةُ الْجَيْشِ الْأَعْدَاءَ (لِلْأَعْدَاءِ)* *Vojska je pobijedila neprijatelja.*

Uz infinitiv može stajati i genitiv koji znači mjesto ili vrijeme, na pr. *تَعْلِيمُ الْمَدْرَسَةِ* *ulazak u džamiju*; *دُخُولُ الْمَسْجِدِ* *školska obuka*; *نَوْمُ اللَّيْلِ* *noćno spavanje.*

Iz infinitiva izvedena imena su:

1) Particip aktivni (إِسْمُ الْفَاعِلِ), koji se tvori od aktivnih glagola i pokazuje osobu koja vrši glagolsku radnju ili znači prolazno stanje u kome se neko ili nešto nalazi, na pr. *كَاتِبٌ* *koji piše*; *نَائِمٌ* *koji spava*. Particip aktivni kao imenica može biti الْمُضَافُ pa ako je particip postao od tranzitivnog glagola, onda iza njega slijedi objekatski genitiv, na pr. *زَيْدٌ كَاتِبُ الْمَكْتُوبِ* *Zejd je pisac pisma*. Ako li je particip postao od intransitivnog glagola, onda iza njega slijedi genitiv mjesta ili vremena, na pr. *نَائِمٌ السَّحَرِ* *koji spava u zoru*; *سَاكِنُ الْبَلَدِ* *koji stanuje u gradu.*

2) Particip pasivni (إِسْمُ الْمَفْعُولِ) tvori se od pasivnih glagola i znači osobu ili stvar na kojoj se vrši glagolska radnja pa iza njega slijedi objekatski genitiv, na pr. *زَيْدٌ مَسْمُوعُ الْكَلِمَةِ* *Zejdova se riječ čuje* (zapravo: *Zejd je čuvene riječi*).

3) Pridjev (الصِّفَةُ الْمُشَبَّهَةُ) znači stalno ili prolazno svojstvo osobe ili stvari. Pridjevi se tvore od 4 razreda neprelaznih i 5 razreda I vrste glagola, na pr. *فَرِحَ* *veseo*; *كَبِيرٌ* *velik*; *star*. Od proširenih glagolskih vrsta pridjev dolazi na oblik participa aktivnoga, na pr. *مُسْتَقِيمُ الرَّأْيِ* *ispravna mišljenja.*

Iza pridjeva dolazi subjekatski genitiv, na pr. *زَيْدٌ حَسَنُ السَّيْرِ* *Zejd je lijepa vladanja.*

U prvom dijelu ove knjige (str. 41, 42, 43, 93, 94, 95 i 101) navedeni su oblici pridjeva i oba participa od I i proširenih glagolskih vrsta. Značenje riječi međutim odlučuje o tome da li

će se riječ smatrati participom ili pridjevom. Ako riječ naime znači osobu koja vrši ili trpi glagolsku radnju ili se nalazi u nekom prolaznom stanju, smatra se participom, a ako pokazuje stalno ili prolazno svojstvo, onda je pridjev. Tako riječ *عَالِمٌ* *učen* može biti pridjev premda ima oblik participa aktivnoga, a *مَرِيضٌ* *bolestan* i *جَرِيحٌ* *ranjen* su participi premda imaju pridjevni oblik.

4) Komparativ i superlativ pridjeva (إِسْمُ التَّفْضِيلِ) dolazi na oblik أَفْعَلُ od I vrste glagola od kojih pozitiv pridjeva nije na oblik أَفْعَلُ. Od proširenih glagolskih vrsta i od pridjeva čiji pozitiv ima oblik أَفْعَلُ tvori se komparativ i superlativ, da se pridjev pretvori u glagolsku imenicu u akuzativu bez određenog člana i pred nju stavi riječ أَشَدُّ *jači*, أَقَلُّ *manji*, أَكْبَرُ *veći*, أَعْظَمُ *veći* i t. d., na pr. أَحْمَرُ *crven* — أَشَدُّ حُمْرَةً مِنْ (crveniji od), الْأَشَدُّ حُمْرَةً *najcrveniji*, مُتَدَدٌ *pružen* — أَقَلُّ امْتِدَادًا *kraći*.

Oblik أَفْعَلُ u komparativu ostaje isti bez obzira na rod i broj i iza njega stoji prijedlog مِنْ, a u superlativu je الْمُضَافُ imenici ili ličnoj zamjenici ili ima određeni član.

A) Kada superlativ ima određeni član, mijenja se prema svojoj imenici po rodu i broju ovako:

	Muški rod:	Ženski rod:
Singular	الْأَفْعَلُ	الْفُعْلَى
Dual	الْأَفْعَلَانِ	الْفُعْلَيَانِ
Pr. plur.	الْأَفْعَلُونَ	الْفُعْلَيَاتُ
Nepr. plur.	الْأَفْعَالُ	الْفُعْلُ

Primjeri:

Muški rod:

Singular	الرَّجُلُ الْأَفْضَلُ	najvredniji čovjek
Dual	الرَّجُلَانِ الْأَفْضَلَانِ	dvojica najvrednijih ljudi

Pr. plur. **الرَّجَالُ الْأَفْضَلُونَ** najvredniji ljudi

Nepr. plur. **الرَّجَالُ الْأَفْضَلُ** najvredniji ljudi

Ženski rod:

Singular **الْأَمْرَأَةُ الْفُضْلَى** najvrednija žena

Dual **الْأَمْرَأَتَانِ الْفُضْلَيَانِ** dvije najvrednije žene

Pr. plur. **النِّسَاءُ الْفُضْلَيَاتُ** najvrednije žene

Nepr. plur. **النِّسَاءُ الْفُضْلُ** najvrednije žene.

B) a) Kada je superlativ **الْمُضَافُ** određenom imenu, može se slagati u rodu i broju sa imenicom kojoj pripada, a može biti i u jednini muškog roda bez obzira na rod i broj imenice. Genitiv (**الْمُضَافُ إِلَيْهِ**) ovoga superlativa stoji u množini, na pr.

Muški rod:

Singular **أَفْضَلُ الرَّجَالِ** najvredniji čovjek

Dual **أَفْضَلَا (أَفْضَلُ) الرَّجَالِ** dva najvrednija čovjeka

Pr. plur. **أَفْضَلُو (أَفْضَلُ) الرَّجَالِ** najvredniji ljudi

Nepr. plur. **أَفْضَلُ (أَفْضَلُ) الرَّجَالِ** najvredniji ljudi

Ženski rod:

Singular **فُضْلَى (أَفْضَلُ) النِّسَاءِ** najvrednija žena

Dual **فُضْلَيَا (أَفْضَلُ) النِّسَاءِ** dvije najvrednije žene

Pr. plur. **فُضْلَيَاتُ (أَفْضَلُ) النِّسَاءِ** najvrednije žene

Nepr. plur. **فُضْلُ (أَفْضَلُ) النِّسَاءِ** najvrednije žene.

b) Ako je superlativ **الْمُضَافُ** neodređenoj imenici, ostaje u jednini muškog roda kao i komparativ, a njegov **الْمُضَافُ إِلَيْهِ** može biti u singularu, dualu ili pluralu, na pr.

مُحَمَّدٌ أَكْبَرُ رَجُلٍ Muhammed je najveći čovjek

فَاطِمَةُ أَفْضَلُ أَمْرَأَةٍ Fatima je najvrednija žena

فَاطِمَةُ وَعَائِشَةُ أَفْضَلُ أَمْرَأَتَيْنِ Fatima i Aiša su dvije najvrednije žene

سَالِمٌ وَرَاسِمٌ وَكَاسِمٌ أَفْضَلُ طَالِبِينَ Salim, Rasim i Kasim su najvredniji učenici.

5) Imenica mjesta i vremena (إِسْمُ الْمَكَانِ وَالزَّمَانِ).

6) Imenica oruđa (إِسْمُ الْأَلَاةِ).

Od imena su izvedene:

1) Imenice koje znače mnoštvo nečega na nekom mjestu (إِسْمُ الْكَثْرَةِ) i dolaze na oblik مَفْعَلَةٌ, na pr. مَأْسَدَةٌ gdje ima mnogo lavova (od أَسَدٌ lav); مَقْشَاةٌ gdje ima mnogo krastavica (od قِشَاءٍ krastavica).

2) Pridjevi koji znače pripadnost nečemu (إِسْمُ الْمُنْسُوبِ), na pr. قُرَيْشِيٌّ Kurejšija, مَكِّيٌّ Mekkanac.

3) Deminutiv (إِسْمُ التَّصْغِيرِ), na pr. رَجُلٌ čovjek, رَجُلٌ čovječuljak, عَصْفُورٌ vrabac, عَصِيفِيرٌ vrapčić, عَقْرَبٌ - عَقِيرِبٌ štipavčić, مَكْتُوبٌ - مَكْتَبٌ pisarčić, مَكْتُوبٌ - مَكْتَبٌ pisamce.

Određena i neodređena imena (الْمَعْرِفَةُ وَالنَّكِرَةُ)

Arapska imena (الْأَسْمَاءُ) mogu biti određena (الْمَعْرِفَةُ) i neodređena (النَّكِرَةُ).

Određenih imena ima sedam vrsta:

1) Vlastita imena (الْعَلَمُ), na pr. أَحْمَدُ Ahmed; زَيْنَبُ Zejneba; دِمَشْقُ Damask; الْجَزَائِرُ Alžir i t. d.

2) Lične zamjenice (الْمُضَمَّرَاتُ - الضَّمَاثِرُ), na pr. أَنَا ja; أَنْتَ ti; هُوَ on; هُمْ oni; نَحْنُ mi.

3) Pokazne zamjenice (أَسْمَاءُ الْإِشَارَةِ), na pr. هَذَا ili ذَا ovaj; هَذِهِ ili ذِه ova; أُولَئِكَ oni.

4) Odnosne zamjenice (الْمَوْصُولَاتُ - أَسْمَاءُ الْمَوْصُولِ), na pr. مَا što; مَنْ ko; كَوِي كَوِي koja; الَّذِي koji.

5) Riječi koje imaju određeni član (الْمُعَرَّفُ بِاللَّامِ), na pr. الرَّجُلُ čovjek (poznati); الرَّحِيمُ milostivi; الثَّالِثُ treći.

Ako vlastito ime ima određeni član, ne može ga izgubiti, osim kada je *اَلْمُضَافُ* ili u vokativu, na pr. *اَلرَّشِيدُ* Rešid; *اَلنَّابِغَةُ* Nabiga; *اَلسَّمُوءِلُ* Samuel; *اَلْمَدِينَةُ* Medina; *اَلشَّامُ* Sirija, ali *يَا نَابِغَةُ* O Nabiga; *مَدِينَةُ النَّبِيِّ* Grad Božjeg poslanika, Medina.

Ako opet vlastito ime nema određenog člana, ne može ga dobiti, na pr. *مُحَمَّدٌ* Muhammed; *عَمْرُو*¹⁾ Amr; *مَكَّةُ* Mekka; *مِصْرُ* Egipat.

Neka vlastita imena mogu imati određeni član, a mogu biti i bez njega, na pr. *اَلْفَضْلُ* i *فَضْلٌ* Fadl; *اَلْعَبَّاسُ* i *عَبَّاسٌ* Abbas; *اَلْحَارِثُ* i *حَارِثٌ* Haris.

Kako je vlastita imenica sama po sebi određena, određeni član koji stoji na takoj imenici zove se *اَلْاَلَامُ اَلزَّائِدَةُ* suvišni *اَلْ*.

Isto se tako smatra suvišnim *اَلْ* u odnosnim zamjenicama *اَلَّتِي* i *اَلَّذِي*.

6) Ime koje je u genitivnoj vezi kao *اَلْمُضَافُ* jednoj od spomenutih pet vrsta određenih riječi, na pr. *دَارُ زَيْدٍ* Zejdova kuća; *دَارُكَ* tvoja kuća; *دَارُ مَنْ* kuća onoga ili čija kuća? *دَارُ الرَّجُلِ* kuća čovjeka (poznatoga).

7) Vokativ (*اَلْمُنَادَى*), kada se doziva neko određeno lice, na pr. *يَا رَجُلُ* čovječe! *يَا صَالِحَةً* dobra!

Vlastite imenice (*اَلْعَلَمُ*)

Vlastita imenica može biti jedna riječ, na pr. *عُمَرُ* Omer; *مَكَّةُ* Mekka; *اَلشَّامُ* Sirija, a može biti sastavljena od dvije riječi, na pr. *بُخْتَنْصَرُ* Nebukadnezar, *سَيْبَوَيْه* Sibevejh, *عَبْدُ اللَّهِ* Abdulah, *حَضَرَ مَوْتُ* Teebbeta Šerren, *بَعْلَبَكُ* Balebekk (ime grada), *تَابَّطُ شَرًّا* Hadremevt.

¹⁾ Riječ *عَمْرُو* ima u nominativu i genitivu na kraju *و* (*وَإِوْ عَمْرُو*), a u akuzativu *ا*, da se razlikuje od *عُمَرُ*.

Arapí razlikuju tri vrste osobnih imena:

- 1) Pravo ime (الْأَسْمُ), na pr. أَحْمَدُ *Ahmed*.
- 2) Naziv koji počinje riječju أَبٌ, أُمٌّ, ابْنٌ ili بِنْتُ (الْكُنْيَةُ), na pr. أَبُو الْقَاسِمِ *Ebul-Kasim*; أَبُو حَنِيفَةَ *Ebu Hanifa*; أُمُّ عَطِيَّةَ *Ummu Atijja*; ابْنُ الْأَثِيرِ *Ibnul-Esir*; بِنْتُ خُوَيْلِدٍ *Bintu Huvejlid* i
- 3) Priimenak t. j. naziv po nekom svojstvu (الْلَقَبُ), na pr. الصِّدِّيقُ *Siddik* (iskreni); الْفَارُوقُ *Faruk* (koji strogo razlikuje istinu od neistine); الْبَغْدَادِيُّ *Bagdadanin*; النَّحْوِيُّ *gramatičar*; الْهَاشِمِيُّ *Hašimija*.

Lične zamjenice (الْمُضَمَّرَاتُ — الضَّمَائِرُ)

Sastavljene lične zamjenice (الضَّمِيرُ الْمُتَّصِلُ) mogu biti u nominativu, genitivu i akuzativu. Sastavljena zamjenica je u nominativu kao glagolski subjekat (الْفَاعِلُ) ili u akuzativu kao objekat (الْمَفْعُولُ بِهِ), ako je sastavljena s glagolom, na pr. ضَرَبْتُ *Udario sam*; ضَرَبْتُهُ *Udario sam ga*. Ako je sastavljena lična zamjenica spojena uz ime ili uz prijedlog, onda je u genitivu, na pr. كِتَابُكَ *tvoja knjiga*. Sastavljena zamjenica uz glagol može biti izrečena, a može se samo pomišljati, na pr. ضَرَبْتُ *Udario sam*; زَيْدٌ ضَرَبَ (هُوَ) *Zejd je udario*.

Rastavljena lična zamjenica (الضَّمِيرُ الْمُنْفَصِلُ) stoji u nominativu kao subjekat imenske rečenice, na pr. هُوَ عَالِمٌ *On je učen*; هِيَ مُعَلِّمَةٌ *Ona je učiteljica*, ili u akuzativu kao objekat, na pr. مَا رَأَيْتُ إِلَّا إِيَّاكَ ili إِيَّاكَ رَأَيْتُ *Samo sam tebe vidio*.

Lična zamjenica u 3 licu (ضَمِيرُ الْغَائِبِ) uvijek se odnosi na riječ koja je u rečenici prije te zamjenice. Ime na koje se odnosi lična zamjenica zove se الْمَرْجِعُ, na pr.

جَاءَنِي زَيْدٌ فَأَكْرَمْتُهُ *Došao mi je Zejd pa sam ga počastio*;
 جَاءَنِي زَيْدٌ وَآمَرٌ فَأَكْرَمْتُهُمَا *Došao mi je Zejd i Amr pa sam ih počastio*;

جَاءَنِي الرِّجَالُ فَأَكْرَمْتُهُمْ *Došli su mi ljudi pa sam ih počastio*.

Katkada se dogodi da se lična zamjenica u 3 licu odnosi na cijelu rečenicu, koja iza nje slijedi. Ova zamjenica nema *كَانَ* (هُوَ) i zove se *صَمِيرُ الشَّانِ* (zamjenica koja izražuje činjenicu), ako je muškoga roda, a *صَمِيرُ الْقِسَّةِ*, ako je ženskoga roda, na pr. *كَانَ (هُوَ) Zejd je učen; إِنَّهُ زَيْدٌ عَالِمٌ* Zaista je Zejd učen; *كَانَ (هُوَ) Zejd je stajao; هِيَ الدُّنْيَا أَقْلُ مِنَ الْقَلِيلِ* Ovaj svijet je manji od najmanjega.

Pokazne (demonstrativne) zamjenice (*أَسْمَاءُ الْإِشَارَةِ*) i odnosne (relativne) zamjenice (*الْمَوْصُولَاتُ*) naučili smo u I dijelu ove knjige. Treba naročito istaknuti da se nastavak *كَ* u pokaznih zamjenica kao što je *أُولَئِكَ, ذَٰلِكَ, ذَٰلِكَ* smatra ličnom zamjenicom. Ova se zamjenica katkada ravna u broju i rodu prema licu s kojim se govori, na pr. *ذَٰلِكُنَّ, ذَٰلِكُمْ, ذَٰلِكُمَا, ذَٰلِكَ, ذَٰلِكَ* ovaj ili onaj. Prefiks *هَـ* kod pokaznih zamjenica nije sastavni dio zamjenice, nego je prilog (*حَرْفُ التَّنْبِيهِ*) i znači »eto«, na pr. *هَٰذَا (eto) ovaj; هَٰؤُلَاءِ (eto) ovi, ove.*

Katkada pokazna zamjenica ima prefiks *هَـ* i na kraju ličnu zamjenicu kao sufiks, na pr. *هَٰذَاكَ (eto ti) ovaj.*

Određeni član na participu aktivnom i pasivnom smatra se kao odnosna zamjenica, na pr. *الَّذِي يَضْرِبُ* znači što i *الضَّارِبُ* koji tuče, *الَّتِي تُضْرَبُ* znači što i *الْمَضْرُوبَةُ* koja je tučena.

Određeni član (*لَامُ التَّعْرِيفِ*) i nunacija (*التَّنْوِينُ*)

U određena imena spada ime koje na početku ima određeni član *ال* (*لَامُ التَّعْرِيفِ*). Ako ime nema određenog člana, onda mora na kraju imati nunaciju (*التَّنْوِينُ* ¹⁾) ako ide po potpunoj deklinaciji. Nunacija je *ن* na kraju imena koji se ne piše,

¹⁾ Zamjenice nemaju određenog člana niti nunacije, na pr. *هُوَ, أَنْتَ, أَنَا* i t. d.

ali se izgovara. Ovaj se ن u izgovoru spaja uz vokal zadnjeg suglasnika, a u pismu se označuje na taj način, da se zadnji vokal kod imena podvostruči, na pr. ¹⁾ زَيْدًا - زَيْدٍ - زَيْدٌ.

Određeni član može značiti:

- a) određenost vrste (لَامُ الْجِنْسِ);
- b) određenost jedne jedinice (لَامُ الْعَدَدِ).

Određeni član koji znači određenost vrste može biti:

- 1) Određenost vrste kao cjeline (لَامُ الْجِنْسِ) na pr. *وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ* Od vode smo stvorili svaku živu stvar. To znači od vode kao vrste pa se ne može mjesto određenog člana staviti riječ *كُلُّ* i mjesto *الْمَاءِ* reći *كُلِّ مَاءٍ* od svake vode.
- 2) Određenost svake pojedine jedinice od neke vrste (لَامُ الْجِنْسِ), na pr. *سُيِّئَ كُلُّ إِنْسَانٍ ضَعِيفًا* Svaki je čovjek stvoren slabim. U ovom slučaju ostaje značenje isto i kad bi se određeni član u *الْإِنْسَانِ* zamijenio riječju *كُلُّ* svaki.

Jedinica sa određenim članom (لَامُ الْعَدَدِ) može biti određena:

- 1) Kada je već jedanput spomenuta (لَامُ الْعَدَدِ الذِّكْرِي), na pr. *جَاءَنِي ضَيْفٌ فَأَكْرَمْتُهُ الضَّيْفَ* Došao mi je gost pa sam toga gosta počastio. Mjesto ove određene imenice može se uvijek staviti lična zamjenica. Tako se u gornjem primjeru može reći *جَاءَنِي ضَيْفٌ فَأَكْرَمْتُهُ* Došao mi je gost pa sam ga počastio.
- 2) Ako je govor o nečem što je već otprije poznato (لَامُ الْعَدَدِ الْعِلْمِي), na pr. *جَاءَ الْأَمِيرُ* Došao je vladar.
- 3) Ako se ističe neka neodređena jedinica od neke vrste (لَامُ الْعَدَدِ الذِّهْنِي), na pr. *فَأَكَلَهُ الذِّئْبُ* Pojeo ga je (neki) vuk.

Ime koje ima određeni član koji je naveden pod 3), smatra se kao da nije ni određeno.

¹⁾ Vlastito ime gubi na kraju nunaciju, ako iza njega stoji kao apozicija riječ *ابْنٌ* sa svojim genitivom, na pr. *زَيْدُ ابْنِ إِبْرَاهِيمَ* Zejd, sin Ibrahimov.

Vokativ (اَلْمُنَادَى)

Čestice kojima se doziva (حُرُوفُ التَّيْدَاءِ) jesu: يَا, هَيَّا, أَيَّا, Čestica jao! upotrebljuje se samo u jadikovanju (وَاوُ التَّدْيَةِ), na pr. Jao za Zejdom!

Vokativ, kako smo već vidjeli, nije posebni padež. Ime koje stoji iza vokativne čestice (الْمُنَادَى) može biti:

1) U nominativu bez nunacije, ako je jedna riječ i ako se doziva neko određen, na pr. يَا زَيْدُ O Zejde! يَا مُسْلِمَانِ O dva muslimana! يَا مُسْلِمُونَ O muslimani!

2) Vokativ stoji u akuzativu kao objekat glagola أَذْعُوْ zovem, mjesto koga stoji vokativna čestica, ako je ime iza vokativne čestice الْمُضَافُ ili slično الْمُضَافُ t. j. ime koje se ne može potpuno razumjeti što mu se neće dodati još koja riječ ili ako se doziva neko neodređen, na pr. يَا عَبْدَ اللَّهِ O Abdulahu! يَا خَيْرًا مِنْ زَيْدٍ O bolji od Zejda! يَا طَالِعًا جَبَلًا O ti koji se penješ na brdo! يَا رَحُلًا O (neki) čovječe!

Ako vokativ dobije sufiks **آء** t. j. nastavak kojim se doziva u pomoć ili se jadikuje (**أَلِفُ الْإِسْتِغَاثَةِ** أَوْ **الْتُّدْبَةِ**), onda zadnji suglasnik ima vokal **e** (**ـَ**), na pr. **يَا زَيْدَا** *Jao za Zejdom!* ili *U pomoć Zejde!*

Kada se pred vokativ stavi prefiks **كَلِ**, onda je vokativ u genitivu. Značenje ovoga prefiksa valja razlikovati na taj način što **لِ** znači da se neko doziva u pomoć (**اَلْمُسْتَفَاعُ بِهٖ** ili **اَلْمُسْتَفَاعُ**), a **لِ** da se nekomu doziva pomoć (**اَلْمُسْتَفَاعُ لَهُ**), na pr. **يَا زَيْدُ** U pomoć Zejde! **يَا لَزَيْدٍ** U pomoć Zejdu!

Vokativom se izrazuje i čuđenje ili divljenje nečemu,
na pr. يَا لِّلْعَجَبِ ili يَا عَجَبًا O čuda!

Ako poslije vokativne čestice dođe ime koje ima određeni član, onda se između čestice i vokativa stavi أَيُّهَا ili هَذَا za

muški rod, a أَيُّهَا ili هَذِهِ za ženski rod, na pr. يَا أَيُّهَا الرَّجُلُ
O čovječe! يَا أَيَّتُهَا الْمَرْأَةُ O ženo! Može se reći i يَا هَذَا الرَّجُلُ
O čovječe! يَا هَذِهِ الْمَرْأَةُ i يَا أَيَّتُهَا الْمَرْأَةُ O ženo!

Izuzeci su od ovoga pravila يَا اللَّهُ Bože! اللَّهُمَّ Moj Bože!

Vokativna čestica se može i ispustiti, na pr. رَبِّ (mjesto يَا رَبِّي) Moj Bože!

(التذكير والتأنيث) Rod imena

Imena mogu biti:

- a) muškoga roda (الْمذكر);
- b) ženskoga roda (الْمؤنث).

Imena koja mogu biti muškoga i ženskoga roda (الْمستوي) nabrojena su u I dijelu (str. 26).

(الْمؤنث) Imena ženskog roda

Imena ženskoga roda mogu biti po obliku (الْمؤنث اللفظي) po značenju (الْمؤنث المعنوي) i po upotrebi (الْمؤنث السماعي).

Imena ženskoga roda koja znače ženska živa bića zovu se prava imena ženskoga roda (الْمؤنث الحقيقي), na pr. امرأة žena; ناقة deva. Ostala imena zovu se formalna imena ženskoga roda (الْمؤنث الغير الحقيقي), na pr. ظلمة tmina; عين oko; دار kuća.

Nastavci su za ženski rod:

- 1) Kratko ة (تاء التأنيث), na pr. امرأة žena.
- 2) (الألف الممدودة) - ا i (الألف المقصورة) - ي, na pr. حمراء trudna žena pustinja.

Iz ovoga se pravila izuzimaju imena muških lica, koja imaju nastavak ženskoga roda, na pr. حمزة Hamza; زكرياء (ili زكريا) Zekerijja. Sa ovakim imenima se u vezi s drugim riječima postupa kao sa imenima muškoga roda, na pr. جاء حمزة Došao je Hamza; زكرياء عاقل Zekerijja je pametan.

Ima pet oblika pridjeva koji vrijede za oba roda. To su:

1) فَاعِلٌ ako znači što i oblik فَعُولٌ t. j. ako ima značenje participa aktivnog, na pr. صَبُورٌ *strpljiv (a)*; كَذُوبٌ *laživ (a)*.

2) فَعِيلٌ ako znači kao i مَفْعُولٌ t. j. ako ima značenje participa pasivnog, na pr. قَتِيلٌ *ubijen (a)*; جَرِيحٌ *ranjen (a)*.

3) مِفْعَالٌ , na pr. مِخْسَالٌ *lijenčina*; مِشَامٌ *šaljivčina*.

4) مِفْعِيلٌ , na pr. مِسْكِرٌ *pijanica*; مِكْثِرٌ *brbljavac*.

5) مِفْعَلٌ , na pr. مِنْشَمٌ *neustrašiv (a)*.

Glavni brojevi od 3—10 zaključno za muški rod imaju nastavak ة , a u ženskom rodu su bez toga nastavka, na pr. ثَلَاثَةُ رِجَالٍ *tri čovjeka*; أَرْبَعُ نِسْوَةٍ *četiri žene*.

U složenim glavnim brojevima 13—19 zaključno nastavak ة dolazi u muškom rodu samo na prvi, a u ženskom rodu samo na drugi broj, na pr. $\text{ثَلَاثَةَ عَشَرَ رَجُلًا}$ *13 ljudi*, $\text{خَمْسَ عَشْرَةَ أَمْرًا}$ *15 žena*.

Ostali brojevi su ženskog roda ako imaju nastavak ة , a inače su muškog roda. Brojevi مِائَةٌ i أَلْفٌ vrijede za oba roda, na pr. مِائَةُ رَجُلٍ , مِائَةُ أَمْرَةٍ .

Nastavak ة koje označuje ženski rod ($\text{تَاءُ التَّأْنِيثِ}$) može imati ova značenja:

1) Može značiti jedninu (تَاءُ الْوَحْدَةِ), na pr. وَرَقٌ *lišće* — شَجَرَةٌ *stablo*; شَجَرٌ *stabla* — وَرَقَةٌ *list*.

2) Neko svojstvo u većoj mjeri ($\text{تَاءُ الْمُبَالَغَةِ}$), na pr. خَلِيفَةٌ *halifa*; عَلَّامَةٌ *učenjak*.

3) Dolazi kao naknada za ispušteni و ili ي (تَاءُ الْإِعْوَضِ), na pr. (إِهْيَابٌ , إِقْوَامٌ , وَعْدَةٌ). إِهْيَابٌ *prestrašiti*; إِقْوَامٌ *boraviti*; وَعْدَةٌ *obećati*.

4) Na kraju nepravilnih množina znači pripadnost (تَاءُ النِّسْبَةِ), na pr. أَشْمَرِيٌّ , pl. أَشَاعِرَةٌ , *pripadnik ešariskog pravca*.

5) Na kraju oblika مَفْعَلَةٌ nekada označuje mnoštvo nečega (تَاءُ الْكَثْرَةِ), na pr. مَأْسَدَةٌ *zemlja gdje ima mnogo lavova*.

Broj imena (الْإِفْرَادُ وَالتَّثْنِيَّةُ وَالْجَمْعُ)

Arapska imena dolaze u singularu (الْفَرْدُ), dualu (التَّثْنِيَّةُ) i pluralu (الْجَمْعُ).

Pravilni plural muškoga roda (الْجَمْعُ الْمَذَكَّرُ السَّالِمُ) imaju:

1) Vlastita imena muških lica, na pr. أَحْمَدُ, pl. أَحْمَدُونَ *Ahmed*.

2) Pridjevi koji znače svojstva razumnih bića i u kojih se ženski rod tvori dodavanjem nastavka ة, na pr. صَالِحٌ, pl. صَالِحُونَ, *dobar*.

3) Deminutivi općih imenica koje znače razumna bića, na pr. رَجُلٌ *čovjek* — رُجَيْلٌ *čovječuljak*, pl. رُجَيْلُونَ.

Ovaj plural ne mogu imati imena koja imaju za oba roda isti oblik, na pr. جَرِيحٌ *ranjen(a)* niti ona imena muškoga roda koja se svršuju na ة, na pr. حَمْزَةٌ *Hamza*; عَلَامَةٌ *učenjak*.

Pravilni plural ženskoga roda (الْجَمْعُ الْمَوْنَتُ السَّالِمُ) imaju:

1) Vlastita imena žena kao i ona vlastita imena ljudi koja se svršuju na ة, na pr. هِنْدٌ *Hind*, pl. هِنْدَاتٌ; حَمْزَةٌ *Hamza*, pl. حَمَزَاتٌ.

2) Pridjevi ženskoga roda, od kojih muški rod ima pravilni plural muškoga roda, na pr. صَالِحَةٌ, pl. صَالِحَاتٌ, *dobra*.

3) Imena ženskoga roda na يَ ili اِ — , na pr. حُبْلَى, pl. حُبْلَى, *trudna žena*; صَحْرَاءٌ, pl. صَحْرَاوَاتٌ, *pustinja*.

4) Infinitivi I vrste glagola, koji imaju oblik ženskoga roda i svi infinitivi proširenih vrsta glagola, na pr. دِرَايَةٌ, pl. دِرَايَاتٌ, *shvatiti*; تَعْرِيفٌ, pl. تَعْرِيفَاتٌ, *definicija*; إِصْطِلَاحٌ, pl. إِصْطِلَاحَاتٌ, *tehnički izraz*.

5) Imenice koje su po upotrebi ženskoga roda, na pr. سَمَاءٌ, pl. سَمَآوَاتٌ, *nebo*.

6) Glagolski pridjevi koji se upotrebljuju kao imenice, na pr. مُسْكِرٌ, pl. مُسْكِرَاتٌ, *opojno piće*; مَخْلُوقٌ, pl. مَخْلُوقَاتٌ, *stvorenje*; بَيْعٌ, pl. بَيْعَاتٌ, *biće*; كَائِنٌ, pl. كَائِنَاتٌ, *biće*.

7) Deminutivi imenica koje znače nerazumna bića, na pr. جَبِيلٌ *brdo*, deminutiv جَبِيلٌ *brdašce*, pl. جَبَيْلَاتٌ.

Nepravilni plural (الْجَمْعُ الْمَكْسَرُ ili جَمْعُ التَّكْسِيرِ) nastaje unutarnjom promjenom singularnog oblika. Ta promjena biva:

a) Dodavanjem koga glasa singularu, na pr. قَلَمٌ, pl. أَقْلَامٌ, *pero*.

b) Oduzimanjem koga glasa singularu, na pr. رَسُولٌ, pl. رُسُلٌ, *Božji poslanik*.

c) Mijenjanjem vokala singularnog oblika, na pr. أَسَدٌ, pl. أُسْدٌ, *lav*.

Nepravilne množine se dijele na:

1) جَمْعُ الْقِلَّةِ t. j. plurali koji pokazuju množinu od 3—10 predmeta. Ove množine dolaze na oblike: أَفْعَلَةٌ, أَفْعَالٌ, أَفْعُلٌ.

2) جَمْعُ الْكَثْرَةِ t. j. plurali koji znače množinu predmeta od 11 dalje. Ovo značenje imaju svi oblici nepravilnih množina osim četiri spomenuta.

Ovo razlikovanje međutim ne vrijedi svagdje pa se često jedni od ovih oblika upotrebljuju mjesto drugih.

Pravilna množina muškoga i ženskoga roda također vrijedi za množine od tri pa dalje bez obzira na broj jedinica.

Deklinacija

Imena (الْأَسْمَاءُ) mogu biti promjenljiva (الْمُعْرَبُ) i nepromjenljiva (الْمَبْنِيُّ).

Imena imaju tri padeža:

1) Nominativ (الرَّفْعُ);

2) Genitiv (الْخَفْضُ ili الْجَرُّ) i

3) Akuzativ (النَّصْبُ).

Padežni nastavak (الْأَعْرَابُ) može biti:

a) Vokal i to:

1) Za nominativ َ, za genitiv ِ, a za akuzativ ُ¹⁾. Ove nastavke imaju imena koja se mijenjaju po potpunoj deklinaciji (الْمُنْصَرِفُ) u singularu i nepravilnom pluralu, na pr.

رَجَالًا - رِجَالٍ - رِجَالٌ ; رُجُلًا - رَجُلٍ - رَجُلٌ

2) Za nominativ nastavak ُ, a za genitiv i akuzativ ِ. Tako se mijenjaju imena koja idu po nepotpunoj deklinaciji (غَيْرُ الْمُنْصَرِفِ), na pr. nominativ عُسْمَانُ, a genitiv i akuzativ عُسْمَانَ.

Ova imena ne mogu imati nunacije.

3) Za nominativ nastavak ُ, a za genitiv i akuzativ ِ. Tako se mijenjaju pravilne množine ženskoga roda, na pr. nominativ مُعَلِّمَاتٌ, genitiv i akuzativ مُعَلِّمَاتٍ.

b) Konsonant i to:

1) Za nominativ و, za genitiv ي, a za akuzativ ا. Ove nastavke imaju imenice (الْأَسْمَاءُ السِّتَّةُ الْمُعْتَلَّةُ) ذُو i فَمٌ, هَنٌ, حَمٌ, أَخٌ, أَبٌ kada su الْمُضَافُ imenu osim 1 lica singulara lične zamjenice, ako su u jednini i nisu u deminutivu, na pr. Zejdov otac, أَبُو زَيْدٍ, njezin otac, أَبُوهَا, naš brat أَخُونَا, رَأَيْتُ أَبَا زَيْدٍ, i t. d.

2) Za nominativ و, a za genitiv i akuzativ ي. Tako se mijenjaju pravilne množine muškoga roda, riječ أُوْلُو (pl. od ذُو) i desetice brojeva od 20—90, na pr. nom. مُسْلِمُونَ, gen. i akuz. عَشْرِينَ (nom.) عَشْرُونَ; مُسْلِمِينَ.

3) U nominativu ا, a za gen. i akuz. ي. Ove nastavke imaju imena u dualu i brojevi اِثْنَانِ dva i اِثْنَتَانِ dvije. Osim toga

¹⁾ Ako ime ima određeni član, onda su nastavci ُ, ِ i ِ.

broj *كِلَا* oba, obadva, i *كِلْتَا* obje, obadvije kad su *الْمُضَافُ* ličnoj zamjenici, na pr. u

nominativu

genitivu i akuzativu

رَجُلَانِ

رَجُلَيْنِ

اِثْنَانِ

اِثْنَيْنِ

كِلَاهُمَا

كِلَيْهِمَا

كِلْتَاهُمَا

كِلْتَيْهِمَا

Ako je riječ *كِلَا* ili *كِلْتَا* kao *الْمُضَافُ* drugom kome imenu, onda se ne mijenja, na pr. *كِلَا الرَّجُلَيْنِ* oba čovjeka, obojice ljudi i obojicu ljudi.

Predikat iza *كِلَا* i *كِلْتَا* može stajati u singularu, a i u dualu, na pr. *كِلَا الرَّجُلَيْنِ عَالِمَانِ* i *كِلَا الرَّجُلَيْنِ عَالِمٌ* Oba su čovjeka učena.

Imena, koja se mijenjaju po nepotpunoj

deklinaciji (غَيْرُ الْمُنْصَرِفِ)

Imena koja imaju vokal kao padežni nastavak mogu se mijenjati potpuno t. j. svaki padež ima svoj padežni nastavak i nepotpuno t. j. genitiv ima nastavak akuzativa (ـِ). Imena, koja se mijenjaju potpuno, zovu se *الْمُنْصَرِفُ*, a ona, koja idu po nepotpunoj deklinaciji *غَيْرُ الْمُنْصَرِفِ*.

Nepotpuno promjenljiva imena ne mogu imati na kraju vokal »i« (ـِ) niti nunacije.

Nepotpuno promjenljiva imena mogu biti radi jednog ili radi dva uzroka.

Imena koja idu po nepotpunoj deklinaciji radi dva uzroka mogu biti vlastita imena (الْعَلَمُ) ili pridjevi (الصِّفَةُ).

A) Vlastita imena (الْعَلَمُ)

Ovamo spadaju:

1) Arapska vlastita imena (الْمَعْرِفَةُ) i to:

a) Vlastite imenice ljudi i žena koje imaju nastavak :
na pr. *فَاطِمَةُ* Fatima; *طَلْحَةُ* Talha.

b) Vlastite imenice koje su po značenju (الْمَوْنَتُ الْمَعْنَوِيُّ) ili po upotrebi ženskoga roda (الْمَوْنَتُ السَّمَاعِيُّ), ako te imenice imaju više od tri suglasnika ili tri od kojih je srednji sa vokalom (مُتَحَرِّكٌ), na pr. سَعَادُ *Suad* (žen. ime), زَيْنَبُ *Zejneba*, سَقَرُ *pakao*. Ako arapska vlastita imenica ženskoga roda ima oblik فَعْلٌ, onda može ići po potpunoj i nepotpunoj deklinaciji, na pr. هِنْدٌ ili هِنْدُ *Hind*. Ovaka vlastita imenica žen. roda koja potječe iz stranoga jezika ide po nepotpunoj deklinaciji, na pr. بَلْحُ *Belh* (ime grada), جُورُ *Džur* (ime grada), حِمَصُ *Hims* (ime grada), مِصْرُ *Egipat*.

2) Strane vlastite imenice (الْعَجَمِيَّةُ) koje ne dolaze na oblik فَعْلٌ, na pr. اِبْرَاهِيمُ *Ibrahim*, طُولُونُ *Tulun*, شَتْرُ *Šeter*, ali نُوحٌ *Nuh*.

3) Složene vlastite imenice (الْتَرَكِيْبُ) koje su složene od dvije među se neovisne riječi, na pr. بَعْلَبَكُّ *Balebekk*, حَضْرَمَوْتُ *Hadremevt*, مَعْدِي كَرِبُ *Madi Kerib*.

4) Vlastite imenice koje imaju nastavak اِنْ (الْأَلِفُ وَالْثَوْنُ), na pr. عُثْمَانُ *Osman*, عِمْرَانُ *Imran*, غَطَفَانُ *Gatafan*.

5) Vlastite imenice koje imaju glagolski oblik (وَزْنُ الْفِعْلِ), na pr. أَحْمَدُ *Ahmed*, يَزِيدُ *Jezid*, شَمَرُ *Šemmer*.

6) Vlastite imenice koje dolaze na oblik koji je neobičan kod arapskih imena (الْعَدْلُ). Kod vlastitih imena se smatra oblik فَعَالٌ i فَعْلٌ kao neobičan.

Na oblik فَعْلٌ dolaze vlastite imenice muškoga roda, na pr. عُمَرُ *Omer*, زُفَرُ *Zufer*, زُحَلُ *Saturn*, قُزَحُ *Kuzah* (ime brda kod Mekke), a na oblik فَعَالٌ vlastite imenice ženskoga roda, na pr. قَطَامُ *Katam*, سَجَّاحُ *Sedžah*, حَذَامُ *Hazam*.

Ovamo se pribrajaju još ove riječi:

أَجْمَعُ	sav	أَجْمَعُ	muški rod	جَمَعَاءُ	sve (pl. od
أَكْتَعُ	,,	أَكْتَعُ	,,	كَتَعَاءُ	,,
أَبْتَعُ	,,	أَبْتَعُ	,,	بَتَعَاءُ	,,

'بَصْعُ sve (pl. od بَصْعَاءُ, muški rod أَبْصَعُ sav)
'أُخْرُ druge, ostale (pl. od أُخْرَى m. r. آخِرُ drugi)
'أَوَّلُ prve (,, ,, أَوَّلَى ,, ,, أَوَّلُ prvi).

B) Pridjevi (الْوُصْفُ).

Ovamo spadaju:

1) Pridjevi na oblik أَفْعَلٌ i فَعْلَانُ¹⁾, ako im ženski rod ima nastavak يَـ ili اِـ (a ne ة), na pr.

أَسْوَدُ crn	سَوْدَاءُ crna
أَكْبَرُ veći	كُبْرَى veća
غَضَبَانُ srdit	غَضَبَى srdita, ali
عُرْيَانُ go	عُرْيَانَةٌ gola
نَدْمَانُ drug kod stola	نَدْمَانَةٌ drugarica kod stola.

2) Pridjevi koji dolaze na oblik فَعَالٌ ili مَفْعَلٌ, jer se ovi oblici smatraju neobičnim (اَلْمَذَلُ). To su distributivni brojevi kad služe kao atribut, na pr.

أَحَادُ ili مَوْحِدُ po jedan
ثَنَاءُ ili مَثْنٍ po dva i t. d.

Imena koja se radi jednog uzroka nepotpuno dekliniraju jesu:

1) Imena ženskoga roda koja imaju nastavak ـة ili ـاء ,
na pr. حَمْلِيَّ trudna, صَعْرَاء pustinja, عَذْرَاء djeвица.

Ovamo spadaju i nepravilne množine na oblik أَفْعِلَاءَ, فُعَلَاءَ i one koje se svršuju na اِي , na pr. اُنْبِيَاءَ Božji poslanici; اَعْدَاءُ djevice; اَصْحَارُ pustinja; اَحْمَالُ trudne.

1) Kod pridjeva na oblik أَفْعَلُ je drugi razlog što idu po nepotpunoj deklinaciji to što taj oblik pripada glagolima, a pridjev na oblik فَعْلَانُ ima nastavak اِنَّ .

2) Nepravilne množine koje poslije pluralnog ا imaju dva konsonanta ili tri od kojih je srednji bez vokala, a nemaju na kraju ة (صِيفَةٌ مُنْتَهَى الْجُمُوعِ), na pr. مَسَاجِدُ pl. od مَسْجِدٌ *džamija*, مَصَابِيحُ pl. od مِصْبَاحٌ *svjetiljka*, ali فِرْعَوْنُ pl. od فِرَاعِنَةٌ *Faraon*, سَوَارٍ pl. od سَوَارٍ *narukvica*, أَسَاتِذَةٌ pl. od أَسَاذٌ *profesor*.

Da se lakše zapamti pravilo o riječima, koje idu po nepotpunoj deklinaciji, izraženo je u ovim stihovima:

ثِنْتَانٍ مِنْهَا قَمَا لِلصَّرْفِ تَصْوِيبُ	مَوَانِعُ الصَّرْفِ تَسَعُ كُلَّمَا أَجْتَمَعَتْ
وَعُجْمَةٌ ثُمَّ جَمْعٌ ثُمَّ تَرْكِيبُ	عَدْلٌ وَوَصْفٌ وَتَأْنِيثٌ وَمَعْرِفَةٌ
وَوِزْنٌ فِعْلٌ وَهَذَا الْقَوْلُ تَقْرِيبُ	وَالنُّونُ زَائِدَةٌ مِنْ قَبْلِهَا أَلِفٌ

Ako ime koje se nepotpuno deklinira dobije određeni član ili kao الْمُضَافُ dobije genitiv, ići će po potpunoj deklinaciji, na pr.

أَحْسَنْتُ إِلَى الْأَفْضَلِ *Dobro sam učinio najvrednijem.*

أَحْسَنْتُ إِلَى أَفْضَلِ النَّاسِ *Dobro sam učinio najvrednijem čovjeku.*

Promjena na kraju imena (الْإِعْرَابُ)

Imena mogu imati ovake promjene:

a) Promjenu u izgovoru (الْإِعْرَابُ اللَّفْظِيُّ), a to je kada se padežni nastavak na kraju imena izgovara, na pr. زَيْدٌ شَاعِرٌ *Zejd je pjesnik.*

b) Zamišljenu promjenu (الْإِعْرَابُ التَّقْدِيرِيُّ). To biva kod imena koja po pravilima oblikoslovlja ne mogu primiti padežni nastavak, na pr. جَاءَ الْقَاضِيُ mjesto جَاءَ الْقَاضِي *Došao je sudac.*

c) Promjenu prema položaju (الْإِعْرَابُ الْمَحَلِّيُّ). To biva kod nepromjenljivih riječi koje se uvijek jednako izgovaraju. Kako take riječi stoje u rečenici, zamišljamo ih u padežu koji im prema položaju pripada, na pr. مَنْ جَاءَكَ *Ko ti je došao?*
« مِنْ » - مِنْ حَرْفِ جَرٍّ je prijedlog.

Istu ovu promjenu imaju i riječi, koje stoje u nekom padežu, ali položaj tih riječi u rečenici zahtijeva da te riječi po smislu budu u nekom drugom padežu, na pr. *مُرَّ بِرَيْدٍ* *Prošlo se pokraj Zejda*.

Imena koja imaju zamišljenu promjenu (*الْأَعْرَابُ التَّقْدِيرِيُّ*) jesu:

1) Imena koja se u singularu svršuju na *ا* ili *ى*, na pr. *عَصَا* *štap*, *رَحَى* *žrvanj*. Ovake riječi u sva tri padeža imaju zamišljenu promjenu.

2) Imena u singularu i pluralu kada su *الْمُضَافُ* prvom licu lične zamjenice u jednini, na pr. *غُلَامِي* *moj dječak*, *رِجَالِي* *moji ljudi*, *مُعَلِّمَاتِي* *moje učiteljice*.

Ako je ime koje je *الْمُضَافُ* 1 licu lične zamjenice u pravilnoj množini muškoga roda, onda je samo u nominativu zamišljena promjena a u gen. i akuz. se padežni nastavak izgovara, na pr. *مُسْلِمِيَّ - مُسْلِمِيَّ - مُسْلِمِيَّ* *moji muslimani* (od *مُسْلِمُوِيَّ*), genitiv i akuzativ također *مُسْلِمِيَّ* (od *مُسْلِمِيَّ - مُسْلِمِيَّ*).

Imena u dualu u ovom slučaju imaju nastavak koji se izgovara (*لَفْظِيَّ*), nom. na pr. *غُلَامَايَ* *moja dva dječaka*, gen. i akuz. *غُلَامَايَ* *moje dvojice dječaka* ili *moju dvojicu dječaka*.

3) Imena koja zadrže oblik u kome su prvobitno rečena, na pr. kad neko rekne *رَأَيْتُ زَيْدًا* *Vidio sam Zejda*, a ti na to dodaš *مَنْ زَيْدًا* *koga Zejda?* U ovom slučaju je riječ *زَيْدًا* ostala u akuzativu kako je prvobitno rečena premda bi zgodnije bilo reći *مَنْ زَيْدٌ* *Ko je Zejd?*

Ovamo spadaju i složene vlastite imenice u kojih je prvi dio nepromjenljiv, na pr. *تَابَّطَ شَرًّا* *Teebbeta šerren* (ime pjesnika) u svim padežima.

4) Imena koja se svršuju na *ى*, pred kojim stoji vokal »i« (*ـِ*). Ova imena imaju zamišljenu promjenu samo u nominativu i genitivu, na pr. nom. i gen. *قَاضٍ*, ali akuzativ *قَاضِيًا*.

5) Imena u kojih je padežni nastavak konsonant, ako iza njih dolazi riječ koja počinje sa ا (هَمْزَةُ الْوَصْلِ). Ako je to ime jedna od imenica koje se iznimno dekliniraju (الْأَسْمَاءُ السِّتَّةُ), zamišljena promjena je u sva tri padeža (jer se krajni slabi konsonant, koji je kao padežni nastavak, ne izgovara — i ako postoji u pisanju — da se izbjegne إِتْقَاءُ السَّاكِنِينَ), na pr. nom. أَبَا الْقَاسِمِ, genitiv أَبِي الْقَاسِمِ, akuzativ أَبَا الْقَاسِمِ.

Isto tako se u ovom slučaju mijenja ime u pravilnoj množini muškoga roda, na pr. nom. طَالِبُوا الْمَدْرَسَةِ gen. i akuz. طَالِبِي الْمَدْرَسَةِ. Jedino ako u pravilnoj množini muškoga roda predzadnji suglasnik ima vokal »e« (ـَ), na pr. مُصْطَفَوْنَ (od مُصْطَفَيْنَ - مُصْطَفَوْنَ - مُصْطَفِيُونَ), ili مُصْطَفَيْنَ (od مُصْطَفَيْنَ - مُصْطَفَيْنَ - مُصْطَفَيْنَ), onda se padežni nastavak u sva tri slučaja izgovara, na pr. nominativ مُصْطَفَوُ الْقَوْمِ, genitiv i akuzativ مُصْطَفَى الْقَوْمِ.

Ako je u ovakom slučaju ime u dualu, onda je zamišljena promjena samo u nominativu, na pr. nominativ غُلَامَا أَبْنِكَ genitiv i akuzativ غُلَامَي أَبْنِكَ.

6) Imenice na kojima se u izgovoru zastaje (الْوَقْفُ), na pr. أَحْمَدُ.

Ako ovaka imenica nema na kraju nunacije ili ima ت od nastavka prav. mn. ž. roda, onda je u sva tri padeža zamišljena promjena, na pr. مُسْلِمَاتُ, أَحْمَدُ. Ako li ime ima nunaciju, onda je u nom. i gen. zamišljena promjena, a u akuzativu se padežni nastavak izgovara, na pr. nominativ i genitiv زَيْدُ, akuz. زَيْدًا.

Promjena prema položaju riječi (الْأَعْرَابُ الْمَحَلِّيُّ)

Promjenu s obzirom na položaj riječi u rečenici imaju:

1) Riječi koje idu po potpunoj deklinaciji i imaju padežni nastavak, ali s obzirom na položaj u rečenici po smislu stoje u nekom drugom padežu, na pr. مَرَزْتُ بِزَيْدٍ. *Prošao sam pokraj*

Zejda. Kako je glagol *مَرَّ* *proći* neprelazan, može imati samo dalji objekat t. j. objekat sa prijedlogom pa je zato *زَيْدٍ* radi prijedloga u genitivu, ali se zamišlja da kao objekat stoji u akuzativu. Isto tako u primjeru *مُرَّ بِزَيْدٍ* *Prošlo se pokraj Zejda* riječ *زَيْدٍ* zbog prijedloga stoji u genitivu, ali se zamišlja da kao subjekat pasivnog glagola (*نَائِبُ الْفَاعِلِ*) stoji u nominativu.

2) Nepromjenljiva imena (*الْمَبْنِيُّ*) samo po smislu stoje u nekom padežu, na pr. *جَاءَنِي مَنْ عَلَّمَكَ* *Došao mi je onaj ko je tebe poučavao*, *رَأَيْتُ مَنْ عَلَّمَكَ* *Vidio sam onoga ko je tebe poučavao*, *مَرَرْتُ بِمَنْ عَلَّمَكَ* *Prošao sam pokraj onoga ko je tebe poučavao*. U prvom primjeru je riječ *مَنْ* »ko« u nominativu, u drugom u akuzativu, a u trećem u genitivu.

Nepromjenljiva imena (*الْمَبْنِيُّ*)

Poznato je da su čestice (*الْمُرُوفُ*) nepromjenljive (*الْمَبْنِيُّ*). Osim toga ima i imena koja se ne mijenjaju.

Nepromjenljiva se imena dijele:

a) Imena koja se nikako ne mijenjaju (*الْأَبْنِيُّ الْأَزِيمُ*).

Ovamo spadaju:

1) Zamjenice: lične (*الْمُضَمَّرَاتُ*), pokazne (*أَسْمَاءُ الْإِشَارَةِ*), odnosne (*أَسْمَاءُ الْإِسْتِفْهَامِ*) osim *أَيُّ* i *أَيَّةٌ* (*الْمَوْصُولَاتُ*) i upitne (*أَسْمَاءُ الْإِسْتِفْهَامِ*) osim *أَيُّ* i *أَيَّةٌ*.

2) Riječi koje imaju glagolsko značenje (*أَسْمَاءُ الْأَفْعَالِ*), na pr. *هَيْهَاتَ* *Daleko je!* *سُتِيَ* *Šuti!*

3) Riječi koje dolaze na oblik *فَعَالٍ*, ako imaju značenje infinitiva, na pr. *فَجَّارٍ* *griješiti* ili pridjeva ženskog roda, na pr. *يَا فَسَاقٍ* *Griješnice!*

4) Složene vlastite imenice koje se svršuju na *وَيْهِ*, na pr. *سَيْبَوَيْهِ* *Sibevejh* (ime slavnog arapskog gramatičara).

5) Glavni i redni brojevi od 11—19 osim riječi *إِثْنَا* i *إِثْنَتَا* u izrazima *إِثْنَا عَشَرَ* i *إِثْنَتَا عَشْرَةَ*, na pr. *أَحَدَ عَشَرَ رَجُلًا* jedanaest ljudi; *إِحْدَى عَشْرَةَ أَمْرَأَةً* jedanaest žena; *الثَّلاثَ عَشَرَ* trinaesti čovjek, ali *بِأَثْنَى عَشَرَ دِينَارًا* za dvanaest zlatnika.

6) Ponovljene imenice kada služe kao adverbi, na pr. *هَذَا الْجَارُ هُوَ جَارِي بَيْتِ بَيْتٍ* On je moj susjed kuća uz kuću; *هَذَا الْبَيْنُ بَيْنَ بَيْنٍ* Ova je odjeća srednja.

b) Imena koja se samo u nekim slučajevima ne mijenjaju (*الْمَبْنِيُّ الْمَارِضُ*):

1) Vokativ (*الْمُنَادَى*) kad je jedna određena riječ i bez ikakva sufiksa ili prefiksa, na pr. *يَا زَيْدُ*.

2) Prilozi koji su postali od imenica (*الظُرُوفُ*) kad se svršuju na vokal »u« (¹) (*ـُ*), na pr. *أَمَامُ* pred, *تَحْتَ* pod i t. d.

Ovamo se pribrajaju izrazi *حَسْبُ* i *لَيْسَ غَيْرُ*, لا غَيْرُ samo i *Dosta je*.

Kada su ovaki prilozi *الْمُضَافُ* glagolskoj rečenici ili vremenskoj rečenici sa veznikom *إِذْ* kada, mogu se mijenjati, a mogu biti nepromjenljivi sa nastavkom »e« (*ـَ*) na kraju, na pr. *هَذَا يَوْمٌ* Ovo je dan, kada će iskrenim koristiti njihova iskrenost.

Riječ *يَوْمَئِذٍ* znači što i *كَذَا* *إِذْ كَانَ* tada, pa se prvi dio t. j. *يَوْمٌ* može mijenjati, a može ostati i nepromjenljiv.

- Kao ovi prilozi mijenjaju se riječi *كَأَنَّ* kao; *غَيْرُ* osim, kada iza njih stoji *مَا*, *أَنَّ* ili *أَنْ*.

3) Subjekat čestice *لَا* koja izražuje odlučno općenito nje-kanje (*إِسْمٌ لَا لِنَفْسٍ أَلْجِنْسِ*), kada je jedna neodređena riječ koja slijedi odmah iza *لَا* i nije ponovljena, na pr. *لَا رَجُلٌ فِي الدَّارِ* U kući nema nikoga.

¹) Ako iza ovakih priloga slijedi genitiv, onda su imenički prijedlozi i tada se mijenjaju, na pr. *مِنْ وَرَاءِ الْحِجَابِ* iza zastora.

Ako se ova čestica ponovi i odmah iza nje budu dvije neodredene imenice, mogu te obe imenice biti nepromjenljive sa nastavkom »e« (َ), na pr. لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ, mogu biti obje imenice promjenljive sa nastavkom ~, na pr. لَا حَوْلٌ وَلَا قُوَّةٌ, može biti prva imenica nepromjenljiva, a druga promjenljiva sa nastavkom ~ ili ~, na pr. لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ (قُوَّةٌ) إِلَّا بِاللَّهِ, i može biti prva promjenljiva sa nastavkom ~, a druga nepromjenljiva, na pr. لَا حَوْلٌ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ. To znači: *Nema nika-kve preinake niti moći osim s Bogom.*

Pridjev koji je atribut neodredene imenice koja stoji iza čestice لَا, može biti također nepromjenljiv, a može stajati u nominativu ili akuzativu, na pr. لَا رَجُلٌ ظَرِيفٌ (ظَرِيفٌ - ظَرِيفًا). *Nema nikakva oštroumna čovjeka.*

Padeži (الْمَعْمُولَاتُ pl. الْمَعْمُولُ)

Imena imaju tri padeža: nominativ (الرَّفْعُ), genitiv (النَّصْبُ) i akuzativ (الْجَرُّ).

Nominativi (الْمَرْفُوعَاتُ)

U nominativu stoji: subjekat glagolske rečenice (الْفَاعِلُ) ili (تَائِبُ الْفَاعِلِ), subjekat i predikat imenske rečenice (الْمُبْتَدَأُ), subjekat pomoćnih glagola (إِسْمُ بَابِ كَانَ), predikat glagolu sličnih čestica (خَبَرُ بَابِ إِنَّ), predikat čestice لَا koja znači odlučno općenito nijekanje (خَبَرُ لَا لِنَفْيِ الْجِنْسِ) i subjekat čestice مَا i لَا koje su slične glagolu لَيْسَ ((إِسْمُ مَا وَلَا الْمُشَبَّهَتَيْنِ لَيْسَ)).

1) Subjekt aktivnih glagola (فَاعِلُ الْفِعْلِ الْمَعْلُومِ), na pr. قَتَلَ زَيْدٌ *Tukao je Zejd*; كَتَبْنَا *Napisali smo (mi)*; سَجَدَ *Sjedi (on)*.

2) Subjekt pasivnih glagola (تَائِبُ الْفَاعِلِ), na pr. قُتِلَ زَيْدٌ *Ubijen je Zejd.*

Subjekat pasivnih glagola zove se zamjenikom subjekta (نَائِبُ الْفَاعِلِ) radi toga, što je on uistinu glagolski objekat. Tako rečenica *ضَرَبَ زَيْدٌ عَمْرًا* Udario je Zejd Amra u pasivu glasi *عَمْرٌو* Udaren je Amr.

Kao što glagol tako i glagolu slična imena *شِبْهُ الْفِعْلِ* mogu imati glagolski subjekat. To su: infinitiv (*الْمَصْدَرُ*), particip aktivni (*إِسْمُ الْفَاعِلِ*), particip pasivni (*إِسْمُ الْمَفْعُولِ*), pridjev (*الْصِّفَةُ الْمُشَبَّهَةُ*), pridjevi na oblik *فَعَالٌ*, *فَعُولٌ* i *مِفْعَالٌ*, koji znače neko svojstvo ili stanje u većoj mjeri (*مُبَالَغَةُ اسْمِ الْفَاعِلِ*), komparativ i superlativ pridjeva (*إِسْمُ التَّفْضِيلِ*) i riječi koje imaju glagolsko značenje (*مَعْنَى الْفِعْلِ*).

Infinitiv (الْمَصْدَرُ)

Infinitiv može vrijediti kao glagol pa bio sa određenim članom ili bez njega, bio *الْمُضَافُ* ili ne bio, na pr. *بَلَّغَنِي تَطَائِقُ زَيْدٍ* Čuo sam da je Zejd pustio Hindu; *أَعْجَبَنِي أَنْتِظَارُ يَوْمِ الْجُمُعَةِ* Čudo mi je da je Muhammed u petak očekivao Amra.

Mjesto nominativa češće iza infinitiva stoji subjekatski ili objekatski genitiv, na pr. *بَلَّغَنِي تَطَائِقُ زَيْدٍ هِنْدًا* Čuo sam da je Zejd otpustio Hindu ili *أَعْجَبَنِي أَنْتِظَارُ مُحَمَّدٍ يَوْمَ الْجُمُعَةِ عَمْرًا* Čudim se Muhammedovu očekivanju Amra u petak.

Može se staviti rečenica sa česticom *أَنَّ* da ili *مَا* što mjesto infinitiva koji vrijedi kao glagol. Tako mjesto *بَلَّغَنِي الْقَتْلُ مُحَمَّدٍ* može se reći *بَلَّغَنِي أَنَّ قَتَلَ مُحَمَّدٌ أَخَاهُ* Čuo sam da je Mahmud ubio svoga brata.

Infinitiv količine koji znači broj ili količinu (*مَصْدَرُ الْمَرَّةِ*) ili način radnje (kvalitativni infinitiv — *مَصْدَرُ النَّوْعِ*) ne može vrijediti kao glagol. Isto tako ne može vrijediti kao glagol infinitiv koji ima atributa ili koji znači pojačanje gl. radnje

i dolazi od istoga korjena od koga je i glagol, na pr. ضَرْبٌ شَدِيدٌ *jak udarac*; ضَرْبُهُ ضَعِيفٌ *Udarilo ga je jako*. Ako se glagol ovakoga infinitiva mora ispustiti, onda infinitiv može vrijediti kao glagol, na pr. سَقَى اللَّهُ سَقِيًّا زَيْدًا *mjesto Bog napojio Zejda!*

Izvedena imena (شِبْهُ الْفِعْلِ)

Ovamo se ubraja particip aktivni (إِسْمُ الْفَاعِلِ), particip pasivni (إِسْمُ الْمَفْعُولِ), pridjev (الصِّفَةُ الْمَشَبَّهَةُ), pridjev pripadanja (إِسْمُ التَّنْضِيلِ) i riječi koje imaju glagolsko značenje (مَعْنَى الْفِعْلِ).

a) Particip aktivni (إِسْمُ الْفَاعِلِ) kao i aktivan glagol može imati subjekat u nominativu, a ako je particip postao od tranzitivna glagola, može iza njega doći još i bliži i dalji objekat, na pr. خَالِدٌ مُجْتَهِدٌ أَوْلَادُهُ *Halidova se djeca trude* (zapravo: *Halid, trude se njegova djeca*); هَلْ مُكْرِمٌ سَعِيدٌ ضَيْوْفُهُ *Da li Seid časti svoje goste?*

Ako particip aktivni ima određeni član, onda taj particip vrijedi kao glagol. Isto tako vrijedi kao glagol neodređeni particip, ali u tom slučaju particip mora biti predikat imenske rečenice (الْخَبَرُ), atribut (الصِّفَةُ) ili oznaka stanja (الْحَالُ) ili treba pred njim da stoji upitna, negativna ili vokativna čestica, na pr. خَالِدٌ مُسَافِرٌ أَبَوَاهُ *Halidovi roditelji putuju*; هَذَا رَجُلٌ مُجْتَهِدٌ أَبْنَاءُهُ *Ovo je čovjek, čiji se sinovi trude*; أَلِيًّا يَخْطُبُ عَلَى رَافِعَا صَوْتَهُ *Alija drži govor visokim glasom*; هَلْ مُكْرِمٌ أَنْتَ زَيْدًا *Ti ne slijediš njihove Kible*; يَا طَالِمًا جَبَلًا *Hoćeš li počastiti Zejda*; يَا طَالِمًا جَبَلًا *O ti koji se penješ na brdo!*

Sva gornja pravila koja vrijede za particip u singularu, vrijede i onda kada je particip u dualu ili pluralu, na pr. وَالَّذَا كَرِينَ اللَّهُ كَثِيرًا *I oni koji se Boga mnogo sjećaju*.

Gornja pravila u cjelosti vrijede i za participe koji izražuju neko stanje ili svojstvo u jačoj mjeri (مُبَالَغَةُ اسْمِ الْفَاعِلِ), na pr. أَنْتَ حَلَّالٌ عُقْدِ الْمُشْكِلَاتِ *Ti vrlo spretno rešavaš čvorove teškoća.*

Particip aktivni ne može imati subjekatski genitiv, a objekatski može, na pr. زَيْدٌ مُعِينٌ الْعَاجِزِ *Zejd pomaže nemoćnoga.*

b) Particip pasivni (اسْمُ الْمَفْعُولِ) vrijedi kao glagol u pasivu t. j. iza njega može stajati subjekat u nominativu (نَائِبُ الْفَاعِلِ), na pr. عَزَّ مَنْ كَانَ مُكْرَمًا جَارُهُ *Velik je onaj čiji je susjed častan.*

Iza participa pasivnog može stajati i subjekatski genitiv, na pr. عَزَّ مَنْ كَانَ مُكْرَمَ الْجَارِ.

Inače sva pravila koja su navedena za particip aktivni, vrijede i za particip pasivni.

c) Obični pridjev (الصِّفَةُ الْمُشَبَّهَةٌ) također može vrijediti kao glagol uz uvjete nabrojene kod participa aktivnog, na pr. زَيْدٌ الْحَسَنُ خُلُقُهُ صَدِيقِي *Zejd ima lijepu narav; Zejd, koji ima lijepu narav, moj je prijatelj.*

Subjekt pridjeva može doći i u genitivu pa ako pridjev ima određeni član, mora biti određen sa اَلْ i genitiv ili taj genitiv mora imati iza sebe riječ u genitivu na kojoj stoji određeni član, na pr. زَيْدٌ حَسَنُ الْخُلُقِ *Zejd je lijep; Zejd je lijepe naravi; Zejd, čiji je otac lijepe naravi.*

d) Komparativ i superlativ pridjeva rijetko kada može imati glagolski subjekat, na pr. مَا رَأَيْتُ رَجُلًا أَوْ قَعَّ فِي نَفْسِهِ النَّصِيحَةُ كَعَلِيِّ *Nisam vidio nikoga kao Aliju da na njega bolje djeluje savjet.*

e) Kako i za obični pridjev tako ova pravila vrijede za vrstu pridjeva koji se zove اِسْمُ الْمَنْسُوبِ, na pr. جَاءَنِي زَيْدٌ مَكِّيٌّ أَبُوهُ. *Došao mi je Zejd, čiji je otac Mekkanac.*

Particip aktivni i pridjev od tranzitivnih glagola može imati osim subjekta (الْفَاعِلُ) još i objekat (الْمَفْعُولُ بِهِ).

Subjekat participa pasivnog zove se zamjenik subjekta (نَائِبُ الْفَاعِلِ), jer se ovaj oblik tvori od glagola u pasivu. Isto tako se i subjekat pridjeva اِسْمُ الْمَنْسُوبِ zove نَائِبُ الْفَاعِلِ.

Particip pasivni može imati objekat samo onda, ako je postao od glagola koji ima dva objekta, na pr. زَيْدٌ مُعَلِّمٌ كَذِبُهُ. *Zejd, čiji je pas poučen loviti.*

f) Riječi koje imaju glagolsko značenje (مَعْنَى الْفِعْلِ) mogu imati gl. subjekat (الْفَاعِلُ) ili objekat (الْمَفْعُولُ بِهِ), na pr. هَيْهَاتَ زَيْدٌ. *Daleko je Zejd!* هَاتِ شَيْئًا *Daj nešto!* Ove riječi imaju značenje perfekta, na pr. هَيْهَاتَ زَيْدٌ *Daleko je Zejd* ili imperativa (اِسْمُ فِعْلٍ), na pr. هَاتِ *Daj!* (الْأَمْرُ).

Glagol i njegov subjekat

Subjekat aktivnih i pasivnih glagola ne može stajati prije svoga glagola, jer bi tada postao subjektom imenske rečenice (الْمُبْتَدَأُ).

Ako se intranzitivan glagol pretvori u pasiv, mora imati dalji objekat t. j. objekat sa prijedlogom, koji se onda smatra glagolskim subjektom, (نَائِبُ الْفَاعِلِ), na pr. مَرَّ بِزَيْدٍ. *Prošlo se je pokraj Zejda;* مِصْطَبَةٌ يُجْلِسُ عَلَيْهَا *Klupa na kojoj se sjedi.*

Glagolski se subjekat ne može nikada ispustiti.

Subjekat može biti lična zamjenica (الْمُضَمَّرُ) ili koje drugo ime (الْمُظْهَرُ), na pr. كَتَبُوا. *Pisali su oni;* جَاءَ زَيْدٌ. *Došao je Zejd;* جَاءَ ثَلَاثَةٌ. *Došla su tri.*

Ako je subjekat lična zamjenica, može biti izgovorena (الْبَارِزُ), a može se samo pomišljati (الْمُسْتَتَرُ), na pr. كَتَبْتَ. *Pisao si ti,* (هِيَ) كَتَبَتْ *Pisala je (ona).*

U nekim glagolskim oblicima glagolski subjekat može biti zamišljena lična zamjenica ili koje drugo ime (جَائِزُ الْأَسْتِتَارِ). U nekim je pak subjekat uvijek zamišljena lična zamjenica, a nikad koje drugo ime (وَاجِبُ الْأَسْتِتَارِ).

Glagolski subjekat koji je lična zamjenica može se pomišljati (جَائِزُ الْأَسْتِتَارِ) u 3 licu singulara muškoga i ženskoga roda perfekta, imperfekta i imperativa, na pr. لَا يَضْرِبُ, لِيَضْرِبُ, زَيْدٌ يَضْرِبُ, هِنْدٌ تَضْرِبُ, زَيْدٌ ضَرَبَ. U svim spomenutim oblicima glagolski subjekat može biti i koje drugo ime osim lične zamjenice, na pr. لِيَضْرِبُ عَمْرُو, ضَرَبَتْ هِنْدٌ, ضَرَبَ زَيْدٌ.

Glagolski subjekat koji je lična zamjenica mora se pomišljati (وَاجِبُ الْأَسْتِتَارِ) u 1 licu singulara i plurala i 2 licu singulara muškoga roda imperfekta (الْمُضَارِعُ) i imperativa (أَمْرُ الْحَاضِرِ), na pr. تَضْرِبُ Tučemo (mi), أَضْرِبُ Tučem (ja), (وَنَهَى الْحَاضِرَ) تَضْرِبُ Tučeš (ti), لَا تَضْرِبُ Tuci! اِضْرِبُ Tuci!

Glagolski subjekat koji je sastavljena lična zamjenica (الضَّمِيرُ الْبَارِزُ الْمُتَّصِلُ) jesu slijedeći lični nastavci:

- ا kod dvojina perfekta, imperfekta i imperativa, na pr. اِضْرِبَا, لِتَضْرِبَا, لِيَضْرِبَا, تَضْرِبَانِ, يَضْرِبَانِ, ضَرَبْتُمَا, ضَرَبْتُمَا, ضَرَبَا, لَا تَضْرِبَا i لَا يَضْرِبَا.
- و kod glagola u množini muškoga roda za 3 i 2 lice, na pr. تَضْرِبُونِ, يَضْرِبُونَ, (jer je postalo od ضَرَبْتُمُوا) ضَرَبْتُمْ, ضَرَبُوا, لِيَضْرِبُوا i لِيَضْرِبُوا.
- ن kod glagola u množini ženskoga roda, na pr. ضَرَبْتُنَّ, ضَرَبْنِ, لَا تَضْرِبْنَ i لَا يَضْرِبْنَ, اِضْرِبْنَ, لِتَضْرِبْنَ, لِيَضْرِبْنَ, تَضْرِبْنَ, يَضْرِبْنَ.
- ت u 1 i 3 licu perfekta singulara oba roda, na pr. ضَرَبْتَ, ضَرَبْتُ i ضَرَبْتَ.
- ث u 1 licu perfekta plurala oba roda, na pr. ضَرَبْنَا.
- ي za 2 lice ženskoga roda kod svih glagolskih oblika osim perfekta, na pr. لَا تَضْرِبِي i اِضْرِبِي, تَضْرِبِينَ.

Slaganje glagola sa svojim subjektom

Kada je u glagolskoj rečenici subjekat koje drugo ime osim sastavljene lične zamjenice, glagol stoji uvijek u 3 licu singulara muškoga ili ženskoga roda pa makar subjekat bio u dvojini ili množini, na pr. *ضَرَبَ الزَّيْدَانِ*, *ضَرَبَتْ هِنْدٌ*, *ضَرَبَ زَيْدٌ* (¹). *ضَرَبَتْ الْهِنْدَاتُ*, *ضَرَبَ الزَّيْدُونَ*, *ضَرَبَتْ الْهِنْدَانِ*.

Glagol je u singularu muškoga roda, ako je subjekat ime muškoga roda u singularu, dualu ili pravilnom pluralu muškoga roda, na pr. *ذَهَبَ الصَّالِحُونَ*, *ذَهَبَ رَجُلٌ* (رَجُلَانِ).

Glagol mora biti ženskoga roda, ako je subjekat imenica koja znači žensko lice u singularu ili dualu i ako stoji odmah iza svoga glagola, na pr. *ضَرَبَتْ هِنْدٌ* (الْهِنْدَانِ).

Isto je tako u spomenutom slučaju glagolu slično ime *زَيْدٌ مُعَلِّمَةٌ بِنْتُهُ* u singularu ženskoga roda, na pr. *زَيْدٌ مُعَلِّمَةٌ بِنْتُهُ* Zejdova je kći učiteljica (zapravo: Zejd, učiteljica je njegova kći); *زَيْدٌ مُكْرَمَةٌ أُخْتُهُ* Zejdova je sestra počašćena (zapravo: Zejd, počašćena je njegova sestra); *زَيْدٌ حَسَنَةٌ بِنْتُهُ* Zejdova je kći lijepa (zapravo: Zejd, lijepa je njegova kći).

Kako je u dualu i pluralu izvedenih imena uvijek subjekat lična zamjenica koja se zamišlja, ne može kod njih subjekat biti izrečen, na pr. *جَاءَ زَيْدٌ وَعَمْرُو الْعَرَمَانِ* Došao je Zejd i Amr, koji su učenici.

Glagol i iz infinitiva izvedeno ime može biti u singularu muškoga i ženskoga roda u ovim slučajevima:

a) Kada je subjekat imenica ženskoga roda koja ne znači osobu, na pr.:

سَارَ (سَارَتْ) النَّاقَةُ Pošla je deva;

طَلَعَ (طَلَعَتْ) الشَّمْسُ Izašlo je sunce;

زَيْدٌ مَسْمُوعٌ (مَسْمُوعَةٌ) كَلِمَتُهُ Zejdova se riječ čuje

¹) Vlastito ime koje u singularu nema određenog člana, mora ga dobiti u dualu ili pluralu.

b) Kada je glagolski subjekat u pravilnoj množini ženskoga roda ili nepravilnoj množini ili zbirna imenica, na pr.

جَاءَ (جَاءَتْ) الْمُعَلِّمَاتُ *Došle su učiteljice;*

جَاءَ (جَاءَتْ) الرِّجَالُ *Došli su ljudi;*

يَنْعَ (يَنْعَتْ) الثَّمَرُ *Dozrio je plod;*

زَيْدٌ يَانِعٌ (يَانِعَةٌ) ثَمَرَتُهُ *Zejdov je plod dozrio.*

c) Ako je subjekat imenica ženskoga roda koja ne slijedi odmah iza svoga glagola, na pr.

جَاءَ (جَاءَتْ) الْقَاضِيَةُ الْيَوْمَ أُمْرَأَةً *Danas je došla sucu jedna žena;*

زَيْدٌ ذَاهِبٌ (ذَاهِبَةٌ) الْيَوْمَ بِنْتُهُ *Zejdova kći danas putuje.*

Kada je u imenskoj rečenici (الْجُمْلَةُ الْأَسْمِيَّةُ) predikat (الْخَبَرُ) glagol ili iz infinitiva izvedeno ime, mora se taj glagol ili izvedeno ime slagati sa subjektom rečenice u rodu i broju, ako je subjekat u singularu, dualu ili pravilnom pluralu muškoga roda, na pr.

الرَّجُلُ ذَهَبَ (ذَاهِبٌ) *Čovjek je otišao (ide);*

الشَّمْسُ طَلَعَتْ (طَالِعَةٌ) *Sunce je izašlo (izlazi);*

الرَّجُلَانِ ذَهَبَا (ذَاهِبَانِ) *Dva su čovjeka otišla (idu);*

الْمُعَلِّمُونَ ذَهَبُوا (ذَاهِبُونَ) *Učitelji su otišli (idu).*

Ako je subjekat imenske rečenice u pravilnoj množini ženskoga roda ili u nepravilnoj množini, onda se glagol ili iz infinitiva izvedeno ime kao predikat slaže sa subjektom u broju ili stoji u singularu ženskoga roda, na pr.

الرِّجَالُ ذَهَبُوا (ذَهَبَتْ - ذَاهِبُونَ - ذَاهِبَةٌ) *Ljudi su otišli (idu);*

النِّسَاءُ ذَهَبْنَ (ذَهَبَتْ - ذَاهِبَاتٌ - ذَاهِبَةٌ) *Žene su otišle (idu);*

الْأَشْجَارُ قُطِعَتْ (قُطِعْنَ - مَقْطُوعَةٌ - مَقْطُوعَاتٌ) *Stabla su posječena.*

3) U nominativu stoji subjekat imenske rečenice (الْمُبْتَدَأُ), na pr. زَيْدٌ عَالِمٌ *Zejd je učen;* الذَّهَبُ أَصْفَرُ *Zlato je žuto.*

Subjekat može biti i cijela rečenica, na pr.

صِيَامُكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ t. j. وَ أَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ Postiti vam je bolje;
 سَمَاعُكَ بِالْمُعَيْدِي خَيْرٌ مِنْ رُؤْيَيْكَ إِيَّاهُ t. j. تَسْمَعُ بِالْمُعَيْدِي خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَرَاهُ
 Bolje ti je Muajdiju čuti nego vidjeti.

Ako je subjekat rečenica na kojoj stoji čestica أَنْ, onda predikat imenske rečenice mora stajati prije rečenice koja je subjekat, na pr. حَقُّ أَنَّكَ عَادِلٌ Istina je da si ti pravedan.

Kao što glagolska rečenica (الْجُمْلَةُ الْفِعْلِيَّةُ) može imati samo jedan subjekat (الْفَاعِلُ) tako isto i imenska rečenica (الْجُمْلَةُ الْأَسْمِيَّةُ) može imati samo jedan subjekat (الْمُبْتَدَأُ). Ako dakle iza subjekta u rečenici bude još koje ime vezano za subjekat kojim veznikom, to se ime iza veznika ne smatra drugim subjektom, nego je ono الْمَعْطُوفُ t. j. vezano, na pr. زَيْدٌ وَعَمْرُو عَالِمَانِ Zejd i Amr su učen.

Subjekat imenske rečenice mora biti određeno (الْمَعْرِفَةُ) ili bar atributom ili genitivom donekle određeno ime (النَّكْرَةُ), (الْمَخْصَصَةُ), na pr.

زَيْدٌ عَالِمٌ Zejd je učen;

الذَّهَبُ أَصْفَرُ Zlato je žuto.

وَلَعَبْدٌ مُؤْمِنٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكٍ Rob, koji vjeruje, bolji je od poganina.

Imenski se subjekat može i ispustiti, ako se iz smisla razumije, na pr. زَيْدٌ Zejd u odgovoru na pitanje مَنْ الْعَادِلُ Ko je pravedan?

4) Predikat imenske rečenice (خَبَرُ الْمُبْتَدَأِ), na pr. زَيْدٌ عَالِمٌ Zejd je učen.

Predikata u imenskoj rečenici može biti i više, na pr. زَيْدٌ عَالِمٌ عَادِلٌ فَاضِلٌ Zejd je učen, pravedan i vrijedan. Kako se vidi predikati, ako ih ima više, stoje jedan iza drugoga bez veznika.

Predikat se sa subjektom slaže u rodu i u broju, ako je predikat izvedeno ime (الْمُسْتَقُّ), na pr.

النِّسَاءُ عَالِمَاتٌ , الرِّجَالُ عَالِمُونَ , هِنْدٌ عَالِمَةٌ , زَيْدٌ عَالِمٌ.

Ako je predikat primitivno ime (الْجَامِدُ), ne mora se slagati sa subjektom u broju, na pr. الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ آيَاتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ. *Sunce i mjesec su dva Božija znaka*, ali النَّاسُ قِسْمَانِ : عَالِمٌ وَ مُتَعَلِّمٌ. *Ljudi se dijele na dvoje: učenjak i učenik.*

Predikat može biti i cijela imenska ili glagolska rečenica, na pr. زَيْدٌ أَبُوهُ عَالِمٌ. *Zejdov je otac učen* (zapravo: Zejd, njegov je otac učen); زَيْدٌ كَرِيمٌ أَبُوهُ. *Zejdov je otac plemenit* (zapravo: Zejd, plemenit je njegov otac). Kada je predikat cijela rečenica, mora ona imati ličnu zamjenicu, koja tu rečenicu spaja sa subjektom kao što se to vidi iz gornjih primjera. Ova lična zamjenica zove se اَلْمَائِدُ t. j. zamjenica, koja spaja predikat sa subjektom. Zamjenica koja spaja taki predikat sa subjektom može biti i zamišljena (مُسْتَتِرٌ) ili izostavljena (مَحْذُوفٌ), na pr. اَللُّؤْلُؤُ مِثْقَالٌ بِدِينَارٍ. *Biser je miskal za dukat*; اَلْعِلْمُ يُرْقِي اَلْأُمَّمَ. *Nauka pridiže narode*.

Ako je predikat imenske rečenice ime, obično je ono neodređeno, na pr. زَيْدٌ عَالِمٌ. *Zejd je učen*. Može međutim nekada biti i određeno, na pr. اَللَّهُ اِلٰهُنَا. *Allah je naš Bog*.

Kada je predikat određen, obično se pred njega stavi lična zamjenica (ضَمِيرُ الْفَصْلِ وَالتَّأْكِيدِ), da naglasi da je to predikat, a da nije atribut (الصِّفَةُ), na pr. اَللَّهُ هُوَ الْحَقُّ. *Samo je Bog istina*.

Predikat može biti i prijedlog sa svojim imenom, na pr. زَيْدٌ فِي الدَّارِ. *Zejd je u kući*.

Predikat može stajati i prije svoga subjekta, na pr. فِي الدَّارِ رَجُلٌ. *U kući je neko*.

Predikat se može i ispustiti, ako se po smislu razumije, na pr. *أَزِيدُ عَالِمٌ أَمْ عَمْرُو* Je li učen Zejd ili Amr?

Ako pred subjektom imenske rečenice stoji čestica *أَمْ* što se tiče, pred predikatom mora doći veznik *فَ*, na pr. *أَمْ أَلِإِسْكَندَرِيَّةُ قَدِيمَةٌ قَدِيمَةٌ* Što se tiče Aleksandrije, to je stari grad.

Veznik *فَ* može doći pred predikat imenske rečenice u ovim slučajevima:

a) Kada je subjekat odnosna zamjenica, iza koje slijedi glagol ili prijedlog sa imenicom, na pr.

الَّذِي يَأْتِينِي فَلَهُ (لَهُ) دِرْهَمٌ Ko mi dođe, dobiće groš;

الَّذِي فِي الدَّارِ فَلَهُ (لَهُ) دِرْهَمٌ Ko je u kući, dobiće groš.

b) Ako je atribut subjekta odnosna zamjenica, iza koje slijedi glagol ili prijedlog sa imenicom, na pr.

الرَّجُلُ الَّذِي عَلَّمْتَهُ فَهُوَ (هُوَ) يُحِبُّكَ Čovjek, koga si poučavao, voli te.

c) Kada je subjekat neodređeno ime, čiji je atribut (الصِّفَةُ) glagol ili prijedlog s imenom. To neodređeno ime može biti i *الْمُضَافُ*, na pr.

رَجُلٌ يَأْتِينِي فَلَهُ (لَهُ) دِرْهَمٌ Čovjek, koji mi dođe, dobiće groš;

رَجُلٌ فِي الدَّارِ فَلَهُ (لَهُ) دِرْHَمٌ Čovjek, koji je u kući, dobiće groš;

صَدِيقُ رَجُلٍ يَأْتِينِي فَلَهُ (لَهُ) دِرْهَمٌ Prijatelj čovjeka, koji mi dođe, dobiće groš.

d) Kada je subjekat riječ *كُلُّ* svi, sva, sve kao *الْمُضَافُ* neodređenom imenu koje ima atributa jednu riječ ili uopće nema atributa, na pr.

كُلُّ رَجُلٍ عَالِمٍ فَلَهُ (لَهُ) دِرْهَمٌ Svaki učen čovjek će dobiti groš;

كُلُّ رَجُلٍ فَلَهُ (لَهُ) دِرْهَمٌ Svaki čovjek će dobiti groš;

Pred subjekat imenske rečenice u spomenutim slučajevima može doći čestica *إِنَّ*, *لَكِنَّ* ali, *زَايِسْتَا* zaista i *أَلِي* ali, na pr.

قُلْ إِنَّ الْمَوْتَ الَّذِي تَفِرُّونَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُلَاقِيكُمْ Reci, zaista ona smrt, od koje vi bježite, svakako će vas sresti.

5) Subjekat glagola *biti* (إِسْمُ بَابِ كَانَ) i ostalih pomoćnih glagola (أَخَوَاتُ كَانَ), na pr. *Egipćani bijahu civilizivoni*.

Pravila o glagolskom subjektu (الْفَاعِلُ Vidi str. 30) potpuno vrijede i za subjekat pomoćnih glagola koji se zove *إِسْمُ صَارَ*, na pr. *subjekat od كَانَ*, *subjekat od صَارَ* i t. d.

6) Predikat čestice *zaista*, *da*, *kao da*, *ali*, *ipak*, *kad bi (bilo)!* i *ne bi li, možda* (خَبَرُ بَابِ إِنَّ), na pr. *Zaista je Zejd učen*.

Ove se čestice zovu *الْمُرُوفُ الْمُشَبَّهَةُ بِالْفِعْلِ* t. j. čestice koje sličie glagolu. Ove čestice dolaze pred imensku rečenicu i sva pravila koja vrijede za predikat imenske rečenice, vrijede i za predikat koji stoji poslije jedne od spomenutih čestica. Jedino treba naročito istaknuti da predikat ovih čestica ne može stajati prije njihova subjekta, osim ako je predikat prijedlog sa svojim imenom (الظَّرْفُ). U tom slučaju predikat može stajati prije subjekta, ako je subjekat određeno, a mora, ako je subjekat neodređeno ime, na pr. *Zaista će se oni nama povratiti*; *Zaista u kući ima neko*.

7) Predikat čestice *nema, ne postoji*, koja znači odlučno općenito nijekanje (خَبَرُ لَا إِنْفِي الْجِنْسِ), na pr. *Nema ničijega roba koji sjedi*.

Za predikat ove čestice vrijede sva pravila koja su spomenuta kod predikta imenske rečenice (خَبَرُ الْمُبْتَدَأِ Vidi str. 34), jedino se predikat ove čestice vrlo često ispušta i samo se pomišlja, na pr. *Za radišu nema siromaštva*.

8) Subjekat čestice *ma* i *nije*, koje znače što i glagol (إِسْمُ مَا وَ لَا الْمُشَبَّهَتَيْنِ بِلَيْسَ), na pr. *Zejd nije učen*; *Čovjek nije prisutan*.

Pravila koja vrijede za subjekat imenske rečenice (الْمُبْتَدَأُ) Vidi str. 34) vrijede i za subjekat (الْأَسْمُ) ovih čestica.

Naročito treba istaknuti da subjekat čestice لَا mora biti neodređeno ime, a subjekat čestice مَا može biti određen i neodređen, na pr. لَا (مَا) أَحَدٌ أَفْضَلُ مِنَ الْمُخْلِصِ فِي عَمَلِهِ. *Nije niko vredniji u svome radu od iskrenoga, ali مَا التَّكَبُّرُ لَا ثِقًا لِلْعَالِمِ. Oholost ne dolikuje učenjaku.*

Ako između مَا i لَا i njihova subjekta dođe koja druga riječ ili se pred njihov predikat stavi čestica إِلَّا osim, onda subjekat i predikat ovih čestica stoji u nominativu, na pr.

مَا إِنْ زَيْدٌ عَالِمٌ Zejd nije učen;

مَا عَالِمٌ زَيْدٌ Zejd nije učen;

مَا زَيْدٌ إِلَّا عَالِمٌ Zejd je samo učen.

Čestica إِنَّ

Ova se čestica čita إِنَّ zaista¹⁾ u glavnoj, a اِنَّ u podređenoj rečenici, na pr.

إِنَّ زَيْدًا كَرِيمٌ Zaista je Zejd plemenit;

أَعْلَمُ أَنَّ زَيْدًا كَرِيمٌ Ja znam da je Zejd plemenit.

Prema tome treba čitati إِنَّ u ovim slučajevima:

1) Kada إِنَّ stoji na početku imenske rečenice, na pr.

إِنَّ زَيْدًا عَالِمٌ Zaista je Zejd učen.

2) Kada ova čestica stoji poslije zakletve, na pr.

وَاللَّهِ إِنَّ زَيْدًا عَالِمٌ Boga mi je Zejd učen.

3) Ako je إِنَّ u rečenici koja slijedi iza odnosne zamjenice (الْصِّلَةُ), na pr. وَآتَيْنَاهُ مِنَ الْكُنُوزِ مَا إِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُوءَ بِالْعُصْبَةِ (الصِّلَةُ), *Dali smo mu riznicu, čiji bi ključci bili teški cijeloj grupi ljudi.*

¹⁾ Ova čestica u najviše slučajeva ne znači »zaista« u pravom smislu te riječi, nego samo jače naglašuje riječ, pred kojom stoji, pa se smatra samo kao uvod u rečenicu.

4) U slučaju kad je rečenica, pred kojom stoji **إِنَّ**, predikat imenske rečenice, čiji je subjekat konkretna imenica, na pr.

زَيْدٌ إِنَّهُ عَالِمٌ Zejd je zbilja učen.

5) Kad ova čestica stoji pred subjektom rečenice, pred čijim predikatom ima čestica **لَ** za pojačanje (**لَا مُمُ التَّأَكِيدِ**), na pr.

عَلِمْتُ إِنَّ زَيْدًا لَعَالِمٌ Ja znam da je Zejd zbilja učen.

6) Poslije glagola **قَالَ** reći (a ne u značenju »misliti«), na pr.

قُلْ إِنَّ اللَّهَ وَاحِدٌ Reci, zbilja je Bog jedan.

7) Poslije čestice **حَتَّى** čak, koja stoji na početku rečenice, na pr.
أَتَقُولُ ذَلِكَ حَتَّى إِنَّ زَيْدًا يَقُولُهُ Zar ti to kažeš, pa čak i Zejd to govori?

8) Kada **إِنَّ** stoji iza potvrdnih čestica (**حُرُوفُ التَّصْدِيقِ**), na pr.

نَعَمْ إِنَّ زَيْدًا عَالِمٌ Da, zaista je Zejd učen.

9) Poslije čestica **أَلَا**, **أَمْ** ili **هَآ** eto (**حُرُوفُ التَّنْبِيهِ**), na pr.

أَلَا إِنَّ زَيْدًا عَالِمٌ Eto zbilja je Zejd učen.

10) Kada **إِنَّ** stoji iza čestice **وَ** koja označuje stanje (**وَآوُ الْحَالِ**), na pr.

جِئْتُ وَإِنَّ الشَّمْسَ تَغْرُبُ Dodoh, a sunce zalazi.

Ova se čestica čita **أَنَّ** kada je rečenica, pred kojom stoji:

1) Subjekt aktivnih glagola (**أَلْفَاعِلُ**), na pr.

بَلَّغَنِي أَنَّكَ عَالِمٌ Čuo sam da si učen.

Isto tako kada je rečenica subjekat pasivnih glagola (**تَأْتِبُ أَلْفَاعِلِ**), na pr.

عُلِمَ أَنَّكَ صَادِقٌ Saznalo se je da si iskren.

2) Subjekt imenske rečenice ili njezin predikat, čiji je subjekat apstraktna imenica, na pr.

عِنْدِي أَنَّكَ مُسْتَحِقٌّ لِلْكَرَامَةِ Ja držim da ti zaslužuješ poštovanje;

الْحَقُّ أَنَّ الْجَهْلَ عَارٌ Istina je da je neznanje mana;

ظَنِّي أَنَّكَ فَاضِلٌ Ja mislim da si ti vrijedan.

3) Objekat, na pr.

عَلِمْتُ أَنَّ زَيْدًا عَالِمٌ *Znam da je Zejd učen.*

4) الْمُضَافُ إِلَيْهِ, na pr.

إِجْلِسْ حَيْثُ أَنَّ زَيْدًا جَالِسٌ *Sjedi gdje Zejd sjedi.*

5) Poslije čestice لَوْ *da*, jer je rečenica poslije ove čestice subjekat (الْفَاعِلُ) zamišljenog glagola ثَبَّتَ *biti, postojati*, na pr. (لَوْ ثَبَّتَ ذَهَابُكَ لَذَهَبْتُ) (isto kao da je rečeno: لَوْ أَنَّكَ ذَاهِبٌ لَذَهَبْتُ) *Da ti ideš, i ja bih išao.*

6) Poslije لَوْلَا *da nije*, jer je rečenica iza ove čestice subjekat imenske rečenice (الْمُبْتَدَأُ), na pr. لَوْلَا أَنَّكَ ذَاهِبٌ لَذَهَبْتُ (isto što i لَوْلَا ذَهَابُكَ مَوْجُودٌ لَذَهَبْتُ) *Da ti ne ideš, otišao bih ja.*

7) Iza čestice مَا *dok*, poslije koje stoji vremenska rečenica, koja se može zamijeniti infinitivom (مَا الْمَصْدَرِيَّةُ التَّوْقِيئِيَّةُ), jer se ta rečenica smatra subjektom ispuštenog glagola ثَبَّتَ *biti, postojati*, na pr. (isto što i إِجْلِسْ مَا أَنَّ زَيْدًا جَالِسٌ) (isto što i إِجْلِسْ مُدَّةَ ثُبُوتِ جُلُوسِ زَيْدٍ) to jest إِجْلِسْ مَا ثَبَّتَ أَنَّ زَيْدًا جَالِسٌ *Sjedi dok Zejd sjedi!*

8) Iza prijedloga, na pr.

عَجِبْتُ مِنْ أَنَّكَ مُهْمِلٌ *Čudim se da ti zanemaruješ!*

9) Iza veznika (الْمُرُوفُ الْعَاطِفَةُ), koji vežu riječi, a ne rečenice, na pr.

عَرَفْتُ أُمُورَكَ حَتَّى أَنَّكَ صَالِحٌ (حَتَّى صَلَاحِكَ) *Znam tvoja djela pa čak i da si dobar;*

بَلَّغَنِي أَجْتِهَادَكَ وَأَنَّكَ حَسَنُ الْخُلُقِ (وَحُسْنُ خُلُقِكَ) *Čuo sam da se trudiš i da si lijepe čudi;*

سُرِرْتُ مِنْ أَدَبِ خَلِيلٍ وَأَنَّهُ عَاقِلٌ (وَكُونِهِ عَاقِلًا) *Veseli me odgoj Halilov kao i to što je pametan.*

Rečenica, pred kojom stoji čestica أَنَّ, smatra se kao infinitiv (الْجُمْلَةُ الْمَصْدَرِيَّةُ). Ova se rečenica pretvara u infinitiv na taj način da se predikat rečenice, pred kojom je أَنَّ (خَبَرُ أَنَّ), pretvori u infinitiv pa se stavi kao الْمُضَافُ subjektu te rečenice,

koji će tada doći u genitiv, na pr. mjesto *بَلَّغَنِي أَنَّكَ عَالِمٌ* može se reći *بَلَّغَنِي عِلْمُكَ* Čuo sam da si učen; mjesto *عَجِبْتُ مِنْ أَنَّكَ مُهِمِلٌ* može se reći *عَجِبْتُ مِنْ إِهْمَالِكَ* Čudim se da zanemaruješ. Rečenica, pred kojom stoji *أَنَّ*, smatra se dakle kao jedna riječ.

Prema svemu što je o čestici *إِنَّ* i *إِنَّ* rečeno ovu je česticu dozvoljeno čitati na oba načina kada ona stoji poslije čestice *فَا*, koja dolazi na drugi dio pogodbene rečenice (*فَاءُ الْجَزَاءِ*), na pr. *مَنْ يُكْرِمْنِي فَإِنِّي أَكْرِمُهُ* Ko me počasti, i ja ću njega počastiti.

Isto je tako kada *إِنَّ* stoji poslije *إِذَا* koje ima značenje iznenađenja (*الْمُفْجَأَةُ*), poslije riječi *لَا جَرَمَ* (nema nikakve sumnje) i kada je rečenica sa *إِنَّ* uzročna bez uzročne veze, na pr.

نَظَرْتُ فَإِذَا إِنَّ الْعَدُوَّ مِنْهُمْ Pogledah kad li neprijatelj poražen;
لَا جَرَمَ إِنَّ الْعَدْلَ يَرْفَعُ قَدْرَ الْحَكَامِ Nema nikakve sumnje da pravda diže
 vrijednost upravnika;

إِحْذَرِ الْكَسَلَ إِنَّهُ عِلَّةُ الْفَقْرِ Čuvaj se lijenosti, ona je uzrok
 siromaštvu.

Kada čestica *إِنَّ* izgubi pojačanje i dode u obliku *إِنَّ*, onda se pred predikat rečenice, pred kojom je ta čestica, stavi čestica *لَا* (*لَا أَلَا بُتْدَاءَ*), na pr.

إِنَّ نَظْنُكَ لِمِنَ الْكَاذِبِينَ Mi te zaista držimo da si lažac.

U ovom slučaju *إِنَّ* može doći pred glagolsku rečenicu kao u prošlom primjeru, a može stajati i pred imenskom rečenicom. Ako je pred imenskom rečenicom, onda može subjekat i predikat te rečenice stajati u nominativu ili prvi u akuzativu, a drugi u nominativu, na pr.

إِنَّ أَنْتَ لَصَادِقٌ Zaista si ti iskren;

إِنَّ زَيْدًا لَصَادِقٌ Zaista je Zejd iskren.

I čestica *أَنَّ* može izgubiti pojačanje pa glasi *أَنْ*. Ovu česticu treba dobro razlikovati od *أَنَّ* da, uz koju dolazi imperfekat glagola u zavisnom načinu (*الْمُضَارِعُ الْمَنْصُوبُ*), na pr. *أَنْ يَكْتُبَ*

da piše. Čestica *أَنَّ*, koja je postala od *أَنَّ*, dolazi pred imensku ili glagolsku rečenicu. U oba slučaja zamišlja se poslije *أَنَّ* lična zamjenica, koja se odnosi na slijedeću rečenicu (*ضَمِيرُ الشَّأْنِ*), na pr.

وَأَخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ Zadnja je njihova izjava: »Hvala Bogu, stvoritelju svjetova!«

أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ لَنْ نَجْمَعَ عِظَامَهُ Misli li čovjek da nikako nećemo sabrati njegove kosti?~

Ako je *أَنَّ* pred glagolskom rečenicom može biti:

a) Glagol koji se potpuno ne mijenja, na pr.

وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى Čovjeku je samo ono što zasluži.

b) Glagol koji se potpuno mijenja. U ovom slučaju mora između *أَنَّ* i glagola biti jedna od ovih riječi:

1) Čestica *قَدْ*, na pr.

وَنَعْلَمَ أَنْ قَدْ صَدَقْتِنَا I da mi znamo da si nam zaista istinu rekao.

2) Čestica *سَوْفَ* ili *سَ*, koje označuju da imperfekat ima značenje futura (*حَرْفُ التَّنْفِيسِ*), na pr.

عَلِمَ أَنْ سَيَكُونُ مِنْكُمْ مَرْضًى Znao je da će sigurno od vas biti bolesnih;

*وَأَعْلَمَ فَعِلْمُ الْمَرْءِ يَنْفَعُهُ * أَنْ سَوْفَ يَأْتِي كُلُّ مَا قُدِّرَا*

Znaj (a znanje čovjeku koristi) da će sigurno sve doći što je suđeno.

3) Negativne čestice *لَنْ* nikako (ubuduće), *لَمْ* nije i *لَا* ne, na pr.

أَيَحْسَبُ أَنْ لَمْ يَرَهُ أَحَدٌ Misli li on da ga nije vidio niko?

عَلِمْتُ أَنْ لَا تَقُومُ Znao sam da nećeš stajati.

4) Pogodbena čestica, na pr.

وَأَنْ لَوْ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَاهُمْ مَاءً غَدَقًا A da istraju na ovom putu, mi bi ih zaista napojili obilnom vodom.

Glagol, koji stoji prije čestice *أَنَّ*, uvijek znači uvjerenje kako se to vidi iz gornjih primjera.

Kako iza *إِنْ* ili *أَنْ* tako i iza svih čestica, koje slič glagolu, može doći čestica *مَا* (مَا الْكَافَّةُ). U ovom slučaju i subjekat i predikat imenske rečenice, koja stoji iza ovih čestica, stoji u nominativu, na pr.

إِنَّمَا زَيْدٌ عَالِمٌ Zejd je samo učen.

Kada ove čestice imaju *مَا*, može iza njih stajati i glagolska rečenica, na pr.

كَأَنَّمَا يُسَافِرُونَ إِلَى الْمَوْتِ Kao da se tjeraju u smrt.

Kao što čestica *إِنْ* i *أَنْ* nekad može izgubiti pojačanje tako i čestice *كَأَنَّ* i *لَكِنَّ* mogu stajati bez pojačanja na zadnjem suglasniku. U ovom slučaju iza ovih čestica može stajati imenska i glagolska rečenica. Ako je iza njih imenska rečenica, onda subjekat i predikat stoje u nominativu, na pr.

كَأَنَّ زَيْدًا عَالِمٌ Kao da je Zejd učen;

جَاءَ عَلِيٌّ لَكِنَّ سَافِرًا خَلِيلٌ Došao je Alija, ali je oputovao Halil.

AKUZATIVI (الْمَنْصُوبَاتُ)

U akuzativu stoji:

1) Opći objekat (الْمَفْعُولُ الْمُطْلَقُ)

Ovaj se objekat zove općim zato što može doći uz prelazne, neprelazne, aktivne i pasivne glagole svih vrsta. Opći objekat je infinitiv (الْمَصْدَرُ) u akuzativu, koji potječe od istoga glagola, koji se nalazi u toj rečenici ili od drugog glagola, koji ima isto značenje, na pr.

ضَرَبَهُ ضَرْبًا Udario ga je jako;

قَعَدَ جُلُوسًا On sjede potpuno.

Ovaj akuzativ znači:

a) Pojačanje radnje (التَّأْكِيدُ), kada obični infinitiv stoji sam, na pr. *يَنَامُ نَوْمًا On spava snom.*

b) Broj radnje (الْعَدَدُ), ako je infinitiv koji znači broj radnje (مَصْدَرُ الْمَرَّةِ), na pr.

ضَرْبُهُ ضَرْبَةً Udario ga je jedanput;

ضَرْبُهُ ضَرْبَتَيْنِ Udario ga je dvaput;

ضَرْبُهُ ضَرْبَاتٍ Udario ga je više puta.

c) Način radnje (النَّوعُ), kada je infinitiv koji pokazuje način (مَصْدَرُ الْهَيْئَةِ ili مَصْدَرُ النَّوعِ), na pr.

يَمْشِي مِثْلَ الْأَسَدِ Ide poput lava.

Isto tako ovaj akuzativ znači način, ako iza infinitiva stoji atribut, genitiv (الْمُضَافُ إِلَيْهِ) ili odnosna rečenica, na pr.

ضَرْبُهُ ضَرْبًا شَدِيدًا Udario ga je jakim udarcem;

خَافَ خَوْفَ الْجَبَانِ Bojao se je poput strašivice;

ضَرْبِي الضَّرْبَ الَّذِي لَا يَخْفَى عَلَيْكَ Udario me je udarcem, koji je tebi poznat.

Infinitiv, koji znači broj ili način radnje, može stajati i prije svoga glagola, ako je na infinitivu sila govora, na pr.

مِثْلَ الْأَسَدِ يَمْشِي Poput lava ide;

ضَرْبَةً ضَرَبْتُ Jedanput sam udario.

Nekada ovaj akuzativ dolazi samo zato da nadomjesti ispušteni glagol, na pr.

إِصْبِرْ صَبْرًا mjesto صَبْرًا Strpi se!

أَسْمِعْ وَأَطِيعْ mjesto سَمْعًا وَطَاعَةً Slušam i pokoravam se!

Ovamo spada i prilog أَيْضًا također, opet, koji je nastao od آضَ أَيْضًا Povratio se.

2) Objekat (الْمَفْعُولُ بِهِ)

Ovaj akuzativ dolazi samo uz prelazne glagole (الْفِعْلُ الْمُتَعَدِّي) i zove se bliži objekat (الْمَفْعُولُ بِهِ الصَّرِيحُ), na pr.

ضَرَبَ زَيْدٌ عَمْرًا Istukao je Zejd Amra.

Objekat može biti svako ime. Ako je objekat lična zamjenica, može biti sastavljena (الْمُتَّصِلُ) i rastavljena (الْمُنْفَصِلُ), na pr. رَأَيْتُكَ *Vidio sam te*; إِيَّاكَ رَأَيْتُ ili إِيَّاكَ سَمَوْتُ *Samo sam tebe vidio*.

Neprelazni glagoli (الْفِعْلُ اللَّازِمُ) mogu imati samo dalji objekat t. j. objekat koji stoji u genitivu s kojim prijedlogom (الْمَفْعُولُ بِهِ الْغَيْرُ الصَّرِيحُ), na pr.

مَرَزْتُ زَيْدًا *Prošao sam pokraj Zejda*;
زَيْدٌ يَشْكُ فِي هَذَا *Zejd sumnja u to*.

Promjenom prijedloga nekada i glagol mijenja svoje značenje, na pr.

بَكَى مِنْ *plakati na nešto* بَكَى عَلَى *plakati za nečim*;
رَغِبَ فِي *težiti za nečim*; رَغِبَ عَنْ *izbjegavati nešto*.

Valja naročito zapamtiti da glagoli, koji su u srpskohrvatskom jeziku tranzitivni, mogu biti u arapskom jeziku intranzitivni i obratno, na pr.

جَاءَ زَيْدٌ عَمْرًا *Došao je Zejd Amru*,
إِسْتَخَفَّ زَيْدٌ *Omalovažio je Zejda*.

Objekat može stajati i prije svoga glagola, na pr. زَيْدًا ضَرَبْتُ *Zejda sam istukao*. Isto se tako objekat može i ispustiti, na pr. ضَرَبْتُ *Udario sam*. Može se ispustiti i glagol, ako se iz smisla razumije, na pr. kad na pitanje مَنْ أَسْأَلُ *Koga ću pitati?* neko odgovori زَيْدًا *Zejda*.

Kada se prelazan glagol pretvori u pasiv, glagolski subjekat (الْفَاعِلُ) otpada, a na njegovo mjesto stupa objekat, koji dođe u nominativu i nosi ime تَائِبُ الْفَاعِلِ (zamjenik glagolskog subjekta), na pr. فَتَحْتُ الْبَابَ *Otvorio sam vrata* u pasivu glasi فُتِحَ الْبَابُ *Vrata su otvorena*. Ako se pretvori u pasiv glagol

koji ima dva ili tri objekta, onda prvi objekat dođe mjesto subjekta, a drugi i treći ostaju u akuzativu, na pr.

عَلَّمْتُ مُحَمَّدًا اللِّسَانَ الْعَرَبِيَّ *Naučio sam Muhammeda arapski jezik*
pretvoreno u pasivu glasi:

عَلَّمَ مُحَمَّدٌ اللِّسَانَ الْعَرَبِيَّ *Muhammed je poučen arapski jezik.*

3) Akuzativ mjesta ili vremena (الْمَفْعُولُ فِيهِ)

Ovaj akuzativ izrazuje:

a) Vrijeme kada se radnja događa, na pr.

سِرْتُ حِينًا *Išao sam neko vrijeme;*

صُمْتُ شَهْرًا *Postio sam mjesec;*

جَاءَ طُلُوعَ الشَّمْسِ *Došao je kad je sunce izlazilo;*

مَا تَتْ بِذَتْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّعَم) مَرْجِعُهُ مِنْ بَدْرٍ *Umrla je kći Božjeg poslanika kad se je vratio sa Bedra.*

b) Mjesto u kome se radnja događa, ako je mjesto neograničeno (غَيْرُ مَحْدُودٍ), na pr.

سَافَرَ بَرًّا وَبَحْرًا *Putovao je po kopnu i moru*

نَظَرَ يَمِينًا وَشِمَالًا *Gledao je desno i lijevo.*

Ovaj akuzativ dolazi kod prijedloga koji su postali od imenica: شِمَالٌ, يَسَارٌ, لِيْجُو; يَمِينٌ, دَسْنُو; خَلْفٌ, قُدَامٌ, أَمَامٌ; إِزَاءَ, بَيْنَ, وَسْطَ, لَدَى, عِنْدَ, تَحْتَ, نَادَ, فَوقَ; إِزَاءَ, تِلْقَاءَ, حِذَاءَ.

فَوْقَ الرَّأْسِ *više glave i t. d.* أَمَامَ الدَّارِ *pred kućom;*

Ovamo spadaju i akuzativi mjera za dužinu: فَرْسَخٌ *fersah*, tri milje (1200 koraka); مِيلٌ *milja* (400 koraka); بَرِيدٌ *12 milja*, na pr. مَشَى فَرْسَخًا *Išao je fersah.*

¹⁾ Riječi وَجْهٌ, جِهَةٌ, نَاحِيَةٌ, جَانِبٌ strana, kraj dolaze u genitivu sa prijedlogom, na pr. كُنْتُ فِي نَاحِيَةِ الدَّارِ *Spavao sam u jednom kraju kuće.*

Ako riječ znači neko ograničeno mjesto (الْمَحْدُودُ), onda stoji u genitivu s prijedlogom osim poslije glagola تَرَكَ *otsjesti*, دَخَلَ *unići* i سَكَنَ *stanovati*, na pr. أَكَلْتُ فِي الدَّارِ *Jeo sam u kući*, ali دَخَلْتُ الدَّارَ *Unišao sam u kuću*.

Imenice mjesta (إِسْمُ الْمَكَانِ) stoje u akuzativu kad znače bivanje, postojanje ili boravljenje negdje, na pr. جَلَسْتُ مُجَلِّسَ زَيْدٍ *Sjeo sam na mjesto gdje Zejd sjedi*.

Imenice مَوْضِعٌ i مَكَانٌ, مَقَامٌ stoje u akuzativu kad je pred njima glagol, koji znači bivanje, postojanje ili boravljenje, na pr. جَلَسَ مَكَانَهُ *Sjeo je na mjesto, gdje on sjedi*; سَجَدَ مَوْضِعَ زَيْدٍ *Sjedi mjesto Zejda*, ali مَاتَ فِي مَوْضِعٍ كَذَا *Umro je u tom i u tom mjestu*.

Kad mjesto akuzativa mjesta ili vremena stoji genitiv s prijedlogom (الظَّرْفُ), smatra se da ime, koje je u genitivu, prema svome položaju u rečenici (فِعْلًا) stoji u akuzativu, na pr.

ضَرَبْتُهُ حِينَ كَذَا - ضَرَبْتُهُ فِي حِينَ كَذَا *Istukao sam ga tada i tada*.

Akuzativ mjesta i vremena može stajati i prije one riječi na koju se odnosi, na pr. حِينًا سِرْتُ *Neko vrijeme sam putovao*; الدَّارَ دَخَلْتُ *U kuću sam unišao*. Taj se akuzativ može i ispustiti, ako se iz smisla razumije, na pr. na pitanje هَلْ صَامَ زَيْدٌ شَهْرًا *Da li je Zejd postio mjesec?* može se odgovoriti صَامَ زَيْدٌ *Zejd je postio (to jest mjesec)*. Isto se tako može ispustiti i riječ, na koju se akuzativ mjesta ili vremena odnosi, na pr. na pitanje كَيْدَ تَمَّ يَوْمَ الْجُمُعَةِ *Kad si ti otišao?* može se odgovoriti يَوْمَ الْجُمُعَةِ *u petak*.

4) Akuzativ uzroka ili svrhe (الْمَفْعُولُ لَهُ)

Ovaj akuzativ je uvijek infinitiv (الْمَصْدَرُ), koji slijedi iza glagola ili iza imena koje je slično glagolu. Glagolsku radnju kao i radnju infinitiva mora vršiti isti subjekat u isto vrijeme, na pr.

هَرَبَ خَوْفًا *Pobjegao je od straha*;

قُمْنَا تَعْظِيمًا لَهُ *Ustali smo iz poštovanja prema njemu*.

Ako oznaka uzroka nije infinitiv ili radnju ne vrši isto lice u isto doba, onda stoji u genitivu s prijedlogom **لِ**, na pr.

جِئْتُكَ لِلْكِتَابِ *Došao sam ti radi knjige;*

أَكْرَمْتُكَ لِأَكْرَامِكَ *Počastio sam te zato što si ti mene počastio;*

جِئْتُكَ الْيَوْمَ لِوَعْدِي أَمْسٍ *Došao sam ti danas, jer sam ti obećao jučer.*

Što je rečeno za prometanje i ispuštanje oznake mjesta i vremena kao i za ispuštanje riječi, kojoj ta oznaka pripada, vrijedi i za oznaku uzroka.

5) Akuzativ uz riječ **وَ** sa (الْمَفْعُولُ مَعَهُ)

Kada **وَ** znači »sa«, »udruženo« ili »pokraj« (**وَإِلَى الْمَصَاحِبَةِ**), onda iza te čestice slijedi akuzativ, na pr.

جِئْتُ وَخَالِدًا *Došao sam sa Halidom;*

إِذْهَبْ وَالتَّهَرَّ *Idi pokraj rijeke!*

Ovaj akuzativ ne može doći prije glagola ili prije riječi sa kojom je vezan.

6) Akuzativ stanja (الْحَالُ)

Stanje, u kome se nalazi glagolski subjekat ili objekat za vrijeme dok se glagolska radnja zbiva, izražuje se akuzativom, koji se zove **الْحَالُ**, na pr.

جَاءَ بَاكِيًا *Došao je plačući;*

وَجَدْتُهُ نَائِمًا *Našao sam ga spavajući.*

Oznaka stanja mora biti neodređeno i obično je iz infinitiva izvedeno ime, koje uvijek stoji u vezi sa glagolom (**الْفِعْلُ**), glagolu sličnim imenom (**شِبْهُ الْفِعْلِ**) ili riječi, koja ima glagolsko značenje (**مَعْنَى الْفِعْلِ**), na pr.

جَاءَ بَاكِيًا *Došao je plačući;*

زَيْدٌ رَاجِعٌ بَاكِيًا *Zejd se vraća plačući;*

زَيْدٌ فِي الدَّارِ بَاكِيًا *Zejd u kući plače (zapravo: Zejd se u kući nalazi plačući).*

Nekad se riječ, sa kojom je oznaka stanja u vezi, može i ispustiti kad se iz smisla razumije, na pr. kad se nekom, koji polazi na put, rekne رَاشِدًا مَهْدِيًّا *Pravim putem upućen!* t. j. سِرْ *Putuj!*

Mjesto akuzativa stanja može stajati glagolska ili imenska rečenica sa وَ (وَإِلَّا) ili bez njega. Čestica وَ jedino ne može doći kada je oznaka stanja afirmativni imperfekat. Ako je oznaka stanja perfekat, mora pred njim stajati ili se zamišljati čestica قَدْ, na pr.

جَاءَنِي زَيْدٌ يَرْكَبُ قَدْرَكِبَ (وَقَدْرَكِبَ) *Došao mi je Zejd jašući;*

جَاءَنِي زَيْدٌ لَا يَرْكَبُ (وَلَا يَرْكَبُ) *Došao mi je Zejd nejašući;*

جَاءَنِي زَيْدٌ وَرَكِبَ عَمْرُو *Došao mi je Zejd, a Amr je jahao;*

جَاءَنِي زَيْدٌ هُوَ (وَهُوَ) رَاكِبٌ *Došao mi je Zejd jašući;*

جَاءَنِي زَيْدٌ وَعَمْرُو رَاكِبٌ *Došao mi je Zejd, a jahao je Amr.*

Kada je oznaka stanja rečenica, mora ona imati česticu وَ ili ličnu zamjenicu (rečenu ili zamišljenu) ili oboje, koji služe kao veza (الرَّابِطُ), kojom se oznaka stanja spaja sa riječi čije stanje označuje (صَاحِبُ الْحَالِ ili ذُو الْحَالِ).

Ako je oznaka stanja jedna riječ, koja označuje stanje određenog imena, može akuzativ stanja doći i prije te imenice, na pr. جَاءَنِي رَاكِبًا زَيْدٌ *Došao mi je jašući Zejd.* Jedino ako je ذُو الْحَالِ u genitivu sa prijedlogom, ne može oznaka stanja doći prije njega, na pr.

مَرَرْتُ بِزَيْدٍ جَالِسًا *Prošao sam pokraj Zejda, koji je sjedio.*

Kad je ذُو الْحَالِ neodređeno ime, onda الْحَالُ mora doći prije njega, na pr. جَاءَنِي رَاكِبًا رَجُلٌ *Došao mi je jašući jedan čovjek.*

Akuzativa koji znače stanje može biti u jednoj rečenici i više, na pr. جَاءَنِي زَيْدٌ رَاكِبًا ضَاحِكًا *Došao mi je Zejd jašući i smijući se.*

7) Akuzativ koji poblje označuje nešto (التَّمْيِيزُ)

Ovaj akuzativ je uvijek neodređeno ime, koje stoji:

a) Iza riječi koje imaju općenito značenje, na pr.

طَابَ زَيْدٌ أَبَا Zejd je dobar kao otac ili po ocu;

الْحَوْضُ مُتَمَلِّئٌ مَاءً Čatrnja je puna vode;

زَيْدٌ حَسَنٌ وَجْهًا Zejd je lijepa lica;

زَيْدٌ أَفْضَلُ مِنْ عَمْرٍو عِلْمًا Zejd je vredniji od Amra znanjem.

Ovaj se akuzativ smatra po svome značenju kao glagolski subjekat (الْفَاعِلُ), na pr. mjesto rečenice زَيْدٌ حَسَنٌ وَجْهًا može se reći زَيْدٌ حَسَنٌ وَجْهَهُ.

b) Iza riječi, koje znače mjere ili brojeve, na pr.

عِشْرُونَ دِينَارًا dvadeset zlatnika; رِطْلٌ زَيْتًا ritl ulja;

Uz brojeve 3—10 uključivo التَّمْيِيزُ dolazi kao الْمُضَافُ إِلَيْهِ u genitivu plurala¹⁾, a od 11—99 u akuzativu singulara, na pr.

أَرْبَعٌ وَعِشْرُونَ أَمْرًا 24 žene; ثَلَاثَةُ رِجَالٍ tri čovjeka;

U složenim brojevima od 20—90 desetice ostaju uvijek iste, a jedinice se mijenjaju prema rodu imenice, na pr. ثَلَاثٌ وَعِشْرُونَ أَمْرًا 23 žene; ثَلَاثَةٌ وَعِشْرُونَ رَجُلًا 23 čovjeka;

Iza riječi مِائَةٌ 100, أَلْفٌ 1000 i مِليُونٌ milijun u singularu, dualu ili pluralu stoji kao الْمُضَافُ إِلَيْهِ genitiv singulara, na pr.

مِائَةُ رَجُلٍ 100 ljudi;

أَلْفَا دَارٍ dvije hiljade kuća;

مِليُونُ نَسَمَةٍ milijuni duša (t. j. ljudi).

Ako uz brojeve 100, 1000 ili milijun stoji još koji broj onda će osim imenice, koja uz spomenute brojeve dolazi u genitivu

¹⁾ Jedini je izuzetak od ovoga pravila riječ مِائَةُ 100 kad stoji iza koga broja od 3—10. U ovom slučaju riječ مِائَةُ ne stoji u genitivu plurala, nego u genitivu singulara, na pr. ثَلَاثُ مِائَةِ رَجُلٍ 300 ljudi.

singulara, doći ponovno ista imenica i to u broju i padežu koji zahtijeva onaj broj koji dolazi iza veznika, na pr.

مِائَةُ رَجُلٍ وَرَجُلٌ 101 čovjek;
مِائَةُ أَمْرَأَةٍ وَثَلَاثُ نِسَاءٍ 103 žene;
أَلْفُ لَيْلَةٍ وَلَيْلَتَانِ 1002 noći;
أَلْفُ لَيْلَةٍ وَثَلَاثُ لَيَالٍ 1003 noći.

Može se međutim reći i

مِائَةٌ وَثَلَاثُ نِسَاءٍ 103 žene;
مِائَةٌ وَارْبَعُونَ رَجُلًا 140 ljudi. i t. d.

U datumu (التَّارِخُ) Arapi izrazuju dane na dva načina:

1) Redni broj dana dode bez određenog člana kao الْمُضَافُ imenici koja označuje mjesec i stoji u genitivu kao الْمُضَافُ إِلَيْهِ, na pr.

ثَالِثُ الْمُحَرَّمِ treći muharrema;
فِي رَابِعِ رَمَضَانَ četvrtoga ramazana.

Ako redni broj ima određeni član, onda ime mjeseca stoji u genitivu sa prijedlogom مِنْ, na pr.

الثَّالِثُ مِنَ الْمُحَرَّمِ treći muharrema;
فِي الرَّابِعِ مِنْ رَمَضَانَ četvrtoga ramazana.

2) Kako Arapi obično računaju po mjesečnoj godini, onda izrazuju datum noći, a ne dana i to tako da se od 1 do 15 u mjesecu računaju noći koje su prošle (خَلَّتْ ili خَلَوْنَ), a od 15 do 30 noći koje su preostale (بَقِيَتْ ili بَقِيْنَ) od mjeseca, na pr.

لِلَّيْلَةِ خَلَّتْ مِنْ رَجَبٍ prvoga redžeba;
لِلَّيْلَةِ بَقِيَتْ مِنْ رَجَبٍ 29 redžeba;
لِلَّيْلَتَيْنِ بَقِيَتَا مِنْ رَجَبٍ 28 redžeba;
لِأَرْبَعِ عَشْرَةِ لَيْلَةٍ خَلَّتْ مِنْ رَجَبٍ 14 redžeba;
لِأَرْبَعِ عَشْرَةِ لَيْلَةٍ بَقِيَتْ مِنْ رَجَبٍ 16 redžeba.

Kod označivanja datuma stoji glavni broj sa prijedlogom لِ.

Isto tako se glavnim brojem izrazuju godine i to tako da se prije glavnoga broja stavi riječ *سَنَة* ili *عَام* u akuzativu ili sa prijedlogom *فِي* u genitivu kao *الْمُضَافُ* dotičnog broja, koji je onda *الْمُضَافُ إِلَيْهِ*, na pr.

$\left. \begin{array}{l} \text{سَنَة (فِي سَنَة) أَرْبَعٍ وَ ثَلَاثِينَ} \\ \text{وَ تِسْعِمِائَةٍ وَ أَلْفٍ بَعْدَ الْمِيلَادِ} \\ \text{لِلْيَلْتَيْنِ مِنْ رَجَبِ سَنَة (فِي سَنَة)} \\ \text{سَبْعٍ وَ مِائَتَيْنِ وَ أَلْفٍ بَعْدَ الْهِجْرَةِ} \end{array} \right\}$	1934 godine po Is. rođenju; 2 redžeba godine 1207 po Hidžri.
--	---

8) Akuzativ izuzimanja (الْمُسْتَثْنَى)

Ovaj akuzativ dolazi iza čestice *إِلَّا* osim (حَرْفُ الْإِسْتِثْنَاءِ) i znači izuzetak (الْإِسْتِثْنَاءُ) iz nekoga mnoštva, na pr.

جَاءَ فِي الْقَوْمِ إِلَّا زَيْدًا Došli su mi ljudi osim Zejda.

Izuzimanje može biti:

a) Spojeno izuzimanje (الْإِسْتِثْنَاءُ الْمُتَّصِلُ), kada je stvar koja se izuzima (الْمُسْتَثْنَى) od iste vrste od koje je i ono iz čega se izuzima (الْمُسْتَثْنَى مِنْهُ), na pr. *جَاءَ فِي الْقَوْمِ إِلَّا زَيْدًا*.

b) Rastavljeno izuzimanje (الْإِسْتِثْنَاءُ الْمُنْقَطِعُ), kad je *الْمُسْتَثْنَى* različit od *الْمُسْتَثْنَى مِنْهُ*, na pr.

جَاءَ فِي الْقَوْمِ إِلَّا حِمَارًا Došli su mi ljudi osim magarca.

c) Napušteno izuzimanje (الْإِسْتِثْنَاءُ الْمَفْرَغُ), gdje *الْمُسْتَثْنَى مِنْهُ* nije nikako spomenut, na pr. ¹⁾ *مَا جَاءَ فِي إِلَّا زَيْدٌ* Nije mi došao osim Zejd t. j. Samo mi je Zejd došao.

الْمُسْتَثْنَى stoji u akuzativu, ako čestica *إِلَّا* dode iza potpune jesne rečenice, na pr. *جَاءَ فِي الْقَوْمِ إِلَّا زَيْدًا*.

الْمُسْتَثْنَى može biti u akuzativu, a može stajati u istom padežu u kom je *الْمُسْتَثْنَى مِنْهُ*, ako je prije *إِلَّا* potpuna niječna rečenica, na pr.

مَا جَاءَ فِي الرِّجَالِ إِلَّا زَيْدٌ (زَيْدًا)

مَا رَأَيْتُ الرِّجَالَ إِلَّا زَيْدًا

مَا مَرَرْتُ بِالرِّجَالِ إِلَّا زَيْدٌ (زَيْدًا)

¹⁾ Česticu *إِلَّا* sa kojom negativnom česticom treba u našem jeziku prevoditi »samo«.

Valja zapamtiti da الْمُسْتَثْنَى u ovom slučaju može stajati samo u akuzativu, ako je rastavljeno izuzimanje (الْإِسْتِثْنَاءُ الْمُنْقَطِعُ), na pr. مَا جَاءَنِي أَحَدٌ إِلَّا حِمَارًا *Nije mi došao niko osim magarca.*

Isto tako الْمُسْتَثْنَى stoji uvijek u akuzativu, ako je الْمُسْتَثْنَى spomenut prije مِنْهُ, na pr.

مَا جَاءَنِي إِلَّا زَيْدًا *Samo mi je Zejd došao.*

الْمُسْتَثْنَى الْمَفْرَغُ dolazi iza nepotpune rečenice i stoji u padežu u kome bi stajala imenica koja je poslije إِلَّا kad te čestice ne bi nikako bilo. Ovaj se الْمُسْتَثْنَى i zove napušteni, jer se s njim postupa kao da nema uz njega čestice إِلَّا, na pr.

مَا مَرَرْتُ إِلَّا بِزَيْدٍ, مَا رَأَيْتُ إِلَّا زَيْدًا, مَا جَاءَنِي إِلَّا زَيْدٌ.

Kao مَا عَدَا, مَا خَلَا, حَاشَا, عَدَا, خَلَا, سِوَاءَ, سِوَى, غَيْرُ riječi إِلَّا vrijede, ali بَيْنَ i لَا يَكُونُ i لَيْسَ.

Uz سِوَاءَ i سِوَى, غَيْرُ dolazi الْمُسْتَثْنَى uvijek u genitivu, kao اِلْيهِ, a same te riječi stoje u padežu, u kom treba da stoji مَا جَاءَنِي أَحَدٌ غَيْرُ زَيْدٍ, جَاءَنِي الْقَوْمُ غَيْرُ زَيْدٍ, الْمُسْتَثْنَى, na pr.

Iza حَاشَا i عَدَا, خَلَا može stajati genitiv i akuzativ, na pr.

مَا جَاءَنِي أَحَدٌ خَلَا زَيْدًا (زَيْدٍ), جَاءَنِي الْقَوْمُ خَلَا زَيْدًا (زَيْدٍ).

Uz riječi مَا عَدَا, لَيْسَ i لَا يَكُونُ stoji الْمُسْتَثْنَى uvijek u akuzativu, na pr.

عَدَا مَا خَلَا اللَّهُ بَاطِلٌ *Eto, svaka je stvar osim Boga ništetna.*

Riječ ali بَيْنَ ne mijenja se i uvijek iza nje stoji اِلْيهِ الْمُنْقَطِعُ, na pr. زَيْدٌ كَثِيرُ الْمَالِ بَيْنَ أَنَّهُ تَجِيزٌ *Zejd je bogat, ali je škrtica.*

Kada riječ غَيْرُ znači »drugi« i ne znači što i إِلَّا, onda je غَيْرُ obično atribut, na pr. رَجُلٌ غَيْرُ زَيْدٍ *Drugi čovjek, ne Zejd.* Međutim i čestica إِلَّا može značiti »drugi«, kada prije te čestice stoji neodređeno ime u pluralu, jer se ne zna koje se jedinice izuzimaju, na pr.

لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا *Kad bi bilo na njima (nebu i zemlji) kakvih bogova osim Allaha, propale bi.*

U ovom slučaju riječ *إِلَّا* kao atribut stoji u istom padežu, u kome je ime, kome taj atribut pripada.

9) Predikat glagola *كَانَ* i njemu sličnih glagola (خَبَرُ بَابِ كَانَ)

Ovaj predikat stoji u akuzativu, ako iza pomoćnih glagola slijedi imenska rečenica, na pr.

كَانَ اللَّهُ رَحِيمًا Bog je milostiv;

كَادَ زَيْدٌ يَذْهَبُ Skoro će Zejd otići.

Za predikat pomoćnih glagola vrijede ista pravila, koja smo naučili govoreći o predikatu imenske rečenice (الْخَبَرُ Vidi str. 34).

Predikat ovih glagola može biti i cijela rečenica, na pr.

كَانَ زَيْدٌ يَكْتُبُ Zejd pisaše;

كَادَ الْفَقْرُ أَنْ يَكُونَ كُفْرًا Siromaštvo je skoro nevjerstvo.

Jedini je glagol *كَانَ* od ovih glagola koji se smije ispustiti, ako se iz smisla slijedeće imenske rečenice može razumjeti, na pr.

الْأَنَاسُ مَجْزِيُونَ بِأَعْمَالِهِمْ إِنْ خَيْرًا فَخَيْرٌ وَإِنْ شَرًّا فَشَرٌّ Ljudi će biti nagrađeni prema svojim djelima: ako je dobro, dobrim, a ako je zlo, zlim.

U ovom se slučaju rečenica iza čestice *إِنْ* može čitati na četiri načina:

- a) *إِنْ (كَانَ عَمَلُهُ) خَيْرًا فَ (كَانَ جَزَاؤُهُ) خَيْرًا*
- b) *إِنْ (كَانَ عَمَلُهُ) خَيْرًا فَ (جَزَاؤُهُ) خَيْرٌ*
- c) *إِنْ (كَانَ فِي عَمَلِهِ) خَيْرٌ فَ (كَانَ جَزَاؤُهُ) خَيْرًا*
- d) *إِنْ (كَانَ فِي عَمَلِهِ) خَيْرٌ فَ (جَزَاؤُهُ) خَيْرٌ*

10) Subjekat čestice *إِنَّ* zaista i sličnih čestica (إِسْمُ بَابِ إِنَّ), na pr. *إِنَّ اللَّهَ رَحِيمٌ* Zaista je Bog milostiv. Za ovaj akuzativ vrijede pravila, koja su navedena kod subjekata imenske rečenice (الْمُبْتَدَأُ Vidi str. 30).

11) **Subjekat iza niječne čestice** (إِسْمٌ لَا لِنَفْسِ الْجِنْسِ) *nikako nema*, koja znači odlučno općenito nijekanje (لَا لِنَفْسِ الْجِنْسِ) na pr.
 لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ *Nema nikakva boga osim Allaha, t. j. Samo je Allah Bog.*

Subjekat ove čestice stoji u akuzativu samo onda, ako je neodređeno ime (النَّكْرَةُ), koje stoji kao الْمُضَافُ ili ima iza sebe još koju riječ, koja značenje toga imena dopunjuje (شِبْهُ الْمُضَافِ) i ako taj subjekat slijedi odmah iza لَا, na pr.

لَا دَارَ رَجُلٍ دَائِمَةً فِي الدُّنْيَا *Nema ničije kuće stalne na ovom svijetu;*
 لَا فَاعِلًا شَرًّا مَمْدُوحٌ *Nije niko pohvaljen ko radi zlo.*

Ako je subjekat ove čestice jedna riječ, t. j. ako nije الْمُضَافُ, onda je nepromjenljiv i svršuje se na vokal »e« (ـَ), na pr. لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ.

12) **Predikat čestica** لَا i مَا, koje znače što i أَيْسَ nije (خَبَرُ مَا وَلَا الْمُشَبَّهَتَيْنِ بِلَيْسَ), na pr.

لَا رَجُلٌ غَائِبًا *Nije niko odsutan.* مَا زَيْدٌ عَالِمًا *Zejd nije učen;*

GENITIVI. (الْمَجْرُورَاتُ)

Genitiv u arapskom jeziku dolazi samo u dva slučaja:

1) Iza prijedloga, na pr.

بِاللَّهِ *Tako mi Boga!* عَلَى الرَّأْسِ *na glavi;* فِي الدَّارِ *u kući;*

2) U genitivnoj vezi kao الْمُضَافُ إِلَيْهِ, na pr.

خَاتَمٌ فِضَّةٌ *srebrn prsten.* دَارُ زَيْدٍ *Zejdova kuća;*

Riječ koja je الْمُضَافُ ne može nikada imati nunacije niti nastavka نِ ili نَ za dual ili pravilni plural muškoga roda. Riječi koje stoje u genitivnoj vezi ne smiju imati isto značenje pa se ne može reći لَيْتُ أَسَدٍ, jer obje riječi znače lava. Osim toga الْمُضَافُ ne smije imati uže značenje, nego što ga ima إِلَيْهِ pa se ne može reći بَيْتُ جِدَارٍ *kuća zida*, nego جِدَارُ بَيْتٍ *zid kuće*.

Genitivna veza može biti:

a) Sadržajna (الإِصَافَةُ الْمَعْنَوِيَّةُ), kada الْمُضَافُ nije iz infinitiva izvedeno ime, čiji je genitiv subjekat ili objekat glagolske radnje, na pr. دَارُ زَيْدٍ *Zejdova kuća*. U ovoj vrsti genitivne veze riječ koja je الْمُضَافُ ne može imati određenog člana.

Pred genitivom u ovakoj genitivnoj vezi možemo zamišljati prijedlog فِي ili مِنْ, na pr.

الدَّارُ لِزَيْدٍ - دَارُ زَيْدٍ *Zejdova kuća*;
 الْخَاتَمُ مِنَ الْفِضَّةِ - خَاتَمُ الْفِضَّةِ *srebren prsten*;
 النَّوْمُ فِي اللَّيْلِ - نَوْمُ اللَّيْلِ *noćno spavanje*.

Ako je genitiv određeno ime, postaće određen i الْمُضَافُ, na pr. دَارُ زَيْدٍ, a ako je genitiv neodređen, onda će الْمُضَافُ postati samo donekle određen, na pr. دَارُ رَجُلٍ *nečija kuća*.

b) Gramatička je genitivna veza (الإِصَافَةُ اللَّفْظِيَّةُ), kada je الْمُضَافُ iz infinitiva izvedeno ime, čiji je genitiv subjekat ili objekat toga imena, koje sadrži glagolsku radnju, na pr.

حَسَنُ الْوَجْهِ *lijep*; ضَارِبُ زَيْدٍ *koji tuče Zejda*.

U ovoj vrsti genitivne veze الْمُضَافُ može imati određeni član, kada i sam genitiv ima određeni član ili ako je الْمُضَافُ u dualu ili u pravilnom pluralu muškog roda, na pr. الْحَسَنُ الْوَجْهِ *lijepi*; الضَّارِبُ الْوَجْهَ *koji tuče nekoga*; الضَّارِبُونَ زَيْدًا *koji tuku Zejda*.

Između الْمُضَافِ i الْمُضَافِ إِلَيْهِ ne može stajati nikakva druga riječ.

Pokazna zamjenica, koja se odnosi na الْمُضَافَ, dolazi iza genitiva, na pr. كِتَابُ الطَّالِبِ هَذَا *Ova učenikova knjiga*.

Riječ, koja je الْمُضَافُ mora stajati prije one koja je الْمُضَافُ إِلَيْهِ. Ako الْمُضَافُ ima riječ, koja je s njim u kakvom odnosu, mora ta riječ stajati poslije genitiva, na pr.

قَلْبُ الْأُمِّ الرَّحِيمِ *milostivo majčino srce*;
 زَيْدٌ كَاسِيٌ عَمْرُو ثَوْبًا *Zejd je obukao Amru odijelo*.

Izuzetak od toga čini riječ *غَيْرُ*, kada je *الْمُضَافُ*, na pr.

أَنَا زَيْدًا غَيْرُ عَارِفٍ *Ja ne poznam Zejda.*

Riječ koja je *الْمُضَافُ* može se i ispustiti pa genitiv dobije njegov padežni nastavak, na pr.

وَأَسْأَلُ الْقَرْيَةَ *Pitaj selo!* t. j.

وَأَسْأَلُ أَهْلَ الْقَرْيَةِ *Pitaj stanovnike sela!*

الْمُضَافُ može ostati bez promjene, ako je ispušteni genitiv ista riječ, koja dolazi u slijedećoj genitivnoj vezi također u genitivu, na pr.

ت. j. بَيْنَ ذِرَاعَيْ وَجْهَةِ الْأَسَدِ } *među podlakticama i licem lava.*
بَيْنَ ذِرَاعَيْ الْأَسَدِ وَجْهَةِ الْأَسَدِ

Isto se tako genitiv može ispustiti, kada su u dvije genitivne veze iste riječi *الْمُضَافُ* i *إِلَيْهِ*, na pr.

ت. j. يَا تَيْمَ تَيْمَ عَدِي } *O Tejme¹⁾ Adijevića, Tejme Adijevića!*
يَا تَيْمَ عَدِي تَيْمَ عَدِي

Ako se genitiv ispusti osim u spomenuta dva slučaja, dade se riječ, koja je *الْمُضَافُ* nunacija kao naknada za ispušteni genitiv (تَنْوِينُ الْعَوَضِ), na pr. *وَكُلًّا آتَيْنَاهُ* t. j. *وَكُلًّا آتَيْنَاهُ* (تَنْوِينُ الْعَوَضِ), na pr. *حِينَ إِذْ كَانَ كَذَا* t. j. *يَوْمَئِذٍ - حِينَئِذٍ* Svakom pojedincu smo dali; *يَوْمَ إِذْ كَانَ كَذَا* *tada.*

U genitivu kao *الْمُضَافُ* *إِلَيْهِ* može stajati i cijela rečenica, na pr.

هَذَا يَوْمٌ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ *Ovo je dan, kada će iskrenim koristiti njihova iskrenost.*

Dodatak o padežima

Ima slučajeva da u istoj rečenici dođu po dva imena, koja se međusobno dopunjuju. U tome slučaju drugo ime (التَّابِعُ) uvijek ovisi o prvom (الْمَتَّبِعُ) i slaže se s njime u padežu. To su ovi slučajevi:

¹⁾ Vlastito ime.

1) Atribut, koji se zove *الصِّفَةُ*, a imenica na koju se atribut odnosi, zove se *الْمَوْصُوفُ*, na pr.

Pravedni je vladar obljubljen; *الْإِمَامُ الْعَادِلُ مَحْبُوبٌ*

Bog čuva pravednog vladara; *يَحْفَظُ اللَّهُ الْإِمَامَ الْعَادِلَ*

Sretni su podanici pravednog vladara. *تَسْعَدُ الرَّعِيَّةُ تَحْتَ الْإِمَامِ الْعَادِلِ*

Atribut uvijek stoji iza imenice, na koju se odnosi.

Jedna imenica može imati i više atributa, na pr.

Došao mi je učeni i vrijedni čovjek. *جَاءَنِي الرَّجُلُ الْعَالِمُ الْفَاضِلُ*

Neodređena imenica može imati atributa i cijelu izjavnu rečenicu (*الْجُمْلَةُ الْخَبَرِيَّةُ*). Ova rečenica mora imati ličnu zamjenicu, koja se odnosi na neodređenu imenicu (*الْعَائِدُ*), na pr.

Došao mi je čovjek, čiji je otac umro; *جَاءَنِي رَجُلٌ مَاتَ أَبُوهُ*

Došao mi je čovjek, čiji je brat učen. *جَاءَنِي رَجُلٌ عَالِمٌ أَخُوهُ*

Ova se zamjenica može ispustiti, kada se iz smisla razumije, na pr.

لا تَجْزِي فِيهِ نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَ أَتَقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا
Čuvajte se dana, kada neće moći naknaditi niko ni za koga ništa!

Atribut u arapskom jeziku može biti:

a) Atribut, koji se odnosi na imenicu, kojoj pripada (*صِفَةٌ جَرَتْ عَلَى مَنْ هِيَ لَهُ*) na pr.

Došao mi je učeni čovjek. *جَاءَنِي الرَّجُلُ الْعَالِمُ*

Ovaj se atribut slaže sa svojom imenicom u određenosti i neodređenosti (*التَّعْرِيفُ وَالتَّنْكِيرُ*), a osim toga još u rodu, broju i padežu, na pr. *جَاءَنِي أَمْرَأَةٌ صَالِحَةٌ - جَاءَنِي الرَّجُلُ الْعَالِمُ - جَاءَنِي رَجُلٌ عَالِمٌ*.
جَاءَنِي النِّسَاءُ الْعَالِمَاتُ - جَاءَنِي الرِّجَالُ الْعَالِمُونَ

Kod pravilne množine ženskog roda i nepravilnih množina za razumna bića može atribut biti i u jednini ženskog roda. Kod nepravilnih množina za nerazumna bića atribut je prvenstveno u jednini, a može stajati i u množini ženskog roda, na pr.

dobre muslimanke; *الْمُسْلِمَاتُ الصَّالِحَاتُ (الصَّالِحَةُ)*

dobri ljudi; *الرِّجَالُ الصَّالِحُونَ (الصَّالِحَةُ)*

posječenô drveće. *الْأَشْجَارُ الْمَقْطُوعَةُ (الْمَقْطُوعَاتُ)*

b) Pridjev, koji kao izvedeno ime ima svoga subjekta (صِفَةٌ جَرَتْ عَلَى غَيْرِ مَنْ هِيَ لَهُ). Ovaki atribut samo formalno pripada imenici, na koju se odnosi, a uistinu je on predikat svoga subjekta, koji iza njega dolazi. Ta imenska rečenica je onda atribut pretstojeće imenice. Ovaj se atribut sa svojom imenicom slaže samo u padežu i određenosti i neodređenosti, na pr.

- هُوَ شَاعِرٌ شَهِيرٌ أَسْمُهُ *On je glasovit pjesnik;*
 جَاءَنِي الرَّجُلُ الْمَسْمُوعُ كَلِمَتُهُ *Došao mi je čovjek, čija se riječ čuje;*
 رَأَيْتُ رَجُلًا مَعْلُومَةً فَضَائِلُهُ *Vidio sam čovjeka, čije su vrline poznate;*
 أُخْتِي أَمْرَأَةٌ مَعْلُومٌ فَضْلُهَا *Moja je sestra žena, čija je vrijednost poznata.*

Ovamo spadaju i izvedena imena, kada iza njih kao pridjeva slijedi genitiv (الْمُضَافُ إِلَيْهِ), ali se taj atribut sa svojom imenicom slaže po pravilu pod a), na pr.

- رَأَيْتُ الْفَتَاةَ الْكَرِيمَةَ النَّسَبِ *Vidio sam djevojku plemenitoga roda;*
 رَأَيْتُ رَجُلَيْنِ كَرِيمَيِ الْأَدَبِ *Vidio sam dva čovjeka plemenitog odgoja.*

2) Ime, koje stoji iza veza (حُرُوفُ الْعَطْفِ): فَ pa; وَ i; لِ ali. pa onda; حَتَّى čak; أَوْ ili; أَمْ - إِمَّا - ne; بَلْ nego i

Ime, koje stoji iza ovih veza zove se الْمَعْطُوفُ (vezano), a ime s kojim ovo ime stoji u vezi, zove se الْمَعْطُوفُ عَلَيْهِ (s kojim je vezano); odnošaj između oba imena zove se الْعَطْفُ (veza), na pr.

- جَاءَنِي زَيْدٌ وَ عَمْرُو *Došao mi je Zejd i Amr.*

Ako se neko ime veznikom spoji sa sastavljenom ličnom zamjenicom u nominativu (الضَّمِيرُ الْمَرْفُوعُ الْمُتَّصِلُ), mora se prije veznika ta zamjenica ponoviti rastavljenom ličnom zamjenicom (الضَّمِيرُ الْمَرْفُوعُ الْمُنْفَصِلُ), na pr. Došao sam ja i Zejd. جِئْتُ أَنَا وَ زَيْدٌ. To ponavljanje zamjenice ne mora biti, ako između الْمَعْطُوفِ i الْمَعْطُوفِ عَلَيْهِ stoji koja druga riječ, na pr.

- ضَرَبْتُ الْيَوْمَ وَ زَيْدٌ *Tukao sam danas ja i Zejd.*

Kada se ime veže sa sastavljenom ličnom zamjenicom, koja stoji u genitivu kao *الْمُضَافُ إِلَيْهِ* ili iza prijedloga, mora i ime koje stoji iza veznika, dobiti isti *الْمُضَافُ* ili prijedlog, na pr.

مَرَرْتُ بِكَ وَبِرَّيْدٍ Prošao sam pokraj tebe i Zejda;
كِتَابُكَ وَكِتَابُ رَيْدٍ Tvoja i Zejdova knjiga.

Veznikom se mogu vezati i dvije imenice za druge dvije imenice, na pr.

ضَرَبَ زَيْدٌ عَمْرًا وَبَكْرٌ خَالِدًا Istukao je Zejd Amra, a Bekr Halida.

Kako veznici vežu pojedine riječi, mogu isto tako vezati i cijele rečenice, na pr.

إِنَّ الْكِذْبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ وَالْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ
 Zaista laž vodi u stranputicu, a stranputica u pakao.

3) Izraz, koji naglašuje ili pojačava neku riječ u rečenici. Taj se izraz zove *التَّأْكِيدُ* (pojačanje), na pr.

جَاءَنِي زَيْدٌ زَيْدٌ Došao mi je Zejd, Zejd;
جَاءَنِي زَيْدٌ نَفْسُهُ Došao mi je Zejd lično.

Pojačanje može biti:

a) Gramatičko (formalno - *التَّأْكِيدُ اللَّفْظِيُّ*), ako se ponovi ista riječ ili rečenica, na pr.

زَيْدٌ عَالِمٌ زَيْدٌ عَالِمٌ - ضَرَبَ ضَرَبَ زَيْدٌ - ضَرَبْتُ أَنتَ - جَاءَنِي زَيْدٌ زَيْدٌ

b) Sadržajno pojačanje (*التَّأْكِيدُ الْمَعْنَوِيُّ*), kada se riječ pojača izrazima: *نَفْسٌ* sam, *سَوْبًا* sobom, lično; *كِلَا* oba, obadva; *كِلْتَا* obje, obadvije; *كُلٌّ*, *جَمِيعٌ*, *أَجْمَعُ* skupa, svi, sve, na pr.

جَاءَ الْمَلِكُ نَفْسُهُ Došao je vladar lično;
ذَهَبَ الْجَيْشُ جَمِيعُهُ Otišla je sva vojska;
رَأَيْتُ الْمُعَلِّمَ وَالطَّبِيبَ كِلَيْهِمَا Vidio sam obojicu: učitelja i liječnika;
فِي السَّنَةِ الْحَالِيَةِ كُلِّهَا cijele tekuće godine.

Kako se iz gornjih primjera vidi izrazi, koji čine *التَّأْكِيدَ الْمَعْنَوِيَّ*, stoje uvijek kao *الْمُضَافُ* ličnoj zamjenici, koja se sa predstojećim glagolskim subjektom slaže u rodu i broju.

Kada riječ كُلُّ služi za pojačanje, može se ta riječ još jedanput pojačati sa أَجْمَعُ, na pr.

فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ *I padoše ničice anđeli svi skupa.*

Isto se tako riječ أَجْمَعُ može pojačati izrazima أَكْتَعُ, أَبْصَعُ ili أَتَعُ, na pr. جَاءَنِي الرِّجَالُ أَجْمَعُونَ أَكْتَعُونَ, أَبْصَعُونَ, أَتَعُونَ *Došli su mi ljudi svi skupa.*

Ako je sastavljena lična zamjenica u nominativu (الضَّمِيرُ) pojačana izrazima نَفْسٌ ili عَيْنٌ, mora se ta zamjenica najprije ponoviti rastavljenom ličnom zamjenicom u nominativu (الضَّمِيرُ الْمَرْفُوعُ الْمُنْفَصِلُ), na pr.

زَيْدٌ ضَرَبَ هُوَ نَفْسَهُ *Zejd je istukao lično.*

4) Izraz koji pobliže razjašnjava što se je mislilo reći nekom riječi u rečenici. Riječ koja to razjašnjava zove se اَلْبَدَلُ (zamjena). Mi to izrazujemo pomoću riječi »to jest«, na pr.

هَلَكَ زَيْدٌ مَالُهُ *Propao je Zejd t. j. njegov imetak.*

Riječ koja se razjašnjava zove se اَلْمُبْدَلُ مِنْهُ (u gornjem primjeru زَيْدٌ).

Ova pobliža oznaka može biti:

a) بَدَلُ الْكُلِّ مِنَ الْكُلِّ Zamjena cjeline cjelinom, kada obje riječi izrazuju jednu istu stvar, na pr.

جَاءَنِي مُحَمَّدٌ أَخُوكَ *Došao mi je Muhammed t. j. tvoj brat.*

b) بَدَلُ الْبَعْضِ مِنَ الْكُلِّ Zamjena cjeline jednim dijelom, ako drugi izraz sadržaje samo neki dio prvoga, na pr.

قَوْمُ الْمَدِينَةِ كِبَرَاءَتُهُمْ *Gradski svijet t. j. njihovi prvaci.*

c) بَدَلُ الْأَشْتِمَالِ Zamjena po nekom odnošaju, kada se izrazi zamjenjuju zato što imaju nešto zajedničko, na pr.

سَلِبَ الْمُسَافِرِ ثَوْبُهُ *Putnik je orobljen t. j. oteta mu je odjeća.*

d) بَدَلُ الْفَلْطِ Pogrešna zamjena, kada se pogrešna riječ zamijeni pravom, na pr.

هُوَ شَامِيٌّ مِصْرِيٌّ *On je Sirac t. j. Egipćanin.*

Običnije se u ovom slučaju rekne هُوَ شَامِيٌّ بَلْ مِصْرِيٌّ.

5) Apozicija (عَظْفُ الْبَيَانِ) je imenica, koja pobliže označuje drugo ime, na pr.

جَاءَنِي أَخُوكَ زَيْدٌ Došao mi je tvoj brat Zejd;
 أَقْسَمَ بِاللَّهِ أَبُو حَفْصٍ عُمَرُ Zakleo se Bogom Ebu Hafs, Omer.

Apozicija se sa imenicom na koju se odnosi slaže u rodu, broju, padežu, određenosti i neodređenosti.

Imena, koja stoje u nekom padežu stoga, što dolaze uz riječi, koje idu s dotičnim padežom, zovu se neposredni padeži (الْمَعْمُولَاتُ بِالْأَصَالَةِ). U ove se padeže broje svi nominativi, akuzativi i genitivi. Ona imena, koja slijede padež drugih imena kao što je عَظْفُ الْبَيَانِ i تَأْكِيدٌ, بَدَلٌ, مَعْطُوفٌ, صِفَةٌ, zovu se posredni padeži (الْمَعْمُولَاتُ بِالتَّبَعِيَّةِ).

Sintaksa glagolskih oblika

Prelazni i neprelazni glagoli (الْفِعْلُ الْمُتَعَدِّي وَ الْفِعْلُ اللَّازِمُ)

S obzirom na značenje arapski se glagoli dijele na prelazne i neprelazne.

Prelazni (tranzitivni الْفِعْلُ الْمُتَعَدِّي) su glagoli, u kojih radnja, koju vrši glagolski subjekat (الْفَاعِلُ), prelazi na predmet (objekat الْمَفْعُولُ بِهِ), na pr.

فَهِمْتُ كَلَامَكَ Shvatio sam tvoj govor;
 يَكْتُبُ زَيْدٌ كِتَابًا Zejd piše pismo.

Neprelazni (intransitivni الْفِعْلُ اللَّازِمُ) su glagoli, kod kojih radnja glagolskog subjekta ne prelazi na predmet ili objekat (الْمَفْعُولُ بِهِ), na pr. سَجِئْتُ Sjeo sam; يَنَامُ زَيْدٌ Spava Zejd.

Intransitivni glagoli (الْفِعْلُ اللَّازِمُ) su:

1) Većina glagola 4 i svi glagoli 5 razreda I vrste, na pr.

يَفْرَحُ - فَرِحَ radovati se;
 يَغْوِرُ - غَوَرَ u jedno oko oslijepjeti;
 يَكْرُمُ - كَرَّمَ biti plemenit.

2) Glagoli V vrste (بَابُ التَّفْعِلِ), koji su postali od imenica ili intranzitivnih glagola I vrste, na pr.

تَكَبَّرَ *oholiti se*; تَكَنَّى *uzeti priimenak*;

3) Glagoli VI i VII vrste (بَابُ التَّفَاعُلِ وَالْإِنْفِعَالِ), na pr.

انْكَسَرَ *razbiti se*; اِزْمَرَّتْ *izmiriti se*;

4) Glagoli VIII vrste (بَابُ الْإِنْفِتَالِ), koji se u našem jeziku prevode sa povratnom zamjenicom »sebe« ili »se«, na pr.

اِفْتَرَقَ *rastati se*.

5) Glagoli IX, XI, XII i XIII vrste, na pr.

اِسْوَدَّ *pocrnjeti*;

اِسْوَادَّ *jako pocrnjeti*;

اِعْشَوْشَبَ *bujno obrasti travom (zemlja)*;

اِجْلَوذَ *jako se žuriti*.

6) II, III i IV proširena vrsta od glagola, koji imaju četiri korjenita suglasnika, na pr.

اِطْمَأَنَّ *smiriti se*; اِحْرَجَمَ *skupiti se*; تَدَحَّرَجَ *valjati se*;

Neprelazni glagol postaje prelazan:

a) Kada pređe u II vrstu (بَابُ التَّفْعِيلِ), na pr.

فَرِحَ *radovati se*, فَرِّحَ *obradovati*;

عَظَّمَ *veličati, poštovati*, عَظُمَ *biti velik*;

b) Ako pređe u IV vrstu (بَابُ الْإِفْعَالِ), na pr.

ذَهَبَ زَيْدٌ *Otišao je Zejd*;

أَذْهَبَ زَيْدٌ عَمْرًا *Odveo je Zejd Amra*.

c) Kada se iza neprelaznog glagola stavi dalji objekat t. j. objekat sa prijedlogom (الْمَفْعُولُ بِهِ الْغَيْرُ الصَّرِيحُ), na pr.

ذَهَبَ زَيْدٌ *Otišao je Zejd*;

ذَهَبَ زَيْدٌ بِعَمْرٍو *Odveo je Zejd Amra*.

Nekada se sa daljeg objekta može prijedlog i ispustiti pa taj objekat mjesto u genitivu dođe u akuzativu, na pr.

وَ اخْتَارَ مُوسَى قَوْمَهُ سَبْعِينَ رَجُلًا
mjesto وَ اخْتَارَ مُوسَى مِنْ قَوْمِهِ Musa je sebi odabrao od svoga
naroda 70 ljudi.

Ovo ispuštanje prijedloga redovno biva kada iza prijedloga slijedi čestica أَنْ da ili zaista, na pr.

لَأَنْ جَاءَكُمْ أَنْ جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِنْ رَبِّكُمْ
Da li se čudite, što vam je od Boga došla opomena?!

Naročita vrsta intranzitivnih glagola jesu glagoli, kojima se hvali ili kudi (أَفْعَالُ الْمَدْحِ وَالذَّمِّ). To su:

يَسْرَ dobar biti; يَشْرَ ili يَسْءَ loš biti!

Ovi glagoli uvijek ostaju u singularu i mijenjaju se samo prema rodu njihova subjekta. Subjekat ovih glagola (الْفَاعِلُ) je uvijek ime sa određenim članom (الْمُعَرَّفُ بِاللَّامِ) ili ime, uz koje stoji genitiv (الْمُضَافُ إِلَيْهِ), na kome je određen član ili im je subjekat sakrivena lična zamjenica, uz koju dolazi neodređeno ime u akuzativu поближе oznake (التَّسْنِيضُ). Pored subjekta uz ove glagole dolazi u nominativu i imenica, koja kazuje ono, što se hvali ili kudi (الْمَخْصُوصُ بِالْمَدْحِ - بِالذَّمِّ). Ova se imenica mora slagati sa pretstojećim glagolskim subjektom u rodu broju i određenosti, na pr.

نِعَمَ الرَّجُلُ زَيْدٌ Dobar li je čovjek Zejd!
يَسْءَتِ (سَاءَتْ) الْمَرْأَةُ زَيْنَبُ Loša li je žena Zejneba!
نِعَمَ الرَّجُلَانِ الزَّيْدَانِ Dobri li su ljudi dva Zejda!
نِعَمَ أَخُو الْإِسْلَامِ أَنْتَ Dobar si musliman ti!
نِعَمَ رَجُلًا زَيْدٌ (نِعَمَ هُوَ) رَجُلًا زَيْدٌ (t. j.) Dobar li je kao
čovjek Zejd!

Imenica, koja kazuje što se hvali ili kudi, može se nekad i ispustiti, kad se iz smisla razumije, na pr.

نِعَمَ الْعَبْدُ Dobar li je čovjek! t. j.
نِعَمَ الْعَبْدُ أَيُّوبُ Dobar li je čovjek Ejub!

Imenica koja izrazuje što se hvali ili kudi stoji u nominativu stoga, što je ta imenica subjekat imenske rečenice, čiji je predikat glagolska rečenica, koja stoji prije nje. Prema tome je obrnut red riječi u rečenici. Međutim može u ovakoj rečenici biti i obični red riječi pa da imenica, koja kazuje što se hvali ili kudi, stoji prije glagola, na pr. *هِنْدٌ بُسَّتِ إِلَّا مَرَأَةً Hind, loša li je žena!*

U ove glagole spada i *حَبَّ voljeti*. Subjekt ovoga glagola je uvijek pokazna zamjenica *ذَا*, koja se ne mijenja, na pr. *حَبَّذَا الرِّجَالُ! Dobra li je Hind! حَبَّذَا زَيْدٌ! Dobar li je Zejd! حَبَّذَا أَهْلُ بَلَدٍ! Dobri li su ljudi!*

(الْفِعْلُ الْمُنْتَعِدِي) Tranzitivni glagoli

Prelazni su glagoli:

1) Većina glagola 1, 2, 3 i 6 i neki glagoli 4 razreda I vrste, na pr. *يَكْتُبُ - كَتَبَ pisati; يَضْرِبُ - ضَرَبَ tući; يَفْتَحُ - فَتَحَ otvoriti; يَفْهَمُ - فَهِمَ razumjeti; يَحْسِبُ - حَسِبَ misliti.*

2) Glagoli II, III, IV i neki glagoli V, VIII i X vrste, na pr. *يَسِيرُ - سَيَّرَ poslati; يَغْلِبُ - غَالَبَ nadvladati; يَتَعَلَّمُ - تَعَلَّمَ naučiti nešto; يَمْدَحُ - مَدَحَ hvaliti; يَسْتَحْسِنُ - اسْتَحْسَنَ odobravati.*

3) Glagoli koji imaju u korjenu četiri suglasnika, na pr. *يَخْرِجُ - خَرَجَ vâljeti.*

Neki tranzitivni glagoli mjesto bližeg objekta u akuzativu mogu nekad imati i dalji objekat u genitivu. U tome slučaju se mijenja značenje glagola prema prijedlogu, koji stoji na objektu, na pr. *أَدْعُو زَيْدًا Zovem Zejda; أَدْعُو عَلَى زَيْدٍ Proklinjem Zejda; أَدْعُو لِزَيْدٍ Blagosivljem Zejda. (Zapravo: Molim Boga protiv Zejda i molim Boga za Zejda).*

Kada se tranzitivan glagol I vrste pretvori u II ili IV vrstu, postaće dvostruko tranzitivan t. j. uz takav glagol dolaze dva bliža objekta, na pr. عَلِمَ *znati*; عَلَّمَ *poučavati nekoga nešto*; أَعْلَمَ *objaviti nekom nešto*.

U arapskom jeziku ima glagola uz koje dolaze po dva ili tri akuzativa objekta.

A) Glagoli, uz koje dolaze dva akuzativa objekta jesu:

1) Glagoli čiji su objekti različiti t. j. ne mogu se staviti u odnos subjekta i predikata, na pr. أَعْطَيْتُ زَيْدًا دِينَارًا *Dao sam Zejdu zlatnik*. Riječ زَيْدًا i دِينَارًا ne mogu sačinjavati rečenicu pa se ne može reći زَيْدٌ دِينَارٌ.

U ove glagole spadaju glagoli I vrste koji znače: *napuniti, nasititi, dati, oduzeti, zabraniti, pitati i moliti*, na pr.

مَلَأْتُ الْإِنَاءَ مَاءً *Napunio sam posudu vodom;*

سَقَيْتُ زَيْدًا مَاءً *Napojio sam Zejda vodom;*

رَزَقَهُ اللَّهُ الْعُمُرَ *Bog mu je darovao život;*

حَرَمَهُ اللَّهُ بَرَكَةَ الْعِلْمِ *Bog mu je oduzeo blagoslov znanja;*

وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ *Čuvaj nas paklene muke;*

إِسْأَلِ اللَّهَ الْعَفْوَ *Moli Boga za oprost!*

Ovamo se ubrajaju i glagoli II i IV vrste, koji su već u I vrsti prelazni, na pr. عَلَّمَهُ عِلْمَ الْهَيْئَةِ *Naučio ga je kozmografiju;* أَشْبَعَهُ خُبْرًا *Nahratio ga je hljebom.*

I pojedini objekat i oba zajedno kod ovih glagola može se ispustiti, ako se iz smisla razumiju.

2) Glagoli čiji objekti nisu različni t. j. mogu stajati u rečenici kao subjekat i predikat. Ovi se glagoli dijele u dvije grupe:

a) Glagoli koji znače duševnu radnju (أَفْعَالُ الْقُلُوبِ) ili glagoli koji izrazuju sumnju ili uvjerenje (أَفْعَالُ الشَّكِّ وَالْيَقِينِ).

To su ovi glagoli: عَلِمَ znati; وَجَدَ opaziti; رَأَى¹⁾ suditi, misliti, sanjati; ظَنَّ misliti; حَسِبَ misliti, smatrati; خَالَ uobraziti; زَعَمَ smatrati, držati; هَبْ (imperativ od وَهَبَ) smatraj, računaj! na pr.

عَلِمْتُ زَيْدًا جَاهِلًا Znam da je Zejd neznalica;

رَأَيْتُ زَيْدًا عَالِمًا Mislio sam da je Zejd učen;

لَا تَحْسِبَنَّ اللَّهَ غَافِلًا Ne smatraj Boga nemarnim!

وَجَدْتُهُ شَيْخًا حَلِيمًا Opazio sam da je on blag starac;

مَا أَظُنُّ زَيْدًا كَاذِبًا Ne mislim da Zejd laže.

Nekada subjekat i objekat ovih glagola je sastavljena lična zamjenica, koja znači isto lice, na pr. ظَنَنْتُنِي مَجْنُونًا Mislio sam da sam lud.

Mjesto dva objekta iza ovih glagola može stajati rečenica sa česticom أَنَّ, na pr. عَلِمْتُ أَنَّ زَيْدًا صَالِحٌ Znam da je Zejd dobar.

I pojedini i oba zajedno objekta ovih glagola mogu se ispusti, kada se iz smisla razumiju samo se rijetko jedan ispušta.

Ako jedan od ovih glagola stoji među dva objekta ili poslije njih, onda objekti mogu ostati u akuzativu, a mogu biti u nominativu kao subjekat i predikat imenske rečenice, na pr.

$$\left. \begin{array}{l} \text{زَيْدٌ ظَنَنْتُ جَاهِلٌ} \text{ ili } \text{زَيْدًا ظَنَنْتُ جَاهِلًا} \\ \text{زَيْدٌ جَاهِلٌ ظَنَنْتُ} \text{ ili } \text{زَيْدًا جَاهِلًا ظَنَنْتُ} \end{array} \right\} \text{Mislio sam da je Zejd neznalica.}$$

Kada iza ovih glagola stoji upitna ili negativna čestica, čestica لَمْ, koja služi kao pojačanje (لَا أَبْتَدَأُ) ili za zakletvu لَإِنَّ, pred čijim predikatom stoji لَمْ (لَا أَلْقِسِمُ) ili čestica إِنَّ, pred čijim predikatom stoji لَمْ (لَا أَبْتَدَأُ), onda oba objekta stoje u nominativu, na pr. عَلِمْتُ أَرْيَدُ عِنْدَكَ أَمْ عَمْرُو Znao sam da je kod tebe Zejd ili Amr;

¹⁾ Kada glagol وَجَدَ znači »naći«, a رَأَى »vidjeti«, onda ne spadaju u ove glagole, pa drugi akuzativ, koji dođe iza ovih glagola, nije objekat (الْمَفْعُولُ بِهِ) nego akuzativ stanja (الْحَالُ), na pr. وَجَدْتُهُ مَرِيضًا Našao sam ga bolesna; رَأَيْتُهُ نَائِمًا Vidio sam ga gdje spava.

وَأَقْدَ عَلِمْتُ لِبَاتَيْنِ مَنِيَّتِي *Mislim da Zejd nije učen;*
 Ja već znam da će mi (Boga mi) doći smrt; *Znaḡ*
 وَجَدْتُ لَزَيْدًا عَالِمٌ *Znao sam sigurno da je*
 da je zaista Zejd učen; *علِمْتُ إِنَّ زَيْدًا لَعَالِمٌ*
 Zejd učen.

b) Glagoli جَعَلَ, صَيَّرَ, تَرَكَ, اِتَّخَذَ i رَدَّ, kada znače »učiniti«,
 »napraviti« (أَفْعَالُ التَّحْوِيلِ) i nazvati, imenovati, na pr.

(Spomeni), kada je Bog učinio Kabu
 mjestom obraćanja ljudi.

صَيَّرْتُ الْعَدُوَّ صَدِيقًا *Učinio sam neprijatelja prijateljem;*
 وَتَرَكْنَا بَعْضَهُمْ يَوْمَئِذٍ يَمُوجُ فِي بَعْضٍ *Učinili smo da jedni tada ulaze među*
 druge;

اِتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا *Bog je učinio Ibrahima prijateljem;*

وَرَدَّ وُجُوهَهُنَّ الْبَيْضَ سُودًا - وَرَدَّ شُعُورَهُنَّ السُّودَ بَيْضًا

Učinio je (t. j. događaj) njihove crne
kose bijelim, a njihova bijela lica crnim.

B) Glagoli koji imaju tri objekta jesu: أَعْلَمَ *objaviti nekom*
nešta; أَرَى *pokazati nekom nešto,* na pr. أَعْلَمْتُ سَعِيدًا الْأَمْرَ وَارِضًا
 Pokazao sam Seidu stvar jasno; أَرَيْتُ سَعِيدًا الْأَمْرَ وَارِضًا
 Seidu stvar jasno.

Prvi i drugi objekat ovih glagola ne može doći u odnos
 subjekta i predikata, a drugi i treći može.

(الْمَعْلُومُ وَالْمَجْهُولُ) Aktiv i pasiv

Kada je glagol u aktivu znači da glagolski subjekat (الْفَاعِلُ)
 vrši radnju, na pr. كَتَبَ زَيْدٌ *Napisao je Zejd;* يَذْهَبُ مُحَمَّدٌ *Ide*
Muhammed.

Glagol u pasivnom obliku ima značenje da glagolski subje-
 kat trpi radnju, na pr. يُكْتَبُ كِتَابٌ *Piše se pismo.*

Ima u arapskom jeziku glagola, koji u stanovitom značenju uvijek dolaze u pasivu, na pr. *غُشِيَ، أُغْمِيَ* *poludjeti*; *غُشِيَ، أُغْمِيَ* *onesvijestiti se*; *أُولِعَ (بِـ)* *odati se nečemu*; *عُنِيَ (بِـ)* *truditi se, nastojati oko nečega*, na pr.

جَنَّ زَيْدٌ *Poludio je Zejd;*

غُشِيَ (أُغْمِيَ) عَلَى زَيْدٍ *Onesvijestio se je Zejd;*

يُولَعُ زَيْدٌ بِالشَّرَابِ *Odan je Zejd piću;*

يُعَنَى زَيْدٌ بِتَنْصِيفِ الْكِتَابِ *Trudi se Zejd oko sastavljanja knjige.*

Kada ovi glagoli stoje u aktivu, onda imaju druga značenja.

Pasiv mogu imati samo prelazni glagoli (*الْفِعْلُ الْمُتَعَدِّي*), koji imaju bliži ili dalji objekat. Kada se glagol pretvori u pasiv, njegov se subjekat ispusti, a bliži ili dalji objekat postane subjektom pasivnog glagola (*تَأْتِىُ الْفَاعِلِ*). U tom slučaju dalji objekat i dalje zadrži svoj prijedlog i stoji gramatički (*لَفْظًا*) u genitivu, ali je po svome položaju (*مَحَلًّا*) u nominativu, na pr.

يَضْرِبُ زَيْدٌ عَمْرًا *Zejd tuče Amra;*

يُضْرَبُ عَمْرٌو *Tuku Amra;*

يَرْفُقُ زَيْدٌ بِالضَّعِيفِ *Zejd blago postupa sa slabim;*

يُرْفَقُ بِالضَّعِيفِ *Blago se postupa sa slabim.*

Ima slučajeve da intranzitivan glagol dode u pasivu, a subjekat takovog glagola zamijeni akuzativ mjesta ili vremena (*الْمَفْعُولُ فِيهِ*), na pr.

سُكِنَتِ الدَّارُ *U kući se je stanovalo;*

سُهِرَتِ اللَّيْلَةُ *Noć je probdjevena.*

Kada se pretvore u pasiv glagoli koji imaju dva ili tri objekta, prvi objekat kao zamjenik subjekta stoji u nominativu, a ostali i dalje ostaju u akuzativu, na pr.

- أَظُنُّ زَيْدًا عَالِمًا *Mislim da je Zejd učen;*
 يُظُنُّ زَيْدٌ عَالِمًا *Misli se da je Zejd učen;*
 زَوَّجَ زَيْدٌ مُحَمَّدًا بِنْتَ عَمْرٍو *Vjenčao je Zejd Muhammedu kćer Amra;*
 زَوِّجَ مُحَمَّدٌ بِنْتَ عَمْرٍو *Vjenčana je Muhammedu kći Amra;*
 أَعْلَمَ مُحَمَّدٌ سَعِيدًا الْأَمْرَ وَاضِحًا *Saopćio je Muhammed Seidu stvar jasno;*
 أَعْلِمَ سَعِيدٌ الْأَمْرَ وَاضِحًا *Saopćena je Seidu stvar jasno.*

Пomoćni glagoli (أَخَوَاتُ كَانَ)

Arapski se glagoli dijele na potpune (الْأَفْعَالُ التَّامَّةُ) i nepotpune ili pomoćne (الْأَفْعَالُ النَّاقِصَةُ).

Potpuni su glagoli (الْأَفْعَالُ التَّامَّةُ) koji sami za se mogu biti predikat i sa svojim subjektom (الْفَاعِلُ) sačinjavaju potpunu misao ili rečenicu, na pr. يَكْتُبُ زَيْدٌ *Piše Zejd;* أَجْلِسُ *Sjedim (ja).*

Nepotpuni (أَخَوَاتُ كَانَ ili الْأَفْعَالُ النَّاقِصَةُ) su koji sa samim subjektom ne izrazuju potpune misli, nego samo spajaju subjekat sa predikatom. Uz ove dakle glagole dolazi cijela imenska rečenica, čiji subjekat (الْإِسْمُ) stoji u nominativu, a predikat (الْخَبَرُ) u akuzativu, dok je glagol spona, koja spaja subjekat i predikat, na pr. ¹⁾ كَانَ زَيْدٌ عَالِمًا *Zejd je učen.*

¹⁾ Glagol كَانَ može značiti da se sadržaj predikata stalno nalazi kod subjekta, na pr. كَانَ اللَّهُ عَلِيماً *Bog zna,* a nekada znači da je predikat privremeno bio svojstvo subjekta, na pr. كَانَ زَيْدٌ غَنِيًّا *Bio je Zejd bogat (pa je osiromašio).*

Pomoćni su glagoli:

كَانَ <i>biti, postati,</i>	na primjer	كَانَ زَيْدٌ عَالِمًا Zejd je učen.
صَارَ <i>postati,</i>		صَارَ الْبُخَارُ مَاءً Para je postala voda.
أَصْبَحَ <i>postati ili jutrom biti</i>		أَصْبَحَ زَيْدٌ قَائِمًا Zejd stoji ili je osvanuo Zejd stojeći.
أَمْسَى <i>postati ili večerom biti</i>		أَمْسَى زَيْدٌ جَائِعًا Zejd je gladan ili omrknuo je Zejd gladan.
أَضْحَى <i>postati ili prije podne biti</i>		أَضْحَى زَيْدٌ نَائِمًا Zejd spava ili Zejd je prije podne spavao.
ظَلَّ <i>postati ili danju biti</i>		ظَلَّ زَيْدٌ يَعْمَلُ Zejd radi ili Zejd je danju radio.
بَاتَ <i>postati ili noću biti</i>		بَاتَ زَيْدٌ يَعْمَلُ Zejd radi ili Zejd je noću radio.
مَا زَالَ		وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ Stalno će se prepirati.
مَا أَنْفَكَ		مَا تَنْفَكُ سَاهِرًا Stalno bdiješ.
مَا فَتَى		مَا فَتَى زَيْدٌ يَجْتَهِدُ Neprestano se Zejd trudio.
مَا أَفْتَأَ	trajno biti	مَا أَفْتَأَ زَيْدٌ يَجْتَهِدُ Neprestano se Zejd trudio.
مَا بَرَحَ		لَسْتُ تَبْرَحُ مُجْتَهِدًا Stalno se trudiš.
مَا دَامَ dok je		مَا دَامَ حَيًّا Dok je živ.
لَيْسَ nije		لَيْسَ الدَّمُ مَاءً Krv nije voda.

Ako glagol كَانَ *biti* znači postojanje samoga subjekta bez obzira na predikat, onda taj glagol spada među potpune glagole i ima samo subjekat (الْفَاعِلُ), na pr. كَانَ تَاجِرٌ وَكَانَ لَهُ بَنُونَ. Bio je neki trgovac i imao sinova.

Nekad opet potpuni glagol postane nepotpun, ako dobije značenje »postati«, na pr. كَمُلَ زَيْدٌ عَالِمًا Zejd postade potpun učenjak.

Predikat pomoćnih glagola može stajati i prije njihova subjekta, na pr. *كَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ* Dužnost nam je pomoći vjerne.

Predikat ovih glagola može stajati i prije glagola, na pr. *مُصْحِبَةٌ كَانَتْ السَّمَاءُ* Vedro bijaše nebo.

Ako pomoćni glagol ima pred sobom česticu *مَا* ili *إِنْ*, onda predikat ne može stajati prije glagola, pa se ne može reći, na pr. *أَقِفْ مَا دَامَ* nego: *كَسُولًا إِنْ زَالَ سَلِيمٌ* niti *أَقِفْ وَاقِفًا مَا دَامَ خَالِدٌ* na pr. *Stalno je Selim lijen* *إِنْ زَالَ سَلِيمٌ كَسُولًا* Stajaću dok Halid stoji; *خَالِدٌ وَاقِفًا* Stalno je Selim lijen.

Dode li mjesto negativnog *مَا* čestica *لَمْ* nije ili *لَنْ* neće nikako, onda se predikat opet može staviti prije glagola, na pr. *نَائِمًا لَنْ يَزَالَ زَيْدٌ* Neprestano je Zejd spavao; *نَائِمًا لَمْ يَزَلْ زَيْدٌ* Neprestano će spavati Zejd.

Predikat pomoćnih glagola može biti i cijela glagolska rečenica, na pr. *كُنْتُ ظَنَنْتُ* Bio sam mislio. *كَانَ زَيْدٌ يَكْتُبُ* Pisaše Zejd.

U pomoćne glagole se još ubrajaju:

a) Glagoli koji znače da će se predikat imenske rečenice uskoro dogoditi (*أَفْعَالُ الْمُقَارَبَةِ*).

To su:

$\left. \begin{array}{l} \text{كَادَ} \\ \text{أَوْشَكَ} \\ \text{كَرَبَ} \end{array} \right\}$	$\left. \begin{array}{l} \text{كَادَ زَيْدٌ يَمُوتُ (أَنْ يَمُوتَ)} \\ \text{أَوْشَكَ زَيْدٌ يَمُوتُ (أَنْ يَمُوتَ)} \\ \text{كَرَبَ زَيْدٌ يَمُوتُ (أَنْ يَمُوتَ)} \end{array} \right\}$	$\left. \begin{array}{l} \text{Skoro će Zejd} \\ \text{umrijeti.} \end{array} \right\}$
<p>blizu biti, na pr.</p>		

Predikat je ovih glagola uvijek imperfekat u određenom ili zavisnom načinu sa *أَنْ*.

b) Glagoli kojim se izražuje nada da će se predikat dogoditi (*أَفْعَالُ الرَّجَاءِ*).

Takav je glagol *عَسَى* nadati se je da, na pr.

عَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَ بِالْفَتْحِ Nadati se je da će Bog dati pobjedu.

Predikat je ovog glagola skoro uvijek imperfekat u zavisnom načinu sa česticom أَنْ.

c) Glagoli, koji znače početak radnje (أَفْعَالُ الشَّرُوعِ). To su:

طَفِقَ	} početi, napr.	طَفِقَ زَيْدٌ يَفْعَلُ	Poče Zejd raditi.
أَخَذَ		أَخَذَ خَلِيلٌ يَقْرَأُ	Poče Halil čitati.
أَنْشَأَ		أَنْشَأَ مُحَمَّدٌ يَكْتُبُ	Poče Muhammed pisati.
أَقْبَلَ		أَقْبَلَ زَيْدٌ يَأْكُلُ	} Poče Zejd jesti.
هَبَّ		هَبَّ زَيْدٌ يَأْكُلُ	
جَعَلَ		جَعَلَ زَيْدٌ يَأْكُلُ	
عَلِقَ		عَلِقَ زَيْدٌ يَفْعَلُ	Poče Zejd raditi.

Predikat ovih glagola je uvijek imperfekat u određenom načinu.

Predikat glagola pod a), b) i c) ne može stajati prije svoga glagola.

GLAGOLSKA VREMENA

Arapski glagol ima u glavnom dva vremena: svršeno i trajno vrijeme.

A) Svršeno vrijeme (perfekat أَفْعَلُ الْمَاضِي) znači svršenu radnju bez obzira kada se ta radnja događa.

Perfekat napose može značiti:

1) Predašnje svršeno vrijeme (aorist) ili historijski prezenat, na pr. ثُمَّ ذَهَبَ زَيْدٌ Nato ode Zjed.

2) Prošlo vrijeme (perfekat), na pr. أَذْكُرُوا نِعْمَتِي الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ Sjetite se moje blagodati, koju sam vam udijelio.

3) Prošlu radnju, koja se može dogoditi u svako doba, na pr. إِتَّفَقَ الْعُلَمَاءُ Učenjaci se složise (i sad se slažu).

Ovaj perfekat dolazi naročito u poslovicama, na pr. هَرَبَ مِنَ الدَّبِّ وَوَقَعَ فِي الْجُبِّ Bježi od medvjeda pa dospije u jamu.

4) Radnju koja se svršava u momentu kada se govori, na pr. *بِعْتُكَ هَذَا Kunem te Bogom! Prodajem ti ovo.*

5) Buduću radnju koja će se sigurno dogoditi, na pr. *لَا أَقِمْتُ هُنَا Ovdje nikako neću ostati.*

6) Molbu ili želju, na pr. *رَحِمَهُ اللَّهُ Bog mu se smilovao!*

Perfekta ima značenje pluskvamperfekta:

a) Kada je perfekta u odnosnoj ili vremenskoj rečenici, ako ove rečenice zavise o drugoj rečenici, u kojoj je također perfekta, na pr. *عَرَضَ عَلَيْهِمْ مَا أَمَرَ بِهِ الْمَأْمُونُ Izložio im je što mu je naredio Memun; لَمَّا وَصَلَ التَّوْرُ إِلَى الْمَوْضِعِ وَلَّى هَارِبًا Pošto je bio prispio bik na mjesto, okrenu bježati.*

b) Kada se pred perfekta stavi čestica *قَدْ* već ili *وَقَدْ* a već, ako prije toga perfekta stoji rečenica, u kojoj je također perfekta, na pr. *أَخْرَجَهُ وَقَدْ عَمِيَ Izveo ga je, a on je već bio oslijepio; بَكَرَ إِلَى الْفَضْلِ فَوَجَدَهُ قَدْ بَكَرَ إِلَى دَارِ الرَّشِيدِ Podranio je Fadlu, pa saznade da je on već ranije bio otišao u palaču Rešida.*

c) Ako se pred perfekta stavi pomoćni glagol *كَانَ* (nekada sa česticom *قَدْ*), na pr. *مَاتَ الرَّشِيدُ بَطُوسَ وَكَانَ خَرَجَ لِمُحَارَبَةِ رَافِعٍ Umrije Rešid u Tusu, a bio je izišao, da se bori sa Rafiom.*

Stavili se pred perfekta glagola imperfekta glagola *كَانَ*, onda taj glagol ima značenje futura egzaktnoga, na pr. *نَكُونُ رَجَعْنَا قَبْلَ غُرُوبِ الشَّمْسِ sunca.*

Perfekta iza pogodbenih čestica ima značenje imperfekta, na pr. *إِذَا جَاءَ وَعْدُ الْآخِرَةِ جِئْنَا بِكُمْ لَفِيفًا Ko nadvlada, dobije; Kada dođe obećanje sudnjega dana, mi ćemo vas skupiti.*

B) Trajno vrijeme (imperfekta *الْفِعْلُ الْمُضَارِعُ*) znači početu, ali nesvršenu radnju.

Napose imperfekta može značiti:

1) Pravu sadašnjost ili prezenat t. j. radnju, koja se sada događa, na pr. *اللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَعْمَلُونَ Bog zna šta vi radite.*

Značenje prave sadašnjosti ima imperfekat naročito onda, ako pred njim stoji negativna čestica مَا, na pr. مَا يَكْتُبُ Ne piše.

2) Historijski prezenat u pripovijedanju prošlih događaja, na pr. قَالَ طَلْحَةُ فَأَخْرَجُ أَعْدُو فَأَلْبَسُ دِرْعِي وَآخُذُ سَيْفِي Reče Talha: »Onda ja istupam trčeći, oblačim oklop i prihvaćam svoj mač«.

3) Futur prvi, naročito ako se pred imperfekat stavi čestica سَوْفَ ili سَ, na pr. سَنُبَيِّنُهُ فِي مَوْضِعِهِ Mi ćemo to na svome mjestu razjasniti; مَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَسَوْفَ نُصْلِيهِ نَارًا Ko to uradi, mi ćemo ga naložiti na vatru.

Imperfekat ima značenje futura, kada pred njim stoji čestica لَنْ neće nikako, na pr. قَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا أَوْ نَصَارَى Vele da niko nikako neće unići u raj osim onih, koji budu Židovi ili kršćani.

Isto tako imperfekat ima značenje futura, ako mu se doda نَ ili نَ radi pojačanja, na pr. وَلَقَدْ عَلِمْتُ لِيَأْتِيَنَّ مَنِيَّتِي Ja svakako znam da će mi sigurno doći smrt.

4) Radnju koja se je u prošlosti dogodila ili događala u vezi s drugom radnjom, koja je izražena perfektom. U ovom slučaju je imperfekat uvijek oznaka stanja (أَمَّا) i prevodi se na naš jezik cijelom rečenicom ili adverbom prezenta, na pr. Došao mu je da ga posjeti; جَاءَ زَيْدٌ يَضْحَكُ Došao je Zejd smijući se; Unide u kuću svoga oca, a majka ga gledaše; دَخَلَ فِي دَارِ أَبِيهِ وَأُمِّهِ تَنْظُرُ إِلَيْهِ

Mjesto ovoga imperfekta može uvijek stajati particip aktivni, na pr. جَاءَ زَيْدٌ ضَاحِكًا Došao je Zejd smijući se.

5) Imperfekat znači i nepravu sadašnjost ili prezenat t. j. radnju koja se događa kad god se prilika pruži, na pr.

الْإِنْسَانُ يُدَبِّرُ وَاللَّهُ يُقَدِّرُ Čovjek snuje, a Bog određuje.

Ako pred imperfektom stoji negativna čestica لَا, ima uvijek značenje neprave sadašnjosti, na pr.

لَا يُكْرِمُ السَّخِيَّ الْبَخِيلَ Ne poštuje darežljivac škrtice.

6) Imperfekat sa pomoćnim glagolom كَانَ ima značenje predašnjeg nesvršenog vremena ili pravog imperfekta, na pr.

كَانَ يُحِبُّ الشَّعْرَ وَالشُّعْرَاءَ *Voljaše pjesmu i pjesnike.*

7) Ako je imperfekat iza čestice لَمْ ili لَمَّا, ima značenje perfekta, na pr. أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ *Zar nisi saznao da Bogu pripada vlast neba i zemlje?*

GLAGOLSKI NAČINI

Po načinima se mijenja samo imperfekat (الْفِعْلُ الْمَضَارِعُ).

Imperfekat ima tri načina:

a) Određeni način (الْمَضَارِعُ الْمَرْفُوعُ)

U ovome načinu stoji imperfekat, kada pred njim nema koje od čestica, iza kojih stoji zavisni ili skraćeni način. Ovaj način služi kod određenog kazivanja ili pitanja, u koga se zna vrijeme glagolske radnje, lice, koje je subjekat radnje i broj tih lica, na pr. يَكْتُبُ *Piše;* سَنَكْتُبُ *Pisaćemo mi;* كُنَّا نَكْتُبُ *Pisismo mi.*

b) Zavisni način (الْمَضَارِعُ الْمَنْصُوبُ)

Imperfekat je u zavisnom načinu jedino u podređenim rečenicama i izražuje radnju, koja je ovisna o glavnoj rečenici i koja će se ubuduće dogoditi.

Zavisni način stoji iza čestica, koje se arapski zovu الْحُرُوفُ النَّوَاصِبُ. To su:

1) أَرَدْتُ أَنْ أُبَيِّنَ *da ne i* لَنْ *neće nikako*, na pr. أَخَافُ لَكُمْ طَرِيقَ التَّعَلُّمِ *Htjedoh da vam razjasnim način učenja;* قَالُوا لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَعْدُودَةً *Bojim se da me ne napusti;* أَلَّا يَتْرُكَنِي *Vele: »Nikako nas vatra neće ticati osim određeni broj dana«.*

Čestica أَنْ može se u izgovoru ispustiti pa se samo pomišlja, na pr. فَانْ أَكْرِمَكَ *Posjeti me pa da te počastim!*

2) Iza čestica *لَئِنْ*, *لِكَيْلَا*, *كَيْلَا*, *لِأَنَّ*, *لِكَيْ*, *كَيْ*, *لِ* *da ne*. Ove čestice izrazuju namjeru ili svrhu za koju se radi, na pr. *Treba da musliman moli Boga za zdravlje, da ga sačuva od nesreća*; *أَسْلَمْتُ كَيْ أَدْخَلَ الْجَنَّةَ* *Primio sam Islam, da uđem u raj*; *إِنَّمَا قَالَ ذَلِكَ لَيْلَا يُسْتَخَفَّ بِالْعِلْمِ* *Samo je tako rekao da se ne omalovaži nauka*.

3) *إِذَا* (*إِذَا*) *tada*; *dakle*. Ova čestica znači pogodbu, na pr. kada se iza rečenice *أَنَا آتِيكَ غَدًا* *Sutra ću doći*, rekne *إِذَا أَكْرَمَكَ* *Tada ću te počastiti*.

Da bi imperf. iza *إِذَا* bio u zavisnom načinu (*الْمُضَارِعُ الْمَنْصُوبُ*) potrebno je: 1) da stoji u početku odgovora, 2) da stoji neposredno pred glagolom i 3) da glagol ima značenje budućeg vremena. Ako ne postoje svi ovi uslovi, imperfekat iza *إِذَا* stoji u određenom načinu (*الْمُضَارِعُ الْمَرْفُوعُ*), na pr.

سَأُرْزُكَ... إِذَا أَنْتَظِرَكَ *Posjetiću te.... Onda ću te očekivati*;
جِئْتُكَ... أَنَا إِذَا أَكْرَمَكَ *Došao sam ti.... Onda ću te ja počastiti*;
يَجُودُ الْأَغْنِيَاءُ بِالْمَالِ فِي سَبِيلِ الْعِلْمِ... إِذَا هُمْ يَقُومُونَ بِالْوَاجِبِ
Bogataši dijele imetak za nauku.... Oni onda vrše dužnost;
قُلْتُ هَذَا الْقَوْلَ... إِذَا أَظُنُّكَ كَاذِبًا *Rekao sam ja ovo.... Onda te držim lašcem*.

4) *حَتَّى* *da, dok* (u namjernim rečenicama), na pr. *يَنْبَغِي أَنْ لَا يُضْعِفَ النَّفْسَ حَتَّى يَنْقَطِعَ عَنِ الْعَمَلِ* *Treba da ne slabi duha pa da ovaj napusti rad*.

c) Skraćeni način (*الْمُضَارِعُ الْمَجْزُومُ*)

Imperfekat u skraćenom načinu obično izrazuje zapovijed ili pogodbu. Ovaj način dolazi:

1) Uz čestice koje imaju jedan imperfekat u skraćenom načinu (*الْمُرُوفُ الْجَوَازِمُ*). To su:

ne (لَا النَّهْيَ) nek i لَا (لَا مُمَّا لَمْ) nek i لَمْ nije, لَمْ još nije, لَمْ na pr. لَمْ يَكْتُبُ Nije pisao; لَمْ يَكْتُبُ Još nije pisao; لَمْ يَكْتُبُ Nek piše! لَا تَكْتُبُ Nek ne piše! لَا تَكْتُبُ Ne piši!¹⁾

2) Iza pogodbenih veznika (كَلِمَةُ الْمُجَازَاةِ ili كَلِمَاتُ الْجَوَازِمِ) u pogodbenim rečenicama dolaze po dva imperfekta u skraćenom načinu. To su:

إِنْ ako	n a p r i m j e r	إِنْ تَتُبْ تُغْفَرَ ذُنُوبُكَ Ako se pokaješ, oprostiće ti se grijesi.
مَهْمَا što god		مَهْمَا تَفْعَلْ أَفْعَلْ Što god učiniš, učiniću.
مَا što		مَا تَفْعَلْ أَفْعَلْ Što ti učiniš, učiniću.
مَنْ ko		مَنْ يُؤْمِنُ يَخْلُصْ Ko vjeruje, spasiće se.
أَيُّ koji		أَيُّ يَوْمٍ تَذْهَبُ أَذْهَبْ Koga dana ti pođeš i ja ću poći.
حَيْثُمَا kad god ili gdje god		حَيْثُمَا تَفْعَلْ الْخَيْرَ تَجِدْهُ Kad god ili gdje god učiniš dobro, naći ćeš ga.
أَيْنَ gdje		أَيْنَ تَكُنْ يُدْرِكُكَ الْمَوْتُ Gdje god bio, stignuće te smrt.
أَيُّ gdje god		أَيُّ تَكُنْ أَكُنْ Gdje god budeš, biću i ja.
إِذَا مَا ili إِذَا مَا Kad god		إِذَا مَا أَسْمَعُ خَيْرِكَ أَفْرَحُ Kad god čujem tvoje dobro, radujem se.
مَتَى kada		مَتَى تَذْهَبُ أَذْهَبُ مَعَكَ Kad pođeš, i ja ću poći s tobom.

Imperfekat stoji u skraćenom načinu i poslije imperativa, na pr. عِشْ قَنِيمًا تَكُنْ غَنِيًّا Živi zadovoljan, bićeš bogat.

Često u pogodbenoj rečenici mjesto imperfekta u skraćenom načinu stoji perfekat, na pr. إِنْ يَسْرِقْ فَقَدْ سَرَقَ أَخٌ لَهُ مِنْ قَبْلُ Ako krade, krao mu je i brat prije.

¹⁾ U afirmativnom imperativu za 2 lice na primjer أَكْتُبْ čestica se ل samo zamišlja.

Ako u prvoj rečenici stoji imperfekat sa glagolom كَانَ ili pred drugom rečenicom bude čestica فَ, onda će imperfekat, koji stoji iza كَانَ ili iza čestice فَ, stajati u određenom načinu, na pr. مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ تَرَدُّ لَهُ فِي حَرْثِهِ Ko bude želio korist onoga svijeta, mi ćemo mu povećati tu korist; مَنْ يُؤْمِنُ بِرَبِّهِ فَلَا يَخَافُ بَخْسًا Ko vjeruje svoga gospodara, taj se neće bojati štete.

Sintaksa čestica

Čestice su prijedlozi, prilozi, veznici i uzvičnici.

A) Prijedlozi (حُرُوفُ الْخَفْضِ ili حُرُوفُ الْإِصَافَةِ ili حُرُوفُ الْجَرِّ)

Prijedlozi ili prepozicije označuju mjesne, vremenske ili misaone odnose riječi u rečenici.

Prijedlozi se dijele na prave prijedloge i prijedloge koji su postali od imenica.

I Pravi prijedlozi

Pojedini pravi prijedlozi mogu imati ova značenja: بِ, dolazi uz glagole, koji znače objesiti, spojiti, uzeti, mašiti se, započeti, pitati (za što), znati, saznati, uteći se, vjerovati i kleti se, na pr.

عَلِقَ بِكُمِ Objesio se je o njegovu rukavu;

لَصِقَ بِجَانِبِهِ Spojio se je uz njega;

أَخَذَهُ بِيَدِهِ Uzeo ga je za ruku;

بَدَأَ بِالْقِرَاءَةِ Počeo je čitati;

سَأَلَ بِهِ خَيْرًا Pitaj za to upućena!

عَلِمْتُ بِهِذَا Saznao sam ovo;

نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ Utičemo se Bogu od satane;

آمَنْتُ بِاللَّهِ الْوَاحِدِ Vjerujem jednoga Boga;

أُقْسِمُ بِاللَّهِ Kunem se Bogom.

Kada prijedlog بِ dolazi uz koji od spomenutih glagola, onda se to ب zove اِلِلصَاقِ t. j. b koje izrazuje spajanje.

Ovaj prijedlog dolazi osim toga i pred dalji objekat intranzitivnih glagola (بَاءُ التَّعْدِيَةِ), na pr. ذَهَبَ اللهُ يَنْوِرُهُمْ Bog im je oduzeo njihovo svjetlo; قَامَ بِالْحَقِّ On čuva istinu.

Prijedlog بِ može značiti udruženje sporedne stvari sa glavnom (اَلْمُلَابَسَةُ ili اَلْمُصَاحَبَةُ), na pr. اشْتَرَى الْحِمَارَ بِلِجَامِهِ Kupio je magarca sa uzdom; سَارَ بِأَهْلِهِ Otišao je sa svojim.

Isto tako može značiti sredstvo kojim se nešto radi (بَاءُ اَلتَّعْلِيلِ) ili uzrok zbog koga se nešto radi (بَاءُ اَلْاِسْتِعَانَةِ), na pr. قَتَلَهُ بِالسَّيْفِ Ubio ga je sabljom; فِيمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لَنْتَ لَهُمْ Žbog Božje milosti ti si prema njima blag.

Nekada ovaj prijedlog znači cijenu (بَاءُ اَلْمُقَابَلَةِ), na pr. اشْتَرَى كِتَابًا بِدِينَارٍ Kupio je knjigu za dukat.

Prijedlog بِ može značiti mjesto ili vrijeme (اَلظَّرْفِيَّةُ), kao i na pr. قَرْيَةً بِمِصْرَ Selo u Egiptu; بِيَدِهِ سَيْفٌ U ruci mu mač; يَنَامُ بِالنَّهَارِ Spava u dani.

Konačno se ovaj prijedlog smatra suvišnim (بَاءُ اَلزِّيَادَةِ) kad stoji na predikatu negativne rečenice ili iza إِذَا kada, koje izražava iznenađenje (إِذَا اَلْمُفَاجَأَةُ), na pr. مَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ Oni nisu vjernici; لَسْتُ بِعَالِمٍ Ne znam; خَرَجْتُ فَإِذَا بِأَخِي Izadoh, kad li moj brat.

ت se upotrebljuje u zakletvi (تَاءُ اَلْقَسَمِ) i dolazi uvijek s riječju اللهُ, na pr. تَاللهِ Tako mi boga!

وَ također služi za zakletvu (وَآوُ اَلْقَسَمِ), ali može doći sa svakom imenicom, na pr. وَاللهِ Tako mi Boga! وَحَيَاتِكَ Tako mi tvoga života!

Ovaj prijedlog znači nekada mnoštvo ili malenkost, jer se iza njega zamišlja رُبَّ (وَآوُ رُبَّ), na pr. وَلَيْلٍ كَمَوْجِ اَلْبَحْرِ أَرْخَى سُدُولَهُ Mnoge noći kao morski valovi spustile su svoje zavjese! وَتَالِ Imma ih koji uče Kur'an, a on ih proklinje.

znači što i naše »od« t. j. početak (*الْأَبْتِدَاءُ*). Taj početak može biti u prostoru pa u tom slučaju ovaj prijedlog dolazi uz glagole koji znače: *rastati se, otići, udaljiti, udaljiti se, riješiti se, čuvati, čuvati se, pobjeći, plašiti se, zabraniti* i slično, na pr. *أَخْرَجَ مِنْ مَكَّةَ* Otišao je iz Mekke; *الْعِلْمُ حِصْنٌ يُنْجِي مِنْ* Nauka je grad, koji štiti od svih nevolja; *يَتَمَنَّهُ مِنَ الدُّخُولِ* Utičem se Bogu od pohlepe; *أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الطَّمَعِ* Sprečava mu ulazak.

Ovamo spadaju i izrazi: *دَخَلَ مِنَ الْبَابِ* Unišao je na vrata; *أَرْضَيْتُمْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ* Da li ste odabrali život ovoga svijeta mjesto budućega?!

Ovaj prijedlog može značiti početak u vremenu, na pr. *مِنَ الصَّبَاحِ إِلَى الْمَسَاءِ* Od zore do mraka.

Prijedlog *مِنْ* nekada znači uzrok (*التَّعْلِيلُ*), na pr. *يُغْضِي حَيَاءً* On preda se gleda od stida, a drugi (pred njim) preda se gledaju iz strahopoštovanja.

Ovamo spadaju izrazi: *بَاعَ مِنْهُ فَرَسًا* Prodao mu je konja; *زَوَّجَ ابْنَتَهُ مِنْ ابْنِ أَخِيهِ* Udao je svoju kćer za njegova bratića.

Nekada se ovim prijedlogom izrazuje razmak ili odnošaj između osoba ili stvari, na pr. *دَنَا (قُرْبًا) مِنِّي* Približio mi se je; *أَيْنَ أَنْتَ بَعِيدٌ مِنْهُ* On je tvoj bližnji; *هُوَ قَرِيبٌ مِنْكَ* Daleko od njega; *هُوَ دُونَ زَيْدٍ بِمَنْزِلَةِ الْفِضَّةِ* Koja razlika između tebe i Zejda! *مِنَ الذَّهَبِ* Razlika je između njega i Zejda kao između srebra i zlata; *أَنْتَ أَفْضَلُ مِنِّي* Ti si vredniji od mene.

Često iza ovoga prijedloga stoji partitivni genitiv t. j. genitiv koji znači dio neke cjeline ili jedinicu od neke vrste (*التَّبْعِيضُ*), na pr. *كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ* Mnogi ljudi; *قَفِيزٌ مِنَ الْبُرِّ* Varičak pšenice.

Napokon se ovim prijedlogom tumači neka cjelina nabrajanjem pojedinosti (*الْبَيَانُ*), na pr. *جَاءُوا كُلُّهُمْ مِنْ رِجَالٍ وَنِسَاءٍ* Došli su svi, ljudi i žene.

Isto tako ovaj prijedlog služi da objasni riječi općenita značenja, na pr. *إِحْفَظْ مَا فِي الْكِتَابِ مِنَ الْقَوَاعِدِ* Zapamti pravila koja su u knjizi.

Ovo značenje ima *مِنْ* kada stoji sa genitivom, kojim se označuje materija od koje je neki predmet, na pr. *سِرَّازٌ مِنَ الذَّهَبِ* Narukvica od zlata; *خَاتَمٌ مِنَ الْفِضَّةِ* Prsten od srebra.

إِلَى označuje svršetak u vremenu ili prostoru (*الْغَايَةُ*), na pr. *إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ* Do sudnjeg dana; *مِنْ أَلَا بَتِدَاءَ إِلَى أَلَا نَتِيَهَاءَ* Od početka do kraja;

Ovaj prijedlog često znači kao i srpskohrvatski »uz« t. j. da nešto ide s nečim (*الْمُصَاحَبَةُ*), na pr. *دَارُهُ إِلَى دَارِي* Uz njega; *إِلَى جَانِبِهِ* Ne trošite njihov imetak uza svoj! *نَجْوَا* Njegova je kuća uz moju.

Prijedlog *إِلَى* naročito dolazi uz komparativ i superlativ pridjeva na oblik *أَفْعَلُ*, kada pridjev znači »biti draži« ili »mrži«, na pr. *أَلْمُؤْمِنُ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ مِنْ غَيْرِهِ* Vjernik je draži Bogu od drugoga; *هُوَ أَبْغَضُ إِلَيَّ مِنْهَا* On mi je mrži od nje.

Naročito treba zapamtiti izraze *إِلَى غَيْرِ ذَلِكَ* i slično; *إِلَى آخِرِهِ* i tako dalje; *هَذَا إِلَيْهِ* Ovo je njemu povjereno; *إِلَيْكَ عَنِّي* Bježi! *پُذِرْتُ* Pusti me!

عَنْ znači kretanje sa nekog mjesta ili udaljivanje od neke osobe ili stvari pa dolazi uz glagole: *بَجَزَاتِي*, *إِزْجِجَاتِي*, *چُفَاتِي*, *بُرَانَاتِي*, *اوسلوبودَاتِي*, *زَابُرَانَاتِي*, *سپريječiti* i uz glagole koji znače: *بوريتي* se ili *پلاتيتي* za nekoga, na pr. *أَلْهَرَبُ عَنْ قَضَاءِ اللَّهِ تَعَالَى غَيْرُ مُمَكِّنٍ* Nemoguće je izbjeći odredbu uzvišenog Boga; *تَنَحَّ عَنْ الْقَبِيحِ* Kloni se nevaljaštine! *يَصُونُهُ اللَّهُ تَعَالَى عَنِ الْبَلَايَا* Bog će ga čuvati od nesreća; *يَتَخَلَّصُ عَنْ عَذَابِ الْآخِرَةِ* Spasiće se patnje drugoga svijeta; *النَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ* Zabrana od odvratnoga; *لَا تُجَادِلْ عَنِ الَّذِينَ* Ne bori se za one koji su sebe izdali; *يَخْتَانُونَ أَنْفُسَهُمْ* Neće niko ni za koga naknaditi ništa.

Nadalje ovaj prijedlog dolazi uz glagole: *otkriti, objaviti, pokazati, pitati i odgovoriti*, na pr. *كَشَفَ عَنْهُ* Otkrio ga je; *أَخْبَرَهُ عَنْ هَذَا* Javio mu je to; *سَأَلَهُ عَنْ أَخِيهِ* Pitao ga je za njegova brata; *أَجَابَ عَنِ السُّؤَالِ* Odgovorio je na pitanje.

Isto tako prijedlog *عَنْ* dolazi uz glagole: *pustiti, zanemariti, oprostiti, nepotreban nečem biti i odvratiti od nečega*, na pr. *يَنْبَغِي لِلْإِنْسَانِ أَنْ لَا يَغْفُلَ عَنْ نَفْسِهِ* Treba da čovjek ne zanemari sebe; *اللَّهُ يَغْفِرُ عَنْهُمْ* Bog će im oprostiti; *هُوَ غَنِيٌّ عَنْهَا* On nje ne treba; *شَغَلَهُ ذَلِكَ عَنِ التَّمَلُّمِ* To ga je zabavilo od studiranja.

Nekada ovaj prijedlog znači *izvor odakle nešto potječe ili uzrok zbog koga se nešto događa*, na pr. *رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ* Neka je Bog s njim zadovoljan! *حُكِيَ عَنِ الشَّافِعِيِّ* Priča se od Šafije; *مَا هَلَكَ أَمْرُؤُ عَنْ مَشُورَةٍ* Nije niko propao zbog toga što se je savjetovao.

Treba zapamtiti izraze *لَمْ يَفْهَمِ السُّؤَالَ فَضْلًا عَنْ أَنْ يُجِيبَ* Nije ni pitanja zapamtio, akamoli da odgovori.

عَلَى znači *mjesto* kao i srpskohrvatski prijedlog »nad«, »na« ili »kod«, na pr. *وَجَدَ إِنْسَانًا عَلَى الطَّرِيقِ* Našao je čovjeka na putu; *نَظَرَ عَلَى الْحَائِطِ صُورَةَ رَجُلٍ* Gledao je na zidu sliku čovjeka; *عَلَى اثْنَيْ عَشَرَ مِيلًا مِنْ مَكَّةَ* Stajao je kod rijeke; *وَقَفَ عَلَى النَّهْرِ* Na 12 milja od Mekke; *قَرَأَ عَلَى الْمُعَلِّمِ كِتَابًا* Pročitao je pred učiteljem knjigu; *تَلَا الرِّسَالَةَ عَلَيْهِمْ* Pročitao im je brošuru.

Ovaj prijedlog može značiti *da je protiv koga nešto upe-reno*, na pr. *خَرَجَ عَلَيْهِ* Digao se je protiv njega.

Isto tako *عَلَى* dolazi uz glagole: *srditi se, lako ili teško biti, jasno ili nejasno biti, hrabriti ili poticati, biti pohlepan*, na pr. *يَغْضَبُ عَلَيْهِ* Srdi se na njega; *هَذَا صَعَبٌ عَلَيْكَ* To je tebi teško; *هَذَا سَهْلٌ عَلَيْكَ* To je tebi lako; *هَذَا خَفِيَ عَلَيَّ* Ovo je meni nejasno; *حَرِصٌ عَلَى الْأَكْلِ* Hrabrio ga je na rad; *حَشَّةٌ عَلَى الْعَمَلِ* Pohlepan na jelo.

Nekada ovaj prijedlog znači dužnost, obavezu ili dug, na pr. *طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ* Dužnost je svakom muslimanu tražiti nauke; *لَهُ عَلَى أَلْفِ دِينَارٍ* Ja mu imam dužan hiljadu dukata.

Često ovaj prijedlog znači da se neko nečim odlikuje mimo ostale, na pr. *فَضْلُ آدَمَ عَلَى الْمَلَائِكَةِ* Vrijednost Adema mimo anđele.

Prijedlog *عَلَى* može značiti i uzrok ili uvjet, na pr. *لَا أَسْأَلُكُمْ* Ja vam zato ne tražim novaca; *رَبَّنَا عَلَيْكَ صَلَاحُهُ* Radi toga; *عَلَى أَلْفِ دِينَارٍ* Nagodio se je s njim za 1000 dukata.

Napokon se ovim prijedlogom izrazuje da se nešto događa usprkos nečega drugoga ili prema drugom nečemu, na pr. *عَلَى قَدَرِ الْإِمْكَانِ* Kazniću te premda si star; *كَبِيرُ سِنَّكَ* Po mogućnosti.

Treba zapamtiti izraze *غُشِيَ (أُتِمِّي) عَلَيْهِ* Onesvijestio se je; *رَحِمَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ* Bog mu se smilovao! *السَّلَامُ عَلَيْكُمْ* Da ste blagoslovljeni! *عَلَيْكَ* Ovamo ga! *عَلَى الرَّأْسِ وَالْعَيْنِ* Odmah, drage volje. *بِاللَّهِ عَلَيْكَ* Tako ti Boga!

شِبْهُ الْفِعْلِ dolazi uz imena koja su izvedena iz infinitiva *لِ* da pokaže objekat na koji se proteže glagolska radnja, na pr. *مِنْ غَيْرِ تَأْمُلٍ لِخَطَايَاهُ وَصَوَابِهِ* Ne pomišljajući šta mu je pogrešno, a šta ispravno; *قُمْنَا إِكْرَامًا لَهُ* Ustali smo iz poštovanja prema njemu; *هَذَا مُعْجِبٌ لَكَ* Ovo te baca u čudo, t. j. sviđa ti se; *وَإِنَّا لَهُ لِمَافِظُونَ* Mi ćemo ga čuvati.

Istu funkciju ima ovaj prijedlog, kada stoji uz pridjev, koji već u prvom stepenu znači neko svojstvo u jačoj mjeri (*الْمُبَالَغَةُ*) ili kada stoji uz komparativ pridjeva koji je postao od tranzitivnih glagola, na pr. *مَنْعٌ لِلْخَيْرِ* Koji stalno sprečava dobro; *الْمُؤْمِنُ أَحَبُّ لِلَّهِ مِنْ نَفْسِهِ* Vjernik više voli Boga nego sam sebe.

Prijedlog *لِ* dolazi pred ime, koje je prema glagolu dalji objekat i u tom slučaju arapski genitiv odgovara dativu srpsko-hrvatskog jezika, na pr. *وَهَبَ لَهُ* Pokionio mu je; *قَالَ لَهُ* Rekao mu je;

Nekada ovaj prijedlog znači da nekome nešto pripada ili da nešto ide u nečiju korist (protivno od *عَلَى*), na pr. *الرَّجُلُ مَنْ* Čovjek je onaj ko ima ispravno mišljenje; *التَّارِيخُ* *إِلَى* *عَلَيْكَ أَلْفُ دِينَارٍ* *Ibni Haldunova istorija*, *لَا بُنْ خَلْدُونَ* *dužan hiljadu dukata*; *دَعَا لَهُ* *Blagoslovio ga je*.

Često ovaj prijedlog označuje svrhu ili uzrok (*التَّعْلِيلُ*) radi koga se nešto čini, na pr. *قَامَ لِمُعَاوَنَتِهِ* *Digao se je da mu pomogne*; *وَلِهَذَا قِيلَ* *I radi toga je rečeno*; *عَجِبْتُ لِقَوْلِهِ* *Čudim se radi njegovih riječi*.

Iza glagola *قَالَ* označuje *لِ* osobu ili stvar o kojoj se govori, na pr. *وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ* *I ne govorite za one koji su u borbi ubijeni da su mrtvi*; *أَتَقُولُونَ لِلْحَقِّ* *Još velite za istinu: »da li je to čarolija?»*

Katkada prijedlog *لِ* znači vrijeme, na pr. *مَاتَ لِيَوْمِهِ* *Umro je isti dan*; *تُوُفِّيَ لِثِنْتَيْ عَشْرَةَ لَيْلَةً خَلَّتْ مِنْ رَبِيعِ الْأَوَّلِ* *Umro je 12 rebiul-evvela*.

Treba zapamtiti izraze *لِلَّهِ دَرَكٌ مِنْ رَجُلٍ* *Divan li si ti čovjek!* *لِلَّهِ أَبُوكَ* *Divan li je čovjek tvoj otac!* *هَلْ لَكَ فِي هَذَا* *Imaš li volju za ovim?*

فِي označuje mjesto ili vrijeme, na pr. *هُوَ فِي الْبَيْتِ* *On je u kući*; *يُدْخِلُهُمُ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ* *Staviće ih Bog u svoju milost*; *جَاءَ فِي السَّحَرِ* *Došao je u zoru*.

Katkada *فِي* znači »sa« (*مَعَ* i *كَأَنَّ*), na pr. *تَوَجَّهَ فِي خَمْسِينَ أَلْفًا* *Krenuo je sa 50.000 (ljudi)*.

Ovaj prijedlog dolazi pred objekat glagola: *misлити*, *razmišljati* ili *govoriti*, na pr. *تَأَمَّلَ فِي ذَلِكَ شَهْرًا* *Razmišljao je o tome mjesec*; *تَكَلَّمَ فِي ذَلِكَ* *Govorio je o tome*; *صَنَّفَ كِتَابًا* *Sastavio je knjigu o ćudoređu*.

Pred objekat glagola: *težiti za nečim* ili *željeti* dolazi prijedlog *فِي*, na pr. *لَا تَرْغَبْ فِي أَمْوَالِ النَّاسِ* *Ne teži za imetkom ljudi!*

Ovaj prijedlog može značiti i uzrok, na pr. *عُذِّبَتْ أَمْرَأَةٌ فِي هِرَّةٍ* *Kažnjena je žena radi mačke.*

Prijedlog *فِي* se upotrebljava pri množenju brojeva, na pr. *يَضْرِبُ خَمْسَةً فِي أَرْبَعَةٍ* *Množi pet tri puta pet; ثَلَاثَةٌ فِي خَمْسَةٍ* *sa četiri!*

كَ označuje sličnost, na pr. *الْعِلْمُ كَالنُّورِ* *Nauka je kao svjetlo.*

Uz ovaj prijedlog često dolazi riječ *مِثْلُ* kao, na pr. *لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ* *Ništa nije kao On (Bog).*

حَتَّى znači cilj do koga glagolska radnja dopire, na pr. *أَكَلْتُ السَّمَكَةَ حَتَّى رَأْسِهَا* *Pojeo sam ribu do glave (osim glave).*

Kada *حَتَّى* znači »čak«, onda je veznik, na pr. *جَاءُوا كُلُّهُمْ حَتَّى الْمُسَاةِ* *Došli su svi čak i pješaci; أَكَلْتُ السَّمَكَةَ حَتَّى رَأْسِهَا* *Pojeo sam ribu, čak i glavu joj.*

مِنْذُ ili *مُنْذُ* znače vrijeme, na pr. *مَا رَأَيْتُهُ مِنْذُ الْجُمُعَةِ* *Nisam ga vidio od petka; مَا رَأَيْتُهُ مِنْذُ يَوْمِنَا* *Nisam ga vidio danas; مَا رَأَيْتُهُ مِنْذُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ* *Nisam ga vidio ima tri dana.*

لَدَى i *لَدُنْ* znače mjesto, na pr. *كُودِ مَنِي* *Kod mene.*

رُبَّ izrazuje malenkost i prevodi se u našem jeziku glagolom »*imati*« i partitivnim genitivom, na pr. *رُبَّ أَخٍ لَكَ لَمْ تَلِدْهُ أُمُّكَ* *Imaš braće, koje ti nije rodila majka.*

Nekada ovaj prijedlog znači i mnoštvo, na pr. *رُبَّ أُمْنِيَّةٍ جَلَبَتْ* *Mnoga želja dovede smrt.*

عَدَا i *خَلَا* znače »osim« i »ali«, na pr. *جَاءَنِي الرِّجَالُ حَاشَا زَيْدٍ* *Došli su mi ljudi, ali magarac nije došao (kao da je rečeno حَمَارًا لَكِنَّ الرِّجَالَ لَمْ يَجِئُوا).*

II Prijedlozi koji su postali od imenica:

مَعَ označuje društvo, a nekada mjesto, gdje se ili vrijeme, kada se nešto događa, na pr. سَافَرَ مَعِيَ Futovao je sa mnom; جِئْتُكَ مَعَ طُلُوعِ الشَّمْسِ Došao sam od učenika; جِئْتُ مِنْ مَعَ الطَّلَبَةِ Došao sam ti sa izlaskom sunca.

Često ovaj prijedlog ima značenje glagola »imati«, na pr. مَا مَعِيَ فُلُوسٌ Nemam novaca.

Može مَعَ značiti i »premda«, na pr. قُتِلَ مَعَ شَجَاعَتِهِ Ubijen je premda je hrabar; مَعَ ذَلِكَ Usprkos toga.

عِنْدَ označuje mjesto, na pr. لَا يَبْتَدِئُ الْكَلَامَ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ Pred njim će početi govoriti samo sa njegovom dozvolom.

Ovaj prijedlog može značiti da se nešto vremenski nado-vezuje uz neki drugi događaj, na pr. عِنْدَ ذَلِكَ tada.

Nekada عِنْدَ znači »imati«, na pr. مَا كَانَ عِنْدِي إِلَّا دِينَارٌ Imao sam samo jedan dukat.

Ima slučajeve da عِنْدَ znači poredbu, na pr.

مُلُوكُ الْأَرْضِ عِنْدَ اللَّهِ تُرَابٌ Vladari svijeta su prema Bogu zemlja.

Konačno ova riječ znači mišljenje ili uvjerenje, na pr. أَلَصَّوَابُ عِنْدِي هَذَا Mislim da je ovo pravo.

بَيْنَ znači spajanje ili rastavljanje, na pr. جَمَعَ بَيْنَنَا Sastavio nas je; فَرَّقَ بَيْنَنَا Rastavio nas je.

Katkada بَيْنَ ili مَا بَيْنَ znači spajanje dijelova neke cjeline, na pr. مَا بَيْنَ مَعْرُوفٍ وَتَجْهُولٍ Dijelom poznato, a dijelom nepoznato; جَاءَنِي مَا بَيْنَ غَنِيٍّ وَفَقِيرٍ Došli su mi kako bogati tako i siromasi; الْقَوْمُ بَيْنَ قَتِيلٍ وَأَسِيرٍ Neki su ljudi ubijeni, a neki zarobljeni.

Izraz بَيْنَ يَدَيِ فُلَانٍ znači »pred nekim«.

نَحْوَ znači »prema« (nekom mjestu) ili prema, po (nečemu), na pr. نَحْوَ مَكَّةَ prema Mekki; نَحْوَ قَوْلِهِ prema, po njegovim riječima.

دُونُ pokazuje da se neko ili nešto niže nečega nalazi ili da se nešto niže nečega događa, na pr. دُونَ قَدَمِكَ خَذَّ عَدُوَّكَ. *Neka je lice tvoga neprijatelja pod tvojim nogama!* اِلْتَقَوْا دُونَ صَنْمَاءَ. *Sastali su se pod San'om.*

Ovaj prijedlog može značiti kao srpskorvatski »tik« ili »do«, na pr. دُونَ النَّهْرِ. *Tik rijeke.*

Nekada دُونُ znači da je neki prostor ili broj manji od drugoga, na pr. وَ بَيْنَهُمَا دُونَ رَمِيَةِ حَجَرٍ. *A između njih dvojice bijaše manje nego što se može kamenom baciti.*

Često ova riječ znači da je nešto slabije od nečega, na pr. هُوَ دُونَكَ بِمِثْلَةِ الْفِضَّةِ مِنَ الذَّهَبِ. *On je prema tebi kao srebro prema zlatu.*

Napokon ova riječ može značiti »osim«, na pr. يَدْعُو مِنْ دُونِ اللَّهِ. *Doziva osim Boga ono što mu ne može koristiti niti štetiti.*

Ostali su prijedlozi nabrojeni u Gramatici (str. 174—176).

Rečeno je da prijedlozi označuju odnošaje riječi u rečenici. Prema tome prije prijedloga mora stajati riječ na koju se prijedlog odnosi (الْمُتَعَلِّقُ). Ta riječ može biti glagol (الْفِعْلُ), glagolu slično ime (شِبْهُ الْفِعْلِ) ili riječ koja ima glagolsko značenje (مَعْنَى الْفِعْلِ), na pr. خَرَجَ لِلصَّيْدِ. *Izašao je da lovi;* زَيْدٌ مَقْتُولٌ. *Zejd je ubijen u svojoj kući;* شَتَّانَ بَيْنَ خَمْرٍ وَ خَلِّ. *Velika je razlika između vina i sirćeta!*

Mora se u izgovoru ispustiti riječ na koju se odnosi prijedlog (الْمُتَعَلِّقُ), ako ta riječ znači »biti« ili »postojati«, na pr. نَظَرْتُ نُورَ الْقَمَرِ. *Nauka je u prsima (t. j. postoji);* اَلْعِلْمُ فِي الصُّدُورِ. *Gledao sam svjetlo mjeseca (t. j. koje se nalazi) u vodi.*

Ako riječ na koju se prijedlog odnosi (الْمُتَعَلِّقُ) ima koje drugo značenje, onda se ta riječ može izreći ili ispustiti, ako se iz smisla razumije, na pr. أَكَلَ زَيْدٌ فِي الدَّارِ. *Jeo je Zejd u kući;*

أَسْتَعِينُ بِاللّٰهِ Tražim pomoći od Boga, kad
 بِمَنْ تَسْتَعِينُ Od koga
 tražiš pomoći?

Prijedlog i ime koje stoji iza prijedloga zove se الظَّرْفُ (posuda). Ako riječ o kojoj prijedlog ovisi znači biti ili postojati, onda se prijedlog i ime zove الظَّرْفُ الْمُسْتَقَرُّ, a inače الظَّرْفُ لَفْوٍ.

Prijedlog se može ispustiti kod oznake mjesta i uzroka, kao i onda, ako stoji pred česticom أَنْ ili أَنَّ, kako smo to gore vidjeli.

Često ime koje stoji iza prijedloga po smislu (مَحَلًّا) stoji u kom drugom padežu, premda u izgovoru stoji u genitivu. Tako na pr. ime po smislu (مَحَلًّا) stoji u genitivu: kao subjekat imenske rečenice, na pr. رَبٌّ غَنِيٌّ الْيَوْمَ فَقِيرٌ غَدًا Mnogi bogataš danas, siromah je sutra; kao predikat imenske rečenice, na pr. نَافِثَةٌ كَالنُّورِ Nauka je kao svjetlo; kao subjekat pasivnog glagola, na pr. جِيءَ بِالْفَارِ Doveden je bjegunac.

Ime iza prijedloga po smislu (مَحَلًّا) stoji u akuzativu, ako na pr. znači mjesto ili vrijeme (الْمَفْعُولُ فِيهِ), na pr. جَلَسْتُ فِي الدَّارِ Sjeo sam u kući; نِمْتُ فِي النَّهَارِ Spavao sam u dani; ako je oznaka uzroka (الْمَفْعُولُ لَهُ), na pr. سَافَرْتُ لِلْعِلْمِ Putovao sam radi nauke; ako je الظَّرْفُ iza prijedloga حَاشَا, عَدَا ili خَلَا, na pr. جَاءَ فِي الْقَوْمِ خَلَا زَيْدٍ Došli su mi ljudi osim Zejda; i kada je predikat pomoćnog glagola, na pr. كُنْتُ فِي دِمَشْقَ Bio sam u Damasku.

Ako ime iza prijedloga po smislu (مَحَلًّا) ne stoji ni u jednom od gore spomenutih slučajeva, onda se smatra da je u akuzativu kao dalji objekat, na pr. مَرَرْتُ بِزَيْدٍ Prošao sam pokraj Zejda; سَافَرْتُ مِنْ بَيْرُوتَ إِلَى دِمَشْقَ Stade na govornicu; وَاقِفٌ عَلَى الْمِنْبَرِ Putovao sam od Bejruta do Damaska.

B) Prilozi ili adverbii

Prilozi mogu biti:

1) Upitni (حُرُوفُ الْإِسْتِفْهَامِ). To su هَلْ i أ.

Česticom أ se pita za pojedinu riječ ili za cijelu rečenicu, na pr. أَلَمْ يُسَافِرْ أَخَالِدٌ شَجَاعٌ أَمْ عَلَى؟ *Da li je hrabar Halid ili Alija?* أَلَمْ يَسَافِرْ أَخُوكَ؟ *Nije li oputovao tvoj brat?*

Česticom هَلْ se pita samo za afirmativnu rečenicu, na pr. هَلْ قَرَأْتَ السَّحْوَ؟ *Da li si učio sintaksu?*

2) Prilozi kojim se odgovara na pitanje (حُرُوفُ الْجَوَابِ) jesu: نَعَمْ, بَلَى, أَجَلٌ, جَيْرٌ, da, لا ne i كَلَّا¹ nikako¹).

Čestice نَعَمْ, أَجَلٌ i جَيْرٌ odgovaraju na pitanje onako kako je pitanje postavljeno, na pr. na pitanje أَتَذْهَبُ؟ *Da li ideš?* odgovor نَعَمْ, أَجَلٌ ili جَيْرٌ »da« znači: »da, idem«; أَلَيْسَ لِي عَلَيْكَ عَشْرَةُ دَنَانِيرَ؟ *Zar mi nisi dužan 10 dukata?* odgovor jednom od spomenutih tri čestica znači »Nisam ti dužan 10 dukata«.

Svaka od spomenute tri čestice potvrđuje već izrečenu misao, na pr. kad neko rekne دَدَدْ زَيْدٌ؟ *Dode Zejd* pa drugi doda نَعَمْ »da« t. j. *da, dode Zejd*.

يَسْتَنْبِئُونَكَ dolazi samo uz odgovor sa zakletvom, na pr. أَتَذْهَبُ؟ *Pitaće te da li je to istina, reci: da, Gospodara mi!*

Prilog بَلَى »da«, »dakako« dolazi šamo iza negativnog pitanja, na koje daje afirmativan odgovor, na pr. ako na pitanje أَلَيْسَ لِي عَلَيْكَ عَشْرَةُ دَنَانِيرَ؟ *Da li mi ti nisi dužan 10 dukata?* bude odgovor بَلَى, dakako, onda znači: *dužan sam ti 10 dukata*.

لا ne i كَلَّا nikako služe samo za negativan odgovor, na pr. هَلْ جَاءَ زَيْدٌ؟ *Je li došao Zejd?* odgovor لا ne ili كَلَّا nikako znači *da nije došao*.

¹) Dvije zadnje riječi mogle bi se ubrojiti i u negativne priloge.

3) Prilozi kojim se potiče na nešto (حُرُوفُ التَّحْضِيضِ). To su: هَلَّا, هَلَّا i لَوْمَا, na pr. هَلَّا يَرْتَدِعُ فَلَانٌ عَنْ غِيَّهِ Neka se N. okani svoje zablude! أَلَّا تَتُوبُ مِنْ ذَنْبِكَ! Daj se kani svoga grijeha! لَوْ مَا تَأْتَيْنَا بِأَمَلَانِكَ! Daj zatražite Božjeg oprosta! لَوْ لَا تَسْتَغْفِرُونَ اللَّهَ Dede nam dovedi anđele!

Ovamo spadaju i prilozi koji se zovu حُرُوفُ الْعَرْضِ, أَلَّا i أَمَّا, na pr. لَوْ (أَمَّا) تُقِيمُ بَيْنَنَا أَلَّا تَرُورُنَا Daj nas posjeti! Daj boravi među nama!

Katkada ove iste riječi služe za upozorenje (حُرُوفُ التَّنْبِيهِ), na pr. أَلَّا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ Eto, zaista Božji ugodnici nemaju straha niti brige; هَذَا زَيْدٌ Eto, ovo je Zejd!

4) Prilozi za pojačanje (حُرُوفُ التَّأْكِيدِ). To su: إِنَّ i أَنْ, koje dolaze pred subjekat imenske rečenice ili لَ iza čestice (لَا أَلْبَتَدَاءُ) kao i لَ koje stoji iza zakletve (لَا أَلْقَسِيمِ), na pr. تَاللَّهِ لَقَدْ أَثَرَكُ اللَّهُ عَلَيْنَا إِنَّ زَيْدًا لَعَالَمٌ Zaista je Zejd učen; Boga mi te je Bog odabrao mimo nas!

Nekada se zakletva ispusti i čestica لَ pokazuje da je zakletva ispuštena, na pr. لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ Boga mi je vama u Božjem poslaniku lijep uzor.

5) لَيْتَ الشَّبَابَ يَعُودُ (أَلْتَمَنِّي) da izrazuju želju, na pr. لَوْ أَنَّا لَنَا كُرَّةٌ Da se mladost povratiti! Da se mladost povratiti!

6) لَعَلَّكَ تَرْجِعُ (أَلْتَرَجِي) služi za isticanje nade, na pr. لَعَلَّكَ تَرْجِعُ Možda ćeš se vratiti.

7) Negativni prilozi (حُرُوفُ النِّفْيِ) jesu: لَمْ nije; لَمْآ nije; لَنْ neće nikako; لَمْآ i لَنْ, na pr. لَمْ يَكْتُبْ Nije pisao; لَمْآ يَكْتُبْ Još nije pisao.

Čestice لَمْ i لَمْآ dolaze samo pred imperfekat u skraćenom načinu, koji onda dobije značenje negativnog perfekta, na pr. لَمْ يَكْتُبْ Nije pisao; لَمْآ يَكْتُبْ Još nije pisao.

Prilog لَنْ dolazi pred imperfekat u zavisnom načinu, koji onda ima značenje negativnog futura, na pr. لَنْ يَكْتُبَ Neće nikako pisati.

لَا nije dolazi kao negativni prilog pred glagol u perfektu i imperfektu, na pr. فَلَا صَدَقَ وَلَا صَلَّى Niti je vjerovao niti je klanjao. لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا Ja ne tražim od vas za to nagrade.

مَا i إِنْ nije dolaze pred glagol u perfektu i imperfektu, a i pred ime, na pr. مَا جِئْتُ Nisam došao; إِنْ جَاءَ إِلَّا أَنَا Samo sam ja došao; مَا أَجْلِسُ Ne sjedim; إِنْ يَجْلِسُ إِلَّا أَنَا Samo ja sjedim; مَا هَذَا بَشَرًا إِنْ هَذَا إِلَّا مَلَكٌ كَرِيمٌ Ovo nije čovjek, ovo je samo plemeniti anđeo.

8) Prilozi koji znače mjesto:

أَيْنَ gdje? na pr. أَيْنَ أَنْتَ Gdje si ti? مِنْ أَيْنَ جِئْتُ Odakle si došao?

حَيْثُ gdje, na pr. اجْلِسْ حَيْثُ جَلَسَ مُحَمَّدٌ Sjedi, gdje je sjedio Muhammed; مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ Odakle se i ne nada.

أَيْنَ odakle, na pr. يَا مَرْيَمُ أَنَّى لَكَ هَذَا Merjemo, odakle ti to?

أَيْنَ ili تَمَّ tamo, na pr. رَأَيْتُهُ تَمَّ Vidio sam ga tamo.

هُنَا ili هُنَاكَ ovdje, هُنَا هُنَا هُنَا.

9) Vremenski prilozi مَتَى i أَيَّانَ kada?, na pr. مَتَى تَذْهَبُ Kada ćeš ići? أَيَّانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ Kada će sudnji dan? أَنَّى kada, na pr. أَنَّى جِئْتُ Kada si došao? قَدْ već (pred glagolom u perfektu) ili katkada (pred glagolom u imperfektu), na pr. قَدْ ذَهَبَ Već je otišao; كَاتَكَا قَدْ يَذْهَبُ Katkada ode; نِكَا قَطُّ nikada (uvijek u negativnoj rečenici i služi za nijekanje prošlog događaja), na pr. مَا رَأَيْتُهُ قَطُّ Nisam ga nikada vidio; نِكَا عَوْضُ nikada (također u negativnoj rečenici i niječe budući događaj), na pr. لَا يَجِيئُ عَوْضُ Neće nikada doći; لَمَّا pošto (pred perfektom glagola), na pr. لَمَّا دَخَلَ Pošto je unišao; إِذَا kada, na pr. إِذَا كَانَ كَذَا Kad je bilo tako; إِذَا kada, na pr. إِذَا لَيْلٍ إِذَا يَغْشَى Tako mi noći kada ona pokrije; أَلَا سَا sada; تَا (حِينَ إِذَا كَانَ كَذَا) tada (skraćeno od كَذَا إِذَا كَانَ); أَمْسِ jučer; جِيئَ tada (skraćeno od كَذَا إِذَا كَانَ). (يَوْمَ إِذَا كَانَ كَذَا).

10) Načinski prilozu su: *كَيْفَ* *kako*; *أَنَّى* *kako*; *إِنَّمَا* *samo*; *كَذَا* ili *هَكَذَا* *ovako*, na pr. *كَيْفَ أَنْتَ* *Kako si?* *أَنَّى يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ* *Kako će Bog ove proživiti nakon njihove smrti?!* *كَذَا* *Ovako sam uradio*; *هَكَذَا* *Ovako mi je naredio*.

11) Ostali prilozu:

a) Čestice koje značenje imperfekta preokreću u futur. To su čestice: *سَوْفَ* (*حَرْفُ التَّسْوِيفِ*) i *سَ* (*حَرْفُ التَّنْفِيسِ*), od kojih prva služi za bližu, a druga za dalju budućnost, na pr. *سَوْفَ يَشِيخُ الْفَتَى* *Mladić će ostarjeti*; *سَيَشِبُ الْغُلَامُ* *Dijete će odrasti*.

b) Čestice pomoću kojih se nešto tumači (*حَرْفُ التَّفْسِيرِ*): *أَيَّ* i *أَنَّ* *to jest*, na pr. *هَذَا عَسَجْدٌ أَيَّ ذَهَبٍ* *Ovo je asdžed t. j. zlato*; *وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ أَنْ أَصْنِعِ الْفُلْكَ* *Nadahnu li smo ga t. j. pravi lađu!*

Imenice mjesta i vremena koje su prilozu kada se svršuju na vokal »u« (*ُ*) bez nunacije nabrojeni su u Gramatici (strana 175 i 176).

C) Veznici

Veznici se dijele u prave i pogodbene veznike.

Pravi veznici (*الْحُرُوفُ الْعَاطِفَةُ*) jesu:

وَ i *ا*. Ovaj veznik veže pojedine riječi i cijele rečenice *جَاءَ زَيْدٌ وَ ذَهَبَ* *Došao je Zejd i Amr*; *جَاءَ زَيْدٌ وَ عَمْرُو* (*الْجَمْعُ*), na pr. *جَاءَ زَيْدٌ وَ عَمْرُو* *Dođe Zejd, a ode Amr*.

Čestica *وَ* kojom se zaklinje (*وَإِذَا الْقَسَمِ*) kao i *وَ* koje izrazuje mnoštvo ili malenkost (*وَإِذَا رُبَّ*) spadaju u prijedloge.

Isto se tako ne broji u prave veznike *وَ* koje izrazuje zajednicu (*وَإِذَا الْمَعِيَّةِ* ili *وَإِذَا الْمَصَاحِبَةِ*), na pr. *جِئْتُ وَ عَمْرًا* *Došao sam sa Amrom (u isto vrijeme, dok* *جِئْتُ أَنَا وَ عَمْرُو* *Došao sam ja i Amr može značiti zajedno, a i napose).*

U veznike se ne broji ni *وَ* koje znači stanje (*وَإِذَا الْمَالِ*), na pr. *جَاءَ زَيْدٌ وَ هُوَ بَكَى* *Došao je Zejd plačući*.

(الترتيبُ) pa znači da nešto odmah slijedi iza nečega (ف), na pr. *Dode Zejd pa (odmah) Amr.* جاء زيدٌ فعمرو

O vezniku ف, koji stoji na drugom dijelu pogodbene rečenice (فَاءُ الْجَزَاءِ ili فَاءُ الْجَوَابِ), kao i o ف, koje stoji iza čestice , biće kasnije govora.

(الترتيبُ مَعَ التَّرَاخِي) zatim znači slijed u razmaku (ثُمَّ) , na pr. *Dode Zejd pa onda Amr.* جاء زيدٌ ثُمَّ عمرو

حَتَّى čak. Ovaj veznik znači da riječ poslije njega znači bolji ili slabiji dio onoga što znači riječ koja stoji prije te čestice, na pr. *Pomrije svijet čak i Božji poslanici;* قَدِمَ الْحُجَّاجُ حَتَّى الْمَشَاةِ *Došli su hodočasnici čak i pješaci.*

Da حَتَّى može biti i prijedlog već smo gore naučili.

إِمَّا i أَمْ ili, na pr. *Vjenčaj Hinda ili njezinu sestru!* تَرَوِّجْ هِنْدًا أَوْ أُخْتَهَا *Neka ide Zejd ili Amr!* لِيَذْهَبْ إِمَّا زَيْدٌ أَوْ عَمْرُو *Je li u kući Alija ili Halid?* أَعْلَى فِي الدَّارِ أَمْ خَالِدٌ

بَلِ nego, ali izrazuje odustajanje od neke tvrdnje, na pr. *Nije došao Zejd, nego (t. j. ali je došao) Amr.* مَا جَاءَ زَيْدٌ بَلْ عَمْرُو *Dode Zejd, nije nego Amr;* جاء زيدٌ بَلْ عمرو

لَكِنْ ali, nego uvijek dolazi iza negativne rečenice, na pr. *Nisam vidio Zejda, nego Amra.* مَا رَأَيْتُ زَيْدًا لَكِنْ عَمْرًا

لَكِنْ spada u čestice iza kojih slijedi imenska rečenica, čiji je subjekat u akuzativu, a predikat u nominativu (الْحُرُوفُ الْمُشَبَّهَةُ) , na pr. *Zejd je marljiv, ali je Amr nemaran.* زَيْدٌ مُجِدٌّ لَكِنْ عَمْرًا غَافِلٌ (بِالْفِعْلِ)

Pravim veznicima se mogu pribrojiti:

1) Čestice uz koje stoji zavisni način imperfekta (الْمُضَارِعُ الْمَنْصُوبُ). To su:

لَكِنَّهَا da ne i كَيْلَا ili كَيْلَا da ne, كَيْ da, كَيْلَا ili كَيْلَا da, أَنْ tada, dakle. Ova zadnja čestica uvijek je kao odgovor na neku tvrdnju, na pr. *Bog hoće da vam olakša;* يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْ

جِئْتُ لِكَيْ أَتَعَلَّمَ Došao sam da naučim; لَيْلًا يَعْلَمُ da ne bi znao; إِذَنْ تُفْلِحْ Tada ćeš se spasiti, kad je rečeno kao odgovor na izjavu, na pr. سَاجِدًا Trudiću se.

Čestica أَنْ se u izgovoru ispušta i samo se zamišlja iza veznika لِ da ili حَتَّى dok, na pr. وَأَتَرَانَا إِلَيْكَ الذِّكْرُ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ أَطِيعَ اللَّهَ حَتَّى (أَنْ) تَفُوزَ Poslali smo ti opomenu, da razjasniš ljudima; Pokoravaj se Bogu, da bi postigao Njegovo zadovoljstvo.

أَنْ da spada u čestice iza kojih dolazi imenska rečenica, čiji subjekat stoji u akuzativu, a predikat u nominativu (الْمُرُوفُ الْمَشَبَّهَةُ بِالْفِعْلِ), na pr. عَلِمْتُ أَنَّ زَيْدًا طَالِبٌ Znam da je Zejd učenik.

Pred ovu česticu može doći čestica لِ pa tada glasi لِأَنَّ jer, na pr. زَيْدٌ عَالِمٌ لِأَنَّهُ مُجِدٌّ Zejd je učen, jer je marljiv.

كَأَنَّ kao da također spada u čestice iza kojih stoji imenska rečenica, na pr. كَأَنَّ زَيْدًا عَالِمٌ Kao da je Zejd učen.

Ova čestica katkada izražuje sumnju, na pr. كَأَنَّكَ تَفْهَمُ هَذَا Kao da ti ovo razumiješ.

أَمَّا što se tiče. Ova čestica dolazi pred subjekat imenske rečenice, na čiji predikat se mora staviti veznik فَ, na pr. شَتَا أَمَّا زَيْدٌ فَقَدْ مَاتَ أَبُوهُ Što se tiče Zejda, njegov je otac umro.

بَيْنَمَا (بَيْنَمَا) نَحْنُ فِي الْكَلَامِ إِذْ دَخَلَ زَيْدٌ dok, na pr. Bili smo u govoru, kad izbi Zejd.

Pogodbeni veznici إِنْ ako, مَهْمَا što god, مَنْ ko, أَنَّى gdje god, أَيُّ koji, أَيْنَ gdje (أَيْنَمَا gdje god); مَتَى kada (مَتَى kad god); حَيْثُمَا gdje god; إِذَا ili إِذْ kad god nabrojeni su u Gramatici (str. 180 t. 2).

Pored nabrojenih još u pogodbene veznike spada:

إِذْ tada, jer, pošto, na pr.

فَأَصْبَحُوا قَدْ أَعَادَ اللَّهُ نِعْمَتَهُمْ * إِذْ هُمْ قُرَيْشٌ وَإِذْ مَا مِثْلُهُمْ بَشَرٌ Bog im je povratio blagodat, jer su oni Kurejšije i jer nema ljudi kao što su oni.

إِذَا ako, kada, na pr.

وَالنَّفْسُ رَاغِبَةٌ إِذَا رَغِبَتْهَا * وَإِذَا تُرِدُّ إِلَى قَلِيلٍ تَقْنَعُ

Strast čezne, ako je pustiš da čezne,
a zadovolji se, ako se skuči, i na malo.

لَوْ da, kad, na pr. كَادَ بِي سَافِرٌ أَنْ يَمُوتَ بِمَرَضٍ شَدِيدٍ Kad bi svijet bio pravedan, miran bi bio sudija.

لَوْلَا da nije, na pr. دَا نِيْجَةُ زَيْدٍ لَمْ يَمُوتْ Da nije Zejda, propao bi Amr.

D) Uzvici su riječi, koje izrazuju čuđenje, divljenje, radost, tugu ili druge osjećaje, na pr. هَيْهَاتَ! čudo! Daleko je, Gdje je! هَاتِي! Šuti! polagano! Razlika je!

Najglavniji su uzvici nabrojeni u Gramatici (strana 180).

Rečenica (الْكَلَامُ ili الْجُمْلَةُ)

U arapskom se jeziku rečenice nižu jedna za drugom i rijetko kada dode umetnuta rečenica (الْجُمْلَةُ الْمُعْتَرِضَةُ).

Rečenica može biti čista, prosta t. j. ona koja ima samo subjekat i predikat, a može u rečenici pored subjekta i predikata biti još riječi.

Subjekt i predikat kao glavni dijelovi rečenice zovu se الْعِمْدَةُ, a riječi koje služe kao dodaci glavnim dijelovima zovu se الْفَضْلَةُ.

Po obliku arapska rečenica može biti imenska i glagolska.

Imenska rečenica (الْجُمْلَةُ الْأِسْمِيَّةُ) je ona koja počinje imenom, koje je ime u rečenici subjekat, na pr. زَيْدٌ عَالِمٌ Zejd je učen.

Subjekt imenske rečenice zove se الْمُبْتَدَأُ, a predikat الْخَبَرُ.

Glagolska rečenica (الْجُمْلَةُ الْفِعْلِيَّةُ) je ona koja počinje glagolom, na pr. مَاتَ زَيْدٌ Umro je Zejd.

Subjekt glagolske rečenice zove se الْفَاعِلُ, a predikat je sami glagol (الْفِعْلُ).

U arapskoj rečenici nema spone (kopule).

Subjekat imenske rečenice (الْمُبْتَدَأُ) je ime, koje stoji odmah na početku rečenice ili iza čestice, koja dolazi pred imensku rečenicu, na pr. زَيْدٌ عَالِمٌ Zejd je učen; إِنَّ زَيْدًا عَالِمٌ Zaista je Zejd učen; لَيْتَ زَيْدًا غَنِيٌّ Da je Zejd bogat!

Subjekat imenske i glagolske rečenice može biti glagol sa česticom أَنْ da ili مَا što, iza kojih se glagol smatra u infinitivu (الْجُمْلَةُ الْمَصْدَرِيَّةُ), na pr.

وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ	} A bolje vam je postiti;
ت. صِيَامُكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ. ج.	

طَالَ مَا عَادَيْتَ الْإِسْلَامَ	} Dugò je da si Islamu neprijatelj.
ت. طَالَ مُعَادَاثُكَ الْإِسْلَامَ. ج.	

Predikat imenske rečenice može biti: ime, glagol, glagolu slično ime (شِبْهُ الْفِعْلِ) i prijedlog sa svojom imenicom (الظَّرْفُ), na pr. زَيْدٌ زَيْدٌ Zejd je čovjek; زَيْدٌ شَرِيفٌ Zejd je plemenit; زَيْدٌ مَاتَ Zejd umrije; زَيْدٌ عَالِمٌ Zejd je učen; زَيْدٌ فِي الْمَسْجِدِ Zejd je u džamiji.

Kada je predikat imenske rečenice glagol ili glagolu slično ime ili prijedlog sa svojom imenicom, onda predikat nije jedna riječ, nego cijela rečenica, jer glagol odnosno glagolu slično ime mora imati svoj subjekat, koji je spomenut ili se zamišlja, a kod prijedloga i imenice se uvijek pretpostavlja glagol ili glagolu slično ime, na pr. زَيْدٌ مَاتَ أَبُوهُ Zejd je umro; زَيْدٌ عَالِمٌ Zejdov je otac učen; زَيْدٌ فِي الْمَسْجِدِ Zejd je u džamiji.

Predikat u imenskoj rečenici može biti i cijela imenska rečenica, na pr. زَيْدٌ أُمُّهُ رَحِيمَةٌ Zejdova je majka milostiva (zapravo: Zejd, majka mu je milostiva). Kada je u imenskoj rečenici predikat cijela rečenica, mora ona sadržavati ličnu zamjenicu (الرَّابِطُ), koja predikat spaja sa njezinim subjektom, na pr. زَيْدٌ قُتِلَ أَخُوهُ Zejdov je brat ubijen; زَيْدٌ وَكَدُّهُ صَغِيرٌ Zejdovo je dijete maleno.

Ime koje je subjekat imenske rečenice obično stoji prije predikata. No ako je subjekat neodređeno ime, a predikat imenica s prijedlogom ili subjekat bude imao ličnu zamjenicu, koja se odnosi na predikat, onda predikat mora stajati prije svoga subjekta, na pr. *في الدار صاحبها* *Ima neko u kući*; *في الدار رجل* *U kući je njezin vlasnik*.

Subjektat imenske rečenice je redovno određeno, a predikat neodređeno ime, na pr. *الرَّجُلُ صَالِحٌ* *Jusuif je bolestan*; *يُوسُفُ مَرِيضٌ* *Čovjek je dobar*. Ako je predikat određen, mora se pred njega staviti lična zamjenica (ضَمِيرُ الْفَصْلِ وَالتَّأْكِيدِ), da se ne bi predikat smatrao atributom (الصِّفَةِ) i da se naglasi da pojam predikata pripada samo subjektu, na pr. *اللهُ هُوَ الْحَقُّ* *Samo je Bog istina*.

Glagolska se rečenica upotrebljuje kada se nešto pripovijeda ili opisuje, a imenska kada se nešto tvrdi.

Kako glagolska tako i imenska rečenica može biti jсна i niječna.

(الْجُمْلَةُ النّٰفِيَّةُ) Niječna ili negativna rečenica

Negativne čestice mogu doći pred glavne dijelove rečenice, a i pred dodatke.

Obično negacija stoji na početku rečenice i to u glagolskoj rečenici pred glagolom, na pr. *مَا قَالَ هَذَا* *On to nije rekao (nego nešto drugo)*; *لَا يَحْتَرِمُ السَّخِيَّ الْبَخِيلُ* *Darežljivi ne poštuje škrtice*.

Ako se negira samo jedan dio afirmativne rečenice, negacija se stavlja pred riječ, koja se niječe, na pr.

جَاءَ زَيْدٌ لَا ضَاحِكًا وَلَا بَاكِيًا *Dode Zejd ni smijući se ni plačući*.

Kako se iz gornjeg primjera vidi u jednoj rečenici može biti dvije pa i više negacija.

Negativna rečenica postaje od afirmativne pomoću ovih riječi:

لَا nije; *لَمْ* nije; *لَسَا* još nije; *لَنْ* neće nikako, *إِنْ* nije i glagol *لَيْسَ* nije.

Čestica لَا dolazi pred glagol u perfektu i imperfektu u određenom načinu, a i pred ime, na pr. لَا صَدَقَ وَلَا صَلَّى *Nije vjerovao niti se molio*; لَا يَكْتُبُ زَيْدٌ *Ne piše Zejd*; لَا رَجُلٌ فِي الدَّارِ *Nema u kući nikoga*.

Pomoću ove čestice tvori se zapovjedni način kojim se zabranjuje, kad stoji pred imperfektom u skraćenom načinu, na pr. لَا تَكْتُبْ *Ne piši!*

Negativna čestica مَا dolazi u imenskoj i glagolskoj rečenici. Pred perfektom niječe prošlu, a pred imperfektom sadašnju radnju, na pr. مَا زَيْدٌ عَالِمٌ *Zejd nije učen*; مَا كَتَبَ *Nije pisao*; مَا يَكْتُبُ *Ne piše*.

لمَ i لَمْ dolaze uvijek pred imperfekat u skraćenom načinu i daju mu značenje perfekta, na pr. لَمْ يَكْتُبْ *Nije pisao*; لَمْ يَكْتُبْ *Još nije pisao*.

Čestica إِنَّ dolazi u imenskoj i u glagolskoj rečenici i to pred perfekat i imperfekat u određenom načinu, na pr. إِنَّ أَزْدَنَا إِلَّا *Nevjernici su samo u zabludi*; إِنَّ أَرَدْنَا إِلَّا *Mi smo samo htjeli dobročinstvo*; إِنَّ أَفْعَلُ هَذَا *Ja to neću učiniti*.

Ovu česticu treba dobro razlikovati od pogodbenog إِنَّ اَڪو, koje dolazi pred imperfekat u skraćenom načinu.

Glagol لَيْسَ negira cijelu rečenicu, na pr. لَيْسَ زَيْدٌ عَالِمًا (بِعَالِمٍ) *Zejd nije učen*.

Nekada ova negacija niječe pojedinu riječ u rečenici i tada stoji neposredno pred tom riječi, na pr. لَيْسَ لِهَذَا خَلْقٌ *Nije radi ovoga stvoren (nego radi nečega drugoga)*; لَيْسَ كُلُّ مَا فَاتَ يُدْرِكُ *Ne može se stići sve, što je prošlo*.

(الْجُمْلَةُ الْإِسْتِفْهَامِيَّةُ) Upitna rečenica

Arapski jezik ne poznaje neupravnog pitanja pa upitna čestica izražuje uvijek upravno pitanje.

Pitanje se može izraziti i sa samim akcentom, na pr.

أَنْتَ فَعَلْتَ هَذَا *Jesi li ti ovo učinio?* a i pomoću upitnih čestica.

Upitne su čestice:

أَرَأَيْتَ زَيْدًا أَمْ عَمْرًا , هَلْ i أَ Jesi li vidio Zejda ili Amra?
 هَلْ فَهِمْتُ Jesi li razumio?

Čestice أَلَا i أَمَّا služe da upozore na slijedeću rečenicu
 (حُرُوفُ التَّذْبِيهِ), na pr. أَلَا فَبَّحَ اللَّهُ وَجْهَكَ Da, Bog ti lice
 osramotio! أَمَّا وَاللَّهِ لَوْ جِئْتَ لَقَتَلْتُكَ! Zaista, tako mi Boga, da si
 došao, ubio bih te.

Čestice لَوْ i لَوْ مَا, هَلَّا, أَلَّا izrazuju poticanje i hrabrenje
 na nešto (حُرُوفُ التَّحْضِيضِ وَالْعَرْضِ), ako stoje pred imperfektom, a
 znače prigovor zbog čega nešto nije učinjeno, ako stoje pred
 perfektom, na pr.

أَلَّا تُصَنِّفُ كِتَابًا فِي الزُّهْدِ Daj sastavi djelo o asketizmu!
 أَلَّا صَنَّفْتَ كِتَابًا فِي الزُّهْدِ Zašto nisi napisao djelo o
 asketizmu?

هَلَّا أَعْلَمْتَنِي Zašto me nisi obavijestio?
 لَوْ لَا يُكَلِّمُنَا اللَّهُ Da s nama hoće govoriti Bog!
 لَوْ مَا تَأْتِينَا بِالْمَلَائِكَةِ Dede nam dovedi anđele!
 لَوْ تُقِيمُ بَيْنَنَا Daj boravi među nama!

Pitanje se izrazuje i pomoću upitnih zamjenica: مَنْ ko? ko to? مَا što? šta to? أَيُّ koji? i أَيَّةٌ koja? na pr.
 مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ? Ko je taj koji će se zauzeti kod Njega? مَا تَقُولُ? Što veliš? أَيُّ رَجُلٍ جَاءَكَ? Ko ti je došao?
 أَيَّةُ امْرَأَةٍ ذَهَبَتْ? Koja je žena otišla?

Односна или релативна реченица (الْجُمْلَةُ الْوَصْفِيَّةُ ili الصَّلَاةُ)

Арапски језик има двије врсте односних реченица:

1) Неодређена релативна реченица (صِفَةٌ ili وَصْفِيَّةٌ), која
 сlijedi iza neodređenog imena, na pr. مَرَرْتُ بِرَجُلٍ يَنَامُ Prošao sam
 pokraj čovjeka, koji spava.

2) Одређена релативна реченица (صَلَاةٌ), која сlijedi iza
 односне замјенице (إِسْمُ الْمَوْصُولِ), na pr. الْكِتَابُ الَّذِي بَعَثْتَهُ Pismo, koje si poslao.

U obje vrste relativnih rečenica mora biti lična zamjenica (الرَّاجِعُ ili الْعَائِدُ), koja odnosnu rečenicu spaja u prvoj vrsti ove rečenice sa neodređenim imenom, a u drugoj sa odnosnom zamjenicom. Ta lična zamjenica može biti sadržana u samom glagolu kao glagolski subjekat u nominativu ili naročito istaknuta kao objekat u akuzativu ili u imenskoj rečenici pa prema potrebi može stajati u svakom padežu, na pr. رَجُلٌ جَاءَ Čovjek, koji je došao; أَحِبُّ مَنْ يَمْدِلُ Volim onoga koji je pravedan; رَجُلٌ هُوَ صَدِيقِي Onaj koga sam vidio; مَرَزْتُ بِرَجُلٍ أَبُوهُ عَالِمٌ Čovjek, koji je moj prijatelj; مَنْ هُوَ بَرٌّ Onaj koji je pobožan; Prošao sam pokraj čovjeka, čiji je otac učen.

Nekada se ova lična zamjenica u izgovoru može ispustiti, na pr. *أَصَابُوا مَالٌ* (mjesto *أَصَابُوهُ*) *Imetak, koji su dobili; أَلْمَالُ* *أَصَابُوهُ* (mjesto *أَصَابُوهُ*) *Imetak, koji želi naša duša.*

Rečenica koja označuje stanje (الْجُمْلَةُ الْخَالِيَةُ)

Ovu smo rečenicu naučili kada je bio govor o akuzativu stanja (الْحَالُ) na str. 49.

Pogodbena ili hipotetična rečenica (الْجُمْلَةُ الشَّرْطِيَّةُ)

Pogodbena rečenica (الْجُمْلَةُ الشَّرْطِيَّةُ) sastoji se od dvije rečenice, od kojih prva izražuje uvjet ili pogodbu (الشَّرْطُ), a druga posljedicu (الْحَوَابُ ili الْجَزَاءُ).

Prije pogodbene rečenice uvijek stoji jedan od ovih pogodbenih veznika:

أَيُّ ko, مَنْ što, مَا kad god, مَهْمَا kada, إِذَا kada, لَوْ da, ako, إِنْ
gdje god, أَنَّى gdje, كَيْمَا gdje, كَيْمَتِي gdje, كَيْمَتِي gdje, كَيْمَتِي gdje, كَيْمَتِي gdje.

Ovdje će se rastumačiti upotreba prvih triju čestica, a ostale su obrađene kada je bilo govora o skraćenom načinu imperfekta i o pogodbenim veznicima.

Čestica **إِنْ** ako upotrebljuje se kada prva rečenica (الْشَّرْطُ) izrazuje nešto što se može dogoditi i ne dogoditi, dakle u potencijalnoj rečenici, na pr. **إِنْ تَتُوبْ تُغْفَرْ ذُنُوبُكَ** Ako se pokaješ, oprostiće ti se grijesi.

لَوْ se upotrebljuje kada se izriče nešto što je protivno onome što doista jest ili doista nije (لَوْ لَامْتِنَاعِ الْجَوَابِ لِامْتِنَاعِ الشَّرْطِ) (irealna rečenica), na pr. لَوْ أَنْصَفَ النَّاسُ اسْتَرَّاحَ الْقَاضِي *Kad bi svijet bio pravedan, miran bi bio sudija.*

Veznikom إِذَا izrazuje se u glavnoj rečenici misao, koja će se sigurno dogoditi (realna rečenica), na pr. إِذَا سَاءَ فِعْلُ الْمَرْءِ سَاءَتْ ظُنُونُهُ *Kada čovjek zlo radi, zle su mu i misli (o drugom).*

Glagol u obje rečenice, od kojih je složena pogodbeni rečenica, može biti u perfektu ili imperfektu. Prema tome može biti:

1) Perfekat u obje rečenice, na pr. إِنْ فَعَلْتَ ذَلِكَ هَلَكَتَ *Ako to učiniš, propašćeš.*

2) Imperfekat u obje rečenice, na pr. إِنْ تَصَبَّرْتَ تَنْجُ *Ako se strpiš, postići ćeš.*

3) Perfekat u prvoj, a imperfekat u drugoj rečenici, na pr. مَا رَأَيْتَ لَمْ يَرَهُ أَحَدٌ *Što si vidio, nije vidio niko.*

4) Imperfekat u prvoj, a perfekat u drugoj, na pr. أَيْنَ تَكُنْ *Gdje ti budeš, biću i ja.*

Perfekat u pogodbenoj rečenici ima značenje imperfekta. Pogodbeni način za sadašnje vrijeme ili kondicional prezenta može se dakle izraziti glagolom u perfektu i imperfektu. Ako se međutim hoće izraziti pogodba u prošlom vremenu ili kondicional za perfekat, onda se pred obični glagol stavi još كَانَ ili koji drugi pomoćni glagol, na pr. إِنْ كُنْتَ وَعَدْتَ فَأَفْعَلْ *Ako si obećao, učini.*

Iza pogodbenog vznika لَوْ prevada se rečenica i bez pomoćnog glagola perfektom, na pr. لَوْ عَلِمْتُ لَفَعَلْتُ *Da sam znao, učinio bih.* Ako iza ovoga vznika slijedi imenska rečenica, onda se na početku te rečenice stavlja أَنَّ, na pr. لَوْ أَنَّ النَّاسَ سَمِعُوا *Da su ljudi čuli!*

Na početku drugoga dijela pogodbene rečenice (الْجَزَاءُ) stavlja se čestica فَ (فَاءُ الْجَزَاءِ) u ovim slučajevima:

1) Ako je drugi dio pogodbene rečenice (الْجَزَاءُ) imenska rečenica, na pr. *أَكَوْ جَوَوْر اِنْ كَانْ اَلْكَلَامُ مِنْ فِضَّةٍ فَالْصَّمْتُ مِنْ ذَهَبٍ* Ako je govor od srebra, šutnja je od zlata.

2) Ako drugi dio pogodbene rečenice počinje jednim od glagola koji nemaju potpune sprege kao što je *عَسَى* nije, možda, *Divan li je!* *Loš li je!* na pr. *مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا وَ يُوَقِّرْ كَبِيرَنَا فَلَيْسَ مِنَّا* Ko nije milostiv prema našim mladim i ne poštuje našeg starijeg, nije od nas.

3) Ako drugi dio rečenice izražuje želju, zapovijed ili zabranu, na pr. *اِذَا لَمْ تَسْتَطِيعْ شَيْئًا فَدَعُهُ* Ako nešto ne možeš, prodi ga se!

4) Ako drugi dio pogodbene rečenice počinje česticom *سَوْفَ* *إِنْ لَمْ تَتُبْ فَلَنْ يُغْفَرَ لَكَ ذُنُوبُكَ* ili *لَنْ* ili *مَا*, *قَدْ* (مَا) Ako se ne pokaješ, nikako ti se neće oprostiti grijesi.

Ako je pogodbena rečenica sa česticom *لَوْ*, onda obično na drugom dijelu rečenice (الْجَوَابُ) stoji čestica *لَ* (لَا أَلْجَوَابُ), na pr. *لَوْ فَعَلْتَ لَكَ خَيْرًا لَكَ* Da si učinio, svakako bi ti bilo bolje.

Nekada u pogodbenoj rečenici može biti ispušten i cijeli drugi dio, jer se iz smisla razumije, na pr. *إِنْ فَعَلْتَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ* Ako učiniš (dobro je), a ako ne učiniš, učiniću ja.

Čestice *إِنْ* i *لَوْ* nekada ne izražuju pogodbe, nego se sa veznikom *وَ* u našem jeziku prevode sa dopusnim veznicima *premda, makar*, na pr. *اِضْرِبْ زَيْدًا وَ لَوْ كَانَ أَخُوكَ* Udri Zejda premda ti je brat.

Pored nabrojenih vrsta rečenica u arapskom jeziku ima i podređena rečenica, koja počinje česticom *أَنَّ* ili *مَا* *أَنَّ* *da* i *شَيْءٌ* (أَحْرُفُ الْمَصْدَرِيَّةِ). Ovaka se rečenica zove *الْجُمْلَةُ الْمَصْدَرِيَّةُ*, jer

mjesto te rečenice uvijek može stajati i infinitiv *الْمَصْدَرُ* od istoga korjena od koga je i glagol, koji se nalazi u toj rečenici, na pr.

أَعْلَمُ أَنَّكَ تَصْدُقُ	} <i>Znam da govoriš istinu;</i>
أَعْلَمُ صِدْقَكَ	
لَا يَحْسُنُ أَنْ يَمْدَحَ الْإِنْسَانُ نَفْسَهُ	} <i>Nije lijepo da čovjek hvali sebe;</i>
لَا يَحْسُنُ مَدْحُ الْإِنْسَانِ نَفْسَهُ	
تَفَكَّرْ مَا تَقُولُ	} <i>Misli što govoriš!</i>
تَفَكَّرْ قَوْلَكَ	

Iz gornjih primjera se vidi da je infinitiv u ovom slučaju uvijek *الْمُضَافُ* imenici ili ličnoj zamjenici, koja je subjekat glagolske rečenice.

Kao što pojedina riječ u rečenici uvijek stoji u nekom padežu, tako isto i cijela rečenica se nekada smatra da je u nekom padežu (*مَحَلًّا*). Svaka rečenica, koja se može zamijeniti jednom riječi, smatra se da stoji u nekom padežu. Tako u rečenici *خَالِدٌ يَعْمَلُ الْخَيْرَ* *Halid radi dobro* predikat je cijela glagolska rečenica *يَعْمَلُ الْخَيْرَ*, koja se može zamijeniti sa *عَامِلٌ الْخَيْرِ* pa se ta glagolska rečenica kao predikat imenske rečenice smatra da stoji u nominativu. Isto tako u rečenici *كَانَ خَالِدٌ يَعْمَلُ الْخَيْرَ* glagolska rečenica kao predikat glagola *كَانَ* stoji u akuzativu, jer se može zamijeniti sa *عَامِلٌ الْخَيْرِ*.

U rečenici *يَعْمَلُ الْخَيْرَ مَرَرْتُ بِرَجُلٍ يَعْمَلُ الْخَيْرَ* glagolska rečenica *يَعْمَلُ الْخَيْرَ* stoji kao atribut u genitivu, jer se mjesto te rečenice može staviti *عَامِلٌ الْخَيْرِ*.

Prema ovome što je rečeno mogu stajati u nekom padežu ove vrste rečenica:

1) Rečenica koja je predikat imenske rečenice (*خَبَرُ الْمُبْتَدَأِ*), na pr. *نَاوَا يَرْفَعُ قَدْرَ صَاحِبِهِ* *Nauka podiže vrijednost svoga vlasnika*; *إِنَّ الْفَضِيلَةَ تُحِبُّ* *Vrlinu ljudi vole*.

2) Rečenica koja izražuje stanje (*الْحَالُ*), na pr. *وَجَاءُوا أَبَاهُمْ* *Dodoše svome ocu navečer plačući*.

3) Rečenica koja je objekat (الْمَفْعُولُ بِهِ), na pr. قَالَ: إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ. Reče: »Ja sam Božji rob«.

4) Kada je rečenica u genitivu kao الْمُضَافُ إِلَيْهِ, na pr. هَذَا يَوْمٌ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ. Ovo je dan, kada koristi iskrenim njihova iskrenost.

5) Rečenica koja je odgovor (الْجَوَابُ) u pogodbenoj rečenici, ako ta rečenica ima na početku إِذَا (إِذَا الْمُفَاجَأَةُ) ili فَ, na pr. KOGA BOG ZAVEDE (pusti u zabludi), taj nema vodiča.

6) Ako je rečenica atribut (الصِّفَةُ), na pr. وَجَاءَ رَجُلٌ مِنَ أَقْصَى الْمَدِينَةِ يَسْعَى. Dode čovjek iz krajnjeg dijela grada žureći se.

7) Rečenica koja slijedi (التَّائِعُ) iza rečenice, koja se smatra da stoji u nekom padežu, na pr. عَلِيٌّ يَقْرَأُ وَيَكْتُبُ. Alija čita i piše.

Bilješka

Riječi koje stoje u rečenici ili prouzrokuju na drugoj riječi koja uz njih stoji neku promjenu ili ne. Ako riječ uzrokuje promjenu na kraju druge riječi, zove se الْعَامِلُ (faktor), na pr. glagoli, prijedlozi, pogodbeni veznici i t. d.

Riječ koja usljed amila (الْعَامِلُ) trpi na kraju promjenu, zove se الْمَعْمُولُ (potčinjen). Tu spadaju nominativi, genitivi, imperfekat u zavisnom ili skraćenom načinu i t. d. Tako u rečenici هَذَا يَوْمٌ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ riječ هَذَا je الْعَامِلُ, a يَوْمٌ i يَنْفَعُ su الْمَعْمُولُ.

Promjena koja se javlja na الْمَعْمُولُ usljed djelovanja riječi koja je الْعَامِلُ zove se الْإِعْرَابُ ili الْعَمَلُ.

Ima riječi, koje nisu ni الْعَامِلُ ni الْمَعْمُولُ. Take su هَلْ, بَلْ, هَلَّا, سَوْفَ, قَدْ i mnoge druge čestice.

RJEČNIK

UPUTA

Skoro u svim arapskim rječnicima riječi su poredane prema njihovu korjenu. Da možemo dakle u rječniku naći izvedenu riječ trebamo joj znati korjen. U ovom pak rječniku su sve riječi, izvedene i neizvedene, jednine i množine uzete kao samostalne i alfabetskim redom poredane. Glagoli su alfabetski složeni prema svojim glagolskim imenicama (الْمَصْدَرُ). U slučajevima gdje je glagolska imenica neobična kao na pr. تَدَثَّرُ od (الْمَاضِي) u alfabetski red je uzet i perfekat (الْمَاضِي) i glagolska imenica (الْمَصْدَرُ).

Riječi sa određenim članom poredane su kao da ga nemaju.

Uz glagolsku imenicu svagdje je naveden perfekat i uz njega prijedlog, ako se glagol upotrebljuje s prijedlogom, a ujedno je kod glagola I vrste naveden vokal srednjeg suglasnika u imperfektu da se označi u koji razred I vrste dotični glagol spada, na pr. عَفَا (عَنْ) عَفُوً oprostiti.

Kraticama su označene ove riječi:

- s. to jest singular — jednina,
- pl. to jest plural — množina,
- zb. im. to jest zbirna imenica i
- poz. to jest pozitiv pridjeva.

آبَاءُ, s. أَبٌ, očevi

آبَارٌ, s. بَيْتْرٌ, bunarevi

آثَارٌ, s. أَثَرٌ, djela; tragovi;
tradicija

آثَامٌ, s. إِثْمٌ, grijesi

آثَمُونَ, pl. آثِمٌ, griješan

أَجَالٌ, s. أَجَلَ, rok do koga se
živi, smrt

آحادُ

- آحادُ, s. أَحَدٌ, jedinice
 آخِرُ, pl. آخِرُونَ, drugi
 آخِرُ, pl. آخِرُونَ, posljednji;
 kraj; konac
 الْآخِرَةُ budući svijet
 آدَابُ, s. أَدَبٌ, moral; uljud-
 nosti; obrazovanosti
 آذَانُ, s. أُذُنٌ, uši
 آرَاءُ, s. رَأْيٌ, mišljenja
 آسُ mirta, mirća
 آلُ zb. im. ukućani; rod
 آلَافُ, s. أَلْفٌ, hiljade
 آلَامُ, s. أَلَمٌ, bolovi
 آلِهَةٌ, s. إِلَهٌ, božanstva,
 bogovi
 آلِيٌ tehnički
 آمِنُ, pl. آمِنُونَ, siguran
 آمِنُ vrijeme
 آلَانُ sada
 آنيةُ, s. إِنَاءٌ, posude
 آوَانَةٌ, s. أَوَانٌ vremena
 آه, آه, آه ah!
 آيَةٌ, pl. آيَاتٌ, znak; ču-
 do; odlomak iz Kur'ana
 أ je li, da li?
 آه, آه uh!
 اِثْمَارٌ - اِثْمَرَ savjetovati se,
 dogovoriti se

إبصارُ

- اِثْمَنَ - اِثْمَانٌ povjeriti,
 pohraniti
 اِئِمَّةٌ, s. إِمَامٌ, vode
 أَبُ, pl. آبَاءُ, otac
 أَبَى يَأْبَى إِبَاهُ ustezati se, ne
 htjeti
 أَبَحَ - إِبَاحَةٌ dopustiti
 أَبَاطِلُ, s. بَاطِلٌ, neistine
 أَبْغَضُ, s. أَبْغَضُ najmrži
 إِبَّانُ vrijeme
 أَبُوسُ, s. بُوسٌ, bijede, nevolje
 اِبْتَدَأَ - اِبْتِدَاءٌ početi
 اِبْتَدَرَ - اِبْتِدَارٌ natjecati se
 اِبْتِسَامٌ osmjeh
 أَبَعَ, pl. بُعِعَ, sav
 اِبْتَغَى - اِبْتِغَاءٌ tražiti
 اِبْتَنَى - اِبْتِنَاءٌ napraviti se
 أَبَدًا uvijek (s negacijom:
 nikada)
 أَبَدَانُ, s. بَدَنٌ, tjelesa
 أَبْدَعُ poz. بَدِيعٌ, krasniji ili
 najkrasniji
 أَبْرَاجُ, s. بُرْجٌ, zvijezda
 اِبْرَاقٌ - اِبْرَاقٌ sijevati
 اِبْرَةٌ, pl. إِبْرٌ, igla
 أَبْصَرَ, s. أَبْصَارٌ vid; oči
 أَبْصَرَ - اِبْصَارٌ vidjeti; ugledati

إِتِّكَاءٌ

أَبْيَضُ, pl. بَيْضٌ, bijel

إِبْيِضَاضٌ - إِبْيِضَاضٌ pobijeljati

أَبْيَاتٌ, s. بَيْتٌ, kuće; sobe; stihovi

أَبْيُونٌ, pl. أَبْيُونٌ, tatica

إِتَّابَعٌ - إِتَّابَعٌ slijediti jedan za drugim

أَتَانٌ, pl. أُتُنٌ, magarica

إِتَّبَاعٌ - إِتَّبَعٌ ići za nekim

إِتَّبَاعٌ - إِتَّبَعٌ pristati, slijediti

أَتْبَاعٌ, s. تَبَعٌ, pristaša

إِتِّخَاذٌ - إِتِّخَذَ učiniti; uzeti; odabrati za

إِتِّسَارٌ - إِتِّسَرَ kockati se

أَتْسَاعٌ, s. تُسْعٌ, devetine

إِتِّسَاعٌ - إِتِّسَعَ biti prostran

إِتِّصَالٌ - إِتِّصَلَ spojiti se

أَتْعَابٌ, s. تَعَبٌ, napor, umor, trud

إِتِّعَابٌ - إِتِّعَبَ umoriti (se)

إِتِّعَاطٌ - إِتِّعِظَ (بِ) poučiti se

إِتِّفَاقٌ - إِتِّفَقَ složiti se

إِتِّقَاءٌ - إِتَّقَى čuvati se

إِتِّقَانٌ - إِتَّقَنَ učvrstiti

أَتَقْنٌ, s. مُتَقْنٌ, čvršći ili najčvršći

إِتِّكَاءٌ - إِتَّكَأَ oslanjati se

أَبْصَعُ

أَبْصَعُ, pl. بَصَعٌ, sav

إِبْطَارٌ - أَبْطَرَ učiniti obijesnim

إِبْطَالٌ - أَبْطَلَ pokvariti; uništiti

إِبْطَانٌ - أَبْطَنَ tajiti

إِبْغَاضٌ - أَبْغَضَ mrziti

أَبْغَضُ, pl. أَبْغَضُ, mrži ili najmrži

إِبْقَاءٌ - أَبْقَى ostaviti

إِبِلٌ, s. im. deve

إِبْلَاءٌ - أَبْلَى isharati

إِبْلَاءٌ - أَبْلَى kušati, staviti na kušnju; pokazati se

أَبْلَى بِنَفْسِهِ عُذْرًا opravdao se je

أَبْنَاءٌ, pl. بَنُونَ, sin

إِبْنُ السَّبِيلِ putnik

أَبْنَاءٌ, s. إِبْنٌ, sinovi

إِبْنَاءٌ - أَبْنَى dati nekome da pravi

إِبْنَةٌ, pl. بَنَاتٌ, kći

أَبْنِيَّةٌ, s. بِنَاءٌ, građevine, zgrade

أَبُو جَهْلٍ Ebu Džehl; neznalica

أَبُو حَنِيفَةَ Ebu Hanifa (ime čovjeka)

أَبُو الْخَارِثِ počasni naziv lava

أَبْوَابٌ, s. بَابٌ, vrata

أَبَوِيٌّ očinski

إِنْتَامٌ

- إِنْتَامٌ - آتَمٌ dovršiti
 أَتَانٌ, s. أَتْنٌ, magarice
 أَتَى - إِيْتَانٌ doći
 أَتَى (بِ) dovesti, donijeti
 أَتَى (عَلَى) dovršiti, uništiti
 dokrajčiti
 أَثَابٌ - إِثَابَةٌ nagraditi
 إِثَاقلٌ - إِثَاقلٌ oklijevati
 إِثَاقلٌ (إِلَى) naginjati, težiti nečemu
 أَثَبْتُ - إِثْبَاتٌ postaviti,
 učvrstiti
 إِثْبَتْتُ - إِثْبَاتٌ ustaliti se
 أَثَرٌ, pl. آثَارٌ, djelo, trag,
 priča, predaja
 أَثْقَلُ, s. أَثْقَالٌ, tegobe
 ثُلُثٌ, s. أَثْلَاثٌ, trećine
 آثَامٌ, pl. إِثْمٌ, grijeh
 أَثْمَنُ, s. أَثْمَانٌ, protuvrijednosti
 nečega, cijene
 أَثْمُنُ, s. أَثْمَانٌ, osmine
 أَثْنَى (عَلَى) - إِثْنَاءٌ hvaliti
 nekoga
 إِثْنَا عَشَرَ dvanaest za m. r.
 إِثْنَتَا عَشْرَةَ dvanaest za ž. r.
 إِثْنَانٍ dva
 إِثْنَتَانِ dvije
 إِثْنَيْنِ إِثْنَيْنِ po dva
 إِثْنَتَيْنِ إِثْنَتَيْنِ po dvije

إِجْمَاعٌ

- إِثْنَيْنِ dvojni
 أَثْوَابٌ, s. ثَوْبٌ, odjeća
 أَجَابَ (عَنْ) - إِجَابَةٌ odgovoriti
 أَجَابَ (إِلَى) - إِجَابَةٌ odazvati se,
 pristati na nešto
 أَجَازَ - إِجَازَةٌ preći nešto
 أَحْسَنُ, s. أَحْسَنُ, najbolji
 أَحَبَّ - إِحْبَابٌ ljubiti, voljeti
 أَجَلَّ - إِجْلَاءٌ gledati, pokazati
 أَجْتَنَبَ - إِجْتِنَابٌ kloniti se
 أَجْتَهَدَ - إِجْتِهَادٌ truditi se
 إِجْتِهَادٌ trud
 جَدٌّ, s. أَجْدَادٌ, djedovi, preci
 أَجْرٌ, pl. أَجُورٌ, plata, nagrada
 أَجْرٌ جَزِيلٌ obilna nagrada
 أَجْرَى - إِجْرَاءٌ tjerati; provesti
 أَجِيرٌ, s. أَجْرَاءٌ najamnici
 جُزْءٌ, s. أَجْزَاءٌ dijelovi
 جِسْمٌ, s. أَجْسَامٌ tjelesa, tijela
 جَسَدٌ, s. أَجْسَادٌ tijela, tjelesa
 أَجَلَ da
 أَجَالٌ, pl. أَجَلٌ, smrt, rok do
 koga se živi
 جَلْدٌ, s. أَجْلَادٌ jaki
 أَجْلَوَذٌ - إِجْلَوَاذٌ jako se žuriti
 أَجَمَةٌ, s. أَجَمٌ šikare
 أَجْمَعَ - إِجْمَاعٌ složiti se

إِجْمَاعٌ

- إِجْمَاعٌ jednoglasan zaključak svih vjerskih učenjaka
 أَجْمَةٌ, pl. أَجْمٌ šikara
 أَجْمَعٌ, pl. جُمُعٌ sav
 أَجْمَلٌ, poz. جَمِيلٌ, ljepši ili najljepši
 أَجْنَاسٌ, s. جِنْسٌ rodovi, rase
 أَجْنِحَةٌ, s. جَنَاحٌ krila
 أَجْوَاءٌ, s. جَوٌّ atmosfera, vrijeme
 أَجْوَافٌ, s. جَوْفٌ šupljine, untrine
 أَجْوَفٌ, pl. جُوفٌ šupalj; nepravilan glagol u koga je srednji suglasnik slab
 أَجْهَرٌ, poz. جَهِيرٌ, krupnijeg ili najkrupnijeg glasa
 أَجْهَلٌ, poz. جَاهِلٌ, neznaniji ili najneznaniji
 أَجْيَالٌ, s. جِيلٌ pokoljenja, generacije
 أَجِيرٌ, pl. أَجْرَاءٌ najamnik
 أَحَادٌ po jedan
 أَحَادِيثٌ, s. حَدِيثٌ predaja
 أَحْسَنٌ, s. أَحْسَنُ najbolji
 إِحَاطَةٌ obuhvatiti
 إِحَاقَةٌ obuhvatiti; pogoditi; zadesiti
 أَحِبَاءٌ, s. حَبِيبٌ prijatelji

أَحَدُهُمْ

- إِحْبَابٌ - أَحَبٌ voljeti, ljubiti
 أَحَبُّ بِهِ إِلَى Kako mi je drag!
 أَحَبُّ, pl. أَحَابِبٌ, draži ili najdraži
 أَحْبُلٌ, s. حَبْلٌ užeta, konopci
 إِحْتِرَاسٌ - إِحْتَرَسَ čuvati se
 إِحْتِفَالٌ - إِحْتَفَلَ skupljati se, brinuti se o nečem
 إِحْتِقَارٌ - إِحْتَقَرَ omalovažiti, poniziti
 إِحْتِكَارٌ - إِحْتَكَرَ kupovati hranu pa je zadržavati dok ne poskupi
 إِحْتِمَالٌ - إِحْتَمَلَ nositi, odnijeti
 إِحْتَوَاءٌ - إِحْتَوَى zauzeti
 إِحْتِيَاجٌ - إِحْتَاجٌ biti potreban
 إِحْتِيَالٌ - إِحْتَالَ (لِ) tražiti izlaza
 إِحْتَالَ (عَلَى) prevariti
 أَحْجَارٌ, s. حَجَرٌ kamenje
 أَحَدٌ jedan; neko; niko (iza negacije)
 أَحَدَ عَشَرَ jedanaest za m. r.
 إِحْدَاثٌ - أَحْدَثَ proizvesti, stvoriti
 أَحَدُنَا neki od nas
 أَحَدُ وَعِشْرُونَ dvadeset i jedan
 أَحَدُهُمْ neki

إِحْدَى

إِحْدَى jedna

إِحْدَى عَشْرَةَ jedanaest za ž. r.

إِحْدَى وَعِشْرُونَ dvadeset i jedna

إِحْدَوْدَبَ - إِحْدِيدَابُ zguriti se

أَحْرَارُ, s. حُرٌّ, slobodni

أَحْرَقَ - إِحْرَاقُ spaliti

أَحْرَفَ, s. حَرَفٌ, slova

إِحْرَنْجَمَ - إِحْرَنْجَامُ skupiti se

أَحْزَانٌ, s. حُزْنٌ, žalosti, tuge

إِحْزَانٌ - أَحْزَنَ ožalostiti nekoga

إِحْسَاسٌ - أَحْسَرَ (بِ) osjetiti

إِحْسَانٌ - أَحْسَنَ činiti dobro; urediti

إِحْسَانٌ dobročinstvo

أَحْسَنُ, pl. أَحْسَنُ, ljepši; najljepši

أَحْسَنُ بِهِ Ala je divan!

أَحْسَنُ بِالْكِتَابَةِ Krasna li rukopisa!

أَحْسَنُ الْعِلْمِ najbolje znanje

أَحْسَنُ مِنْكَ ljepši nego ti

إِحْصَاءٌ - أَحْصَى izbrojiti

إِحْضَارٌ - أَحْضَرَ donijeti, dovesti

أَحْطَابٌ, s. حَطَبٌ, drva za gorivo

أَحَقُّ preči

أَحْكَامٌ, s. حُكْمٌ, propisi, odredbe

إِخْتِرَامٌ

إِخْكَامٌ - أَحْكَمَ učvrstiti

أَحْكَمُ poz. مُحْكَمٌ, čvršći ili najčvršći

أَحْلَامٌ, s. حِلْمٌ, razum; blagost

أَحْمَاءٌ, s. حَمِيمٌ, rođaci; prijatelji

أَحْمَالٌ, s. حِمْلٌ, tovar, teret

أَحْمَرُ, pl. حُمْرٌ, crven

إِحْوَاجٌ - أَحْوَجَ prisiliti

أَحْوَالٌ, s. حَالٌ, stanja; godine

أَحْوَرُ, pl. حُورٌ, velikih lijepih očiju

أَحْوَطُ oprezniji

أَحْيَاءٌ, s. حَيٌّ, živ

إِحْيَاءٌ - أَحْيَا proživiti

أَحْيَانٌ, s. حِينٌ, vremena

أَخٌ, pl. إِخْوَةٌ, brat; prijatelj

أَخٌ, pl. إِخْوَانٌ, prijatelj; brat

إِخَاءٌ - أَخَى pobratiti

إِخَاءٌ bratstvo

أَخْبَارٌ, s. خَبَرٌ, vijesti

إِخْبَارٌ - أَخْبَرَ izvijestiti

أُخْتُ, pl. أَخَوَاتٌ, sestra

إِخْتِمَامٌ - إَخْتَمَ završiti

إِخْتِرَامٌ - أَخْتَرِمَ umrijeti; poginuti; ugrabiti; prekinuti

أَدَبَاءُ

أَخْلَاقٌ, s. خُلُقٌ, moral; ćudi

أَخْلَاءٌ, s. خَلِيلٌ, prijatelji

أَخْمَاسٌ, s. خَمْسٌ, petine

أَخْوَالٌ, s. خَالٌ, ujaci

إِخْوَانٌ, s. أَخٌ, prijatelji

إِخْوَةٌ, s. أَخٌ, braća

أَخُو الْبَلِيَّةِ nesretnik

أَخَوِيٌ bratski

أَخِيرٌ posljednji

أَخِيرًا konačno, najposlije

أَخِيٌّ, pl. أَخِيُونَ, braco

أُخِيَّةٌ, pl. أُخِيَّاتٌ, sestrice

أَدَّى - تَأْدِيَةٌ, أَدَاءٌ izvršiti, dovesti

أَدَوَاتٌ, pl. أَدَاةٌ, čestice

إِدَابَرٌ - تَدَابُرٌ raditi jedan protiv drugoga; ne slagati se

إِدَاثَرٌ - تَدَاثُرٌ isčeznuti

إِدَارَةٌ - أَدَارٌ omotati, obaviti

إِدَامَةٌ - أَدَامٌ podržavati

أَدَبٌ, pl. آدَابٌ, uzgoj; odgoj; obrazovanost; moral; uljudnost

أَدَبَاءُ, s. أَدِيبٌ, uzgojeni, obrazovani književnici

إِخْتِرَانٌ

إِخْتِرَانٌ - إِخْتَرَنَ sakupljati; pohraniti

إِخْتِطَافٌ - إِخْتَطَفَ ugrabiti

إِخْتِلَاطٌ - إِخْتَلَطَ pomiješati se, zalaziti među

إِخْتِلَافٌ - إِخْتَلَفَ ne slagati se; izmjenjivati se

إِخْتِيَارٌ - إِخْتَارَ odabrati

إِخْتِيَالٌ - إِخْتَالَ oholiti se, ponositi se

إِخْتِيَانٌ - إِخْتَانَ izdati, iznevjeriti

أَخَذَ - أَخَذَهُ uzeti; početi

أُخْرَى, s. أُخْرَى, druga, drugo

إِخْرَاجٌ - أَخْرَجَ vaditi, izvaditi

أَخْرَجَ إِلَى الْوُجُودِ postavio je, stvorio je

أُخْرَى, pl. أُخْرَى, druga, drugo

أَخْشَابٌ, s. خَشَبٌ, daske, drva

إِخْشِيْشَانٌ - إِخْشَوْشَنٌ oblačiti grubo odijelo

أَخْصَابٌ, s. خِصْبٌ, plodnosti

إِخْضِرَارٌ - إِخْضَرَ pozelenjeti

إِخْضِلَالٌ - إِخْضَلَ skvasiti se

أَخْطَاءٌ, s. خَطَأٌ, pogreške

إِخْطَاءٌ - أَخْطَأَ pogriješiti

أَخْطَارٌ, s. خَطَرٌ, opasnosti

إِخْلَاصٌ - أَخْلَصَ biti iskren

إِدَّثَرَ	أَرْبَعُمِائَةٍ
إِدَّثَرَ - تَدَّثَرُ umotati se	إِذْلَالٌ - أَذَلَّ poniziti; pokoriti
إِدْخَارٌ - إِذْخَرَ pohraniti	إِذَا مَا kad god
إِدْخَالٌ - أَذْخَلَ staviti; uvesti; pomiješati	إِذْنٌ tada; dakle
إِدْرَاكٌ - أَدْرَكَ stići; shvatiti	إِذْنٌ - أَذِنَ dozvoliti
إِدْرَاكٌ - إِدْرَكَ stići	إِذْنٌ dozvola; znanje; htijenje
إِدْعَاءٌ - ادَّعَى tvrditi	إِذْنٌ, pl. آذَانٌ uši
إِدْفَاءٌ - أَدْفَأَ ugrijati	إِذْنَابٌ - أَذْنَبَ griješiti
إِدْكَارٌ - إِدْكَرَ opametiti se, dozvati se	إِذْهَابٌ - أَذْهَبَ odvesti
إِدْلَةٌ, s. دَلِيلٌ dokazi; vodiči	إِرَاءَةٌ - أَرَى pokazati
إِذْنَاءٌ - أَذْنَى približiti	إِرَادَةٌ - أَرَادَ htjeti
إِدْوِيَّةٌ, s. دَوَاءٌ lijekovi	إِرَاحَةٌ - أَرَوَحَ, أَرَاَحَ njušiti; vraćati blago s paše
إِدِيبٌ, pl. أَدْبَاءٌ uzgojen, obrazovan; knji- ževnik	إِرَاحٌ - أَرَاَحَ (مِنْ) izbaviti, riješiti
إِدْيَانٌ, s. دِينَ vjere	إِرَاقَةٌ - أَرَاقَ proliti
إِذٌ tada; pošto; jer	إِرَانِبٌ - أَرْنَبٌ, s. أَرَانِبُ zečevi
إِذَا kada, ako	إِرَبَابٌ - رَبٌّ, s. أَرَبَابٌ gospodari
إِذَاكَرٌ - تَذَاكَرُوا pregovarati, napominjati	أَرَبَابُ الدَّوْلَةِ državnici, vlastodršci
إِذَا مَا kad god	أَرَبَابُ الْغَفْلَةِ nemarni
إِذْخَارٌ - إِذْخَرَ pohraniti	أَرَبَاعٌ, s. رُبْعٌ četvrtine
أَذْرُعٌ, s. ذِرَاعٌ podlaktice; aršini	أَرِبْعَاءٌ, s. رَبِيعٌ proljeća
إِذْعَانٌ - أَذْعَنَ pokoriti se	أَرْبَعَةٌ, s. أَرْبَعٌ četiri
أَذْكِيَاءٌ, s. ذَكِيٌّ oštroumni, dosjetljivi	أَرْبَعَةُ عَشَرَ za m. r. } četrnaest أَرْبَعُ عَشْرَةَ za ž. r. }
	أَرْبَعُمِائَةٍ četiri stotine

إِسَاءَةٌ

إِرْمُ Irem, ogranak plemena Ad

أَرَنْبٌ, pl. أَرَانِبٌ, zec

أَرْوَاحٌ, s. رُوحٌ, duše; duhovi

أَرْوَاقٌ, s. رُوقٌ, trijemovi; čadori; stanovi

إِزَاءٌ prema

إِزْجَارٌ - إِزْحَرٌ odbiti se

إِزْدِجَارٌ - إِزْدَجَرٌ odbiti se

إِزْدِحَامٌ - إِزْدَحَمٌ pritijesniti se, stiskati se, navaljivati

إِزْدِيَادٌ - إِزْدَادٌ povećati se

إِزْدِيَانٌ - إِزْدَانٌ okriti se

أَزْرَقٌ, pl. رُزْقٌ, plav

إِزْكِيٌ - تَرَكٌَ dijeliti milostinju

إِزْلَاقٌ - أَزْلَقٌ klizati, otiskivati

أَزْمَانٌ, s. زَمَانٌ, vremena

إِزْمَلٌ - تَزَمَّلٌ umotati se

أَزْوَاجٌ - زَوْجٌ muževi; supruge

أَزْوَدَةٌ, s. زَادٌ, opskrba

أَزِيدٌ, poz. زَائِدٌ, više ili najviše

إِزَيْنٌ - تَزَيْنٌ gizdati se

إِسَاءَةٌ - أَسَاءٌ pogriješiti

أَرْبَعُونَ

أَرْبَعُونَ četrdeset

إِرْتِدَادٌ - إِرْتَدَّ povratiti (se); odmetnuti se od vjere

إِرْتِدَاعٌ - إِرْتَدَعَ okaniti se

إِرْتِضَاءٌ - إِرْتَضَى odabrati

إِرْتِفَاعٌ - إِرْتَفَعَ dignuti se

إِرْتِفَاعٌ visina

إِرْتِقَاءٌ - إِرْتَقَى napredovati; dići se

إِرْتِكَابٌ - إِرْتَكَبَ počiniti; izvršiti

إِرْتِيَاعٌ - إِرْتَاَحَ razveseliti se; smiriti se

أَرْجُلٌ, s. رِجْلٌ, noge

أَرْجُوكَ molim te

إِرْخَاءٌ - أَرَخَى spustiti

إِرْدَافٌ - أَرْدَفَ staviti za se na konja

أَرْزَاقٌ, s. رِزْقٌ, opskrbe

إِرْسَالٌ - أَرْسَلَ poslati

إِرْصَادٌ - أَرْصَدَ čekati, vrebati

أَرْضٌ, pl. أَرْضُونَ, zemlja

إِرْعَادٌ - أَرْعَدَ grmjeti

أَرْقَةٌ, poz. رَافَةٌ, رَفِيَةٌ, udobniji ili najudobniji (život)

أَرْقَى, poz. رَاقٍ, napredniji ili najnapredniji

إِرْكَابٌ - أَرْكَبَ posaditi nekoga na konja

أَسَابِعُ

- أَسَابِعُ, s. أُسْبُوعُ, sedmice
 أَسَاطِينُ, s. أُسْطُوَانَةٌ, stupovi
 إِسْمَاعُ - تُسَامِعُ slušati jedan
 od drugog; pričati
 jedan drugom
 أَسْبَابُ, s. سَبَبٌ, uzroci
 أَسْبَاعُ, s. سَبْعٌ, sedmine
 إِنْبَالَ - أَنْبَلَ spustiti;
 objesiti
 أَسَابِعُ, pl. أُسْبُوعُ, sedmica
 أَسَاتِذَةٌ, pl. أُسْتَاذٌ, profesor
 إِسْتِذَانٌ - إِسْتَأْذَنَ tražiti dozvolu
 إِسْتِئْأَرٌ - إِسْتَأْمَرَ tražiti savjeta
 إِسْتِبَاقٌ - إِسْتَبَقَ natjecati se u
 trčanju
 إِسْتِبْشَارٌ - إِسْتَبْشَرَ veseliti se
 إِسْتِتَارٌ - إِسْتَتَرَ skrivati se,
 zaklanjati se
 إِسْتِثْنَاءٌ - إِسْتَثْنَى izuzeti, isklju-
 čiti
 إِسْتِجَابَةٌ - إِسْتَجَابَ tražiti da
 bude udovoljeno;
 uslišati
 إِسْتِحْسَانٌ - إِسْتَحْسَنَ odobravati,
 dopadati se
 إِسْتِحْكَامٌ - إِسْتَحْكَمَ učvrstiti se
 إِسْتِحْلَافٌ - إِسْتَحْلَفَ tražiti da
 se zakune
 إِسْتِحْيَاءٌ - إِسْتَحَى štidjeti se

إِسْطِطَالَةٌ

- إِسْتِخْبَارٌ - إِسْتَخْبَرَ tražiti izvi-
 ješće
 إِسْتِخْدَامٌ - إِسْتَخْدَمَ uzeti u
 službu; tražiti da služi
 إِسْتِخْفَافٌ - إِسْتَخَفَّ (بِ) omalo-
 važiti
 إِسْتِخْلَاصٌ - إِسْتَخْلَصَ prisvojiti,
 oduzeti, dobiti;
 uzeti za doglavnika
 إِسْتِخْلَافٌ - إِسْتَخْلَفَ imenovati
 nekoga nasljed-
 nikom
 إِسْتِدْعَاءٌ - إِسْتَدْعَى pozvati
 إِسْتِدْلَالٌ - إِسْتَدَلَّ zaključivati
 إِسْتِرَاحَةٌ - إِسْتَرَاَحَ biti miran,
 odmoriti se
 إِسْتِرْحَامٌ - إِسْتَرْحَمَ tražiti
 milosti
 إِسْتِسْقَاءٌ - إِسْتَسْقَى moliti za
 kišu
 إِسْتِشْهَادٌ - إِسْتَشْهَدَ tražiti svje-
 doke
 إِسْتِصْحَابٌ - إِسْتَصْحَبَ pridružiti
 إِسْتِصْفَارٌ - إِسْتَصْفَرَ omalovažiti,
 potcjenjivati
 إِسْتِصْوَابٌ - إِسْتَصْوَبَ odobravati
 إِسْطِطَابَةٌ - إِسْطَطَابَ tražiti pitke
 vode
 إِسْطِطَاعَةٌ - إِسْطَطَاعَ moći
 إِسْطِطَالَةٌ - إِسْطَطَالَ biti dugačak,
 oduljiti se, duljina

- إِسْتِعَادَةٌ - povratiti, ponovno zadobiti
- إِسْتِعَاذَةٌ - tražiti utočišta
- إِسْتِعَانَةٌ - tražiti pomoći
- إِسْتِعْدَادٌ - spremi se
- إِسْتِعْدَادٌ - sprema, priprema
- إِسْتِعْصَاءٌ - pobuniti se, ne pokoravati se
- إِسْتِعْصَامٌ - إِسْتَعْصَمَ (بِ) - držati se nečega
- إِسْتِعْلَاءٌ - إِسْتَعْلَى - uzdignuti se; nadvisiti; pobijediti
- إِسْتِفَاةٌ - إِسْتَفَاثَ - tražiti pomoć
- إِسْتِفَاةٌ بِالْوَيْلِ وَالتُّبُورِ - pomagati, kukati
- إِسْتِفْرَابٌ - إِسْتَفْرَبَ - čuditi se
- إِسْتِفْرَاقٌ - إِسْتَفْرَقَ - zauzeti
- إِسْتِغْفَارٌ - إِسْتَفْغَرَ - tražiti oprosta
- إِسْتِغْنَاءٌ - إِسْتَفْنَى (عَنْ) - ne biti potreban nečemu
- إِسْتِغْسَارٌ - إِسْتَفْسَرَ - tražiti tumačenje
- إِسْتِيقَالَةٌ - إِسْتَقَالَ - tražiti razrešenje
- إِسْتِيقَامَةٌ - إِسْتَقَامَ - poći za rukom, biti ispravan; istrajati

- إِسْتِنْطَاقٌ - إِسْتَنْبَحَ - ne odobravati, osuđivati, smatrati ružnim
- إِسْتِقْبَالٌ - إِسْتَقْبَلَ - okrenuti se prema nečemu, izaći nekome u susret
- إِسْتِقْرَارٌ - إِسْتَقَرَّ - smiriti se, ustaliti se
- إِسْتِقْرَاضٌ - إِسْتَقْرَضَ - uzeti u zajam
- إِسْتِكْبَارٌ - إِسْتَكْبَرَ - držati nešto velikim, precjenjivati, oholiti se
- إِسْتِكْثَارٌ - إِسْتَكْثَرَ - smatrati da je mnogo
- إِسْتِلْقَاءٌ - إِسْتَلْقَى - leći na leđa
- إِسْتِمَاحَةٌ - إِسْتَمَاحَ - tražiti, moliti
- إِسْتِمَاعٌ - إِسْتَمَعَ - slušati
- إِسْتِمَالَةٌ - إِسْتِمَالَ - privlačiti
- إِسْتِمْتَاعٌ - إِسْتَمْتَعَ - uživati
- إِسْتِمْدَادٌ - إِسْتَمَدَّ - tražiti pomoći, crpsti, pomagati se
- إِسْتِمْرَارٌ - إِسْتَمَرَ - ustrajati
- إِسْتِنْبَاءٌ - إِسْتَنْبَأَ - pitati, tražiti vijest
- إِسْتِنْبَاطٌ - إِسْتَنْبَطَ - crpsti, izumjeti nešto
- إِسْتِنْطَاقٌ - إِسْتَنْطَقَ - ispitivati, preslušavati

إِسْتَوَاةٌ

- إِسْتَوَاةٌ - إِسْتَوَىٰ izjednačiti se; zaustaviti se
 إِسْتَهْزَأَ - إِسْتَهْزَأَ ismijavati, trehati
 إِسْتِجَابٌ - إِسْتَوْجَبَ zaslužiti
 إِسْتِجَارٌ - إِسْتَأْجَرَ iznajmiti
 إِسْتِذَانٌ - إِسْتَأْذَنَ tražiti dozvolu
 إِسْتِزَارٌ - إِسْتَوَزَرَ uzeti nekoga za ministra
 إِسْتِصَاةٌ - إِسْتَوْصَىٰ primiti savjet
 إِسْتِصَالٌ - إِسْتَوْصَلَ tražiti da se spoji
 إِسْتِيفَاءٌ - إِسْتَوْفَىٰ potpuno naplatiti
 إِسْتِيقَاطٌ - إِسْتَيْقَظَ probuditi se
 إِسْتِيلَاءٌ - إِسْتَوْلَىٰ zavladatai, prevladati, osvojiti
 إِسْحَارٌ - سَحَرٌ, zore
 لَاصِدٌ, pl. أَسْدٌ, lav
 أَسْدَاسٌ - سُدُسٌ, šestine
 إِسْرَائِيلِيٌّ Izraeličanin, Židov
 إِسْرَارٌ - سِرٌّ, tajne
 إِسْرَاعٌ - أَصْرَعٌ žuriti se, hitjeti
 أَسْطَوَانَةٌ - أَسَاطِينُ, stup
 إِسْعَادٌ - أَسْعَدَ usrećiti
 إِسْعَافٌ - أَسْعَفَ pomoći, udovoljiti
 أَسْفٌ žalost

إِسْوِيدَادٌ

- أَسْفَارٌ - سَفَرٌ, putovanja
 إِسْفَارٌ - أَسْفَرَ otkriti, pokazati
 إِسْقَاءٌ - أَسْقَىٰ napojiti
 أَسْقَامٌ - سَقَمٌ, bolesti
 إِسْكَاتٌ - أَسَكَّتَ ušutkati, umiriti
 أَلِإِسْكَندَرُ Aleksandar
 أَسْلَافٌ - سَلَفٌ, preci
 إِسْلَامٌ Islam
 إِسْلَامٌ - أَسْلَمَ (إِلَى) predati nekome
 إِسْلَامِيٌّ islamski
 أَسْلِحَةٌ - سِلَاحٌ, oružje
 إِسْلِنَقَاءٌ - اسْلَنَقَ spavati na leđima
 أَسْمَاءٌ, pl. إِسْمٌ, ime, imenica
 أَسْمَرٌ - سُمِرٌ, pl. smeđ
 إِسْمَعٌ - تَسْمَعُ slušati
 إِسْنَادٌ - أَسْنَدَ povjeriti
 أَسْنَانٌ - سِنٌ, zubi
 أَسْوَارٌ - سُورٌ, s. zid, bedem
 أَسْوَاقٌ - سُوقٌ, s. čaršije, trgovi
 أَسْوَةٌ uzor, primjer
 أَسْوَدٌ - سُودٌ, pl. crn
 أَسْوَدٌ - أَسَدٌ, s. lavovi
 إِسْوِدَادٌ - أَسْوَدَ pocrnjeti
 إِسْوِيدَادٌ - إِسْوَادَ jako pocrnjeti

أَسِيرٌ

- أَسِيرٌ, pl. أَسْرَى, zarobljenik
 إِشَابَةٌ - إِشَابَةٌ sličiti
 إِشَارَةٌ - إِشَارَةٌ dati znak
 أَشْعَرِيٌّ, s. أَشْعَرِيٌّ, pripadnici
 eš'ariskog pravca
 إِشَامٌ - إِشَامٌ krenuti u Siriju
 أَشْبَارٌ, s. شِبْرٌ, pedlji, čeperci
 إِشْبَاعٌ - إِشْبَاعٌ nahraniti
 أَشْتَاتٌ, s. شَتٌّ, rasuti, raštr-
 kani
 إِشْتَدَادٌ - إِشْتَدَادٌ dodijati
 إِشْتَرَاؤٌ - إِشْتَرَاؤٌ kupiti
 إِشْتِرَاطٌ - إِشْتِرَاطٌ uvjetovati
 إِشْتِغَالٌ - إِشْتِغَالٌ baviti se
 nečim, raditi
 إِشْتِمَالٌ - إِشْتِمَالٌ zauzeti
 إِشْتِهَاءٌ - إِشْتِهَاءٌ željeti
 إِشْتِهَارٌ - إِشْتِهَارٌ biti poznat, po-
 stati glasoviti, steći glas
 أَشْتِيَةٌ, s. شَتَاءٌ, zime
 أَشْجَارٌ, s. شَجَرٌ, stabla
 أَشْخَاصٌ, s. شَخْصٌ, osobe
 أَشْدَاءٌ, s. شَدِيدٌ, strogi, jaki,
 moćni
 أَشَدُّ, poz. شَدِيدٌ, žešći, gori
 أَشْرَارٌ, s. شَرٌّ, zli, zlikovci
 إِشْرَاكٌ - إِشْرَاكٌ Bogu druga
 pripisivati

إِصْبَعٌ

- أَشْرَافٌ, s. شَرِيفٌ, privaci, ple-
 mići, ugledni
 إِشْرَافٌ - إِشْرَافٌ nastojati
 da nešto sazna
 أَشْرَفٌ, poz. شَرِيفٌ, ugledniji ili
 najugledniji
 أَشْعَارٌ, s. شِعْرٌ, pjesme
 أَشْعَارٌ, s. شِعْرٌ, kosa
 أَشْعَرِيٌّ, pl. أَشْعَرَةٌ, pripadnik
 eš'ariskog pravca
 أَشْغَالٌ, s. شُغْلٌ, zanimanja,
 poslovi
 أَشَقُّ, poz. شَاقٌّ teži ili najteži
 أَشْكَالٌ, s. شَكْلٌ, likovi, oblici
 أَشْهُرٌ, s. شَهْرٌ, mjeseci
 أَشْيَاءٌ, s. شَيْءٌ, stvari
 أَشْيَاحٌ, s. شَيْخٌ, profesori;
 starješine
 إِصَابَةٌ - إِصَابَةٌ pogoditi, za-
 desiti, naći, dobiti,
 uhvatiti
 إِصَابٌ فِي الْجَوَابِ Ispravno je
 odgovorio
 إِصَابَرٌ - إِصَابَرٌ natjecati se
 u podnošenju nečega
 إِصَاغَرٌ - إِصَاغَرٌ poniziti se,
 praviti se niskim
 أَصَاغِرٌ, poz. صَغِيرٌ, najmlađi
 إِصْبَاحٌ - إِصْبَاحٌ osvanuti; biti
 إِصْبَعٌ, pl. أَصَابِعٌ, prst

أَصْبَغَ

- أَصْبَغَ, pl. صَبَغٌ, boje
 أَصْحَاءُ, s. صَحِيحٌ, zdravi
 أَصْحَابُ, s. صَاحِبٌ, drugovi, vlasnici
 أَصْدِقَاءُ, s. صَدِيقٌ, prijatelji
 إِصْدَقَ - تَصَدَّقَ, dijeliti milostinju
 إِصْرَارٌ - أَصَرَ (عَلَى) ustrajati, biti uporan u nečem
 إِصْطِحَابٌ - إِصْطَحَبَ združiti se
 إِصْطِفَافٌ - إِصْطَفَى poredati se
 إِصْطِلَاحٌ tehnički izraz, termin
 إِصْطِلَاحًا terminološki
 إِصْطِنَاعٌ - إِصْطَنَعَ narediti da se napravi
 أَصْعَبُ مِنْ, poz. صَعِبٌ, teži
 إِصْغَاءٌ - أَصْغَى slušati
 أَصْغَرُ, poz. صَغِيرٌ, mladi ili najmlađi; manji ili najmanji
 أَصْفَرُ, pl. صُفْرٌ, žut, blijed
 إِصْفِرَارٌ - إِصْفَرَ požutjeti
 إِصْفِيرَارٌ - إِصْفَرَّ jako požutjeti
 أَصْلٌ, pl. أَصُولٌ, temelj; osnova; princip
 إِصْلَاءٌ - أَصْلَى pržiti vatrom, staviti u vatru
 إِصْلَاحٌ - أَصْلَحَ urediti, popraviti
 أَصْلَحُ مِنْ, poz. صَالِحٌ, bolji

أَضْيَافٌ

- أَصْلَى osnovni
 أَصَمُّ, pl. صُمٌّ, gluh
 إِصْمَاءٌ - أَصَمَّى ubiti na mjestu
 إِصْنَاعٌ - إِصْنَعَ narediti da se napravi
 أَصْنَافٌ, s. صِنْفٌ, vrste
 أَصْنَامٌ, s. صَنَمٌ, idoli, kumiri
 أَصْوَاتٌ, s. صَوْتٌ, glasovi
 أَصُولٌ, s. أَصْلٌ, temelji; osnove; principi
 أَصِيلٌ čvrst
 إِضَاءَةٌ - أَضَاءَ osvijetliti
 أَضَاحِي, s. أَضْحِيَّةٌ, žrtve, kurban
 إِضَارَبَ - تَضَارَبَ potući se
 إِضَاعَةٌ - أَضَاعَ uništiti
 إِضَافَةٌ - أَضَافَ dodati, proširiti
 أَضْحَى prije podne biti; postati
 أَضْحِيَّةٌ, s. أَضَاحِي, žrtva, kurban
 إِضْرَابٌ - أَضْرَبَ odustati
 إِضْرَابٌ - إِضْرَبَ udarati sobom; gibati se
 أَضْرَارٌ, s. ضَرَرٌ, štete
 إِضْطِرَابٌ - إِضْطَرَبَ udarati sobom, gibati se, tresti se
 إِضْعَافٌ - أَضْعَفَ oslabiti
 أَضَلُّ, poz. ضَالٌّ, više ili najviše zalutao
 أَضْيَافٌ, s. ضَيْفٌ, gosti

أَضِيعُ

- أَضِيعُ, poz. ضَائِعُ, napušteniji
ili najnapušteniji
إِطَارَةٌ - إِطَارَ dati da poleti;
odrubiti; izbiti
إِطَاعَةٌ - أَطَاعَ biti poslušan
إِطَاعَةٌ poslušnost
إِطَالَةٌ - أَطَالَ oduljiti, otegnuti
إِمَالَةٌ - أَمَالَ nageći
أَطِبَاءُ, s. طَبِيبٌ, liječnici
إِطْرَاقٌ - أَطْرَقَ oboriti glavu
إِطْعَامٌ - أَطْعَمَ hraniti, nahraniti
إِطْفَاءٌ - أَطْفَأَ ugasiti
أَطْفَالٌ, s. طِفْلٌ, djeca
إِطْلَاعٌ - أَطْلَعَ saznati; natku-
čiti se
إِطْلَاقٌ - أَطْلَقَ pustiti, osloboditi
أَطْمَارٌ, s. طِمْرٌ, polovne haljine
أَطْمَاعٌ, s. طَمَعٌ, pohlepe, želje
إِطْمِينَانٌ - أَطْمَأَنَّ smiriti se
إِطْنَابٌ - أَطْنَبَ oduljiti, pre-
tjerati
أَطْوَلٌ, poz. طَوِيلٌ, dulji ili naj-
dulji
إِطْهَرٌ - أَطْهَرُ očistiti se
إِظَاهَرٌ - أَظَاهَرَ pokazivati se
إِظْلَامٌ - أَظْلَمَ podnositi
nepravdu
أَظْفَارٌ, s. ظُفْرٌ, nokti

إِعْتَوَانٌ

- إِظْلَالٌ - أَظْلَلَ zasjeniti, natkriliti
إِظْلَامٌ - أَظْلَمَ podnositi ne-
pravdu
أَظْلَمُ, poz. ظَالِمٌ, veći ili najveći
nasilnik
إِظْلَمٌ - تَظَلَّمَ tužiti se na
nepravdu; trpjeti ne-
pravdu
إِظْهَارٌ - أَظْهَرَ pokazati, po-
moći nekome da pobi-
jedi
أَظْهَرُ, s. ظَهَرَ, leđa
بَيْنَ أَظْهَرِهِمْ među njima
أَعَاجِمُ, s. عَجَمٌ, Nearapi
إِعَادَةٌ - أَعَادَ povratiti
أَعَالِي, s. أَعْلَى, vrhovi
إِعْتِبَارٌ - اِعْتَبَرَ poučiti se
إِعْتِدَاءٌ - اِعْتَدَى (عَلَى) činiti
nepravdu, napasti
nekoga
إِعْتِرَاضٌ - اِعْتَرَضَ popriječiti se
إِعْتِرَافٌ - اِعْتَرَفَ priznati
إِعْتِرَالٌ - اِعْتَرَلَ povući se,
biti otpušten
إِعْتِقَادٌ - اِعْتَقَدَ vjerovati
إِعْتِكَافٌ - اِعْتَكَفَ boraviti u
džamiji
إِعْتِمَادٌ - اِعْتَمَدَ osloniti se,
pouzdati se
إِعْتَوَانٌ - اِعْتَوَى međusobno se
pomagati

إِعْجَابٌ

- إِعْجَابٌ - svidati se
 إِعْجَابٌ umišljenost
 إِعْجَازٌ - učiniti nemoćnim
 أَعْدَاءٌ, s. عَدُوٌّ, neprijatelji
 إِعْدَاءٌ - prelaziti, zaraziti
 إِعْدَادٌ - أَعَدَّ pripremiti, pripraviti
 أَعْرَاضٌ, s. عَرْضٌ, čast, obraz
 إِعْرَاضٌ - أَعْرَضَ (مِنْ) odustati, napustiti
 أَعْرَجٌ, pl. عُرجٌ, hrom
 أَعْشَارٌ, s. عَشْرٌ, desetine
 إِعْشِيشَابٌ - إِعْشَوْشَبٌ zatraviti se
 أَعْشِيَةٌ, s. عَشَاءٌ, večere
 أَعْصَارٌ, s. عَصْرٌ, stoljeća
 إِعْطَاءٌ - أَعْطَى dati
 أَعْظَمٌ, poz. عَظِيمٌ, veći ili najveći
 أَعْلَامٌ, s. عَلَمٌ, vlastita imena; zastave
 إِعْلَامٌ - أَعْلَمَ obavijestiti
 أَعْلَمٌ, poz. عَالِمٌ, učeniji ili najučeniji
 أَعْلَى, pl. أَعَالَى, vrh
 أَعْلَى (مِنْ), poz. عَالٍ, uzvišeniji; veći
 أَعْمَارٌ, s. عُمرٌ, životi
 أَعْمَالٌ, s. عَمَلٌ, djela

أَغْزَرُ

- أَغْمَلُ - إِعْمَالٌ staviti u pokret, zaposliti
 أَعْنَاقٌ, s. عُنُقٌ, vratovi
 أَعْمِدَةٌ, s. عَمُودٌ, stupovi
 أَعْمَى, pl. عُمَى, slijep
 إِعْوِجَاجٌ - إِعْوَجَ iskriviti se
 أَعْوَرٌ, pl. عُورٌ, slijep u jedno oko
 إِعْوِرَارٌ - إِعْوَرَ oslijepjeti
 إِعْوَارٌ - أَعْوَزَ biti potreban; učiniti nemoćnim
 لَمْ يَعْوِزْكُمْ بَطْلٌ Neće vam nedostajati jedan junak
 إِعْيَاءٌ - أَعْيَا sustati, umoriti (se)
 أَعْيَادٌ, s. عِيدٌ, blagdani
 أَعْيُنٌ, s. عَيْنٌ, oči
 إِغَاثَةٌ - أَغَاثَ pomoći
 إِغْبِرَارٌ - إِغْبَرَ uprašiti se
 إِغْتِنَامٌ - إِغْتَنَمَ zadobiti
 إِغْتِيَاظٌ - إِغْتَاظَ razljutiti se
 أَعْدِيَّةٌ, s. غَدَاءٌ, ručci
 إِغْرَابٌ - أَغْرَبَ zadiviti
 أَغْرَاضٌ, s. غَرَضٌ, ciljevi, svrhe
 إِغْرَاقٌ - أَغْرَقَ potopiti
 إِغْرِيرَاقٌ - إِغْرِوَرَقَ kupati se u suzama (oko)
 أَغْزَرُ, poz. غَزِيرٌ, obilniji ili najobilniji

اِقْتِرَافٌ

اَغْصَانٌ

- اَغْصَانٌ, s. غُصْنٌ, grane
 اِغْلَظْ - اَغْلَظْ oštro, grubo
 govoriti
 اِغْلَاقٌ - اَغْلَقْ zatvoriti
 اِغْمَاءٌ - اَغْمَى (على) onesvijestiti se
 اِغْنَاءٌ - اَغْنَى učiniti nepo-
 trebnim
 اَغْنِيَاءٌ, s. غَنِيٌّ, bogati
 اُفٍّ, اُفٍّ uh!
 اِفَادَةٌ - اَفَادَ koristiti
 اِفَاضَةٌ - اَفَاضَ proliti
 اِفَاقَةٌ - اَفَاقَ (من) osvijestiti se,
 otriježniti se, dozvati se
 اِفْتِتَاحٌ - اِفْتَتَحَ osvojiti;
 započeti
 اِفْتِيخَارٌ - اِفْتَخَرَ ponositi se
 اِفْتِرَاسٌ - اِفْتَرَسَ uloviti; raskinuti
 اِفْتِرَاشٌ - اِفْتَرَشَ leći položivši
 prednje noge
 اِفْتِرَاضٌ - اِفْتَرَضَ staviti u duž-
 nost, propisati, od-
 rediti
 اِفْتِرَاقٌ - اِفْتَرَقَ rastati se,
 razići se
 اِفْتِقَارٌ - اِفْتَقَرَ biti potreban
 اِفْتِحَامٌ - اِفْتَحَمَ ušutkati nekoga
 اِفْرَادٌ - اِفْرَدَ osamiti se,
 biti sam
 اِفْرَاطٌ - اِفْرَطَ pretjerati
 اِفْرَاطٌ pretjeranost

- اِفْرَاعٌ - اِفْرَغَ izručiti
 اِلَافِرَنَجٌ - اِلَافِرَنَجٌ Evropejci
 اِفْسَادٌ - اِفْسَدَ pokvariti
 اِفْشَلٌ, poz. فَشِلٌ, slabiji ili
 najslabiji
 اِفْضَاءٌ - اِفْضَى dovesti
 اِفْضَلٌ, poz. فَاضِلٌ, vredniji ili
 najvredniji
 اِفْطَارٌ - اِفْطَرَ omrsiti se
 اِفْعَالٌ, s. فِعْلٌ, djela; glagoli
 اَفَاعِي, pl. اَفَاعِي, zmija
 اِفْلَاحٌ - اِفْلَحَ spasiti se; uspjeti
 اِفْلَاسٌ - اِفْلَسَ osiromašiti
 اِفْلَاسٌ siromaštvo
 اِفْوَاهٌ, s. فَمٌ, usta
 اِقَالَهٌ - اَقَالَ podmetnuti
 nekome da je nešto
 rekao
 اِقَامَةٌ, اِقَامَ - اِقَامَ održavati, vršiti
 podignuti, sagraditi
 اِقَامَ (فِي) stanovati, ostati
 اِقْبَالَ - اِقْبَلَ okrenuti se;
 početi
 اِقْتِبَاسٌ - اِقْتَبَسَ crpsti, uzimati
 اِقْتِحَامٌ - اِقْتَحَمَ nasrnuti, baca-
 ti se u nešto
 اِقْتِرَابٌ - اِقْتَرَبَ (من) približiti
 se nečem
 اِقْتِرَافٌ - اِقْتَرَفَ počinuti

اِقْتِضَاءٌ

- اِقْتِضَاءٌ - اِقْتَضَى iziskivati
اِقْتِطَاعٌ - اِقْتَطَعَ sjeći, vaditi
اِقْتِيَالٌ - اِفْتَالَ raspolagati nečim
اَقْدَارٌ, s. قَدَرٌ, količine; vrijednosti; sudbina
اَقْدَامٌ, s. قَدَمٌ, stopala; noge
اِقْدَامٌ - اَقْدَمَ (على) odvažiti se, istupiti
اَقْدَارٌ, s. قَدَرٌ, nečisti, nečistoće
اِقْرَارٌ - اَقْرَأَ priznati
اَقْسَامٌ, s. قِسْمٌ, dijelovi
اِقْسَامٌ - اَقْسَمَ (بِ) kleti se
اَقْصَرُ, poz. قَصِيرٌ, kraći ili najkraći
اَقْصَى, poz. قَاصٍ, krajnji ili najkrajnji
اَقْطَارٌ, s. قُطْرٌ, pokrajine
اِقْعِنْسَاسٌ - اِقْعِنَسَ imati jako izbačena prsa a uleknuta leđa
اَقْفَالٌ, s. قُفْلٌ, brave, katanci
اَقْلٌ manji
اِقْلَالٌ - اَقْلَّ dići i nositi; umanjiti
اَقْلَامٌ, s. قَلَمٌ, pera
اَقْوَاتٌ, s. قُوْتٌ, hrana, životne namirnice
اَقْوَالٌ, s. قَوْلٌ, govori, mišljenja
اَقْوَامٌ, s. قَوْمٌ, ljudi, narodi

اَكُولٌ

- اَقْوِيَاءٌ, s. قَوِيٌّ, jaki
اَكَابِرٌ, s. اَلْكَبِيرُ najveći, najstariji
اَكَابِرُ النَّاسِ velikani svijeta
اَكْبَرُ, poz. كَبِيرٌ, veći ili najveći; stariji ili najstariji
اَكْتَفَ, s. كَتِفٌ, plećke
اِكْتِسَابٌ - اِكْتَسَبَ sticati, steći
اَكْتَعُ, s. كُتْعٌ, sav
اِكْتَفَى (بِ) - اِكْتَفَاً biti dosta; zadovoljiti se
اِكْتَفُوا اَلْهَمَّ مِنْ فَتْحِ هَذِهِ اَلْجَزِيرَةِ بِقَتْلِهِ zadovoljite se njegovim ubistvom mjesto brige oko osvajanja ovoga poluostrva
اِكْثَارٌ - اَكْثَرَ činiti mnogo
اَكْثَرُ više
اِكْذَابٌ - اَكْذَبَ pobiti
اِكْرَامٌ - اَكْرَمَ počastiti
اَكْفَاءٌ, s. كُفُوٌ, ravni, prilike
اِكْفِهَرَادٌ - اِكْفِهَرَ smrknuti se
اَكَّالٌ izjelica
اَكَلَ اَكْلٌ jesti
اِكْمَالٌ - اِكْمَلَ ispuniti, upotpuniti
اَكْمَلُ, poz. كَامِلٌ, potpuniji ili najpotpuniji
اَكُولٌ izjelica

أَكْبَاسٌ

- أَكْبَاسٌ, s. كَيْسٌ, vreće
 الْآنَ sada
 أَلَا zar ne? dai, eto
 إِلَّامٌ dokle? čemu?
 لَا da ne
 إِلَّا osim
 لَا فِي nego u
 أَلْبِيسَةُ, s. لِبَاسٌ, odjeća
 التَّجَاءُ (إِلَى) - التَّجَاءُ skloniti se,
 pribjeći
 التَّرَامُ - التَّرَمُ ne odvajati se
 od nečega
 التِّفَاتُ - التِّفَتُ obazirati se
 التِّقَاءُ - التِّقَى sastati se,
 sresti se
 التِّقَاطُ - التِّقَطُ brati; uzeti;
 ugrabiti
 التِّمَاسُ - التِّمَسُ tražiti
 الْحَاقُ - الْحَقُّ stići, dostaviti
 (إِلَى آخِرِهِ) (skraćeno od آخِ)
 i tako dalje
 أَلَذُّ, poz. لَذِيذٌ, ukusniji ili
 najukusniji,
 إِنْصَاقٌ - أَنْصَقَ spojiti, priljubiti
 أَلْطَافٌ, s. لُطْفٌ, milosti, do-
 brote
 أَلْطِيفٌ, poz. لَطِيفٌ, ugodniji ili
 najugodniji
 أَلْفَاطٌ, s. لَفْظٌ, riječi

إِمَّا

- أَلِفٌ - أَلِفٌ obiknuti se
 أَلَفٌ, pl. أُلُوفٌ, hiljada
 أَلْفُ أَلْفٍ milijun
 أَلْقَى - إِنْقَاءٌ baciti
 أَلْقَابٌ, s. لَقَبٌ, nadimci
 اللَّهُ Allah, Bog
 اللَّهُ بَيْنَنَا وَبَيْنَ عُمَرَ Bog je između
 nas i Omera tj. On će nam
 suditi
 أَلَلَّهُمُ moj Bože!
 أَلَمٌ, pl. أَلَامٌ, bol
 أَلَمَانِي njemački
 أَلَوَاحٌ, s. لَوْحٌ, ploče
 أَلِهَةٌ, pl. آلِهَةٌ, božanstvo, Bog
 أَلْهَمَ - إِنْهَامٌ nadahnuti
 إِلَى u, k, do
 إِلَى الْآنَ dosada
 إِلَى الْجُوفِ unutar
 إِلَى السَّحَرِ do zore
 أَمْ ili
 أَمَا zar ne?
 أَمٌّ - أُمٌّ pohoditi; biti
 imam
 أُمٌّ, pl. أُمَّهَاتٌ, majka
 أَمَّا - أَمَّا što se tiče... to
 إِمَّا ili
 أَوْ - إِمَّا ili-ili

إِمَاتَةٌ

- إِمَاتَةٌ - إِمَاتٌ usmrtiti
 إِمَارَةٌ - إِمَارٌ savjetovati se
 إِمَارَةٌ zapovjedništvo
 إِمَاكِنْ, s. مَكَانٌ, mjesta
 إِمَالَةٌ - أَمَالٌ nageti
 أَمَامٌ pred
 إِمَامٌ, pl. أَيْمَّةٌ, vođa
 أَمَانٌ milost; sigurnost
 أَمَانَةٌ, pl. أَمَانَاتٌ, vjernost, povjerenje, povjerljivost, pohrana, amanet
 أُمَّةٌ, pl. أُمَمٌ, sljedbenici, pristaše
 أُمُّ الْقُرَى Mekka
 إِمْتِحَانٌ ispit
 إِمْتِدَاحٌ - إِمْتِدَاحٌ hvaliti
 إِمْتِدَادٌ - إِمْتِدَادٌ pružiti se, protezati se
 أَمْتِعَةٌ, s. مَتَاعٌ, koristiti; uživanje; namještaj
 إِمْتِلَاءٌ - إِمْتِلَاءٌ biti napunjen, napuniti se
 إِمْتِنَاعٌ - إِمْتِنَاعٌ ustegnuti se, biti nešto nemoguće
 إِمْتِيَازٌ - إِمْتِيَازٌ odlikovati se, odvojiti se; razlikovati se
 أَمْثَالٌ, s. مَثَلٌ, poslovice

أَمَوَاتٌ

- إِمْدَادٌ - أَمَدٌ odgoditi; pomoći, potpomagati
 أَمَجٌ Emedž (ime mjesta između Mekke i Medine)
 أَمَرَ - أَمْرٌ narediti, naložiti
 أَمْرٌ, pl. أُمُورٌ, stvar; posao; stanje; događaj; nešto
 أَمِيرٌ, s. أُمَرَاءٌ, vladari
 إِمْرُؤٌ, pl. رِجَالٌ, čovjek, muž
 إِمْرَأَةٌ, pl. نِسَاءٌ, žena, supruga
 أَمْسٌ jučer
 إِمْسَاءٌ - أَمْسٌ omrknuti; postati
 إِمْسَاكٌ - أَمْسَاكٌ uhvatiti, držati
 إِمْطَارٌ - أَمْطَرٌ padati kiša
 إِمْكَانٌ - أَمْكَانٌ biti moguće; moći
 أَمْكِنَةٌ, s. مَكَانٌ, mjesta
 أَمَلٌ - أَمَلٌ nadati se
 أَمَلٌ, pl. آمَالٌ, nada
 أَمْلَسٌ, pl. مُلْسٌ, gladak
 أَمَمٌ jasan, lak, bliz
 أُمَّةٌ, s. أُمَمٌ, sljedbenici; narodi
 أَلْأَمَمُ الْخَالِيَةِ prošli narodi
 أَمِنَ - أَمِنَ biti siguran
 أَلْأَمَانِي, pl. أُمْنِيَّةٌ, želja
 أَمَوَاتٌ, s. مَيِّتٌ, mrtvi

أَمْوَاجُ

- أَمْوَاجُ, s. مَوْجُ, valovi
 أَمْوَالُ, s. مَالُ, imeci
 أَمْوَرُ, s. أَمْرُ, stvari; poslovi; stanja; događaji
 أَمْهَرُ, poz. مَاهِرُ, vještiji ili najvještiji
 أَمْيَالُ, s. مِيلُ milje (مِيلُ = 400 koraka)
 أَمِيرُ, pl. أُمَرَاءُ, vladar
 أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ vladar vjernika
 أُمَيْمَةٌ, pl. أُمَيْمَاتُ, majčica
 أُمِيَّةُ ime čovjeka
 أُمِّيَّةُ nepismenost
 أَنْ da
 إِنْ ako
 إِلَّا - إِنْ samo
 أَنَّ da
 إِنَّ zaista
 أَنَا ja
 إِنَاءُ, pl. آنية, posuda
 إِنَْابَةٌ obratiti se (إِلَى)
 أَنْبُوبُ, s. أَنْبِيبُ, cijevi
 أَنْثَى, s. إِنْآثُ, ženske
 إِنْسَانُ, s. أَنْسَانُ, ljudi
 إِنْسَانُ, s. إِنْسَانِي, ljudi
 إِنْآفَةٌ nadvisiti

إِنْتِهَازُ

- إِنْبَاضُ, s. نَبْضُ, kucaji srca, bilo
 أَنْبُوبُ, pl. أَنْبِيبُ, cijev
 أَنْبِيَاءُ, s. نَبِيٌّ, Božji poslanici
 أَنْتَ ti
 إِنْتَاجُ - أَنْتَجَ proizvesti
 أَنْتَهَ jecanje
 أَنْتُمْ vi
 أَنْتُنَّ vi (ž.)
 إِنْتِرَاعُ - إِنْتَرَعَ oduzeti, ekspropriirati
 إِنْتِشَارُ - إِنْتَشَرَ raširiti se, razići se
 إِنْتِصَارُ - إِنْتَصَرَ pobijediti
 إِنْتِصَافُ - إِنْتَصَفَ raspoloviti (se)
 إِنْطِوَاءُ - إِنْطَوَى saviti se
 إِنْتِظَارُ - إِنْتَظَرَ čekati, očekivati
 إِنْتِظَامُ - إِنْتَظَمَ složiti se
 إِنْتِفَاعُ - إِنْتَفَعَ koristiti se
 إِنْتِفَاضُ - إِنْتَفَضَ stresti se
 إِنْتِقَالَ - إِنْتَقَلَ preći
 إِنْتِقَامُ - إِنْتَقَمَ osvetiti se, okajati
 إِنْتِهَاءُ - إِنْتَهَى svršiti (se)
 إِنْتَهَى (إِلَى) stići doprijeti
 إِنْتِهَازُ - إِنْتَهَزَ iskoristiti (priliku), ugrabiti

إِنْتِهَازُ الْفُرْصَةِ

- إِنْتِهَازُ الْفُرْصَةِ iskoristiti priliku
 إِنْثَنَاءٌ - إِنْثَنَى saviti se, previti se
 إُنْثَى, pl. إِنْثَاتٌ, ženska
 إِنْجَاءٌ - أَنْجَى spasiti
 إِنْجَادٌ - أَنْجَدَ pomoći nekome
 إِنْجَازٌ - أَنْجَزَ ispuniti, izvršiti
 إِنْجِلَاءٌ - إِنْجَلَى rastupiti se
 إِنْجِدَارٌ - إِنْجَدَرَ spustiti se, sići
 إِنْحِرَافٌ - إِنْحَرَفَ (عن) skrenuti
 إِنْحِطَاطٌ - اِنْحَطَّ nazadovati, padati
 إِنْحِيَارٌ - اِنْحَارَ naginjati nekome; povući se
 إِنْخِدَاعٌ - اِنْخَدَعَ biti zavarano, prevariti se
 إِنْذَارٌ - أَنْذَرَ opomenuti
 إِنْزَالٌ - أَنْزَلَ spustiti; objaviti
 إِنْسَانٌ, pl. أَنْسَاءٌ, čovjek
 إِنْسَانِيٌّ ljudski
 إِنْشَاءٌ - أَنْشَأَ stvoriti; napraviti, sagraditi; početi
 الْإِنْشَاءُ vještina u pismenom sastavu
 إِنْشَادٌ - أَنْشَدَ zaklinjati nekoga; recitovati
 إِنْشِرَاحٌ - اِنْشَرَحَ raspoložiti se
 إِنْشِقَاقٌ - اِنْشَقَّ raspuknuti
 أَنْصَارٌ, s. نَاصِرٌ, pomoćnici

إِنْفِرَادٌ

- أَنْصَافٌ, s. نِصْفٌ, polovine
 أَنْصَافٌ - أَنْصَفَ biti pravedan
 أَنْصَافٌ pravednost, nepristranost
 إِنْصِرَافٌ - اِنْصَرَفَ vratiti se; otići
 إِنْصِرَامٌ - اِنْصَرَمَ prekinuti se
 أَنْطَاعٌ, s. نَطْعٌ kože na kojima se osuđeni ubija
 اِنْطِبَاقٌ - اِنْطَبَقَ poklapati se s nečim
 اِنْطِلَاقٌ - اِنْطَلَقَ otići
 اِنْطَلَقَ (بِ) odvesti
 اِنْطَوَاءٌ - اِنْطَوَى saviti se, smotati se
 أَنْظَارٌ, s. نَظَرٌ, mišljenja, nazori
 اِنْظَارٌ - اِنْظَرَ odgoditi, pričekati
 أَنْعَامٌ, s. نَعَمٌ, domaće životinje, blago
 اِنْعَامٌ - اِنْعَمَ udijeliti, dati
 اِنْعِقَادٌ - اِنْعَقَدَ zaplesti se
 أَنْفٌ, pl. أَنُْوفٌ, nos
 اِنْفَادٌ - اِنْفَذَ provesti
 أَنْفَاسٌ, s. نَفَسٌ dâsi
 اِنْفَاقٌ - اِنْفَقَ trošiti
 اِنْفِتَاحٌ - اِنْفَتَحَ otvoriti se
 اِنْفِرَادٌ - اِنْفَرَدَ odvojiti se, osamiti se

أَنْفُسُ

- أَنْفُسُ, s. نَفْسُ duša; lično
 انْفِضَاحٌ - انْفِضَحَ otkriti se, osramotiti se
 انْفِطَارٌ - انْفَطَرَ rascijepiti se
 انْفِلَاقٌ - انْفَلَقَ rastupiti se
 انْقِرَاضٌ - انْقَرَضَ propasti
 انْقِشَارٌ - انْقَشَرَ oguliti se
 انْقِشَاعٌ - انْقَشَعَ rastupiti se, razići se (oblak)
 انْقِضَاضٌ - انْقَضَ srušiti se
 انْقِطَاعٌ - انْقَطَعَ (عن) prekinuti se, biti otsječen, napustiti nešto
 انْقِطَاعٌ (ل) odati se nečemu
 انْقِعَارٌ - انْقَعَرَ izvaliti se, biti iščupan
 انْقِلَابٌ - انْقَلَبَ pretvoriti se, prevrnuti se
 انْقِيَادٌ - انْقَادَ pokoriti se, povoditi se za nekim
 انْكَارٌ - انْكَرَ nijekati; držati ružnim
 انْكَرَ (على) osuditi
 انْكِسَارٌ - انْكَسَرَ razbiti se
 انْكِشَافٌ - انْكَشَفَ otkriti se
 انَّمَا samo, jedino
 انْهَاءٌ - انْهَى dovršiti
 انْهَارٌ, s. نَهْرٌ rijeke
 انْهَرٌ, s. نَهَارٌ dani

أَوْقَافٌ

- انْهِيَآلٌ - انْهَالَ oboriti se na nekoga
 اَنْوَاءٌ, s. نَوَاءٌ zalazak zvijezda po čemu Arapi proriču kišu, vjetar i druge pojave
 اَنْوَارٌ, s. نُورٌ svjetla
 اَنْوَاعٌ, s. نَوْعٌ vrste
 اَنْوُفٌ, s. أَنْفٌ nosevi
 اَنْى odakle? kako? kada? gdje god
 اَنْيَابٌ, s. نَابٌ zubi očnjaci
 اَوْ ili
 اَوْ (اَوَّاه) āh, ūh!
 اَوَانٌ, pl. آوَاتٌ vrijeme
 اَوْبٌ - اَبْ vratiti se
 اَوْجَاعٌ, s. وَجَعٌ bolovi
 اَوْدِيَةٌ, s. وَادٍ doline; rijeke
 اَوْرَاقٌ, s. وَرَقَةٌ papiri
 اَوْزَارٌ, s. وَزْرٌ tereti; tovari
 اَوْزَانٌ, s. وَزْنٌ mjere; oblici
 اَوْسَطٌ srednji
 اَلْاَوْسَطُ El-Evsatu (ime djela)
 اَوْضَحُ الْبَيَانِ najjasnije objašnjenje
 اَوْطَانٌ, s. وَطَنٌ domovine
 اَوْقَاتٌ, s. وَقْتُ vremena
 اَوْقَافٌ, s. وَقْفٌ zadužbine, vjerska dobra

أَوَّلُ

أَوَّلُ	prvi
أَوَّلُ الشِّتَاءِ	početak zime
أُولَاءِ	ovi, ove
أُولَئِكَ	oni, ti, te
أُولَاتُ	s. ذَاتُ, vlasnice
أَوْلَادُهُ	s. وَلَدٌ, djeca
أُولَئِكَ	oni, one
أُولُو	s. ذُو, vlasnici
أُولُوا الْأَبَابِ	pametni
أُولُوا الْعِلْمِ	učeni
أَوَّلَى	preči
أَلَاوَى	najbolji, najbolje
أَلَاوَى	pl. أَلَاىَ, prva
أَلَاوَى (أَلَاىَ)	koje
أَوْلِيَاءُ	s. وَلِيٌّ, ugodnici
أَوَّهْ (أَوَّاهْ)	uh! ah!
أَوْهَامُهُ	s. وَهْمٌ, pričinja, umišljenost
إِهَابَةٌ	– أَهَابَ pozvati, dati potstreka
إِهَالَةٌ	– أَهَالَ sipati, rasuti
أَلْأَهَالِي	s. أَهْلٌ, stanovnici ukućani
إِهْتِدَاءٌ	– إِهْتَدَى ići pravim putem
إِهْدَاءٌ	– أَهْدَى dati na dar
أَهْرَامٌ	s. هَرَمٌ, piramide

أَيُّ

أَهَالٍ	zb. im. pl. أَهْلُونَ	stanovnik, porodica
أَهْلُ	إِفْرَنْسَةَ	Francuzi
أَهْلُ	الْأَدَبِ	književnici
أَهْلُ	الْإِحْسَانِ	dobročinitelji
أَهْلُ	التَّارِيخِ	istoričari
أَهْلُ	الدَّعَارَةِ	griješnici, zločinci
أَهْلُ	رُومِيَّةَ	Rimljani (Talijani)
أَهْلُ	الطَّاعَةِ	pokorni, poslušni
أَهْلُ	الْعَرَبِيَّةِ	arebiste
أَهْلُ	عَصْرِ	savremenici
أَهْلُ	النِّفَاقِ	licemjerci
أَهْلًا وَسَهْلًا		Dobro došao! (zapravo: Došao si svojim pa budi razonodan)
إِهْلَاكَ	– أَهْلَكَ	uništiti, upropastiti
أَهْلُونَ	s. أَهْلٌ	stanovnici, ukućani
أَهَمُّ	– مُهِمٌّ	poz. važniji ili najvažniji
إِهْمَالٌ	– أَهْمَلَ	napustiti, zanemariti
أَهْوَالٌ	s. هَوْلٌ	strahote, opasnosti
أَهْوَنُ (مِنْ)	– هَيْئٌ	poz. lakše
أَهْيَبُ بِهِ		Ala je strašiv!
أَيُّ		to jest

إِى

- إِى da (uvijek sa zakletvom)
 إِى وَ رَبِّى da, tako mi moga gospodara!
 أَى koji?
 إِبَابُ - أَبُ vratiti se
 إِيَادُ Ijad (ime arapskog plemena)
 إِيَاكَ tebe
 إِيَاكَ وَ Čuvaj se!
 إِيَاكُمْ vas
 أَيَّامٌ, s. يَوْمٌ dani
 إِيَانَا nas
 إِيَاهُ njega
 إِيَاهَا nju
 إِيَاهُمْ njih
 إِيَاهُنَّ njih (ž.)
 إِيَاى mene
 أَيْةٌ koja?
 إِيْتَاءٌ - آتَى dati
 أَيْتَامٌ, s. يَتِيمٌ siročad
 إِيْشَارٌ - آثَرٌ odabrati
 إِيْشَاقٌ - أَوثَقَ pričvrstiti, svezati
 إِيْجَابٌ - أَوْجَبَ zahtijevati
 إِيْجَادٌ - أَوْجَدَ stvoriti
 إِيْجَاهُ - أَوْحَى (إِلَى) nadahnuti, objaviti

أَيْمَنَ

- إِيْدَاعٌ - أَوْدَعَ pohraniti
 إِيْدٌ ili أَلَايْدِى, s. يَدٌ ruke
 إِيْذَاءٌ - آذَى mučiti, uznemirivati
 إِيْرَاثٌ - أَوْرَثَ donijeti
 إِيْصَاءٌ - أَوْصَى oporučiti; povjeriti
 إِيْصَالٌ - أَوْصَلَ dopremiti, dovesti, dostaviti
 أَيْضًا također
 إِيْعَاءٌ - أَوْعَى skupiti
 إِيْعَادٌ - أَوْعَدَ prijetiti
 إِيْفَاءٌ - أَوْفَى ispuniti
 إِيْقَادٌ - أَوْقَدَ naložiti, potpaliti
 إِيْقَارٌ - أَوْقَرَ natovariti
 إِيْقَاطٌ - أَيْقَظَ probuditi
 إِيْقَاعٌ blagoglasje, harmonija; note
 إِيْقَانٌ - أَيْقَنَ uvjeriti se
 إِيْلَاءٌ - أَوْلَى dati, obdariti
 إِيْمَاءٌ - أَوْمَأَ dati znak
 إِيْمَارٌ - أَمَرَ narediti nekom da nešto učini
 أَيْمَانٌ, s. يَمِينٌ zakletve
 إِيْمَانٌ - آمَنَ (بِ) vjerovati; vjera
 إِيْمَانٌ - أَيْمَنَ krenuti u Jemen
 أَيْمًا što god
 أَيْمَنَ ko god

أَيْنَ

- أَيْنَ gdje?
 أَيْنَمَا gdje god
 أَيْنَا koji od nas?
 إِيْهَامٌ - أَوْهَمَ - zavarati,
 pričinjati

بَدْرٌ

- أَيُّهَا o! vokativna čestica
 za m. r.
 أَيَّتُهَا o! vokativna čestica
 za ž. r.
 أَيُّهُمْ koji od njih?
 أَيُّهُمَا koji od njih dvojice
 ili od njih dvije?

ب

- ب s, sa, za, u, pa, tako mi!
 بِالله Tako mi Boga!
 بَائِعٌ, pl. بَاعَةٌ, prodavač,
 trgovac
 بَابٌ, pl. أَبْوَابٌ, vrata; vrsta
 الْبَابَةُ papa
 بَابِلٌ Babilon, Babilonija
 بَوَادِي, pl. الْبَوَادِي, pustinja
 الْبَارِحَةُ sinoć
 بَارِدٌ hladan
 بَارٌّ, pl. بَرَرَةٌ, pokoran,
 krepostan, pobožan
 بَاطِلٌ, pl. أَبَاطِيلٌ, neistina,
 ništetan
 بَاعَةٌ, s. بَائِعٌ, prodavači,
 trgovci
 بَاقِيَةٌ, pl. بَاقِيَاتٌ, vječna
 بَاهِرٌ divan
 بَشْرٌ, pl. آبَارٌ, bunar
 بَاسٌ sila, snaga

- بُؤْسٌ, pl. أَبْوُسٌ, bijeda, nevolja
 بُئْسَ Loš li je!
 بِأَسْرِهِ cio, sav
 بِجَنْبِهِ kraj njega
 بِحَارٌ, s. بَحْرٌ, mora
 بَحَثَ (عن) - بَحَثَ istraživati,
 raspravljati
 بِحَارٌ, pl. أَبْحُورٌ, more
 الْبَحْرُ الْمُتَوَسِّطُ Sredozemno More
 بِحَسَبٍ po, prema
 بَخْسٌ šteta
 بُجِلَ - بُجِلَ biti tvrdica
 بِخِلَالٍ za vrijeme, dok
 بُخِلَ, pl. بُخَلَاءٌ, tvrdica
 بَدَائِعٌ, s. بَدِيعَةٌ, krasote
 بَدَأَ - بَدَأَ početi
 بُدْخَانَةٌ pagoda, mnogobožački
 hram
 بَدْرٌ ime sela kraj Medine

بَدَلٌ

بَدَلٌ, pl. أَبْدَالٌ, zamjenik

بَدَنٌ, pl. أَبْدَانٌ, tijelo

بَدَوٌ beduini

بَدُوٌ بَدَا بَدَا se, pojaviti se

بَدِيعَةٌ, pl. بَدَائِعُ, krasota

الْبَدِيعُ nauka o tropima i figurama

بَرٌّ = بَرَّ بَرَّ činiti dobro, biti poslušan roditeljima

بَرٌّ, pl. أَبْرَارٌ, pobožan

بَرٌّ, pl. بُرُورٌ, kopno

بِرٌّ dobročinstvo, dobro djelo

بُرٌّ pšenica

بُرٌّ = بَرِّئَ بَرِّئَ ozdraviti

بُرْجٌ, pl. أَبْرَاجٌ, zviježđe

بَرَدٌ = بَرَدَ بَرَدَ strugati

بَرْدٌ studen, hladan

بُرْدٌ, pl. بُرُودٌ, ogrtač

بُرْسِيمٌ djetelina

بُرُوزٌ = بَرَزَ بَرَزَ pojaviti se, pokazati se

بُرُقٌ, pl. بُرُوقٌ, svjetlica

بُرْقُعٌ, pl. بَرَاقِعٌ, veo

بَرَكَاتٌ, pl. بَرَكَاتٌ, blagoslov, napredak, sreća

بَضْعَةٌ

بُرُوكٌ = بَرَكَ بَرَكَ podaviti noge i leći (deva)

بَرِّيٌّ poljski, pustinjaški, kopneni

بَرِيَّةٌ, pl. بَرَائِيَا, stvorenje, svijet

بَرِّيَّةٌ, pl. بَرَارِيٌّ, pustinja, polje

بَرِيدٌ pošta; 12 milja

بَرِيقٌ blistanje, sjaj

بَزٌّ = بَزَّ بَزَّ opljačkati

بَسَائِطٌ, s. بَسِيطٌ, ravnice

بُسْتَانٌ, pl. بَسَاتِينٌ, vrt

بَسَطَ = بَسَطَ بَسَطَ prostrijeti

بَسِيطٌ, pl. بَسَائِطٌ, ravan, ravnina

بَشَرٌ čovjek, ljudi, svijet

بَشَرَى = بَشَرَ بَشَرَ obradovati

بُشْرَى لَكُمْ Blago vama!

بَصَائِرٌ, s. بَصِيرَةٌ, pouke, uvidavnosti

بَصَرَ (بِ) = بَصَرَ بَصَرَ ugledati, opaziti, vidjeti

بَصَرٌ, pl. أَبْصَارٌ, vid; oko

بَصِيرَةٌ, pl. بَصَائِرٌ, pouka, uvidavnost

بَضْعٌ (za m. r. بَضْعَةٌ) nekoliko (od 3—9)

بَضْعٌ, pl. بَضْعٌ, komad mesa

بَطَالَةٌ

- بَطَالَةٌ nerad, lijenost
 بَطْلٌ, pl. أَبْطَالٌ hrabar
 بَطْنٌ, pl. أَبْطَانٌ trbuh,
 utroba, unutrašnjost
 بَعَثَ - بَعَثَ opremiti,
 poslati; proživiti
 بَعْدُ poslije
 بَعْدُ - بَعْدُ biti daleko
 بَعِيدٌ, pl. بُعْدَاءٌ dalek
 بَعِيرٌ, pl. بُعْرَانٌ deva
 بَعْضٌ neki
 بَعْضُ الشُّعْرَاءِ neki pjesnik, pjesnici
 بَعْضُ النَّاسِ neki čovjek, ljudi
 بَغْدَادُ Bagdad
 بُغْضٌ, بَغْضَاءٌ mržnja
 بُغِضٌ omražen
 بَغَى - بَغَى činiti nepravdu
 بُغِيَ - بَغِيَ tražiti
 بَقِيَ - بَقِيَ ostati
 بَقَاعٌ, s. بُقْعَةٌ krajevi,
 dijelovi zemlje
 بَقَرٌ zb. im. goveče
 بَقَرَةٌ, pl. بَقَرَاتٌ krava;
 goveče
 بُقْعَةٌ, pl. بَقَاعٌ kraj, dio
 zemlje
 بَقِيَّةٌ, pl. بَقَايَا ostatak

بُلُوغٌ

- بُكَى (على) - بُكَاءٌ plakati
 za nečim
 بَكَى (من) plakati na nešto
 بَكْرَةٌ, pl. بَكْرَاتٌ kolo
 بِكُمْ pošto?
 بِكُمْ دِينَارٌ za koliko zlatnika?
 بَكَرَ - بُكُورٌ podraniti,
 pristupiti
 بَلٌ nego
 بِلَا bez
 بَلَاءٌ - بَلَاءٌ kušati; staviti
 na iskušenje
 بَلَاءٌ briga; iskušenje
 بِلَادٌ, s. بَلَدٌ gradovi;
 zemlje
 بِلَاطٌ, pl. بِلَاطَاتٌ pločnik;
 trijem
 بِلَافَةٌ jasnoća govora
 بُلْدَانٌ, بِلَادٌ, pl. بَلَدٌ, بَلْدَةٌ grad;
 zemlja
 بَلْدَةُ الْمُسْلِمِينَ islamski grad
 بَلَغَ - بَلَغَ žderati, pro-
 ždrijeti
 بُلَغَاءٌ, s. بَلِيغٌ dobri govornici
 بُلْغَارٌ ime mjesta u Rusiji
 (današnji Kazan)
 بُلْغَرَادٌ Beograd
 بُلُوغٌ - بَلَغَ postići, stići,
 doći, saznati

بَلِيدٌ

- بَلِيدٌ glup, ograničen
 بَلِغٌ, pl. بُلَغَاءٌ, dobar go-
 vornik
 بَلَى da
 بَلَى - بَلَى istruhnuti
 بَلِيَّةٌ, pl. بَلَايَا, nesreća
 بَنَاءٌ - بَنَى praviti, graditi
 بَنَاءٌ, pl. أَبْنِيَّةٌ, zgrada,
 gradevina
 بَنَادِقَةٌ Venecijanci
 بَنَانَةٌ, zb. im. بَنَانٌ, jagodica
 prsta; prst
 بَنَاتٌ, pl. بَنَاتٌ, kći
 بَنْتُ الْكَرَمِ vino
 بَنَجْوَةٌ postrance
 بَنَفْسِهِ lično
 بَنُو أُمَيَّةٍ Umejjevići
 بَنُو الْعَبَّاسِ Abbasovići
 بَنَى, pl. بَنِيُونٌ, sinčić
 بُنْيَانٌ gradevina
 بُنْيَةٌ, pl. بُنَى, gradevina
 بُنْيَةُ الْكَلِمَةِ oblik riječi
 بُنْيَةٌ, pl. بُنْيَاتٌ, kćerka
 بُوَابٌ vratar, podvornik
 بُوَادٍ, السُّبُودِيَّةُ, s. بَادِيَّةٌ, pustinje
 بُوحٌ (إِلَى) otkriti,
 kazati

بُيُوتٌ

- بُوسَنَةٌ Bosna
 بُوشَنَوِيٌّ Bošnjak, Bosanac
 بُهْجَةٌ ljepota, svježina
 بُهْرٌ - بُهْرٌ zapanjiti,
 nadmašiti
 بَيَانٌ - بَانَ biti jasan
 الْبَيَانُ nauka o poređenju, me-
 tafori i metonimiji
 بَيْتٌ, pl. بُيُوتٌ, soba; kuća;
 stih
 بَيْتُوتَةٌ - بَاتَ biti noću;
 prenoćiti
 بَيْدٌ ali
 بَيْضٌ - بَاضَ nositi jaja
 بَيْضٌ, s. أَبْيَضٌ, bijeli, bijele
 بَيْضَةٌ, zb. im. بَيْضٌ, jaje
 بَيْطَرَةٌ - بَيْطَرَ životinje liječiti,
 veterinarstvo
 بَيْعٌ - بَاعَ prodati
 بَيْنٌ među
 بَيْنَ أَيْدِي, بَيْنَ يَدَيْ pred
 بَيْنٌ - بَانَ rastati se
 بَيِّنٌ jasan
 بَيِّنَةٌ, pl. بَيِّنَاتٌ, dokaz
 بَيْنَمَا - بَيْنَا dok
 بَيْتٌ, s. بُيُوتٌ, sobe; kuće;

ت

ت

- تَ tako mi (uz riječ 'الله')
 تَا ova
 تَابَ تَوْبَةً pokajati se
 تَاكَ ta
 تَاَلَلَهُ Tako mi Boga!
 تَاَمَرُ - تَاَمَرٌ urotiti se protiv nekoga
 تَاَجُ, pl. تَيَجَانُ, kruna
 تَاَجِرُ, pl. تُجَارٌ, trgovac
 تَاَرِيخُ, pl. تَوَارِيخُ, era; istorija
 تَاَرِيخُ الْأَدَبِ istorija književnosti
 تَاَسِعُ, تَاَسِعُ deveti
 تَاَسِعَ عَشَرَ devetnaesti
 تَامٌ potpun
 تَاَمِرُ koji ima datula
 تَاَثَّرَ (فِي) - تَاَثَّرَ djelovati
 تَاَخَّرَ - تَاَخَّرَ odgoditi
 تَاَدَّبَ - تَاَدَّبَ pristojno se držati
 تَاَدَّبَ izobrazba, uljudnost prema nekome
 تَاَدَّبَ - تَاَدَّبَ uzgajati
 تَاَدَّى - تَاَدَّى predati, izručiti; dovesti
 تَاَذَّنَ - تَاَذَّنَ oglasiti; proučiti ezan

تَبَعَ

- تَأْسِيسٌ - تَأْسِيسٌ osnovati, utemeljiti
 تَأْكِدُ - تَأْكِدُ pojačati
 تَأَلَّمَ (مِنْ) - تَأَلَّمَ mučiti se, osjećati bol
 تَأْلِيفٌ - تَأْلِيفٌ sastaviti, napisati
 تَأْمُرُ - تَأْمُرُ savjetovati se
 تَأْمُلُ - تَأْمُلُ promisliti, promatrati
 تَأْمِرُ - تَأْمِرُ postaviti za-povjednikom, postaviti poglavara
 تَأْمِنُ - تَأْمِنُ govoriti آمِن (Uslišaj!); osigurati
 تَأَنٍّ - تَأَنٍّ raditi polagano i promišljeno
 تَأْوِيلٌ - تَأْوِيلٌ tumačiti
 تَبَّ - تَبَّ propasti, upropastiti
 تَبَّأَهُ Propao! Proklet bio!
 تَبَادَرُ - تَبَادَرُ natjecati se
 تَبَاعَدُ - تَبَاعَدُ udaljiti se
 تَبَاغَضُ - تَبَاغَضُ mrziti jedan drugoga
 تَبَدَّلَ - تَبَدَّلَ mijenjati se
 تَبَرَّأَ - تَبَرَّأَ proglasiti nevinim
 تَبَعَ - تَبَعَ slijediti
 تَبَعَ, pl. اتَّبَعَ, pristaša

تَبْلِغٌ

- تَبْلِغٌ - بَلَّغَ priopćiti, javiti
 تَبِنٌ, s. تَبْنَةٌ, slama
 تَبَنٍّ - تَبَّيَّ posiniti
 تَبْنَةٌ, zb. im. تَبْنٌ, slamka
 تَبْيِضٌ - بَيَّضَ učiniti svijetlim
 تَبْيِينٌ - بَيَّنَّ objasniti, razjasniti, protumačiti
 تَتِمُّمٌ - تَمَّمَ dovršiti, svršiti
 تَنِيمٌ - تَيَّمَ zarobiti
 تَثْقُلٌ - ثَقَّلَ oklijevati
 تَجَّارٌ, s. تَاجِرٌ, trgovci
 تَجْدِيدٌ - جَدَّدَ obnoviti, popraviti
 تَجْرِبَةٌ - جَرَّبَ kušati
 تَجْصِصٌ - جَصَّصَ olijepiti, okrečiti
 تَجَلَّى - تَجَلَّى pokazati se
 تَجَلَّبَبٌ - تَجَلَّبَبَ ogrnuti se ogrtačem
 تَجْلِيَةٌ - جَلَّى ugladiti, izbrisati mrlje
 تَجْوَرُّبٌ - تَجْوَرَّبَ obući čarape
 تَحَاسُدٌ - تَحَاسَدَ zavidjeti jedan drugom
 تَحْمِيدٌ - حَمَّدَ odobravati
 تَحْتٌ pod
 تَحَدٍّ - تَحَدَّى natjecati se, takmičiti se

تَخْفِيفٌ

- تَحَدُّثٌ - تَحَدَّثَ govoriti, pričati
 تَحْدِيثٌ - حَدَّثَ pričati, kazivati
 تَحْدِيدٌ - حَدَّدَ ograničiti, odrediti
 تَحْذِيرٌ - حَذَّرَ opomenuti, upozoriti
 تَحْرِيرٌ - حَرَّرَ pisati, osloboditi
 تَحْرِيرِيٌّ pismen
 تَحْرِيفٌ - حَرَّفَ izmijeniti, iskriviti
 تَحْرِيكٌ - حَرَّكَ pokrenuti, maknuti
 تَحْرِيمٌ - حَرَّمَ (على) sačuvati
 تَحْصِيلٌ - حَصَّلَ sticati
 تَحْصِينٌ - حَصَّنَ učvrstiti
 تَحْضِيزٌ - حَضَّضَ poticati
 تَحْطِيمٌ - حَطَّمَ zdrobiti, zgnječiti
 تَحَقُّقٌ - تَحَقَّقَ ustanoviti (se)
 تَحْقِيقٌ - حَقَّقَ ustanoviti
 تَحْلِيفٌ - حَلَفَ zaklinjati, tražiti da se zakune
 تَحْوِيلٌ - حَوَّلَ premjestiti (se); okrenuti
 تَخْرُجٌ - تَخَرَّجَ svršiti nauke, absolvirati
 تَخْطِئَةٌ - خَطَأَ osuditi, pripisati nekome grešku
 تَخْطِيفٌ - خَطَفَ zgrabiti
 تَخْفِيفٌ - خَفَّفَ (عن) olakšati

تَخَلَّى

- تَخَلَّى - تَخَلَّى (عن) - proći se, okaniti se
تَخَلَّصَ - تَخَلَّصَ - spasiti se
تَخَلَّلَ - تَخَلَّلَ (ب) - nešto staviti između nečega
تَخَلَّى - تَخَلَّى (عن) - pustiti
تَخَلَّصَ - تَخَلَّصَ - spasiti
تَخَلَّفَ - تَخَلَّفَ - ostaviti iza sebe
تَخَيَّرَ - تَخَيَّرَ - izabrati
تَخَيَّرَ - تَخَيَّرَ - dati nekome da bira
تَخَيَّلَ - تَخَيَّلَ (إِلَى) - činiti se, pričinjati se
تَدَابَّرَ - تَدَابَّرَ - raditi jedan protiv drugoga; ne slagati se, razmimoilaziti se
تَدَايَنَ - تَدَايَنَ - zaduživati se međusobno
تَدَبَّرَ - تَدَبَّرَ - razmišljati
تَدَبَّرَ - تَدَبَّرَ - snovati, rasporediti, prirediti, iznaći
تَدَبَّرَ - تَدَبَّرَ - raspored
تَدَثَّرَ - تَدَثَّرَ - zamotati se
تَدَخَّرَ - تَدَخَّرَ - valjati se
تَدَرَّسَ - تَدَرَّسَ - predavati
تَدَوَّنَ - تَدَوَّنَ - sabrati
تَذَبَّحَ - تَذَبَّحَ - klati; poklati
تَذَكَّرَ - تَذَكَّرَ - sjetiti se

تُسَاعَ

- تُسَاعَ - تُسَاعَ , pl. أَثَرِيَّةٌ - zemlja
تَرَاخَى - تَرَاخَى - udaljiti se, izostati
تَرَاضَى - تَرَاضَى - međusobno se zadovoljiti
تَرَكَ - تَرَكَ - Ostavi!
تَرَتَّبَ - تَرَتَّبَ - rasporediti;
تَرَتَّبَ - تَرَتَّبَ - raspored
تَرُجِّمَانٌ - تَرُجِّمَانٌ - tumač
تَرْجَمَ - تَرْجَمَ - prevesti
تَرْحَّبَ - تَرْحَّبَ - pozdraviti sa »merhaba« t. j. nek ti je udobno
تَرْصَعَ - تَرْصَعَ - ukrasiti
تَرْغَبَ - تَرْغَبَ - hrabriti, poticati
تَرَكَ - تَرَكَ - ostaviti; propustiti
تَرْكَبَ - تَرْكَبَ - sastaviti, složiti
تَرَهَّوْكَ - تَرَهَّوْكَ - ponosno ići
تَرْكِيَّةٌ - تَرْكِيَّةٌ - očistiti
تَرْوَجَ - تَرْوَجَ - uzeti za ženu, oženiti se, vjenčati
تَرْوِجَ - تَرْوِجَ - oženiti
تَرَيْنَ - تَرَيْنَ - gizdati se
تَرْيَنَ - تَرْيَنَ - okititi, nagizdati
تَسَاوَلَ - تَسَاوَلَ - raspitivati se
تَسَابَقَ - تَسَابَقَ - natjecati se u trčanju
تُسَاعَ - تُسَاعَ - po devet

تَسْبِيحٌ

- تَسْبِيحٌ - سَبَّحَ slaviti (Boga)
 تَسْخِيَةٌ - سَخَى napraviti da-
 režljivim
 تِسْعٌ, pl. أَتْسَاعٌ, devetina
 تِسْعٌ devet za ž. r.
 تِسْعَةٌ devet za m. r.
 تِسْعَ عَشْرَةَ devetnaest za ž. r.
 تِسْعَةَ عَشَرَ devetnaest za m. r.
 تِسْعُمِائَةٍ devet stotina
 تِسْعُونَ devedeset
 تَسْفِيَةٌ - سَفَى osuditi, smatrati
 glupim
 تَسْقِيفٌ - سَقَفَ natkriti
 تَسْكِيَةٌ - سَكَّتَ umiriti, ušutkati
 تَسْلُقُ - تَسْلَقُ leći nauznak
 تَسْلِيْطٌ - سَلَّطَ napustiti, ovlastiti
 تَسْلِيْمٌ - سَلَّمَ reći na kraju
 klanjanja:
 اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ
 تَسْلِيْمٌ - سَلَّمَ (إِلَى) predati
 تَسْلِيْمٌ - سَلَّمَ (عَلَى) pozdraviti
 تَسْلِيَةٌ - سَلَّى tješiti
 تَسْمِيَةٌ - سَمَى nadjeti ime,
 imenovati, nazvati
 تَسْمِيْعٌ - سَمَعَ kazivati, pre-
 davati
 تَسْمِيْنٌ - سَمَّنَ ugojiti, utoviti
 تَسْوِيْدٌ - سَوَدَّ ocrniti, pocrniti

تَصْلِيْبٌ

- تَسْيِرٌ - سَيَّرَ poslati
 تَشَاوُمٌ - تَشَاءَمَ zlo slutiti
 تَشَاجُرٌ - تَشَاجَرَ svadati se,
 čerupati se
 تَشَارُكٌ - تَشَارَكَ združiti se,
 udružiti se
 تَشَاوُرٌ - تَشَاوَرَ dogovoriti se
 تَشْتِيْتُ - تَشَّتَ raspršiti, rasuti
 تَشَجُّعٌ - تَشَجَّعَ junačiti se
 تَشَدُّقٌ - تَشَدَّقَ mnogo govo-
 riti, prenemagati se
 تَشْدِيْدٌ - تَشَدَّدَ pojačati, podvo-
 stručiti
 تَشْرِيفٌ - شَرَّفَ počastiti
 تَشَيْطَانٌ - تَشَيْطَنَ postati kao
 vrag
 تَشْيِبٌ - شَيَّبَ ostariti, obije-
 liti nekoga
 تَشْيِيْدٌ - شَيَّدَ sagraditi,
 učvrstiti, oblijepiti
 تَصَارُعٌ - تَصَارَعَ hrvati se
 تَصَالِحٌ - تَصَالَحَ izmiriti se
 تَصَانِيْفٌ, s. تَصْنِيْفٌ djela (pisana)
 تَصَدَّى - تَصَدَّى istupiti,
 istaknuti se
 تَصَدِّقٌ - تَصَدَّقَ vjerovati,
 potvrditi
 تَصْفِيْدٌ - تَصَفَّدَ dignuti (pogled)
 gledati na čovjeka
 تَصْفِيْحٌ - تَصَفَّحَ obložiti
 تَصْلِيْبٌ - تَصَلَّبَ objesiti, razapeti

تَصْلِيَةٌ

- تَصْلِيَةٌ - صَلَّى klanjati; zaželjati Božju milost
Njegovu Poslaniku
- تَصْمِيمٌ - صَمَّ odlučiti
- تَصْنِيفٌ - صَنَّفَ sastaviti, pisati djelo
- تَصْنِيفٌ, pl. تَصَانِيفٌ, djelo (pisano)
- تَصْوِيبٌ - صَوَّبَ spustiti, obrati (pogled), gledati niz čovjeka
- تَصْوِيرٌ - صَوَّرَ slikati
- تَصِيدٌ - صَيَّدَ uloviti
- تَضْرِيبٌ - ضَرَبَ mnogo tući
- تَضَمَّنَ - تَضَمَّنَ zauzimati
- تَضْيِيعٌ - ضَيَّعَ izgubiti, potrošiti, propustiti
- تَطَرُّفٌ (إِلَى) تَطَرَّفَ doći, doprijeti
- تَطَفُّلٌ - تَطَفَّلَ nametati se, ići nepozvan na gozbu
- تَطَوُّعٌ - طَوَّعَ činiti nešto dobrovoljno
- تَطَوُّفٌ - طَوَّفَ obilaziti
- تَطَهَّرَ - طَهَّرَ očistiti se
- تَطْهِيرٌ - طَهَّرَ očistiti
- تَظَاهَرٌ - ظَاهَرَ pokazivati se, potpomagati se
- تَعَاطَى - تَعَاطَى dokučiti, izvršiti, baviti se nečim
- تَعَالَى Dodi!

تَعْلِيمٌ

- تَعَالَى - تَعَالَى biti visok
- تَعَالَى Uzvišeni, Previšnji
- تَعَامَى - تَعَامَى praviti se slijepim
- تَعَاوَنَ - تَعَاوَنَ potpomagati se
- تَعَبٌ, pl. أَتْعَابٌ, trud, umor
- تَعَبِيرٌ - عَبَّرَ izraziti, iskazati
- تَعَثَّرَ - تَعَثَّرَ posrnuti, spotaknuti se
- تَعَجَّبَ - تَعَجَّبَ čuditi se
- تَعْجِيلٌ - عَجَّلَ hitjeti s nečim
- تَعَدَّى - تَعَدَّى prestupiti; činiti nasilje; biti prelazan (glagol)
- تَعَذِّبَ - عَذَّبَ kazniti, mučiti
- تَعْرِيفٌ, pl. تَعْرِيفَاتٌ, definicija
- تَعْسِيرٌ - عَسَّرَ otešćati
- تَعْسِيلٌ - عَسَّلَ spravljati med
- تَعْظِيمٌ - عَظَّمَ poštovati, veličati
- تَعَفُّفٌ čednost, poštenje
- تَعَلَّقَ - تَعَلَّقَ objesiti se
- تَعَلَّمَ - تَعَلَّمَ poučavati se, učiti
- تَعَلَّمَ Znaj! Uči!
- تَعْلِيقٌ - عَلَّقَ objesiti
- تَعْلِيمٌ - عَلَّمَ poučavati

تَعَمَّدُ

- تَعَمَّدُ - تَعَمَّدَ namjeravati, htjeti
 تَعَمِيَّةٌ - عَمَى oslijepiti nekoga
 تَعَوَّضُ - تَعَوَّضَ zamijeniti, naknaditi
 تَعْوِيضُ - عَوَّضَ naknaditi
 تَغَاوُلُ - تَغَاوَلَا praviti se nevješt
 تَغْطِيَّةٌ - عَطَى pokriti
 تَغْلِيْقُ - غَلَقَ pozatvarati
 تَغْيَرُ - تَغَيَّرَ mijenjati se
 تَغْيَرٌ مِنْ غَيْرِ تَغْيَرٍ bez promjene
 تَغْيِيبُ - غَيَّبَ udaljiti, odstraniti
 تَغْيِيرُ - غَيَّرَ mijenjati
 تُفَاحٌ zb. im., s. تُفَاحَةٌ, jabuke
 تُفَاحٌ, pl. تَفَاحٍ, jabuka
 تُفَاحٌ, s. تُفَاحَةٌ, jabuke
 تَفَانٍ - تَفَانَى zatirati se, gložiti se
 تَفَاهُمٌ - تَفَاهَمَ sporazumjeti se
 تَفْتِيشٌ - فَتَشَ istraživati, pretražiti, prekopati
 تَفْجِيعٌ - فَجَّعَ ucvijeliti
 تَفْرَعٌ - تَفَرَّعَ granati se
 تَفْرِيحٌ - فَرَّحَ obradovati
 تَفَرُّقٌ - تَفَرَّقَ razići se, raspršiti se
 تَفْرِيقٌ - فَرَّقَ rastavljati

تَقَفَّ

- تَفَضَّلُ - تَفَضَّلَ izvoljeti
 تَفْضِيلُ - فَضَّلَ odlikovati, pretpostaviti, promaknuti
 تَفَقَّدُ - تَفَقَّدَ ispitivati, pregledati
 تَفَكَّرُ - تَفَكَّرَ razmišljati
 تَفَكِيرُ - فَكَّرَ promisliti
 تَفَلْسُفٌ - تَفَلَّسَفَ praviti se filozofom
 تَفْوِيضُ - فَوَّضَ prepustiti
 تَفْهِيْقٌ - تَفَهَّقَ oholiti se; mnogo govoriti
 تَقَابُلُ - تَقَابَلَا susretati se
 تُقَاةٌ (od وَقَى) čuvanje, pobožnost
 تَقَاتُلُ - تَقَاتَلَا boriti se međusobno, potući se, zaratovati
 تَقَارُبٌ - تَقَارَبَا biti u blizu
 تَقْبِيْحٌ - قَبَّحَ učiniti ružnim, osramotiti
 تَقَدُّمٌ - تَقَدَّمَ pristupiti; napredovati; prethoditi nečemu; prednost
 تَقْدِيرٌ - قَدَّرَ određivati, cijeniti
 تَقْدِيمٌ - قَدَّمَ ponuditi, staviti pred nekoga, dovesti
 تَقْرِيرٌ - قَرَّرَ učvrstiti, potvrditi
 تَقْطِيعٌ - قَطَّعَ isjeći; skandirati
 تَقْفٍ - تَقْنَى slijediti po tragu

تَقَاوُلٌ

- تَقَاوُلٌ - تَقَاوَلَ pregovarati
 تَقَهَّقَرُ - تَقَهَّقَرَ povratiti se
 natrag
 تَقُولُ - تَقَوَّلَ reći na nekoga
 nešto
 تَقْوَى čuvanje, pobožnost,
 bogobožnost
 تَقْوِيلٌ - تَقَوَّلَ prisiliti da rekne
 تَقِيٌ, pl. أَتْقِيَاءُ bogobožan,
 pobožan
 تَكَاثَبٌ - تَكَاثَبَ dopisivati se
 تَكَاَلَمٌ - تَكَاَلَمَ međusobno se
 razgovarati
 تَكَبَّرُ - تَكَبَّرَ oholiti se
 تَكْبِيرٌ - تَكَبَّرَ reći: اللهُ أَكْبَرُ
 (Bog je najveći)
 تَكْتِيبٌ - تَكْتَبُ poučavati ne-
 koga pisati
 تَكْثِيرٌ mnoštvo
 تَكْذِيبٌ - تَكْذَبُ smatrati laž-
 nim, ne vjerovati;
 demantovati
 تَكَرَّرَ - تَكَرَّرَ ponoviti
 تَكَرُّمٌ plemenitost
 تَكْرِيمٌ - تَكْرَمُ počastiti,
 odlikovati
 تَكْسِيرٌ - تَكْسَرُ porazbijati
 تَكْلَمٌ - تَكَلَّمَ govoriti
 تَكْلِيمٌ - تَكَلَّمَ govoriti,
 razgovarati

تَغْزِيقٌ

- تَكَنَّى - تَكَنَّى uzeti sebi
 primenak
 تَلٌ, pl. تُلُولٌ, brežuljak
 تَلَا - تَلَا čitati
 تَلَأَلُوهُ - تَلَأَلَا blistati se,
 preljevati se
 تَلَقَّى - تَلَقَّى sresti, dočeka-
 ti, primiti
 تَلَقَاءٌ prema
 تَلَقَّبَ - تَلَقَّبَ prozvati
 تَلَكَّ onā
 تَلَوْنِ - تَلَوْنِ obojiti
 تَلَيَّنَ - تَلَيَّنَ napraviti blagim
 تَلَارَضَ - تَلَارَضَ praviti se
 bolestan
 تَلَاوَتَ - تَلَاوَتَ praviti se
 mrtvim
 تَلَادَ - تَلَادَ rastezati se
 تَتَمَّعَ - تَتَمَّعَ uživati
 تَتَمَّيَلُ - تَتَمَّيَلُ pretstaviti,
 prikazati
 تَمَدَّدَ - تَمَدَّدَ pružiti se
 تَمَدَّدَ - تَمَدَّدَ pružiti
 تَمَرٌ zb. im. s. تَمَرَةٌ, datule
 تَمَرَةٌ zb. im. تَمَرٌ, datula
 تَمَرَّدَ - تَمَرَّدَ biti obijestan
 تَمَرَّيغٌ - تَمَرَّيغٌ trti lice o zemlju
 تَمَزَّقَ - تَمَزَّقَ istrgati

تَمَسَّكَ

- تَمَسَّكَ - držati se nečega
 تَمَلَّقَ - laskati
 تَمَنَّى - željeti
 تَمَيَّزَ - razlikovati; smisliti
 تَمَثَّرَ - prosipati se
 تَمَاجَى - sašaptavati se
 تَمَاجَشَ - nadmetati se u kupoprodaji
 تَمَارَعَ - svađati se, prepirati se
 تَمَاصَّرَ - potpomagati se
 تَمَافَسَ (فِي) - natjecati se
 تَمَاوَمَ - praviti se da spava
 تَمَبَّوْهُ - praviti se Božjim poslanikom
 تَمَبَّيْهُ - upozoriti
 تَمَجَّيْهُ - spasiti, izbaviti
 تَمَجَّدَ - ukrasiti
 تَمَحَّى (عَنْ) - kloniti se nečega, povući se
 تَمَزَّلَ - silaziti
 تَمَرَّلَ - postaviti; spustiti; objaviti
 تَمَصَّرَ - pokrstiti se
 تَمَصَّفَ - raspoloviti
 تَمَضَّدَ - naslagati

تَوَصَّلَ

- تَنْظِمَ - srediti, rasporediti
 تَنْفُسَ - uzdahnuti
 تَنْفِذَ - provesti
 تَنْقَبَ - istražiti, ispitati
 تَوَاتَرَ - prenošenje vijesti preko velikog broja ljudi
 تَوَاصَلَ - spojiti se
 تَوَاضَعَ - biti čedan, skroman
 تَوَاعَدَ - ugovoriti, sporazumjeti se
 تَوَالَى - slijediti, jedan za drugim dolaziti
 تَوَابَ - pokajati se
 تَوَجَّهَ (إِلَى) - upraviti; krenuti
 تَوَجَّهَ (إِلَى) - upraviti, poslati
 تَوَسَّطَ - nalaziti se u sredini; posredovati
 تَوَسَّعَ - širiti se
 تَوَسَّعَ - proširiti
 تَوَسَّعَ - proširiti
 تَوَشَّحَ - obući, ogrnuti se
 تَوَصَّلَ - uvlačiti se nekome; doći do nečega, postići
 تَوَصَّلَ - dobro spojiti

تَوْصِيَةٌ

- تَوْصِيَةٌ - وَصَّى preporučiti;
oporučiti
- تَوَضَّأَ - تَوَضُّؤُهُ umiti se, uzeti
abdest
- تَوَضُّؤُهُ vjersko čišćenje
- تَوَفَّرَ - تَوْفَرُهُ biti obilno
- تَوَفَّى preminuo je
- تَوَفَّرَ - وَفَّرَ umnožiti; uštediti
- تَوَفَّقَ - وَفَّقَ uputiti, omogu-
ćiti da uspije
- تَوَقَّرَ - وَفَّرَ poštovati
- تَوَكَّلَ - تَوَكَّلَ osloniti se
- تَوَكَّلَ - وَكَّلَ (بِ) postaviti ne-
koga za nešto, povjeriti
- تَوَلَّى - تَوَلَّى upravljati, vršiti

تَغَرُّ

- تَوَلَّى - وَكَّلَ okrenuti se,
okrenuti leđa, otići; po-
staviti nekoga za nešto
- تِهْ ova
- تَهَدَّمَ - تَهْدَمُ srušiti se
- تَهْدِيدٌ - هَدَدٌ prijetiti
- تَهَشَّمَ - تَهَشِيمٌ smrskati, zdrobiti
- تَهَوَّدَ - تَهَوُّدٌ požidovati se
- تِهْ ova
- تَهَيَّأَ - تَهْيِئَةٌ pripremiti
- تِهْ ova
- تَهْجَانٌ, s. تَاجٌ krune
- تَهْسٌ, pl. تَيْسٌ jarac
- تَهْسِرٌ - يَسِّرٌ olakšati

ث

- ثَابِتٌ stalan
- ثَالِثٌ, ثَالِثٌ treći
- ثَالِثَ عَشَرَ trinaesti
- ثَامِنٌ osmi
- ثَامِنَ عَشَرَ osamnaesti
- ثَانِيٌ drugi
- ثَانِيَ عَشَرَ dvanaesti
- ثَوَانِي, ثَوَانِي, ثَوَانِي, pl. ثَوَانِيَّةٌ sekunda
- ثَوَارٌ osveta
- ثَبَتَ - ثَبُوتٌ biti,
postojati; biti dokazan

- ثَبَتَ (على) biti stalan na nečem
- ثُبُورٌ propast
- ثَرَاءٌ bogatstvo
- ثَرْتَارُونَ, pl. ثَرْتَارٌ, brbljavac
- ثَرَى zemlja
- ثُعْبَانٌ, s. ثُعْبَانٌ zmijsa
- ثُعْلَبٌ, s. ثُعْلَبٌ lisice
- ثُعْبَانٌ, pl. ثُعْبَانٌ zmijsa
- ثُعْلَبٌ, pl. ثُعْلَبٌ lisica
- ثَغُورٌ, pl. ثَغُورٌ granica; pogra-
nična tvrđava; klanac

ثِقَاتٌ

- ثِقَاتٌ, s. ثِقَّةٌ, vjerni, povjerljivi, pouzdani
 ثِقَّةٌ وَثِقَ (يُ) - ثِقَّةٌ pouzdati se
 ثِقَّةٌ, pl. ثِقَاتٌ, vjerodostojan, pouzdan
 ثِقْلٌ ثَقُلَ (على) - ثِقْلٌ dodijati, biti teško
 ثِقْلٌ težina
 ثَقِيلٌ težak, teško
 تَكَلَّفَكَ أُمُّكَ Izgubila te majka, t. j. ne bilo te!
 ثُلُثٌ, pl. أَثْلَاثٌ, trećina
 ثَلَاثٌ po tri
 ثَلَاثٌ, ثَلَاثَةٌ tri
 ثَلَاثَ عَشْرَةَ, ثَلَاثَةُ عَشْرَ trinaest
 ثَلَاثُمِائَةٍ tri stotine
 ثَلَاثَةُ آلَافٍ tri milijuna
 ثَلَاثُونَ trideset
 ثُلُوجٌ, pl. ثُلُوجٌ, snijeg
 ثُمَّ tu, tamo
 ثُمَّ zatim

جَامِعٌ

- ثَمَرٌ, s. ثَمَرٌ, plodovi
 ثَمَانٍ ثَمَانِيَّةٌ, ثَمَانٍ osam
 ثَمَانٍ po osam
 ثَمَانِي عَشْرَةَ } osamnaest
 ثَمَانِيَّةٌ عَشْرَ }
 ثَمَانٍ وَعِشْرُونَ } dvadeset i osam
 ثَمَانِيَّةٌ وَعِشْرُونَ }
 ثَمَانُونَ osamdeset
 ثَمَنٌ, pl. أَثْمَانٌ, protuvrijednost
 ثَمْنٌ, pl. أَثْمَانٌ osmina
 ثَمِينٌ, pl. ثِمَانٌ skupocjen
 ثَنَاءٌ hvala
 ثَنَاءٌ po dva
 ثِنْتَانٍ dvije
 ثَنَى - ثَنَى saviti, previti
 ثَوْبٌ, pl. أَثْوَابٌ, ثِيَابٌ odjeća
 ثَوْرٌ, pl. ثِيرَانٌ vo, bik
 ثَمُودٌ arapsko pleme
 Semud

ج

- جَائِزٌ dozvoljen
 جَائِعٌ, pl. جِيَاعٌ, gladan
 جَارٌ, pl. جِيرَانٌ, susjed
 جَارِحَةٌ, pl. جَوَارِحٌ, ud, dio tijela

- جَارِيَّةٌ, pl. جَارِيَّاتٌ, tekuća; djevojka; robinja
 جَاعِلٌ, pl. جَاعِلُونَ, koji čini, stvoritelj
 جَالِسٌ sjedeći
 جَوَامِعٌ, pl. جَوَامِعٌ, džamija

جَامِعَةٌ

جَامِعَةٌ, pl. جَامِعَاتٌ, univerza

جَانِبٌ, pl. جَوَانِبٌ, strana, kraj

جَاهٌ čast

جَاهِلٌ, pl. جُهَالٌ, neznalica

جُبٌ, pl. أَجْيَابٌ, duboka jama, bunar

جُبَّةٌ prostrana haljina koja se na odijelo oblači, džuba

جُبْنَةٌ zb. im. جُبْنٌ, sir

جَبَّارٌ, pl. جَبَّارَةٌ, silnik; Silni (Bog)

جَبَالٌ, s. جَبَلٌ, brda, planine

جَبَانٌ strašiv

جَبَلٌ, pl. جِبَالٌ, brdo, planina

جَبْهَةٌ, pl. جِبَاهٌ, lice

جَبِيلٌ, pl. جَبِيلَاتٌ, brdašsce, brdeljak

جُثَّةٌ, pl. جُثَثٌ, tijelo

جَحَشٌ, pl. جَحَاشٌ, magare

جَحَدٌ, pl. جَحْدٌ, nijekati, poricati

جَدٌ, pl. أَجْدَادٌ, djed

جَدُّ, pl. جَدٌّ, truditi se, nastojati

جَدٌّ marljivost

جَدًّا jako

جِدَارٌ, pl. جُدُرٌ, zid

جُدْرَانٌ, s. جَذْرٌ, zidovi

جَزَى

جُدُودٌ, pl. جَدٌّ, djedovi, preci

جَذْوَى korist

جَذَى, pl. أَجْدٍ, jare

جَدِيدٌ, pl. جُدُدٌ, nov

جَذَبَ - جَذَبٌ tegliti, privlačiti

جِذْعٌ, pl. جُذُوعٌ, deblo

جِذْعٌ, s. جُذُوعٌ, debla

جَرَّ - جَرٌّ tegliti, vući

جَرٌّ genitiv

جَرَادٌ, zb. im. جَرَادَةٌ, skakavac

جِرَاحَاتٌ, pl. جِرَاحَةٌ, rana

جُرْأَةٌ smjelost, odvažnost

جَرَّارٌ, pl. جَرَرٌ, zemljani sud za vodu, lonac

جَرَحَ - جَرْحٌ raniti

جُرُوحٌ, pl. جُرْحٌ, rana

جُرْزٌ, pl. جُرَزٌ, breme

جَرَى - جَرِيَانٌ teći, trčati, ići, događati se

جَرِيحٌ, pl. جَرَحَى, ranjen

جَرِيدَةٌ, s. جَرِيدٌ, grane od palme

جَرَائِدٌ, zb. im., pl. جَرَائِدٌ, novina

جَزَى - جَزَاءٌ platiti, nagraditi

جَزَى (عن) naknaditi

الْجَزَائِرُ Alžir

جَزَارٌ

جَزَارٌ mesar

جُزْءٌ, pl. أَجْزَاءٌ, dio

جَزْرٌ osjeka

جَزْمٌ skraćeni način
imperfektaجَزِيرَةٌ, pl. جَزَائِرٌ, ostrvo;
poluostrvoجَسَّ جَسَّ جَسَّ ispitivati, pipati
(bilo)

جَسَدٌ, pl. أَجْسَادٌ, tijelo

جَسَارَةٌ جَسَرَ جَسَرَ usuditi se

جِسْمٌ, pl. أَجْسَامٌ, tijelo

جَسُورٌ smion, srčan

جَصِيٌّ što je s krečom zidano

جَعَلَ جَعَلَ جَعَلَ učiniti; početi

جَفَاءٌ napuštanje, ostavljanje

جَفْنَةٌ, pl. جَفَنٌ, čanak; velika
ratna lada

جَلَبَ جَلَبَ - جَلَبَ dovesti privući

جَلَبَ جَلَبَ - جَلَبَ obući ogrtač

جَلَادٌ, pl. جُلَادٌ, krvnik, džellat

جُلَاسٌ, s. جَلِيسٌ, društvo

جَلَالَةٌ veličina, veličanstvo

جَلْدٌ, pl. أَجْلَادٌ, jak, snažan

جِلْدٌ, pl. جُلُودٌ, koža

جَلَسَ جَلَسَ - جَلَسَ sjesti, sjediti

جَلِيدٌ led

جَلَسَاءٌ, pl. جُلَاسٌ, drug

جَمْدٌ

جَمٌّ mnoštvo

جَمَادٌ, pl. جَمَادَاتٌ, anorgansko
bićeجَمَادَى الْأُولَى džumadel-ûla (5 mje-
sec u mjesečnoj go-
dini)جَمَادَى الْآخِرَةِ džumadel-ahire (6
mjesec u mjesečnoj
godini)

جَمَاعَةٌ skupina

جَمَاعَةٌ skupno, zajednički

جَمَالٌ ljepota

جَمَعَ - جَمَعَ sakupljati

جَمْعٌ, pl. جُمُوعٌ, skupina,
množina

جُمُعَةٌ, pl. جُمُوعٌ, džuma; sedmica

جَمَلٌ, pl. جَمَالٌ, muška deva

جُمْلَةٌ, pl. جُمُلٌ, skup, nekoli-
cina; sve; rečenica

جَمِيعٌ svi, sve, skupa

جَمِيلٌ lijep

جَنَّ جَنَّ - جَنَّ pokriti;
smrknuti se

جَنَاحٌ, pl. أَجْنِحَةٌ, krilo

جَنَازَةٌ, pl. جَنَائِزٌ, mrtvac

جَنَى جَنَى - جَنَى zgriješiti

جُنُبٌ nečist

جَنَّةٌ, pl. جَنَّاتٌ, bašča; raj

جُنُودٌ, pl. جُنُودٌ, vojska

جُنْدِيٌّ

- جُنْدِيٌّ, zb. im. جُنْدٌ, vojnik
 جِنْسٌ, pl. أَجْنَاسٌ, rod, rasa
 جَنُوبِيٌّ južni
 جُنُودٌ, pl. جُنْدٌ, vojska
 جُنَّ جُنَّ يَجُنُّ جُنُونٌ poludjeti
 جَنَوِيُونَ Genovežani
 جَوٌّ, pl. أَجْوَاءٌ, zrak, atmosfera, nebeski prostor, vrijeme
 جَوَابٌ, pl. أَجْوِبَةٌ, odgovor
 جَوَادٌ konj plemenite pasmine; darežljiv
 جَوَارٌ susjedstvo
 جَوَانِبٌ, s. جَانِبٌ, strane
 جَوَّبَ جَابَ جَوَّبَ proputovati; izdubiti, isklesati
 جُودٌ darežljivost
 الْجَوْدِيُّ brdo kod Vanskog Jezera
 جَوْرٌ جَارَ جَوْرٌ činiti nepravdu
 جَوْرَبَةٌ - جَوْرَبٌ obući čarape
 جَوْعٌ جَاعَ جَوْعٌ ogladnjeti
 جَوْعٌ glad
 جَوْفٌ, pl. أَجْوَافٌ, šupljina, unutra
 جَوْفِيٌّ nutarnji
 جَوْهَرَةٌ - جَوْهَرٌ okititi draguljima

جِيلٌ

- جَوْهَرَةٌ, pl. جَوَاهِرٌ, dragulj
 جَوَى vatrena ljubav
 جِهَاتٌ, s. جِهَةٌ, strane
 جِهَادٌ - جَاهَدَ boriti se, ratovati
 جِهَارًا javno
 جِهَاتٌ, pl. جِهَةٌ, strana
 الْجِيَهَةُ الْمُوَارِيَةُ suprotna strana
 جَهْدٌ - جَهَدَ truditi se
 جَهْدٌ, pl. جُهُودٌ, trud
 جَهْرٌ javnost
 جَهْلٌ - جِهْلٌ ne znati
 جِهْلٌ - جِهَالَةٌ neznanje
 جَهَنَّمَ pakao
 جَهُولٌ neznan, neznalica
 جِهْرٌ - جِهْرٌ krupna glasa
 جَيِّدٌ dobar
 جَيِّدًا dobro
 جَيْرٌ da (u odobravanju)
 جَاءَ - جَاءَ doći
 جَاءَ (بِ) donijeti, dovesti
 الْجِيْزَةُ Džiza (ime mjesta kraj Kaira)
 جَيْشٌ zb. im., pl. جُيُوشٌ, vojska
 جَيْلٌ, pl. أَجْيَالٌ, pokoljenje, potomstvo, generacija

ح

حَائِطٌ

حَائِطٌ, pl. حِيطَانٌ, zid, ograda

حَاتِمٌ Hatim (ime čovjeka)

حَاجَةٌ, pl. حَاجَاتٌ, potreba, nužda, nevolja

حَاجٌ, pl. حُجَّاجٌ hodočasnik, hadžija; hadžije (zb. im.)

الْحَادِي عَشَرَ jedanaesti

الْحَادِيَّةُ عَشْرَةٌ jedanaesta

الْحَادِي وَالْعِشْرُونَ dvadeset i prvi

حَارٌّ vruć

حَارِسٌ, pl. حُرَّاسٌ, čuvar

حَاسِدٌ, pl. حُسَّادٌ, zavidnik

حَاشَا osim

حَاضِرٌ, pl. حَاضِرُونَ prisutan

حَافِرٌ, pl. حَوَافِرُ, kopita

حَافِظٌ, pl. حُفَّاطٌ, koji nešto napamet nauči; čuvar

حَاكِمٌ, pl. حُكَّامٌ, sudac

حَالٌ, pl. أَحْوَالٌ, stanje

حَالَةٌ, pl. حَالَاتٌ, stanje

حَالِي sadanji, tekući

حَامِلٌ, pl. حَامِلَاتٌ, trudna žena

حُبٌّ ljubav

حَبَالٌ, s. حَبْلٌ, užeta

حَبِّدَا Dobar li je!

حَجَرٌ

حَبُورٌ, pl. حَبْرٌ, tinta

حَبَسَ - حَبَسَ zatvoriti; uva-
kufiti

الْحَبَشُ Abesinija

حَبِطَ - حَبِطَ propasti;
pokvariti se

أَحْبَلٌ, pl. حِبَالٌ, uže;
sveza

حَبْلُ الْمَوَدَّةِ veze ljubavi

حَبَالَى, pl. حُبْلَيَاتٌ, trudna
žena

أَحْبَاءٌ, pl. حَبِيبٌ, miljenik,
prijatelj

حَتُوفٌ, pl. حَنْفٌ, smrt

حَتَّى dok, do; čak

حَثَّ - حَثَّ hrabriti,
poticati

حَجَّ - حَجَّ hodočastiti

حَجَّ hodočašćenje

حَجَّاجٌ Hadždžadž (ime
čovjeka)

حَاجٌ, s. حُجَّاجٌ, hodočasnici

حَجَرٌ, s. حَجَرٌ, kamenje

حَجَارَةٌ, s. حَجَرٌ, kockasto kamenje

حُجَّةٌ, pl. حُجَجٌ, dokaz

حَجَّةُ الْوَدَاعِ oprosni hadž

أَحْجَارٌ, pl. حَجَرٌ, kamen

حَجَرٌ

- حَجَرٌ skrbništvo, zaštita
 حَجَرٌ prostor između Kabe i njenih temelja koje je postavio Ibrahim a. s.
 حَجَرَةٌ, pl. حَجَرَاتٌ, soba
 حَجَلٌ — حَجَلٌ ići svezanih nogu skakutajući
 حَجْمٌ, pl. حُجُومٌ, količina, veličina nekog tijela, zapremina
 حَدٌّ, pl. حُدُودٌ, granica; šer. kazna
 حَدَّادٌ, pl. حَدَّادُونَ, kovač
 حَدُودٌ, s. حَدٌّ, granice; šer. kazne
 حَدُورٌ strmac, strmen
 حَدِيثٌ, pl. أَحَادِيثٌ, govor, razgovor, izreka Božjeg poslanika, tradicija
 حَدِيدٌ željezo
 حِذَاءٌ prema
 حَذَرَ — حَذَرَ čuvati se, biti oprezan
 حُرٌّ, pl. أَحْرَارٌ, slobodan
 حَرَّثَ — حَرَّثَ orati, oranje
 حَرَارَةٌ toplina, vrućina, vatra
 حَرَسَ — حَرَسَ čuvati
 حَرَامٌ zabranjeno, nedopušteno; svetinja
 حَرْبٌ, pl. حُرُوبٌ, rat
 حَرِثٌ korist; sticanje imetka

حُسْنٌ

- حَرَصَ — حَرَصَ hlepiti
 حَرْفٌ, pl. حُرُوفٌ, slovo; čestica
 حَرْفُ النِّدَاءِ čestica za dozivanje
 حَرَمَ — حَرَمَ spriječiti, zabraniti, ne dati
 حَرَمٌ — حَرَامٌ biti zabranjen, svet
 حَرِيرٌ svila
 حَرِيصٌ pohlepan
 حَزَامٌ, pl. حُزْمٌ, kolan
 حَزْمٌ odlučnost, pouzdanost, razboritost
 حُزْمَةٌ, pl. حُزْمٌ, breme
 حُزِنَ — حُزِنَ biti tužan, žalostiti se
 حُزِنٌ zabrinut, tužan
 حُزْنٌ, pl. أَحْزَانٌ, tuga, žalost
 حِسٌّ osjećaj
 حَسَبَ — حَسَبَ računati, misliti
 حَسَبَ — حَسَبَ računati, brojiti
 حَسْبُ samo; dosta je
 حِسْبَةُ اللَّهِ u ime Boga t. j. besplatno
 حَسَدٌ zavist
 حُسْنٌ — حُسْنٌ lijep biti
 حَسَنٌ, pl. حَسَانٌ, lijep
 حُسْنٌ, pl. مَحَاسِنٌ, ljepota

حُسْنُ الْأَدَبِ

- حُسْنُ الْأَدَبِ lijep uzgoj (ljepota uzgoja)
 حُسْنُ السَّيْرِ lijepo vladanje
 حُسْنُ الْهَيْئَةِ lijep izgled, lijepa izgleda
 حَسَنَةٌ, pl. حَسَنَاتٌ, dobro djelo
 الْحُسْنَى, الْحُسْنَى dobro djelo
 حَسُودٌ, pl. حُسُودٌ, zavidnik
 حَشَائِشٌ, s. حَشِيشٌ, sijeno
 حَشَائِشٌ, s. حَشِيشٌ, sijeno
 حَصَاةٌ, pl. حَصَبَاتٌ, piljak
 حَصَادٌ — حَصْدٌ žeti
 حِصَانٌ, pl. أَحْصِنَةٌ, konj plemenite rase
 حَصْحَصَةٌ — حَصْحَصٌ ukazati se, pojaviti se
 حِصْنٌ, pl. حُصُونٌ, tvrđava, grad
 حَصَلَ — حُصُولٌ naći se
 حَصِينٌ utvrđen
 حَضَرَ — حُضُورٌ doći, prisustvovati
 حَطَّ — حَطٌّ spustiti, pogeti
 حَطَبٌ, pl. أَحْطَابٌ, drva za gorivo
 حَاطِمٌ polukružni zid oko Hidžra sa sjevero-zapadne strane Kabe
 حَظٌّ, pl. حُظُوظٌ, dio
 حَفَّ — حَفٌّ opkoliti, okružiti

حَلَفٌ

- حَفَرَ — حَفْرٌ kopati
 حَفْرَةٌ, s. حُفْرَةٌ, rupe
 حَفْرَةٌ, pl. حُفَرٌ, rupa, jama
 حَفِظَ — حَفِظٌ čuvati, napamet naučiti
 حَقٌّ, pl. حُقُوقٌ, istina, pravo, dužnost
 حَقَّ — حَقٌّ obistiniti se
 حَقَرَ — حَقَرٌ poniziti, omalovažiti
 حَقْلٌ, pl. حُقُولٌ, njiva
 حَقِيرٌ neznatan, omalovažen
 حَقِيقَةٌ, pl. حَقَائِقٌ, istina, stvarnost, činjenica
 حَقِيقَةٌ uistinu, stvarno
 حَكَى — حِكَايَةٌ pričati
 حِكَايَةٌ, pl. حِكَايَاتٌ, priča
 حَكَمَ — حُكْمٌ suditi
 حِكْمَةٌ, s. حِكْمَةٌ, mudrosti, razlozi
 حُكْمٌ, pl. أَحْكَامٌ, propis, odredba
 حِكْمَةٌ, pl. حِكْمٌ, mudrost, razlog
 حَكِيمٌ, pl. حُكَمَاءٌ, mudrac, mudar
 حَلَالٌ dopušteno
 حَلَّ — حِلٌّ biti dopušteno
 حَلَفَ — حَلْفٌ zakleti se

حَلَفٌ

- حِلْفٌ savez
 حُلُقٌ, pl. حُلُوقٌ, grlo
 حِلْمٌ, pl. أَحْلَامٌ, blagost, razum
 حُلْمٌ, pl. أَحْلَامٌ, san
 حُلُوٌ sladak
 حُلُولٌ doći, nastupiti
 حِلْيَةٌ, pl. حِلَى, nakit
 حَلِيفٌ, pl. حُلَفَاءُ, saveznik
 حِمَارٌ, pl. حُمُرٌ, magarac
 حِمَالٌ nosač
 حِمْلَقُ الْعَيْنِ, s. حِمْلَقُ, vjeđa
 حِمَامَةٌ zb. im. حَمَامٌ, golub
 حَمٌّ punac; svekar
 حَمَةٌ žaoka
 حَمْدٌ zahvaljivati, slaviti
 حَمْدٌ hvala, slava
 حَمْرٌ, s. أَحْمَرٌ, crveni
 حَمْزَةٌ Hamza (ime čovjeka)
 حَمَلٌ - حَمَلٌ nositi
 حَمَلٌ, pl. أَحْمَالٌ teret, tovar
 حَمَالِقُ الْعَيْنِ, pl. حَمَالِقُ, vjeđe
 حَمِيمٌ, pl. أَحْمَاءُ, rodak, prijatelj
 حَمِيَّةٌ zagrijanost, privrženost
 حَنَابِلَةٌ, s. حَنْبَلِيٌّ, pristaše Ahmed ibni Hanbela
 حَنَانٌ samilost, milosrđe

حَيْلٌ

- حَنَابِيَا, s. حَنِيَّةٌ, svodovi
 حَنْبَلِيٌّ, pl. حَنَابِلَةٌ, pristaše Ahmed ibni Hanbela
 حَنِقَ - حَنِقَ rasrditi se
 حَنِيَّةٌ, pl. حَنَابِيَا, svod
 حَنَّ - حَنَّ čeznuti, jecati
 حَوَالَى oko
 حَوَى - حَوَايَةٌ sadržavati, zauzimati
 حَوَاضٌ, pl. حِيَاضٌ, čatrnja
 حَوْقَلَةٌ - حَوْقَلٌ iznemoći
 حَوْلٌ preinaka
 حَوْلٌ oko
 حَيَاةٌ život
 حَيَاتٌ, s. حَيَّةٌ, zmiје
 حَيٍّ Dodi!
 حَيٌّ, pl. أَحْيَاءُ, živ
 حَيَّةٌ, pl. حَيَّاتٌ, zmiја
 حَيْثُ gdje, kako
 حَيْثُمَا gdje god
 حَزَرَ - حَارَ oklijevati, lutati, zapanjiti se
 حَزَرَةٌ smetenost, izgubljenost
 حِطَانٌ, s. حَائِطٌ, zidovi, ograde
 حَيْلٌ, s. حِيلَةٌ, varke, dovitljivosti, izlazi

حيلة

حيلة^١, pl. حيل^٢, izlaz, do-
vitljivost, varka

حين^٣, pl. أحيان^٤, vrijeme

خزائن

حينئذ^٥ tada
حان^٦ - حينئذ^٧ približiti se
حيوانات^٨, pl. حيوان^٩, životinja

خ

خائب^{١٠} u nadi prevaren

خائن^{١١}, pl. خونة^{١٢}, nevjeran,
izdajica

خاتم^{١٣}, pl. خواتم^{١٤}, prsten, pečat

خادم^{١٥}, pl. خادمون^{١٦}, خادم^{١٧},
sluga

خارج^{١٨} izvan, vanjski

خاسر^{١٩}, pl. خاسرون^{٢٠}, propao,
izgubio

خاشع^{٢١}, pl. خاشعون^{٢٢}, skrušen

خاص^{٢٣} poseban, naročit

خاص^{٢٤} (ب) što nečem isključivo
pripada

خاصة^{٢٥}, pl. خواص^{٢٦}, odabranik,
doglavnik

خال^{٢٧}, pl. أخوال^{٢٨}, ujak

خال^{٢٩}, pl. خالون^{٣٠}, prazan

خالص^{٣١} iskren, čist

خالق^{٣٢} stvoritelj

خامس^{٣٣}, الخامس^{٣٤} peti

خامس عشر^{٣٥} petnaesti

خبر^{٣٦}, pl. أخبار^{٣٧}, vijest

خبز^{٣٨} hljeb

خبط^{٣٩} - خبط^{٤٠} jako udariti

خبِيث^{٤١}, pl. خبيثون^{٤٢}, rdav, gadan

خجل^{٤٣} - خجل^{٤٤} stidjeti se

خد^{٤٥}, pl. خدود^{٤٦} obraz, lice

خدام^{٤٧}, s. خادم^{٤٨}, sluge

خدم^{٤٩} خدم^{٥٠} služiti

خد^{٥١}, s. خدود^{٥٢}, obrazi

خذل^{٥٣} - خذل^{٥٤} napustiti,
ostaviti nekoga na
cjedilu

خراب^{٥٥} - خرب^{٥٦} srušiti se

خراب^{٥٧} ruševina

خرج^{٥٨} - خروج^{٥٩} izaći

خرج^{٦٠} (إلى) doći nekome

خرج^{٦١} (على) ustati protiv nekoga

خر^{٦٢} - خرود^{٦٣} pasti

خراف^{٦٤}, pl. خروف^{٦٥}, janje

خرائد^{٦٦}, pl. خريدة^{٦٧}, nevina,
stidljiva djevojka

خر^{٦٨} - خرب^{٦٩} žuboriti, hrkati

خزائن^{٧٠}, pl. خزانة^{٧١}, blagajna,
magaza

خزينة^{٧٢}, s. خزائن^{٧٣}, blagajne,
riznice

خَزِينَةٌ

- خَزِينَةٌ, pl. خَزَائِنُ, blagajna, riznica
 خُسْرَانٌ خَسِرَ - خَسَارَةٌ, خسِرَانٌ, pretrpjeti štetu
 خَشَبٌ, pl. أَخْشَابٌ, daska, drvo
 خَشَعٌ خَشَعَ - خُشُوعٌ, pokoriti se
 خُشُوعٌ, poniznost, podložnost
 خِصْبٌ, pl. أَخْصَابٌ, obilje, ugodnost
 خِصْلَةٌ, pl. حِصَالٌ, svojstvo
 خِصْمٌ, pl. خُصَمَاءُ, protivnik
 خُضْرٌ, s. أَخْضَرُ, خَضْرَاءُ, zeleni, zelene
 خُضْرَاءُ, pl. خُضْرٌ, zelena
 خُضُوعٌ خَضَعَ - خُضُوعٌ, pokoriti se
 خَطٌّ خَطَّ - خَطٌّ, pisati
 خَطٌّ, pl. خُطُوطٌ, pismo, rukopis
 خَطَابَةٌ, govorništvo
 خَطَّاطٌ, lijepopisac, kaligraf
 خُطَّافٌ, pl. خَطَّاطِيْفٌ, lastavica
 خُطْمٌ, pl. خِطَامٌ, povodac
 خَطِيْئَةٌ, pl. خَطَايَا, grijesi
 خَطِيْئٌ خَطِيْءٌ - خَطَاٌ, griješiti, pogriješiti
 خَطَاٌ, pl. أَخْطَاءٌ, pogreška
 خُطْبَاءٌ, s. خُطِيبٌ, govornici
 خُطْبَةٌ خَطَبَ - خُطْبَةٌ, držati govor

خَلَطٌ

- خُطْبَةٌ, pl. خُطَبٌ, govor
 خُطَّةٌ, pl. خُطَطٌ, plan pravac; stvar
 خَطَرٌ, pl. أَخْطَارٌ, opasnost
 خَطَفَ - خُطِفَ, ugrabiti, zgrabiti
 خَطَاٌ خَطَّ - خَطُوٌ, koračati
 خُطْوَةٌ, pl. خُطَى, korak
 خُطْوَةٌ, pl. خُطَى, koraci
 خَطِيْئَةٌ, pl. خَطَايَا, pogreška, grijeh
 خُطْبَاءٌ, pl. خُطْبَاءٌ, govornik
 خِفَافٌ, pl. خِفَافٌ, obuća
 خَفِيَ - خَفَاءٌ, biti sakriven, nejasan
 خَفِضَ الْجَنَاحَ, blagost, prijaznost
 خَفَقَ - خَفَقَانٌ, kucati; vijati se
 خَفِيفٌ, pl. خِفَافٌ, lak
 خَفِيَ, sakriven, nejasan
 خَلَصَ - خَلَّصَ, spasiti se
 خِلَافًا (لِ), protivno nečemu
 خِلَافٌ, prigovaranje, protivljenje
 مِنْ خِلَافٍ, unakrst
 خِلَافَةٌ, zastupanje, vladanje
 خِلَاقِيْنٌ, s. خَلْقِيْنٌ, veliki kotlovi, kazani
 خَلَطَ - خَلَطٌ, pomiješati

خُلَفَاءُ

خَلِيفَة, s. خُلَفَاء, halife, islam.
vladari

stvoriti خَلَقَ - خَلْقٌ

خَلْقٌ stvorenje, stvorovi

أَخْلَقَ, pl. خُلِقَ, cud, moral

خُلِقَ السُّوءُ zla ćud

خُلُقِي moralni

خَلْقَيْنِ, pl. خَلَائِقُ; veliki kotao,
kazan

osim مَا خَلَا، خَلَا

خَلَّ , pl. خَلَالٌ , sirće

خَلَفٌ, pl. أَخْلَافٌ, zamjenik,
nasljednik

biti prazan,
proći, osamiti se

خلو prazan

خَلِيفَة, pl. خُلَفَاء, zamjenik,
vladar, halifa

خَلِيقٌ vrijedan, prikladan,
dostojan

خَلِيلٌ, pl. أَخْلَاءُ, prijatelj

دَابَّةٌ

خَمْرٌ, pl. خُمُورٌ, vino

pet خمسة, خمس

petina, pl. أَخْمَاسٌ, خمسٌ

petnaest **خَمْسَةَ عَشَرَ**

خمسون pedeset

خَنَازِيرُ, pl. خَنَازِيرُ, svinja

خُنْفَسَةٌ, pl. خَنَافِسُ, kotrljan,
smrdljivi martin

خواصُّ s. خَاصَّةٌ, odabranici,
doglavnici

خَوْخَة^٢ prozorčić, mali otvor

zagaziti خَاضَ ۚ خَوْضٌ

خَوْفٌ = خَافَ bojati se

خویدل Halidčič

خيارٌ izbor, slobodan izbor

خَيَّاطٌ, pl. خَيَّاطُونَ, krojač

شَامِيَّةٌ, šāmiyya, s. خِيَامٌ

ne ispuniti se, ^و خيبة
izjaloviti se nada

حُزْنٌ razočaranje

2

دَاىَ, pl. اُدْوَاىَ, bolest

krug دائرة، دائرہ

دائماً uvijek

تَاجَ taman

دیار، pl. دُور، kuća

دَارُ النَّدْوَةِ vijećnica, klub

دال koji upućuje

دَابَّ = دَابَّ ustrajati

دُأْب običaj, stanje

دَابَّةٌ, pl. دَوَابٌ, životinja za
jahanje ili tovarjenje

دُبُّ

دُبُّ, pl. دِبَبَةٌ, medvjed

دُبَّةٌ, pl. دُبَّاتٌ, mečka

دَبُورٌ zapadnjak (vjetar)

دُرٌّ, s. دُرَّةٌ, biser

دَرُّ, pl. دَرٌّ, biti mnogo, biti mnogo korisno

دَرَى - دِرَايَةٌ shvatiti, znati

دَجَاجَةٌ, zb. im. دَجَاجٌ, kokoš

دَحْرَجَ - دَحْرَجَةٌ, دِحْرَاجٌ valjati nešto

دَخَلَ - دُخُولٌ unići

دَرَجٌ رُخَامٌ mramorne stepenice

دَرَأَ - دَرَاءٌ odbiti

دَرَسَ - دَرْسٌ učiti, studirati

دَرَسٌ, pl. دُرُوسٌ, lekcija

دِرْعٌ, pl. أَدْرَعٌ, oklop; košulja

دَرَقَةٌ, pl. دَرَقٌ, štit

دِرْهَمٌ, pl. دَرَاهِمٌ, drahma

دَعَا - دَعْوَى, دُعَاءٌ moliti

دَعَا (إِلَى) pozivati

دَعَا (عَلَى) - دَعْوَةٌ, دُعَاءٌ proklinjati

دَعَا (لِ) blagosloviti

دُعَاءٌ molba, molitva, poziv

دَعْوَةٌ, pl. دَعَوَاتٌ, gozba; kletva

دَفَعَ - دِفَاعٌ braniti

دُنْيَوِيَّةٌ

دِفْءٌ, pl. أَذْفَاءٌ, toplina

دَفَعَ - دَفْعٌ odbiti; otkloniti

دَفَعَ (إِلَى) dati

دَفَعَ (عَنْ) braniti, štititi

دَفْعَةٌ, pl. دَفْعَاتٌ, jedan put

دَقْدَقَةٌ lupa, galama

دَقِيقٌ, pl. أَدِقَّةٌ, brašno

دَقِيقَةٌ, pl. دَقَائِقُ, minuta

دُكَّانٌ, s. دُكَّانٌ, dućani, radio-nice

دُكَّانٌ, pl. دُكَّانِيْنٌ, dućan, radionica

دَلَّ - دَلَالَةٌ uputiti

أَدَلَّ, pl. دِلَالٌ, kova

أَدَلَّ, pl. أَدِلَّةٌ, dokaz, vodič (koji vodi)

دَمٌ, pl. دِمَاءٌ, krv; život

دَمٌ, s. دِمَاءٌ, krvi; životi

دِمَشْقُ Damask

دَمْعٌ, pl. دُمُوعٌ, suze

دَمَغَ - دَمَغٌ razbiti glavu; pokoriti

دَمْعٌ, s. دُمُوعٌ, suze

دَمَوِيٌّ krvni

دَنَا - دُنُوٌّ približiti se

الدُّنْيَا ovaj svijet

دُنْيَوِيَّةٌ ovosvjetski

دَوَاءٌ

- دَوَاءٌ, pl. أَدْوِيَةٌ, lijek
 دَوَاةٌ, pl. دَوَى, tintarnica, divit
 دَوَامٌ — trajati
 دُودٌ zb. im. crv
 دَوْرٌ — obići, okruživati, teći
 دَوْرَةٌ optok
 دَوْلَةٌ, pl. دُؤْلٌ, država; vlast; gospodstvo; sreća
 دُونٌ ispod; niže; manje; osim; bez; s one strane
 دُونَكَ Eto ti; uzmi!
 دَوِيرَةٌ, pl. دَوِيرَاتٌ, kućica

ذُلٌّ

- دِهَانٌ, s. دُهْنٌ, masti
 دَهْرٌ, pl. دُهُورٌ, vrijeme, udes, sudbina
 دِهْلِي Delhi (ime grada u Indiji)
 دِهْنٌ, pl. دِهَانٌ, mast, ulje
 دِيَانَةٌ pobožnost
 دِيَكَةٌ, pl. دُيُوكٌ, pijevac
 دَانٌ — دِينَ platiti; kazniti
 دَيْنٌ, pl. دُيُونٌ, dug
 دِينَ, pl. أَذْيَانٌ, vjera
 دِينَارٌ, pl. دَنَانِيرٌ, zlatnik, dukat

ذ

- ذَا, pl. أُولَاءُ, ovaj
 ذَاتٌ, pl. ذَوَاتٌ, vlasnica; osoba
 ذَاتُ مَالٍ bogata
 ذَاتُ يَوْمٍ }
 فِي ذَاتِ يَوْمٍ } jednog dana
 ذَاتُ الْعِمَادِ beduini koji žive u šatorima; stasiti ljudi
 ذَاكَ taj
 ذِئْبٌ, s. ذِئَابٌ, vuci
 ذِئْبٌ, pl. ذِئَابٌ, vuk
 ذُبَابٌ zb. im. ذُبَابٌ, muha

- ذَبَجَ — ذَبَجٌ klati
 ذِرَاعٌ, pl. أَذْرُعٌ, podlaktica, lakat, aršin
 ذَرَعَ — ذَرَعٌ mjeriti aršinom
 ذَرِيَّةٌ, pl. ذَرَارِيٌّ, potomstvo
 ذَكَاةٌ oštroumnost
 ذَكَرٌ, pl. ذُكُورٌ, muškarac
 ذَكَرَ — ذِكْرٌ spominjati, sjetiti se
 ذَكَرٌ, s. ذُكُورٌ muškarci
 ذَكِيٌّ, pl. أَذْكِيَاءُ, oštrouman, dosjetljiv
 ذُلٌّ poniženje

ذَلِكْ

- ذَلِكْ, pl. أُولَئِكَ, taj ili onaj
 ذَنْبٌ, pl. ذُنُوبٌ, grijeh
 ذَنْبٌ, pl. أَذْنَابٌ, rep
 ذَمٌّ ذَمٌّ كُذِّبَ kuditi
 ذُو, pl. أَوْلُو ili ذَوُو vlasnik
 ذَوَا لِإِكْرَامٍ plemeniti; darežljivi
 ذَوَا لِأَوْتَادٍ koji ima mnogo
 šatora t. j. vojske
 ذَوَا الْجَلَالِ Uzvišeni (Bog)
 ذُو الْحِجَّةِ zul-hidždže (12 mje-
 sec u mjesečnoj go-
 dini)
 ذُو زِيَادَةٍ, proširena vrsta
 glagola
 أَوْلُو الْعِلْمِ, ذَوُو الْعِلْمِ, ذَوَا الْعِلْمِ
 učen

رَأْفَةٌ

- ذُو الْقَعْدَةِ zul-kade (11 mjesec
 u mjesečnoj godini)
 ذُو قُوَّةٍ snažan
 ذُو مَالٍ bogat, imućan
 ذَوُو أَمْلَاقٍ, pl. ذَوِي مِلْكٍ posjednik
 ذَوَا الْوَجْهَيْنِ dvoličan
 ذَابَ ذَابَ ذُوبٌ topiti se
 ذَاقَ ذَاقَ ذُوقٌ okusiti
 ذِهِ ذِهِ ova
 ذَهَبَ ذَهَبَ ذَهَابٌ otići
 ذَهَبَ (بِ) odvesti
 ذِيُولٌ, pl. ذِيُولٌ skut
 ذِي ova

ر

- رَائِحَةٌ, pl. رَوَائِحٌ, miris
 رَائِدٌ, pl. رُؤَادٌ koji se pošalje
 da traži prenoćište
 رَائِقٌ divan, krasan
 رَايِعٌ, pl. رَايِعٌ četvrti
 رَابِعٌ, pl. رَابِعٌ četrnaesti
 رَاحَةٌ mir, udobnost
 رَاحِلَةٌ deva za jahanje
 رَاعٍ, pl. رُعَاةٌ, رُعَاةٌ, pastir,
 čuvar

- رَوَافِعٌ, pl. رَوَافِعٌ, dizalica,
 poluga
 رَافِعٌ ugodan, prostran
 رَاكِبٌ, pl. رُكَّابٌ, putnik; jahač
 رَاقٍ, pl. رُقَاةٌ, napredan
 رَايِمٌ, pl. رُمَاةٌ, strijelac
 رَاوٍ, pl. رَوَاةٌ, pripovjedač
 رِثَاسَةٌ starješinstvo, prvenstvo
 رَأْسٌ, pl. رُؤُوسٌ, glava
 رَأْسُ الْأَمْوَالِ, pl. رُؤُوسُ الْأَمْوَالِ, glavnica
 رَأْفَةٌ milosrde

رُؤُوسٌ

- رُؤُوسٌ, s. رَأْسٌ, glave
 رَأْيٌ, pl. آرَاءٌ, mišljenje
 رَأْيٌ سَدِيدٌ ispravno mišljenje
 رَأَى, بَرَى, رُؤْيَةٌ vidjeti, suditi, misliti, smatrati
 رَأْسُ الْمُسْلِمِينَ poglavica muslimana
 رَبٌّ, pl. أَرْبَابٌ, gospodar; Bog
 رَبِّ Bože!
 رَبٌّ malo je; mnogo je
 رَبًّا kamata
 رَبَاطُ الْفَتْحِ Ribatul-Feth (ime grada u Maroku)
 رُبَاعٌ po četiri
 رُبَّانٌ, رُبَّانِيٌّ kapetan lađe
 رَبَطَ - رَبَطٌ svezati
 رُبْعٌ, pl. أَرْبَاعٌ, četvrtina
 رُبَّمَا nekada
 رُبَّمَا možda
 أَرْبَعَةٌ, pl. أَرْبَعَاءٌ, رَبِيعٌ proljeće
 رَبِيعُ الْأَوَّلِ rebiul-evvel (3 mjesec u mjeseč. godini)
 رَبِيعُ الْآخِرِ rebiul-ahir (4 mjesec u mjeseč. godini)
 رَتَعَ - رَتَعَ uživati
 رَتَا - رَتَا oplakivati nekoga u pjesmi

رَدَى

- رَدَا نَدَاتِي nadati se; moliti
 رَجُلٌ, s. رَجَالٌ ljudi
 رَجَبٌ (الْفَرْدُ) redžeb (7 mjesec u mjesečnoj godini)
 رَجَعَ - رُجِحَانٌ pretegnuti
 رَجُلٌ, pl. رَجَالٌ, čovjek
 رَجُلٌ, pl. أَرْجُلٌ, noga
 رَجَعَ - رُجُوعٌ vratiti se
 رَجِيلٌ, pl. رَجِيلُونَ, čovječuljak
 رَجِيمٌ proklet, udaljen od Božje milosti
 رَحَ kratica od رَحِمَهُ اللهُ Bog mu se smilovao!
 رَحَلٌ, s. رِحَالٌ, deveći samari
 رَحَالٌ, pl. رَحَالُونَ, koji mnogo putuje
 رَحَلٌ, pl. رِحَالٌ, deveći samar
 رِحْلَةٌ putovanje
 رَحِمَ - رَحِمَ smilovati se
 رَحْمَةٌ milost, smilovanje
 الرَّحْمَنُ Milostivi (Bog)
 رَحَى žrvanj; mlin
 رُخَامٌ mramor
 رِخْوٌ mekan
 رَخِيسٌ jeftin
 رَدَّ - رَدَّ povratiti; učiniti
 رَدَى rdav, loš

رَزَقَ

- رَزَقَ ُ رَزَقَ dati, dosuditi
 رَزَقَ, pl. أَرْزَاقُ, opskrba, hrana
 رِسَالَةٌ, pl. رِسَالَاتُ, poslanstvo;
 poslanica; brošura
 رَسْمٌ pravopis; način
 رُسُوبٌ رَسَبَ ُ رُسُوبٌ propasti,
 potonuti
 رُسُولُ اللَّهِ, pl. رُسُلٌ, Božji poslanik
 رِشَاءٌ, pl. أَرْشِيَّةٌ, uže (bunarsko)
 رِصَاصٌ olovo
 رِصْدٌ zamka
 رِصِينٌ čvrst, utvrđen
 رِضَى - رِضْوَانٌ, رِضَاءٌ biti zado-
 voljan, voljeti
 رِضِيعٌ, pl. رُضَعَاءُ, dojenče
 رِطْلٌ, pl. أَرْطَالٌ, rital (mjera)
 رِعَاءٌ - رَاعَى paziti, čuvati
 رُعْبٌ strah
 رَعَى - رَعَى pāsti; paziti,
 čuvati
 رَعِيَّةٌ, pl. رِعَايَا, stado; podanici
 رَغِبَ (فِي) - رَغِبَ težiti za
 nečim
 رَغِبَ (عَنْ) ne htjeti, izbjegavati
 nešto
 رَغِبَ (إِلَى) moliti
 رَفَسَ - رَفَسَ udarati zad-
 njim nogama

رَمَدٌ

- رَفَعَ - رَفَعَ podignuti
 رَفَعَ (إِلَى) podnijeti nekome
 رَفَعٌ nominativ
 رَفَقَ ُ رَفَقَ blago postupati
 رَفِيعٌ visok
 رِفْقَةٌ, pl. رُفَقَاءُ, رَفِيقٌ drug
 رِقَابٌ, s. رَقَبَةٌ, vratovi; ro-
 bovi; osobe
 رِقَبَةٌ, pl. رِقَابٌ, vrat; rob;
 osoba
 رِقَّةٌ - رَقَّ smilovati se;
 biti nježan, tanak
 رِقْعَةٌ, pl. رِقَاعٌ, رُقْعٌ, papirić,
 pisamce
 رُقَدَ ُ رُقَادٌ, رُقُودٌ spavati
 رُقِيَ - رُقِيَ penjati se,
 napredovati
 رَقِيقٌ nježan, tanak
 رَقِيقُ الْقَلْبِ meka, milostiva srca
 رَكَبٌ, zb. im., konjanici
 رُكْنٌ, pl. أَرْكَانٌ, ugao;
 sastavni dio
 رُكُوبٌ - رُكِبَ uzjahati, ukrcati
 se; baciti se u nešto
 رُكُوعٌ - رُكِعَ klanjati, pregeti
 se preko polovine
 رُمَحٌ, pl. رِمَاحٌ, koplje
 رَمَدٌ - رَمَدَ nastradati od
 studeni

رَمَضانُ

- رَمَضانُ (الْمَكْرَمُ) ramazan
(9 mjesec u mjesečnoj godini)
رَمَى - رَمَى baciti
رَأَوْا, s. رَأَوْا, pripovjedači
رُؤَاقُ, pl. أَرْوَاقُ, trijem, čador; stan
رَوَّافِعُ, s. رَافِعَةٌ, dizalice, poluge
رَوَّى - رَوَّى pripovijedati, kazivati
رُوحُ, pl. أَرْوَاحُ, duša, duh
رَامَ - رَامَ namjeravati, željeti, htjeti
رُومِي Grk, grčki
رُومِيَّة Rim

زِيَارَةٌ

- رُوَيْدًا polako!
رِهَانُ, s. رَهْنُ, zalozi
رِهَانُ, pl. رِهَانُ, zalog
رِيحُ, s. رِيحُ, vjetrovi
رَبَّانُ, pl. رَوَّاءُ, napojen
رَوَّى - رَوَّى napojiti se, ugasiti žeđ
رَبَّ - رَابَ baciti u sumnju
رَيْبُ, pl. رَيْبُ, sumnja
رِيحُ, pl. رِيحُ, vjetar; vlast; moć
رِيشُ, s. رِيشَةٌ, perje

ز

- زَادُ, pl. أَزْوَدَةٌ, opskrba,
زَجَرَ (عن) - زَجَرَ odbiti, spriječiti
زِحَامُ stiska, navala
زَخَرَ - زَخَرَ odvratiti, udaljiti
زُحَلُ Saturn
زَحَمَ - زَحَمَ pritijesniti
زَخَرَفَ - زَخَرَفَ uresiti
زَرَعَ - زَرَعَ sijati
زَعَمَ - زَعَمَ smatrati, držati; reći

- زُعْمَاءُ, pl. زُعْمَاءُ, voda
زِفْتُ smola, asfalt
زَكَاتُ zekat, vjerski porez (milostinja)
زَلَزَلَ - زَلَزَلَ potresti
زَوَاقُ ukras; mozaik
زَالَ - زَالَ proći, propasti
زَوَالُ prelaz sunca preko pola neba; pola dana
زَوْجُ, pl. أَزْوَاجُ, muž; žena
زَادَ - زَادَ dodati, povećati (se) preostati
زَارَ - زَارَ pohoditi

زَيْلٌ

- زَيْلٌ - زَالَ otstraniti
 مَا زَالَ neprestano, stalno
 زَيْنٌ - زَانَ okititi
 زِينَةٌ ures, nakit
 زَهَدٌ - زَهَدَ izbjegavati,
 sustezati se

سَبَقٌ

- زُهْدٌ pobožnost, asketizam
 زَهَا - زَهَوُ cvjetati, na-
 predovati; svijetliti
 زَهَقَ - زَهُوقٌ propasti
 الزَّيْتُونُ Zejtun (ime mjesta u
 Kini)

س

- سَائِمَةٌ, pl. سَوَائِمٌ, blago na
 paši
 سَائِرٌ ostali; svi
 سَائِرُ الشَّيْبَانِ ostali Šejbovići
 سَابِعٌ, السَّابِعُ sedmi
 السَّابِعُ عَشَرَ sedamnaesti
 سَاجٌ, ebanovina
 سَاحَةٌ, pl. سَاحَاتٌ, prostor
 سَاحِرٌ, pl. سَحَرَةٌ, čarobnjak
 سَاحِلٌ, pl. سَوَاحِلُ, obala
 سَادِسٌ, السَّادِسُ šesti
 السَّادِسُ عَشَرَ šesnaesti
 سَادِنٌ, pl. سَدَنَةٌ, vratar, sluga
 sv. hrama
 سَارِقٌ, pl. سَارِقُونَ, kradljivac
 سَارِيَةٌ, pl. سَوَارِي, stup
 (od kamena)
 سَاعَةٌ, pl. سَاعَاتٌ, sat; čas;
 neko vrijeme
 سَاقٌ, pl. سَوَقٌ, potkoljenica

- سَالِمٌ, pl. سَالِمُونَ, zdrav
 سَامٌ otrovan
 سَأَلَ - سُؤَالٌ pitati, iskati,
 moliti
 سَبَّ - سَبٌّ psovati, grditi
 سَبَبٌ, pl. أَسْبَابٌ, uzrok
 سَبَابَةٌ kažiprst
 سَبَحَ - سَبَاحَةٌ plivati
 سَبَاعٌ, s. سَبْعٌ, zvijeri; lavovi
 سَبَاعٌ po sedam
 سَبْعَةٌ, سَبْعٌ sedam
 سَبْعٌ, pl. سَبَاعٌ, zvijer; lav
 سَبْعَةُ عَشَرَ, سَبْعٌ عَشْرَةٌ sedamnaest
 سَبْعُونَ sedamnaest
 سَبْعُمِائَةٍ sedam stotina
 سَبْعَةُ آلَافٍ sedam hiljada
 سُبْحَانَ رَبِّي Slava mome Gospodaru!
 سَبَقَ - سَبَقٌ prestići, nad-
 mašiti

سَبِيلٌ

سَبِيلٌ, pl. سُبُلٌ, put; pravac;
način

سِتَّةٌ, سِتٌّ šest

سِتَّةٌ عَشَرَ, سِتُّ عَشْرَةَ šesnaest

سَتَرَ سِتْرٌ pokriti

سِتْرٌ, pl. أَسْتَارٌ, zastor

سِتْمِائَةٌ šest stotina

سِتُّونَ šesdeset

سَجَايَا, s. مَجِيبَةٌ, naravi, čudi

سُجُونٌ, pl. سِجْنٌ, zatvor

سَجَدَ سَجْدَةٌ pasti ničice

سَجِيَّةٌ, pl. سَجَايَا, narav, čud

سَحَابَةٌ, pl. سَحُبٌ, oblak

سَحَرَ سِحْرٌ očarati, začarati

سِحْرٌ čarolija, obmana

سَحَرٌ, pl. أَشْحَارٌ, zora

سَحَرَةٌ, s. سَاحِرٌ, čarobnjaci

سَخَا سَخَاؤٌ biti darežljiv

سَخَاؤٌ darežljivost

سَخَّرَ سَخَرٌ (من) ismijavati
nekoga

سَخِيَ سَخِيَاءٌ, pl. سَخِيٌّ, darežljiv

سَدَّ سَدٌّ zatvoriti

سَدٌّ, pl. أَسْدَادٌ, ograda, brana

سُدَّاسٌ po šest

سُدُسٌ, pl. أَسْدَاسٌ, šestina

سَقَرٌ

سُدُلٌ, pl. أَسْدَالٌ, zavjesa

سَدَنَةٌ, s. سَاكِنٌ, vratari, sluge
sv. hrama

سِرٌّ, pl. أَسْرَارٌ, tajna

سَرَايٌ Sarajevo

سَرَّ سَرٌّ radovati se;
obradovati

سَرْجٌ, pl. سُرُوجٌ, sedlo

سَرْفٌ rasipnost

سَرَقَ سَرَقَةٌ krasti, ukrasti

سَرَّرَ سَرِيرٌ, pl. أَيْسَرَةٌ, prijestolje;
krevet

سَرِيعٌ brz, hitar

سَطَرَ سَطْرٌ napisati

سَعِدَ سَعَادَةٌ biti sretan

سَعَادَةٌ sreća

سَعَةً prostranost

سَعَى سَعًى nastojati, raditi;
žuriti se, pohitjeti

سَفَحٌ, pl. سَفُوحٌ, podnožje brda

سَفَرٌ, pl. أَسْفَارٌ, putovanje

سَفَرَةٌ, pl. سَفَرٌ, ono na čemu
se jede

سَفَرَجَلٌ tunja

سَفِيرٌ, pl. سَفَرَاءٌ poslanik,
diplomatski predstavnik

سَفِينَةٌ, pl. سَفُنٌ, lađa

سَقَرٌ pakao

سَقَفٌ

- سَقَفٌ, pl. سُقُوفٌ, tavan; ravni krov
 سَقَمٌ, pl. أَسْقَامٌ, bolest
 سَقَطَ - سَقُوطٌ pasti
 سَقَى - سَقَى pojiti, napojiti
 سَكَرَانٌ, pl. سُكَارَى pijan, pijanica
 سُكْنَى stanovanje
 سُكُوتٌ - سَكَتٌ šutjeti
 سُكُونٌ - سَكَنَ stanovati, mirovati
 سِكِّينٌ, pl. سِكَائِيْنٌ, nož
 سَكِينَةٌ dostojanstvo; spokojstvo, mir
 سَلَا Sela (ime rijeke u Maroku)
 سَلَبَ - سَلَبٌ orobiti, oduzeti
 سِلَاحٌ, pl. أَسْلِحَةٌ, oružje
 سَلَامٌ, s. سَلَمٌ, ljestve, stepenice
 سَلَامٌ spas; mir; pozdrav
 سَلِمَ - سَلَامَةٌ spasiti se
 سُلْطَانٌ, pl. سَلَاطِينٌ, vladar; dokaz; moć
 سُلْطَةٌ vlast
 سَلَفٌ, pl. أَسْلَافٌ, preci
 سَلَقَى - سَلَقِيَةٌ baciti (povaliti) na leđa
 سَلَمٌ, سَلَمٌ mir
 سَلَامٌ, pl. سَلَالِيمٌ, stepenice, ljestve

سُنَّةٌ

- سَلَّكَ - سُلُوكٌ zaputiti se, krenuti
 سَلِيمٌ zdrav
 سَمٌ, pl. سُومٌ, otrov
 سَمَاءٌ, pl. سَمَآوَاتٌ, nebo
 سَمَحَ (ب) - سَمَاحٌ dati, dozvoliti
 سَمَرٌ, s. أَسْمَرٌ, smedi
 سَمِعَ - سَمِعٌ čuti
 سَمْعَةٌ dobar glas
 سَمَكَةٌ, zb. im. سَمَكٌ, riba
 سَمْنٌ, pl. أَسْمَنٌ, maslo
 سَمِنَ - سَمِنٌ udebljati, utoviti se
 سَمُوٌ biti visok
 سَمِينٌ, pl. سِمَانٌ, debeo, utovljen
 سَنَاءٌ svjetlost
 سِنٌ, pl. أَسْنَانٌ, zub
 السَّنَةُ الْبَسِيطَةُ prosta godina
 السَّنَةُ الشَّمْسِيَّةُ sunčana godina
 السَّنَةُ الْقَمَرِيَّةُ mjesečna godina
 السَّنَةُ الْكَيْبِيَّةُ prestupna godina
 السَّنَةُ الْمِلَادِيَّةُ godina po rođenju Isa a. s.
 السَّنَةُ الْهَجَرِيَّةُ mjesečna godina po Hidžretu
 سَنُونَ, pl. سَنَةٌ godina
 سُنَنٌ, pl. سُنَّةٌ, običaj Božjeg poslanika, predaja, tradicija

السُّنْحُ

- السُّنْحُ Es-Sunh (ime mjesta kraj Medine)
 سَنَوِيٌّ godišnji
 سَاءَ ۚ سَوَاءٌ biti ružan; ožalostiti; zgriješiti
 سَوَاءٌ jednakost
 سَوَاءٌ osim
 سَوَادٌ crnina
 سَوَارٌ, pl. أَسْوَرَةٌ, narukvica
 سَوَارٍ, s. سَارِيَّةٌ, stupovi od kamena
 سُوءٌ zlo; loš
 سُوءُ الْخُلُقِ loša ćud
 سُودٌ, s. أَسْوَدٌ, crni
 سُودَاءٌ, pl. سُودٌ, crna
 سُودَاقُ Sudak (ime mjesta)
 السُّودَانُ Sudan
 سُودَانِيٌّ, pl. سُودَانٌ, Crnac
 سُورٌ, pl. أَسْوَارٌ, zid, bedem
 سُورَةٌ, s. سُورٌ, poglavlja iz Kur'ana
 سُورَةٌ, pl. سُورٌ, poglavlje iz Kur'ana
 سُوطٌ, pl. أَسْوَاطٌ, bič
 سَاقٌ ۚ سَوَقٌ tjerati
 سَوَاقٌ, pl. سُوقٌ, trg, čaršija
 سَامٌ ۚ سَوَمٌ tražiti; nuditi

سُيُوفٌ

- سَوَى osim
 سَهَرَ ۚ سَهَرٌ bdjeti, ne spavati
 سَهْلٌ, ž. r. سَهْلَةٌ, lak
 سَهَا ۚ سَهْوٌ zaboraviti
 سَاحٌ ۚ سِيَاحَةٌ putovati
 سَيَّاحٌ, pl. سَيَّاحُونَ, koji mnogo putuje
 سَادٌ ۚ سَيَادَةٌ biti gospodin, otmjen; zagospodovati
 سَيِّئٌ nevaljao, loš, zao
 سَيِّئَةٌ zlo djelo
 سَاحٌ ۚ سَيْحٌ teći
 سَاخٌ ۚ سَيْحٌ propasti u zemlju
 سَادَةٌ, pl. سَيِّدٌ, gospodin, gospodar, otmjen
 سَارٌ ۚ سَيْرٌ ići
 سَيْرَةٌ, s. سَيْرٌ, vladanje, način života
 سَيْرٌ, pl. سَيْرٌ, vladanje, način života
 سِيرَى Sira (ime mjesta u Indiji)
 سَيْفٌ, pl. سُيُوفٌ, sablja, mač
 سَالٌ ۚ سَيْلٌ teći
 سَيْلٌ, pl. سُيُولٌ, poplava, povodanj
 سَيْفٌ, s. سُيُوفٌ, sablja, mač

ش

شَابٌ

- شَابٌ, pl. شَبَابٌ, mladić
 شَاةٌ, pl. شِيَاهُ, ovca
 شَاحِبٌ blijed
 شَارِعٌ, pl. شَوَارِعُ, cesta
 شَاعِرٌ, pl. شُعَرَاءُ, pjesnik
 الشَّامُ Sirija
 شَأْنٌ, pl. شُؤُونٌ, stanje
 شَبَابٌ - شَبَّ odrasti, odgo-
 jiti se
 شَبَابٌ - شَبَّ rasti, razvijati se
 شَبَابٌ mladost
 شَبَّاكٌ, pl. شَبَائِكُ mreža;
 mušebak
 شِبْرٌ, pl. أَشْبَارٌ, pedalj
 شَبِعَ - شَبِعَ najesti se,
 zasititi se
 شُبُهَةٌ, pl. شُبُهَاتٌ, sumnja
 شِبَهٌ, pl. شَبَاهٌ, أَشْبَاهُ, sličan
 شَتٌّ, pl. أَشْتَاتٌ rasut, raštrkan
 شَتَّانٌ Velika je razlika!
 شَجَاعٌ, pl. شُجْعَانٌ, hrabar, srčan
 شَجَاعَةٌ junaštvo
 شَجَرَةٌ, zb. im. شَجَرٌ, stablo
 شَجِيرٌ stabalce

شُرْبٌ

- شُحْمٌ, pl. شُحُومٌ, loj
 شَحِيجٌ, pl. شِحَاحٌ, tvrdica
 škrtica
 شَخْصٌ, pl. أَشْخَاصٌ, osoba
 شَخْصٌ - شَخُوصٌ vratiti se;
 pojaviti se
 شِدَادٌ, s. شَدِيدٌ, strogi, jaki,
 moćni
 شِدَّةٌ, pl. شِدَائِدٌ, nevolja,
 bijeda, nezgoda
 شِدَّةٌ snaga, jakost;
 strogost; grubost
 شِدَّةُ الْحَجَلِ veliki stid
 شِدَّةُ الْحَرَارَةِ velika vrućina
 شِدَّةُ الرِّيحِ žestok vjetar
 شِدَادٌ, pl. أَشْدَاءُ, štirogi,
 jak, moćan
 شَرٌّ, pl. شُرُورٌ, zlo
 شَرٌّ, pl. أَشْرَارٌ, gori, najgori
 شَرُّ الْمَصَائِبِ najgora nesreća
 شَرَائِعٌ, s. شَرِيعَةٌ, zakoni
 شَرَائِعُ الْوَضْعِيَّةِ zakoni koje ljudi
 prave
 أَشْرَارُ النَّاسِ najgori ljudi
 شَرَارَةٌ, pl. شَرَرٌ, iskra
 شَرَّةٌ - شَرَّهَ biti proždrljiv
 شَرِبَ - شَرَبٌ piti

شَمْلٌ

شَفَعٌ tâko, par

شَفَاءٌ, pl. شِفَاهٌ usna

شَفَوِيٌّ usmeni

شَقِيَ - شَقَاءٌ, شَقَاوَةٌ biti nesretan

شَقَاءٌ, شَقَاوَةٌ nesreća

شَقَّ - شَقٌّ rascijepiti,
poderati, rasporiti

شَقَّ - شَقٌّ biti teško

شَكَّ - شَكٌّ sumnjati

شَكَأ - شِكَاٌ tužiti se

شَكَرَ - شُكْرٌ zahvaljivati

شَكَالَ, pl. أَشْكَالٌ lik, oblik

شَمِتَ - شِمَاتَةٌ radovati se
nečijem zlu

شَمَّ - شَمٌّ mirisati, njušiti

شِمَالٌ sjever

شِمَالٌ sjeverno

شِمَالِيٌّ sjeverni

شَمَخَ - شَمَخٌ visiti se,
uzdizati se

شَمَخَ بِأَنْفِهِ oholiti se

شَمْسٌ, pl. شُمُوسٌ sunce

شَمَسَاتُ الزُّجَاجِ kandilji

شَمِلَ skupljanje, sabiranje

شَمِلَ - شَمِلَّةٌ žuriti se

شَمِلَ - شَمِلٌ zauzeti,
obuhvatiti

شَرْطٌ

شَرْطٌ, pl. شُرُوطٌ uvjet, uslov

شَرَعَ - شَرْعٌ zavesti, uzako-
niti; dovesti; doprijeti

شَرَفٌ čast, ugled

شَرْقٌ istok

شَرْقِيٌّ istočni

شَرُوعٌ - شَرْعٌ početi

شَرِيرٌ, pl. أَشْرَارٌ, zao,
opakشَرِيرٌ, pl. شَرِيرُونَ, zlikovac,
sotonaشَرِيفٌ, pl. أَشْرَافٌ prvak,
plemenit, častan,
ugledan, skupocjenشَرِيكٌ, pl. شُرَكَاءٌ, suvlasnik;
saučesnik; drug

شِعَارٌ znak, obilježje

شَعْبٌ, pl. شُعُوبٌ narod

شَعْبَانُ (الْمُعَظَّمُ) šaban (8 mjesec
u mjesečnoj godini)

شِعْرٌ, pl. أَشْعَارٌ pjesma

شِعْرٌ, pl. أَشْعَارٌ kosa, dlaka

شُعْرَاءٌ, s. شَاعِرٌ pjesnici

شُعُورٌ - شَعَرَ osjetiti

شَغَلَ - شَغْلٌ zabaviti

شَغَلَ (عَنْ) zabraniti, spriječiti

شِفَاءٌ lijek

شَفَاعَةٌ - شَفَعَ zauzeti se

شَهَادَة

- شَهَادَة svjedočiti
 شَهَادَة svjedočanstvo
 شَهْر, pl. أَشْهُر, mjesec;
 mladak
 شَهْوَة, pl. شَهَوَات, strast, želja
 شُود - شَهِد biti doma;
 vidjeti
 شَهِير, pl. شَهِيرُونَ, glasovit
 شَوَارِع, s. شَارِع, ceste
 شَوَال ševval (10 mjesec u
 mj. godini)
 شَوْحَة zb. im. شُوح, mišar
 (jastrijeb)
 شَوِيَّة stvarčica

صَغْفَة

- هَتَجَتْ - مَشَيْتَة, شَيْء htjeti
 شَيْء, pl. أَشْيَاء, stvar; nešto
 شَبَّ - شَاب obijeljeti kosa,
 ostarjeti
 شَيْخ, pl. شُيُوخ, star; starje-
 šina; profesor
 شَيْخُوخَة - شَاخ ostarjeti
 شِيرَاز Širaz (ime grada u
 Perziji)
 شِيعَة, pl. شِيع, pristaše,
 pomagači
 شِيع - شَاع raširiti se
 شَوَى - شَى peći

ص

- صَابِط prav, ispravan
 صَائِد, pl. صَائِدُونَ, lovac
 صَابِر, pl. صَابِرُونَ, strpljiv
 صَاحِب, pl. أَصْحَاب, vlasnik,
 posjednik; drug
 صَاحِبُ الدَّارِ domaćin; vlasnik kuće
 صَادِق, pl. صَادِقُونَ, iskren
 صَالِح, pl. صَالِحُونَ, dobar
 صَالِحَة, pl. صَالِحَات, dobra;
 dobro djelo
 صَانِع, pl. صُنَاع, majstor,
 graditelj
 صَبَّ, pl. صَبُون, zaljubljen

- صَبَاح jutro
 صَبَّ - صَبَّ izliti, spustiti
 صَبْر - صَبَر trpjeti
 صَبْر strpljivost
 صَبْغ, pl. أَصْبَغَة, boja
 صَبُور strpljiv(a)
 صَبِي, pl. صَبِيَّان, dijete
 صَبِي, s. صَبِيَّان, djeca
 صَعْب društvo
 صَحَّ - صَحَّ vrijediti; biti
 zdrav
 صَحْفَة, pl. صَحَاف, poveća zdjela

صَحْنٌ

- صَحْنٌ, pl. صُحُونٌ, unutarne dvorište
 صَحْنٌ, s. صُحُونٌ, unutarnja dvorišta
 صَحِيحٌ, pl. أَصْحَاءُ, zdrav
 صَخْرٌ, s. صَخْرَةٌ, stijena
 صَدٌّ - صَدٌّ odbijati
 odvraćati
 صَدْرٌ, pl. صُدُورٌ, prsa
 صَدَقَ - صَدَقَ govoriti istinu
 صَدَقَةٌ, pl. صَدَقَاتٌ, milostinja
 صَدْرٌ, s. صُدُورٌ, prsa
 صَدِيقٌ, صَدِيقُونَ vrlo istinit, iskren
 صَرَخَ - صَرَخَ zapomagati, zavrištati
 صِرَاطٌ put
 الصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ pravi put
 صَرَفَ - صَرَفَ potrošiti; odbiti
 صَرْفٌ oblikoslovlje, gramatika
 صُرُوفُ الدَّهْرِ nesreća, zla sudbina
 صَعَبٌ, pl. صِعَابٌ, težak
 صَعْدًا - النَّفْسُ الصَّعْدَاءُ dubok uzdah
 صَعِدَ - صَعِدَ ispeti se
 صَغَارٌ, s. صَغِيرٌ, mali; mladi

صَلَاةُ الْعِشَاءِ

- صَغُرَ - صَغُرَ biti malen
 صِغَرٌ mladost
 صَغِيرٌ, pl. صِغَارٌ, malen; mlâd
 صَغِيرَةٌ, pl. صَغَائِرٌ, mali grijeh
 صَفِيحَةٌ, s. صَفَائِحٌ, ploče
 صُفَاحَاتٌ, zb. im., pl., صُفَاحٌ ploče
 صَفَّارُونَ, pl. صَفَّارٌ, kazandžija, kovač
 صَفَّ - صَفَّ urediti (se)
 صِفَاتٌ, pl. صِفَةٌ, svojstvo; pridjev
 صِفَاحٌ, pl. صَفَحٌ, strana
 صَفَحَاتٌ, pl. صَفْحَةٌ, strana
 صَفْرٌ nula
 صَفَرُ الْخَيْرِ safer (2 mjesec u mjes. godini)
 صَفَا - صَفَا biti čist, bistar
 صَفَائِحٌ, pl. صَفِيحَةٌ, ploča
 صَلَّى - صَلَّى klanjati
 صَلَوَاتٌ, pl. صَلَاةٌ, klanjanje, namaz
 صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ skupno klanjanje
 صَلَاةُ الصُّبْحِ jutarnje klanjanje
 صَلَاةُ الْعِشَاءِ noćno klanjanje

صَلَاةُ الْفَذِ

صَلَاةُ الْفَذِ pojedinačno klanjanje

صَلَاتٌ, s. صَلَوةٌ, nagrade

صَلَحَ bititi dobar,
vrijediti

صَلَحٌ dobrota

صُلْبٌ krut

صِلَاتٌ, pl. صَلَاتٌ, nagrada

وَصَلَ - صَلَاةٌ spojiti,
nagraditi

صُلِحَ nagodba

صَلَّى - صَلَّى peći, staviti u
vatra

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ Bog mu se
smilovao i spasio ga!

أَصَمَّ, s. صُمٌّ, gluhi

صَمَاءٌ tvrda; gluha

صَمَتَ - صَمْتٌ šutjeti

صَمَّ - صَمَمٌ ogluhnuti

صَمَمٌ gluhoća

صَانِعٌ, s. صُنَاعٌ, majstori,
graditelji

صِنَاعَةٌ, pl. صَنَائِعٌ, zanat, vještina
u nekom poslu

صَنَدُوقٌ, pl. صَنَادِيقٌ, sanduk, kutija

صَنَعَ - صَنَعٌ praviti, raditi,
učiniti

صَنَعَةٌ rad, izrada

صَيَانَةٌ

أَصْنَافٌ, pl. صُنُوفٌ, vrsta;
razred

أَصْنَامٌ, pl. صَنَمٌ, idol

صِنْفٌ, s. صُنُوفٌ, razredi; vrste

صَنِيعٌ dobročinstvo

صَوَابٌ pravo, ispravno

صَوَامِعٌ, s. صَوْمَعَةٌ, munare; ćelije

أَصْوَاتٌ, pl. صَوْتٌ, glas

صُورٌ, pl. صُورَةٌ, slika, lik

صَامٌ - صَوْمٌ postiti

صَوَامِعٌ, pl. صَوَامِيعٌ, munara; ćelija

صَانَ - صَوْنٌ čuvati

صَمَةٌ Šuti!

صِهْبٌ - صُهُوبَةٌ biti crvenkasta
kosa

صِيَتٌ glas, ugled

صَبَحَ - صَبْحَةٌ zavrištati,
zajaukati

صَادٌ - صَيْدٌ loviti

صَيْدٌ lov

صَيَّادٌ, pl. صَيَّادُونَ, lovac

صَارَ - صَيْرُورَةٌ postati

صَامٌ - صِيَامٌ postati

صَانَ - صَيَانَةٌ čuvati

ض

ضَائِعٌ

- ضَائِعٌ propao, napušten
 ضَارِعٌ pokoran, ponizan
 ضَالٌ, pl. ضَالُونَ, zalutao, zabasao
 ضَالَّةٌ izgubljena stvar
 ضَبَطَ ضَبَطَ pamtiti; savladati
 أَضْبَعُ, pl. ضِبَاعٌ, hijena
 ضَجَّةٌ žagor, buka
 ضَجَرَ ضَجَرَ dosaditi se
 ضَحِكَ ضَحِكَ smijati se
 ضَخَمٌ, pl. ضَخَامٌ, golem, ogroman
 ضُحَى ručanica
 ضَرَّ ضَرَّ štetiti
 ضَرَبَ ضَرَبَ tući; kovati novac
 ضَرَبَ بِأَمْتَلٍ isticati nešto kao primjer, navesti poslo-
 vicu
 ضَرَاتٌ, pl. ضَرَّةٌ, inoća
 أَضْرَارٌ, pl. ضَرَرٌ, šteta

طَالِبٌ

- أَضْرَاءُ, pl. ضَرِيرٌ, slijep
 ضَعْفٌ slabost
 ضِعَافٌ, pl. ضَعِيفٌ, slab
 ضَلَّ ضَلَّ zalutati
 ضَمَّ ضَمَّ skupiti, sastaviti, privući
 ضَمَائِرُ, s. ضَمِيرٌ, unutrašnjosti čovjeka, duše
 ضَمَّةٌ vokal »u« (ء)
 ضَمَائِرُ, pl. ضَمِيرٌ, unutrašnjost čovjeka, duša
 ضِيَاءٌ svjetlost
 ضَافَ ضَافَ pogostiti
 ضِيَافَةٌ gozba
 أَضْيَافٌ, pl. ضُيُوفٌ, ضَيْفٌ, gost
 ضَاعَ ضَاعَ propasti, izgubiti se
 ضَاقَ ضَاقَ biti tijesan, stijesniti se
 ضِيقٌ muka, neprilika
 ضَيْقٌ tijesan

ط

- طَائِشٌ zanešen, rastrešen
 طَابِعٌ, pl. طَائِعُونَ, štampar
 طَاعَةٌ poslušnost

- طَائِغِيَّةٌ silnik; obijestan
 طَاقَةٌ moć, snaga
 طَلَّابٌ, pl. طَلَبَةٌ, طَالِبٌ, učenik

طالِعٌ

- طالِعٌ izašao; koji se penje;
zvijezda koja izade pri-
likom nekog događaja
te se po njoj proriče
sreća ili nesreća; sreća
- طَامَةٌ najveća nesreća
- طَاوُسٌ, pl. طَوَاوِيسٌ, paun
- طَبَخَ izašao; koji se penje;
zvijezda koja izade pri-
likom nekog događaja
te se po njoj proriče
sreća ili nesreća; sreća
- طَبَخَ kuhati
- طَبْلٌ, pl. طُبُولٌ, bubanj
- طَبَعَ izašao; koji se penje;
zvijezda koja izade pri-
likom nekog događaja
te se po njoj proriče
sreća ili nesreća; sreća
- طَبَعَ štampati
- طَبِيبٌ, pl. أَطِبَاءٌ, liječnik
- طَحَنَ izašao; koji se penje;
zvijezda koja izade pri-
likom nekog događaja
te se po njoj proriče
sreća ili nesreća; sreća
- طَحَنَ samljeti
- طَرَحَ izašao; koji se penje;
zvijezda koja izade pri-
likom nekog događaja
te se po njoj proriče
sreća ili nesreća; sreća
- طَرَحَ baciti; oduzeti
- طَرَدَ izašao; koji se penje;
zvijezda koja izade pri-
likom nekog događaja
te se po njoj proriče
sreća ili nesreća; sreća
- طَرَدَ otjerati
- طَرَفٌ, pl. أَطْرَافٌ, kraj
- طُرْفَةٌ, pl. طُرُفٌ, lijep, ugodan
razgovor
- طَرِيقٌ, pl. طُرُقٌ, put; način
- طَرِيقَةٌ, pl. طَرَائِقُ, put; pravac
- طُسُوتٌ, pl. طُسُوتٌ, leden
- طَعَامٌ, pl. أَطْعِمَةٌ, jelo, hrana
- طَعِيمٌ koji ima hrane
- طَغَى izašao; koji se penje;
zvijezda koja izade pri-
likom nekog događaja
te se po njoj proriče
sreća ili nesreća; sreća
- طَغَى osiliti
- طَفِقَ izašao; koji se penje;
zvijezda koja izade pri-
likom nekog događaja
te se po njoj proriče
sreća ili nesreća; sreća
- طَفِقَ početi
- طِفْلٌ, pl. أَطْفَالٌ, dijete, dojenče
- طَلَبٌ, s. طَالِبٌ, učenici
- طَلَبَ izašao; koji se penje;
zvijezda koja izade pri-
likom nekog događaja
te se po njoj proriče
sreća ili nesreća; sreća
- طَلَبَ tražiti

طَابَتِ النَّفْسُ

- طُلُوعٌ izaći sunce;
pojaviti se
- طُلُوعٌ izlazak
- طَلَى izašao; koji se penje;
zvijezda koja izade pri-
likom nekog događaja
te se po njoj proriče
sreća ili nesreća; sreća
- طَلَى mazati; bojiti
- طِمَارٌ, pl. أَطْمَارٌ polovna ha-
ljina
- طَمَسَ izašao; koji se penje;
zvijezda koja izade pri-
likom nekog događaja
te se po njoj proriče
sreća ili nesreća; sreća
- طَمَسَ zbrisati, uni-
štiti; oslijepiti nekoga
- طَمَعَ izašao; koji se penje;
zvijezda koja izade pri-
likom nekog događaja
te se po njoj proriče
sreća ili nesreća; sreća
- طَمَعَ hlepiti, željeti
- طَمَعٌ, pl. أَطْمَاعٌ, pohlepa,
gramzljivost
- طَنَّ izašao; koji se penje;
zvijezda koja izade pri-
likom nekog događaja
te se po njoj proriče
sreća ili nesreća; sreća
- طَنَّ zvučati
- طَنٌ izašao; koji se penje;
zvijezda koja izade pri-
likom nekog događaja
te se po njoj proriče
sreća ili nesreća; sreća
- طَنٌ zvuk
- طَوَّافٌ izašao; koji se penje;
zvijezda koja izade pri-
likom nekog događaja
te se po njoj proriče
sreća ili nesreća; sreća
- طَوَّافٌ (ب) obići
- طَوَّفَ izašao; koji se penje;
zvijezda koja izade pri-
likom nekog događaja
te se po njoj proriče
sreća ili nesreća; sreća
- طَوَّفَ obilaziti
- طَوِيلٌ, s. طَوِيلٌ, dugi
- طَاوُسٌ, s. طَاوُسٌ, pauni
- طَوَلٌ izašao; koji se penje;
zvijezda koja izade pri-
likom nekog događaja
te se po njoj proriče
sreća ili nesreća; sreća
- طَوَلٌ moć, snaga
- طُوبَى Blago!
- طُولٌ izašao; koji se penje;
zvijezda koja izade pri-
likom nekog događaja
te se po njoj proriče
sreća ili nesreća; sreća
- طُولٌ biti dug
- طُولٌ izašao; koji se penje;
zvijezda koja izade pri-
likom nekog događaja
te se po njoj proriče
sreća ili nesreća; sreća
- طُولٌ dužina
- طُولَ اللَّيْلِ cijelu noć
- طَوَالٌ, pl. طَوَالٌ, dug
- طَوَى izašao; koji se penje;
zvijezda koja izade pri-
likom nekog događaja
te se po njoj proriče
sreća ili nesreća; sreća
- طَوَى saviti
- طَابَ izašao; koji se penje;
zvijezda koja izade pri-
likom nekog događaja
te se po njoj proriče
sreća ili nesreća; sreća
- طَابَ biti lijepo,
ugodno; dozvoljeno
- طَابَتِ النَّفْسُ بِكَذَا raspoložiti se
nečim, zadovoljan biti

طَيِّبٌ

طَيِّبٌ lijep, dobar, ugodan
طَيْرٌ zb. im., pl. طُيُورٌ, ptica

عِبَادَةٌ

طَارَ - طَيْرَانٌ letjeti, prhnuti
طَاشَ - طَبْشٌ biti zanešen

ظ

ظَالِمٌ, pl. ظَالِمُونَ, nasilnik
ظَاهِرٌ vidljiv, jasan
ظَبْيٌ, pl. ظَبَاءٌ, košuta, srna
ظُرُوفٌ, pl. ظُرُوفٌ, posuda; prilog
ظَرِيفٌ, pl. ظَرَفَاءٌ, oštrouman, dosjetljiv
ظَفَرٌ, pl. أَظْفَادٌ, nokat
ظَلَّ - ظِلٌّ biti danju; biti trajno
ظَلٌّ, pl. ظِلَالٌ, hlad, sjena

ظِلٌّ, s. ظِلٌّ, hladovi, sjene
ظَلَامٌ tmina.
ظُلْمٌ nepravda, nasilje; neumjestan postupak
ظُلُمَاتٌ, pl. ظُلُمَاتٌ, tmina
ظَنَّ - ظَنٌّ misliti, držati
ظُنُونٌ, pl. ظُنُونٌ, mišljenje
ظَمِيَ - ظَمَاءٌ ožednjeti
ظَهْرٌ, pl. أَظْهُرٌ, leđa
ظَهَرَ غَنًى u stanju bogatstva

ع

عَائِدٌ, pl. عَوَادٌ, posjetilac, koji pohodi bolesnika
عَابِدٌ, pl. عَابِدُونَ, pobožan
عَادٌ arapsko pleme Ad
عَادَاتٌ, pl. عَادَاتٌ, običaj
عَادِلٌ, pl. عَادِلُونَ, pravedan
عَارٌ, pl. أَعْيَارٌ, sramota
عَاشِرٌ, pl. عَاشِرٌ, deseti
عَاشِقٌ, pl. عُشَاقٌ, zaljubljen, ljubavnik
عَاصٍ, pl. عَاصُونَ, griješnik
عَافِيَةٌ zdravlje, zaštita

عَاقِبَةٌ, pl. عَوَاقِبٌ, posljedica
عَاقِلٌ, pl. عَاقِلُونَ, pametan
عَالٍ, pl. عَالُونَ, visok
عَالَمٌ, pl. عَالَمُونَ, svijet
عَالِمٌ, pl. عَالِمُونَ, učen
عَامِرٌ naseljen
عَامِلٌ, pl. عُمَالٌ, koji postupa; namjesnik
عَبْدٌ, s. عِبَادٌ, robovi; ljudi
عَبَدَ - عِبَادَةٌ obožavati
عِبَادَةٌ bogoslužje

عَبْدٌ

- عَبْدٌ, pl. عِبَادٌ, عَبِيدٌ, rob;
čovjek
عَبْدُ اللَّهِ Božji rob
عَبْرٌ, s. عِبْرَةٌ, pouke
عَبْرَةٌ, pl. عَبْرَاتٌ, suza
عِبْرَةٌ, pl. عِبَرٌ, pouka
عَبْرٌ — عَبُورٌ preći
عَتَبٌ, pl. عَتَبَةٌ, prag
عَثْرٌ — عَثَرٌ, posrnuti
عَثْرَةٌ posrtaj; pogreška
عُثْمَانُ Osman (ime čovjeka)
عَجِبٌ — عَجَبٌ čuditi se
عُجَابٌ, عَجَابٌ vrlo čudnovat
عَجَزٌ — عَجَزَ (عن) ne moći
عَجَلٌ — عَجَلَةٌ hitjeti
عَجَلَةٌ, pl. عَجَلَاتٌ, kolo; kola
عَجَمٌ, pl. أَعَاجِمُ, Nearap
عَجُوزٌ stara žena, starica
عَجِيبٌ čudnovat
عَجِيبَةٌ, pl. عَجَائِبٌ, čudo
عَدَّ — عَدٌّ brojiti; računati
عَدَا — مَا عَدَا osim
عَدَالَةٌ pravednost, pravda
عَدَّ — وَعَدَّ obećati
عِدَّةٌ, pl. عِدَّاتٌ obećanje
عِدَّةٌ, pl. عِدَدٌ, broj; nekoliko

عَرَضٌ

- عَدَلٌ — عَدَلٌ biti pravedan;
vrijediti
عُدُولٌ — عَدَلٌ (عن) skrenuti,
odustati
عَدَمٌ — عَدَمٌ ne biti; nemati;
mašiti
عَدَمٌ ništavilo
عَدَمُ التَّنَازُعِ nesvađanje
عَدْنَانُ Adnan (praotac jednog
arapskog plemena)
عَدَا — عَدَا trčati
عَدُوٌّ, pl. أَعْدَاءٌ, neprijatelj
عُدْوَانٌ — عَدَا prestupiti, činiti
nasilje
عُدْوَةٌ, pl. عِدَاءٌ, obala; strana
عَذَابٌ muka, patnja
عَذْبٌ pitak, ugodan
عَذَرَ — عَذَرَ ispričati
عَذْرٌ, pl. أَعْذَارٌ, isprika
عَذْرَاءٌ djevojka, djevica
الْعَرَبُ zb. im. Arapi
عَرَبَةٌ, pl. عَرَبَاتٌ, kola
عَرَبِيٌّ krupna deva
عَرَبِيٌّ, zb. im. الْعَرَبُ, Arap;
arapski
الْعَرَجُ El-Ardž (ime mjesta
između Mekke i Me-
dine)
عَرَضٌ — عَرَضٌ pojaviti se;
pristupiti

عَرْضٌ

- عَرْضٌ (على) izložiti; ponuditi
 عَرْضٌ širina
 عُرَفَاءُ, s. عَرِيفٌ vještaci
 عَرَفَاتُ, عَرَفَاتُ Arefat mjesto šest
 sati daleko od Mekke
 يَوْمُ عَرَفَةٍ dan uoči Kurban Bajra-
 ma, 9 dan zulhidždžeta
 عَرَفِي arefatski
 عَرَقٌ znoj
 عُرُوجٌ عَوَجٌ popeti se
 عَرَّاسٌ, pl. عَرَّاسٌ mlâda
 الْعَرُوضُ metrika
 عَرَى (من) عَرَى biti go
 عُرْيَانٌ go
 عَرِيبٌ širok
 عَرِيفٌ, pl. عُرَفَاءُ vještak
 عَرْنٌ, pl. عَرْنٌ leglo
 عَزَّ = عَزَّ biti jak; biti
 rijedak
 عَزَّ = عَزَّ pobijediti
 عِزَّةٌ veličina, ponos
 عَزَّ وَجَلَّ Uzvišeni (Uzvišen je
 i velik!)
 عَزَمَ = عَزَمَ odlučiti
 عَزَمٌ odlučnost
 عَزِيزٌ, pl. أَعِزَّةٌ moćan;
 ugledan
 عَزَائِمٌ, pl. عَزَائِمٌ odluka

عِصْيَانٌ

- عُسْرٌ teškoća, nevolja
 عَسَجْدٌ zlato
 عُسْفَانٌ Usfan (ime mjesta
 između Mekke i Me-
 dine)
 عَسَلٌ, zb. im., med
 عَسَاكِرُ, pl. عَسَاكِرُ vojska
 عَسَى možda
 أَعْشِيَّةٌ, pl. عَشَاءٌ večera
 عِشَاءٌ noćno klanjanje
 عِشَاءٌ navečer
 عَشِيَّةٌ, s. عَشَايَا predvečerje
 عَشْرٌ desetina
 عَشْرَةٌ, عَشْرٌ deset
 الْعَشَرَاتُ desetice
 عِشْرُونَ dvadeset
 الْعِشْرُونَ dvadeseti
 عَشِيَّةٌ, pl. عَشَايَا predvečerje
 عَصَا, pl. عُصِي شَاطٍ štap
 عَصَافِيرُ, s. عَصْفُورٌ vrapci
 عَصُورٌ, pl. عَصُورٌ stoljeće
 عَصَافِيرُ, pl. عَصَافِيرُ vrapci
 عَصِيفِرَاتٌ, pl. عَصِيفِيرٌ vrapčić
 عَصَمَ = عَصَمَ čuvati
 عَصَا, s. عُصِي شَاطٍ štapovi
 عَصَى = عَصَى griješiti, biti
 neposlušan

عَضُ

- عَضَّ - عَضَّ gristi, ujesti
 عَضَادَتَانِ dovratnici
 عَطِشَ - عَطِشَ ožednjeti
 عَطِشَانُ, pl. عَطَاشٌ, žedan
 عَطَفَ - عَطَفَ naginjati nečemu; saviti; smilovati se
 عَطِيَّةٌ, pl. عَطَايَا, dar
 عَظَمَ, pl. عِظَامٌ, kost
 عِظَامٌ بِالْيَةِ trule kosti
 عَظِمَ, عَظِمَ, عَظِيمٌ, s. عِظَامٌ, veliki; kosti
 عَظِمَ - عَظِمَ biti velik, uvećati se
 عَظَمَةٌ veličina
 عَظِيمٌ, pl. عِظَامٌ, عِظَمَاءُ, velik
 عَفَا - عَفَا poštenje, nevinost
 عَفُوَّ (عَنْ) - عَفُوَّ oprostiti
 عَقَائِدُ, s. عَقِيدَةٌ vjerovanja
 عِقَابٌ, pl. عِقَابَانُ, orao
 عِقَالٌ, pl. عِقْلٌ, sapon; jednogodišnji zekat od štoke
 عَقَدَ - عَقَدَ svezati; ugovoriti
 عَقْدٌ, pl. عُقُودٌ, ugovor
 عَقْرٌ, pl. أَعْقَابٌ, sredina
 عَقْرَبٌ, pl. عَقَارِبُ, štipavac
 عَقَلَ - عَقَلَ razumjeti, shvatiti

عُلُوٌّ

- عَقُلَ, pl. عُقُولٌ, razum
 عُقُوبَةٌ kazna
 عَقَّ - عَقَّ ne slušati
 عُقُوقٌ roditelje
 عَقُولٌ, s. عَقْلٌ, razumi
 عُقَيْرِبٌ, pl. عُقَيْرِبَاتٌ, štipavčić
 عُكَازَةٌ, pl. عَكَائِزُ, štap (sa željeznim šiljkom)
 عَكْسٌ protivno, suprotno
 عَلَامَةٌ, pl. عَلَامَاتٌ, znak, obilježje
 عَلَّامَةٌ učenjak
 عَلَفٌ hrana za životinje, pića
 عَلِقَ - عَلِقَ zavoljeti; objesiti; početi
 عَلِمَ - عَلِمَ znati,
 عَلِمٌ, pl. أَعْلَامٌ, vlastito ime; prvak u narodu; zastava
 عَلِمٌ, pl. عُلُومٌ, znanje, nauka
 عِلْمُ الْهَيْئَةِ kosmografija, astronomija
 عِلْمُ الْعُرُوضِ metrika
 عَلِمًا znajući
 عَلَمٌ, s. عَالِمٌ, učeni
 عَلِمِي naučni
 عَلَا - عَلَا biti visok, rasti, napredovati

عُلُوٌّ

- عُلُوٌّ visina
 عُلُومٌ, s. عِلْمٌ, nauke
 الْعُلُومُ الْأَدَبِيَّاتُ jezikoslovne nauke
 عَلَى na; protiv; po; premda
 عَلَى حِدَةٍ napose; zasebno
 عَلَى بِهِ Ovamo ga meni!
 عَلَى رُؤُوسِ الْأَشْهَادِ pred svjedocima
 عَلَى عَجَلٍ hitro, brzo
 عَلَى مَا (عَلَى مَا) zašto?
 عُلْيَا, poz. عَالِيَةٌ, gornja ili najgornja
 عَلَيْكَ (بِ) Drži se!
 عَلِيمٌ koji zna, upućen
 عَلِيُّونَ najviše visine; najviši raj
 عَلَيْهِ السَّلَامُ Bog ga spasio, spašen bio!
 عِمَارَةٌ gradnja, dizanje; popravljjanje
 عِمَامَةٌ, pl. عِمَامَةٌ, čalma, ahmedija
 عَمٌّ, pl. أَعْمَامٌ, stric
 عَمَرَ عَمْرًا nastaniti se
 عُمُرٌ دُجُورٌ, عُمُرٌ دُجُورٌ dugo živjeti
 عُمُرٌ, pl. أَعْمَارٌ, život
 عَمْرُو Amr (ime čovjeka)

عَوْرٌ

- عَمِلَ - عَمَلٌ raditi, postupati
 عَمَلٌ, pl. أَعْمَالٌ, djelo, posao
 عَمَلٌ صَالِحٌ dobro djelo
 عَمُودٌ, pl. أَعْمِدَةٌ, stup
 عَمَى sljepoća
 عَمِيقٌ, pl. عَمِيقٌ, dubok
 عَمِيمٌ, pl. عُمَمٌ, mnogo, općenit
 عَنْ od, iz
 عَنْ طَيْبِ نَفْسٍ dragovoljno
 عَنْ ظَهْرِ غِنًى u stanju bogatstva
 عَنْ قَرِيبٍ naskoro
 عِنَادٌ tvrdoglavost
 عَنِ (بِ) يُعْنَى عِنَايَةً obraćati pažnju nečem, truditi se, nastojati oko nečega; odati se nečemu
 عِنْدَ kod; ima
 عَنْقٌ, pl. أَعْنَاقٌ, vrat; grlo
 عَنْكَبُوتٌ, pl. عَنَّاكِبُ, pauk
 عَنْوَةٌ عَنَّا oteti, silom uzeti
 عَوَى - عَوَاءٌ vijati
 عَوَادٌ, s. عَائِدٌ, posjetioci
 عَوَالِي الْمَدِينَةِ ime kraja u okolici Medine
 عَادَ - عَوْدٌ, عِيَادٌ običi; vratiti se
 عَوْرٌ - عَوْرٌ oslijepjeti u jedno oko

عَوَضٌ

عَوَضٌ, pl. أَعْوَاضٌ, zamjena, naknada

عَوَقَ عَاقَ spriječiti

عَوْلَ عَالَ izdržavati nekoga

عَوْمَ عَامَ ploviti, plivati

عَوْنُ عَانَ pomoći

عَوْنُ pomoć

عَهْدَ عَهْدَ poznavati; ispuniti obećanje

عَهْدٌ, pl. عُهُودٌ, vjernost; prijateljstvo; obaveza; jamstvo

غَرَبٌ

عِيَاذُ عِيَاذُ uticati se nekome

عِيَالٌ, s. عَيْلٌ, ukućani; oni koje je neko dužan izdržavati

عِيَانٌ - عَايَنَ vidjeti

عَيْبٌ - عَابَ koriti, napadati

عَيْبٌ, pl. عُيُوبٌ, mana, sramota

عَيْشٌ - عَاشَ živjeti

عَيْشٌ život

عَيْشَةٌ سَعِيدَةٌ sretan život

أَعْيُنٌ, pl. عُيُونٌ, oko; izvor; osoba

غ

غَائِبٌ, pl. غَائِبُونَ, odsutan

غَابَةٌ, pl. غَابَاتٌ, šuma

غَابِرٌ prošlo

غَارٌ, pl. أَغْوَارٌ, pećina, špilja

غَارِ, pl. غَارُونَ, ratnik, borac

غَافِلٌ, pl. غَافِلُونَ, nemaran

غَالٍ, pl. غَالُونَ, skup, skupocjen

غَالِيَةٌ, pl. غَالِيَاتٌ, skupa

غَامِضٌ, pl. غَوَامِضٌ, nejasan

غَايَةٌ, pl. غَايَاتٌ, cilj, svrha

غَايَةً jako

غُبَارٌ prašina

أَغْبِيَاءٌ, pl. غَبِيٌّ, glup

أَغْدِيَةٌ, pl. غَدَاءٌ, ručak

غَدَا sutra

غَدْرٌ vjerolomstvo, iznevjerenje

غُدْرٌ jako nevjeran

غَدَقٌ obilna voda

غَرَّ غَرَّ prevariti

غَرَائِبٌ, s. غَرِيبَةٌ, rijetkosti, neobičnosti

غَرَابَةٌ neobičnost, interesantnost

غُرَابٌ, pl. غُرَبَانٌ, vrana

غَرَبَ غَرَبَ zaći sunce

غَيْرُهُ

- غَلَبَ pobjeda
 غَلَطَ - غَلِطَ pogriješiti
 غِلْظَةٌ grubost; okrutnost
 غَلَقَ - غَلَقَ zatvoriti
 غَلَّقَ pozatvarati
 غَلِظَ, pl. غِلَظٌ, grub; okrutan
 غَمٌّ, pl. غُمٌّ, briga, tuga
 غَمْرٌ neiskusan
 غَمَّةٌ, s. غَمَّةٌ, brige, tuge
 غَمَضَ - غَمِضَ biti nejasan
 غَنَمٌ, pl. أَغْنَامٌ, stoka, bravi
 غَنِيَ - غِنَى biti bogat
 غِنَى bogatstvo
 غَنِيٌّ, pl. أَغْنِيَاءُ, bogat, imućan
 غَنِيمَةٌ, pl. غَنَائِمٌ, plijen
 غَوْرٌ dno; dubina; pećina
 غَى zabluda
 غَيْبَةٌ ogovaranje
 غَابَ - غِيَابٌ izgubiti se, nestati; zaći (sunce)
 غَيْرٌ osim
 غَيْرُ أَهْلِهِ koji ga nije dostojan
 غَيْرُ مُنْصَرِفٍ ime koje se nepotpuno deklinira
 غَيْرُهُ drugi osim njega

غَرْبٌ

- غَرْبٌ zapad
 غَرْبِيٌّ zapadni
 غَرَضٌ, pl. أَغْرَاضٌ, želja, namjera
 غُرْفَةٌ, pl. غُرَفٌ, prostorija; soba, sala
 غَرِقَ - غَرِقَ utopiti se
 غُرُورٌ prevara, zabluda
 غَرِيبَةٌ, pl. غَرَائِبٌ, neobičnost, rijetkost
 غَزَا - غَزَوْا ratovati
 غَزِيرٌ, pl. غِزَارٌ, mnogo, obilno
 غَشَّ - غَشَّى varati
 غَشِيَ - غَشَى pokriti
 غَشِيَ (على) onesvijestiti se
 غُصْنٌ, pl. أَغْصَانٌ, grana
 غَضَبٌ - غَضِبَ srditi se, razljutiti se
 غَضَبٌ srdžba
 غَضَبَانٌ, pl. غَضَابٌ, srdit
 غَفَرَ - مَغْفِرَةٌ oprostiti
 غَفَلَ - غَفَلَةٌ zanemariti
 غُفْلَانٌ nemaran
 غَفِيرٌ mnogobrojan; ogroman
 غُلَامٌ, pl. غِلْمَانٌ, dječak
 غَلَبَ - غَلَبَةٌ pobijediti

ف

فَ

- فَ pa, te
- فَائِدَةٌ, pl. فَوَائِدُ, korist, dobit, interes
- فَائِقٌ koji se rastrijeznio, sebi došao; nadmašio
- فَارَةٌ, pl. فَيْرَانٌ, miš
- فَارِسٌ, pl. فَوَارِسٌ, konjanik
- فَارُوقٌ koji strogo rastavlja istinu od neistine; uvidavan
- فَاضِلٌ, pl. فُضَّلَاءُ, vrijedan
- فَاطِرٌ stvoritelj
- فَاطِمَةُ Fatima
- فَاطِمِي Fatimović; Fatimin
- فَانٍ prolazan
- فَانِيَةٌ prolazna
- فَأْسٌ, pl. فُؤُوسٌ, sjekira
- فَيْثَةٌ zb. im., pl. فَيْثَاتٌ, skupina, četa, grupa
- فَتَاةٌ, pl. فَتَيَاتٌ, djevojka
- فَتَحَ - فَتَحَ otvoriti; osvojiti
- فَتَحَ (على) poučiti; omogućiti
- فَتْحٌ, pl. فُتُوحٌ, pobjeda; osvajanje
- فَتْحَةٌ, pl. فَتَحَاتٌ, vokal »e« (ـِ)
- فَتَنَ - فَتَنَ privući; zavesti

فُرْسَانٌ

- فِتْنَةٌ, pl. فِتَنٌ, nered, buna
- فِتْيَةٌ, pl. فِتْيَانٌ, mladić, vitez
- فِتْيَانٌ, s. فِتْيٌ mladići, vitezovi
- فِتْيَةٌ, s. فِتْيٌ mladići, vitezovi
- فِجٌّ, pl. فِجَاجٌ, širok put
- فِجٌّ, s. فِجَاجٌ, široki putevi
- فَجَعَ - فَجَعَ ucvijeliti nekoga
- فَجَعَ ucvijeliti nekoga
- فَجْرٌ - فَجْرٌ ići stranputicom
- فَحْمٌ ugalj
- فَخَامَةٌ ogromnost, krupnoća
- فَذٌ sam, pojedinac
- فَخْرٌ ponos
- فُرْجٌ brbljavac
- فِرَارٌ - فِرَارٌ pobjeći
- فِرَاشٌ, pl. فُرُشٌ, postelja, dušek
- فِرَاعِنَةٌ, s. فِرْعَوْنٌ, Faraoni
- فَرَغَ (من) - فَرَغَ svršiti
- فِرَاقٌ rastanak
- فَرِحَ - فَرِحَ obradovati se
- فِرْدَوْسٌ raj
- فَرَسٌ, pl. أَفْرَاسٌ, konj
- فُرْسَانٌ, s. فَارِسٌ, konjanici

فِعْلٌ

فَصَاحَةٌ čistoća govora, rječitost

فَصَحَاءٌ, s. فَصِيحٌ, rječiti

فَصُولٌ, pl. فَصُولٌ, razred; godišnje doba

فَصُوصٌ, s. قَصٌّ, kamenje u prstenu

فَصَحَاءٌ, pl. فَصِيحٌ, rječit

أَفْضِيَّةٌ, pl. فَضَاءٌ, prostor

فَضَائِلُ, s. فَضِيلَةٌ, vrline

فَضَحٌ - فَضَحٌ osramotiti

فَضْلٌ - فَضْلٌ biti vredniji, nadmašiti

فَضُولٌ, pl. فَضْلٌ, dobrota, vrijednost

فَضْلًا (عن) akamoli

فَاضِلٌ, s. فَضْلًا, vrijedni

فَضْلِيَّاتٌ, pl. فَضْلِيٌّ, vrijedna

فَضْلَى النِّسَاءِ najvrednija žena

فَضَائِحٌ, pl. فَضِيحَةٌ, sramota

فَضِيحَةُ الدَّهْرِ vječita sramota

فَضَائِلُ, pl. فَضِيلَةٌ, vrlina

فَطِينٌ oštrouman

فِطْنَةٌ, pl. فِطْنٌ, oštroumnost

فُطْنٌ, pl. فِطِينٌ, oštrouman

فَعَلٌ - فَعَلٌ učiniti, raditi

أَفْعَالٌ, pl. فِعْلٌ, djelo

فَرَسَخٌ

فَرَسَخٌ, pl. فَرَاسِخٌ, tri milje

فُرُشٌ, s. فِرَاشٌ, postelje, dušeci

فُرُصَةٌ, pl. فُرُصٌ, prilika, zgodan čas

فَرَضَ - فَرَضَ propisati, odrediti kao dužnost

فَرَضٌ عَيْنٍ osobna, lična dužnost

فَرُطٌ pretjeranost

فِرَاعِنَةٌ, pl. فِرَاعُونٌ, Faraon

فَرَقَ - فَرَقَ rastaviti, razlikovati

فُرُوقٌ, pl. فَرَقٌ, razlika

فَرَقَ - فَرَقَ rastaviti, razlikovati

فَرَكَ - فَرَكَ trljati

فَرَائِدٌ, pl. فَرِيدَةٌ, skupocjeni dragulj

فَرَائِضٌ, pl. فَرِيضَةٌ, dužnost

فَسَدَ - فَسَدَ biti pokvaren

فَسَادٌ nevaljaština, nered

فَسَقَ - فَسَقَ griješiti

فُسَيْفِسَاءٌ mozaik

فَشَلَ - فَشَلَ oslabiti, ne uspjeti

فَشِلٌ, فَشِلٌ, فَشِلٌ slab; strašiv; mlitav, trom

فَصُوصٌ, pl. قَصٌّ, kamen u prstenu

فَقْدَ

- فَقْدَ - فَقَدَ izgubiti
 فَقْرٌ, pl. فُقُورٌ, siromaštvo
 فَقْرَاءٌ, s. فَقِيرٌ, siromasi
 فَقَطٌ samo
 فَقَهَاءٌ, s. فَقِيهٌ, pravnici;
 učenjaci
 فَقِيرٌ, pl. فُقَرَاءٌ, siromašan
 فَقِيهٌ, pl. فُقَهَاءٌ, pravnik;
 učenjak
 فَلَاسِفَةٌ, s. فَيْلَسُوفٌ, filozofi
 فَلَانٌ neko, neki
 فَلَانِيٌ taj i taj, x y
 فَلَسٌ, pl. فُلُوسٌ, novac
 فُلُكٌ lada, lađe
 فَلَمَّا pošto
 فَمٌ, pl. أَفْوَاهٌ, usta
 فَنٌ, pl. فُنُونٌ, struka, vrsta

قَاطِبَةً

- فَنَاءٌ - فَنِيَ nestati, istrošiti
 se, proći
 فُنُونٌ, s. فَنٌ, struke, vrste
 فَوَائِدٌ, s. فَائِدَةٌ, koristi, interes
 فَاتٌ - فَاتَ promašiti, proći
 فَازٌ - فَازَ spasiti se
 فَاقٌ - فَاقَ nadmašiti,
 natkriliti
 فَوقَ na, nad, više
 فَهَمٌ - فَهِمَ razumjeti
 فِي u; na; sa; puta
 فِي أَثْنَاءِ ذَلِكَ tada
 فِي الْآخِرَةِ na onom svijetu;
 naprama onom svijetu
 فِي أَكْثَرِ većinom
 فِي الشِّتَاءِ zimi
 فَيْلٌ, pl. فَيْلَةٌ, slon
 فَيْلٌ, s. فَيْلَةٌ, slonovi
 فَيْلَسُوفٌ, pl. فَلَاسِفَةٌ, filozof

ق

- قَائِدٌ, pl. قُؤَادٌ, vojskovođa;
 voda
 قَائِفٌ koji je vješt u traganju
 po tragu
 قَائِمَةٌ, pl. قَوَائِمٌ, noga životinje;
 stup
 قَارٌ smola, asfalt

- قَوَارِبٌ, pl. قَارِبٌ, čamac
 قَارَاتٌ, pl. قَارَةٌ, kontinenat
 قَوَارِيرٌ, pl. قَارُورَةٌ, boca
 قَسَاةٌ, pl. قَاسٍ, tvrd, grub
 قَضَاةٌ, pl. قَاضٍ, sudija
 قَاطِبَةً svi, sve

قَاطِرَةٌ الْحَدِيدِ

قَاطِرَةٌ الْحَدِيدِ lokomotiva, željeznica

قَاطِعٌ oštar

قَاعِدَةٌ, pl. قَوَاعِدُ, pravilo, načelo, temelj; podnožje

قَالِقُوطُ Kalkuta

قَامَ بِنَفْقَتِهِ izdržavao ga je

قَامَةٌ, pl. قَامَاتٌ, stas, rast čovjeka

قَامُوسٌ, pl. قَوَامِيسُ, rječnik

قَانِتٌ, pl. قَانِتُونَ pokoran, skrušen

القَاهِرَةُ Kairo (ime grada)

قُبَا, قُبَاءُ Kuba (mjesto blizu Medine)

قَبَائِلُ, s. قَبِيلَةٌ, plemena

قُبَابٌ, s. قُبَّةٌ, kupole, kubeta

قُبَّةٌ, pl. قُبَبٌ, kupola, kube

قُبِحَ - قُبْحٌ ružan biti

قُبْحُ النَّسَبِ niskost porijekla

قُبْرٌ, pl. قُبُورٌ, grob

قَبِضٌ - قَبْضٌ prihvatiti, uzeti

قَبْضَةٌ šaka, pesnica

قَبْلٌ prije

قِبْلَةٌ strana na kojoj se nalazi Kaba kuda se okreće kod klanjanja

قُبُورٌ, s. قُبْرٌ, grobovi

قَدِيمٌ

قَبِيلٌ - قَبُولٌ primiti

قَبُولٌ vjetar istočnjak

قَبِيحٌ, pl. قَبَاحٌ, ružan

قَبِيلٌ skupina, vrsta

قَبِيلَةٌ, pl. قَبَائِلُ, pleme

قَتَلَ - قَتْلٌ ubiti

قَتِيلٌ, s. قَتْلَى, ubijeni

قَتِيلٌ, pl. قَتْلَى ubijen

قَدْ (s perfektom) već

قَدْ (s imperfektom) katkada

قُدَّامٌ pred

قَدْرٌ, pl. أَقْدَارٌ vrijednost; količina

قَدْرٌ, pl. قُدُورٌ lonac

قُدْرَةٌ - قَدَرٌ moći

الْقُدْسُ Jerusalem

قَدَمٌ, pl. أَقْدَامٌ stopalo; noga

قُدُوسٌ svet

قَدَمَاءٌ, s. قَدِيمٌ, stari, prijašnji

قُدُوءٌ voda, uzor, primjer

قُدُومٌ - قَدِمٌ doći, stići

قُدَيْدٌ Kudejd (ime mjesta između Mekke i Medine)

قَدِيرٌ moćan, jak

قَدِيمٌ, pl. قَدَمَاءٌ, star, vječit

قَذَرٌ

قَذَرٌ, pl. أَقْدَارٌ, nečistoća

قَذِرٌ nečist, prljav

قَذَفَ - قَذَفَ udariti, lupiti,
baciti; obijediti

قَرَأَ - قَرَأَ čitati

قَرَقِيرٌ, s. قُرُقُورٌ, velike duhačke
lade

قَرِبَ - قَرِبَ približiti se

قُرْبٌ blizu, u blizini

قُرْبٌ, s. قُرْبَةٌ, dobra djela

قَرَّبَ (من) قَرَّبَ približiti se

قُرْبٌ, pl. قُرْبٌ, dobro djelo

قَرْدٌ, pl. أَقْرَادٌ, majmun

قَرَضُ الشَّعْرِ pjesništvo

قَرَعَ - قَرَعَ kucati, udarati

قَرِمَ - قَرِمَ biti mesožder

قَرَنَ - قَرَنَ uvezati, pridružiti

قَرْنٌ, pl. قُرُونٌ, stoljeće

الْقُرُونُ الْمَاضِيَّةُ prošla stoljeća,

قَرِيبٌ, pl. أَقْرِبَاءٌ, bliz; rođak

عَنْ قَرِيبٍ naskoro

قَرِيَّةٌ, pl. قُرَى, selo; mjesto

قُرَيْشٌ Kurejš (ime ar.
plemena)

قُرَيْشِيَّ Kurejšija

الْقُسْطَنْطِينِيَّةُ Istambul

قَسَمٌ zakletva

قُضْبَانٌ

أَقْسَامٌ, pl. قِسْمٌ, dio

قَسَمَ - قَسَمَ podijeliti

قَسَمَ (إِلَى) udijeliti

قَوْسٌ, s. قِيسٌ, lukovi

قَشُورٌ, pl. قَشْرٌ, kora

قَصَابٌ mesar

قَصَدَ - قَصَدَ namjeravati;
raditi umjereno; poći
prema nečem

قَصْدًا namjerno; umjereno

قَصَرَ - قَصَرَ skratiti,
ograničiti se

قَصْرٌ, pl. قُصُورٌ, dvorac, palača

قَصُرَ - قَصُرَ biti kratak;
ne moći

قَصَّ (عَلَى) قَصَّ pričati

قِصَّةٌ, pl. قِصَصٌ, priča; događaj

قِصْعَةٌ, pl. قِصَاعٌ, čanak

قَصَفَ - قَصَفَ gostiti se
(jesti i piti)

قَصِيدَةٌ, pl. قَصَائِدٌ, pjesma

قَصِيرٌ, pl. قِصَارٌ, kratak

قَضَى - قَضَى suditi; izvršiti;
ispuniti

قَضَاءٌ sudbina

مَا أَقْضَاكَ Dobar li si sudija!

قُضْبَانٌ, s. قُضَيْبٌ, prutovi,
štapovi

قُوَّةٌ

قَلَا ۖ قَلَا ۖ قَلَا ۖ } mrziti, prezirati
(قَلَى - قَلَى)

قُمَاشٌ, pl. أَقْمِشَةٌ, namještaj,
pokućstvo

قِمَّةٌ, pl. قِمَمٌ, vrh

قَمَرٌ, pl. أَقْمَارٌ, mjesec

قَنَعَ (يُ) - قَنَاعَةٌ, zadovoljiti se

قَنَاطِرٌ, pl. قَنَاطِرَةٌ, most

قَنُوعٌ koji je zadovoljan s
onim što ima

قَوَائِمٌ, s. قَائِمَةٌ, noge životi-
nja; stupovi

قَوَارِبٌ, s. قَارِبٌ, čamci

قَوَاعِدٌ, s. قَاعِدَةٌ, pravila; načela;
temelji; podnožja

القَوَافِي (عِلْمٌ) nauka o rimi

قَوَامِيسٌ, s. قَامُوسٌ, rječnici

قَوَاتٌ, pl. أَقْوَاتٌ, hrana, život
namirnice

قَوْسٌ, pl. قِسِيٌّ, lûk

قَوَفٌ ۖ قَافٌ ۖ قَوَفٌ ۖ tragati po tragu

قَالَ ۖ قَوْلٌ reći, govoriti

قَوْلٌ, pl. أَقْوَالٌ, govor;
mišljenje

قَوَامٌ, pl. قَوَامُونَ, starješina

قَوْمٌ, pl. أَقْوَامٌ, ljudi; društvo;
narod

قُوَّةٌ, pl. قُوَى, moć, snaga

قَضِيبٌ

قَضِيبٌ, pl. قُضْبَانٌ, prut; štap

قَطَّ ۖ قَطَّ ۖ قَطَّ ۖ osjeći glavu

قَطٌّ nikada

قِطَاطٌ, pl. قِطَاطٌ, mačka

قِطَارٌ voz

قُطْرٌ, pl. أَقْطَارٌ, pokrajina

قَطَعَ ۖ قَطَعَ ۖ sjeći; presjeći

قِطْعَةٌ, pl. قِطْعٌ, komad

قَطْمِيٌّ odlučan; siguran

قَعَدَ ۖ قَعَدَ ۖ sjediti

قَعْرٌ, pl. قُعُورٌ, dno

قَفَا, pl. أَقْفِيَةٌ, zatiljak

قَفَصٌ, pl. أَقْفَاصٌ, krletka

قُفْلٌ, pl. أَقْفَالٌ, brava, katanac

قَفِيزٌ, pl. أَقْفِيزَةٌ, varičak

قَلْبٌ, pl. قُلُوبٌ, srce

قَلَّ ۖ قَلَّ ۖ biti malo

قَلَعَ ۖ قَلَعَ ۖ iščupati, izvaditi,
izvaliti

قَلْعَةٌ, pl. قِلَاعٌ, tvrđava

قَلَمٌ, pl. أَقْلَامٌ, pero; pismo

قُلُوبٌ, s. قَلْبٌ, srca

قُلُوصٌ ۖ قُلُوصٌ ۖ pokupiti se

قَلِيلٌ, pl. قَلِيلُونَ, malo

قَلِيلًا malo, rijetko kada

قُوَى

قُوَى, s. قُوَّةٌ, sile, moći
 قَوِيٌّ, pl. أَقْوِيَاءُ, jak, snažan
 قَهَرَ = قَهْرٌ pobijediti,
 pokoriti
 قَادَ = قِيَادَةٌ voditi
 قَاسَ = قِيَاسٌ mjeriti

كُذِرَ

قِيَاسِيٌّ pravilan
 قَامَ = قِيَامٌ stajati, ustati;
 klanjati
 قَيْدٌ, pl. قَيْودٌ, sveza, lanac
 قِيَوْمٌ koji je odiskona; koji
 stalno uzdržava

ك

كَ kao
 كَاتِبٌ, pl. كُتَّابٌ, pisac
 كَافَّةٌ svi skupa
 كَأْسٌ, pl. كُؤُوسٌ, čaša
 كَأَيِّنُ koliko!
 كَأَيِّنُ مِنْ نَبِيِّنَا Koliko Božijih
 poslanika!
 كَانَتْ, pl. كَانَتَاتٌ, svijet,
 vasiona
 كَأَنَّ kao da
 كَنِيبٌ tužan
 كَبِيرٌ, s. كِبَارٌ, veliki; stari
 كِبَارٌ velik
 كُبَّارٌ vrlo velik
 كَبِيرَةٌ, s. كَبِيرَةٌ, veliki grijesi
 كَبُرَ = كَبَرٌ odrasti, ostarjeti
 كِبَرٌ starost
 كَبِيرٌ, s. كِبَارٌ, veliki; stari
 كِبَرِيَاءٌ veličina

كَبِيرٌ, pl. كِبَارٌ, velik,
 star
 كَبِيرَةٌ, pl. كِبَائِرٌ, veliki grijeh
 كُتُبٌ, pl. كِتَابٌ, knjiga
 الْكِتَابُ Kur'an
 كَاتِبٌ, s. كُتَّابٌ, pisci
 كَتَبَ = كِتَابَةٌ pisati; pismo
 الْكِتَابَةُ pismo, pisanje
 كِتَابَةٌ رَسْمِيَّةٌ slikovno pismo,
 hijeroglifi
 أَكْتَفَ, pl. كَتِفٌ, plečka
 كَتَمَ = كِتْمَانٌ kriti, tajiti
 كَثُرَ = كَثْرَةٌ biti mnogo
 كَثْرَةٌ mnoštvo
 كَثْرَةُ أَمْوَالٍ mnoštvo imetka
 كَثِيرٌ, pl. كَثِيرُونَ mnogo, mnogi
 كَثِيرًا mnogo
 كَذَرَ = كُذِرَ biti mutan,
 zamutiti se
 كُذْرَةٌ pomućenost

كَذَا

- كَذَا ovako; toliko
 كَذَابٌ lažov
 كَذَلِكَ također
 كَذَبَ - كَذِبٌ slagati
 كَذِبٌ laž
 كَذُوبٌ lažov
 كَرَّ - كَرٌّ ponovno napasti
 nakon prividnog bje-
 žanja; povratiti se
 كَرَاهَةٌ - كَرِهٌ ne željeti,
 izbjegavati
 كُرَّةٌ, pl. كُرَاتٌ lopta; kugla
 كُرَّةٌ, pl. كُرَّاتٌ jedan puta
 كُرْسِيٌّ, pl. أَلْكُرَاسِي, كُرَاسِي klupa,
 stolica; prijestolje
 كَرَمٌ - كَرِيمٌ biti plemenit,
 skupocjen
 كَرَمٌ plemenitost
 كَرْمٌ loza
 كَرِبٌ - كُرُوبٌ biti blizu
 كَرِيمٌ, pl. كُرَمَاءٌ plemenit
 كَسَبٌ - كَسَبٌ zaraditi, sticati
 كَسَرَ - كَسْرٌ razbiti, zdrobiti
 كَسْرَةٌ, pl. كَسَرَاتٌ, vokal »i« (ي) -
 كَسَلٌ lijenost
 كَسَالٌ, pl. كُسَالَى lijen
 كَسَا - كِسْوَةٌ obući

كَمْ لَكَ

- كَسُولٌ lijen, ljenčina
 كَشَفَ - كَشْفٌ otkriti
 الْكَعْبَةُ Kaba
 كَفَّ (عَنْ) - كَفٌ ustegnuti se
 od nečega
 كَفٌّ, pl. أَكْفٌ, dlan, šaka
 كَفَّلَ - كَفَالَةٌ izdržavati,
 opskrbljivati; jamčiti
 كَفَى - كِفَايَةٌ biti dosta
 كَفَيْتُمْ أَمْرَهُ s njim ćete
 svršiti
 قَدْ كَفِينَا الْجُوعَ osigurali smo
 se od gladi
 كَفَرٌ - كُفْرٌ ne vjerovati
 كُفُوٌ, pl. أَكْفَاءٌ ravan, prilika
 كُلٌّ svi, sve
 كُلَّ سَنَةٍ svake godine
 كِلَا oba, obadva
 كَلَّا nikako
 كَلْبٌ, s. كَلَبٌ psi
 كَلَامٌ govor; rečenica
 كِلْتَا obje, obadvije
 كِلَاكِلُ, pl. كِلَاكِلُ prsa
 كَلَّمَا kad god
 كَلِمَةٌ, pl. كَلِمَاتٌ riječi
 كَمْ koliko!, koliko?
 كَمْ لَكَ koliko imaš?

كَمْ

- كُم , pl. أَكْمَامُ , rukav
 كَمَا يَنْبَغِي kako treba
 كَمُلَ ۚ كَمَالَ biti potpun
 كَنَائِسُ , s. كَنِيسَةٌ , crkva
 كِنَانَةٌ tobolac, torba za
 strelice
 كُنُوزٌ , pl. كُنُوزٌ , blagajna,
 riznica
 كُنُوزٌ , pl. كَنَائِسُ , crkva
 كُولَمُ Kulem (ime mjesta u
 Indiji)

لَبِيبٌ

- لَبِيبٌ biti; postati
 لَبِيبٌ , pl. كُهُوفٌ , pećina;
 sklonište
 لَبِيبٌ , pl. كُهُُولٌ , sredovječan
 čovjek
 لَبِيبٌ da
 لَبِيبٌ , pl. أَكْبَاسٌ , vreća
 لَبِيبٌ kako?
 لَبِيبٌ kakvoća, način
 لَبِيبٌ da ne

ل

- لَ zaista
 لَ za, radi; da; ima; neka
 لَ nije; ne; neka ne
 لَ لَا يَأْسُ (ي) Nema štete, zapreke
 لَ لَا يَأْسُ (عَلَى) Nema bojazni.
 لَ لَا بُدَّ (مِنْ) Nema mimoilaženja,
 svakako treba.
 لَ لَا دَرَّ دَرُّهُ Ne bio blagosloven!
 لَ لَا مَحَالَةَ svakako
 لَ لَا يَشْبَعَانِ Ne mogu se zasititi
 لَ لَا يُمَكِّنُ Nije moguće
 لَ لَا يَنْ كَوِي koji ima mlijeka
 لَ لَا زِمَ potrebno; neprelazan
 glagol
 لَ لَا مَعَ sjajan

- لَ لَتِيمٌ , s. لَتِيمٌ , nitkovi, neva-
 ljalci, zlikovci
 لَ لَا da ne
 لَ لَا da
 لَ لَا jer
 لَ لَتِيمٌ , pl. لَتَامٌ , nitkov, neva-
 ljalac, zlikovac
 لَ لَبِيبٌ , pl. أَلْبِيسَةٌ , odijelo,
 odjeća
 لَ لَبِيبٌ ۚ لَبِيبٌ ostati; ne pre-
 stajati
 لَ لَبِيبٌ koji ima odijela
 لَ لَبِيبٌ ۚ لَبِيبٌ oblačiti
 لَ لَبِيبٌ , pl. أَلْبَانٌ , mlijeko
 لَ لَبِيبٌ , pl. أَلْبَاءٌ pametan

آلَى

- الدَّوَائِي, اللَّاتِ, اللَّائِي, اللَّاتِي, pl. آلَى, koja
 لَشِمَ - لَشِمَ cjelivati, ljubiti
 لَجَّ - لَجَّ ustrajati, biti uporan
 لَجَمَ, pl. لُجْمٌ, uzda
 لُجَيْنٌ srebro
 لَحَظَ, s. لِحَاطٌ, pogledi preko oka
 لُحْفٌ, pl. لِحَافٌ, pokrivač, ogrtač
 لَحِقَ - لَحِقَ stići, priključiti se
 لَحْدٌ, pl. أَلْحَادٌ, grob
 لَحَسَ - لَحَسَ lizati
 لَحَظَ - لَحَظَ gledati preko oka (na stranu)
 لَحَظَ, pl. لِحَاطٌ, pogled preko oka, poprijeko
 لَحْمٌ, pl. لُحُومٌ, meso
 لَدَغَ - لَدَغَ ujesti, peciti (zmijsa, štipavac)
 لَدُنْ kod
 لَدَى kod
 لَذَّةٌ, pl. لَذَائِتٌ, slast
 لُذْرِيْقُ Roderik, špan. kralj
 الَّذِي, pl. الَّذِينَ, koji
 لَذِذٌ, pl. لَذَائِذٌ, ukusan

لَقَبَ

- لَزِمَ - لَزِمَ biti potrebno; ne napuštati nešto; držati se nečega
 لِسَانٌ, pl. أَلْسِنَةٌ, jezik
 لِصٌّ, pl. لُصُوصٌ, kradljivac
 لَصِقَ - لَصِقَ prilijepiti se
 لِصٌّ, s. لُصُوصٌ, kradljivci
 لَطَفَ (يُ) - لَطَفَ smilovati se
 لَطْفٌ, pl. أَلْطَافٌ, milost, dobrota
 لَطِيفٌ, pl. لُطَافٌ, lijep, ugodan, dobar; tanan
 لَعِبَ - لَعِبَ igrati se
 لَعَلَّ možda, ne bi li
 لَعَنَ - لَعَنَ proklinjati
 لَعِينٌ proklet
 لُغَاتٌ, pl. لُغَةٌ, jezik, govor
 لُغَةٌ jezično, prvobitno
 لُغَوِيٌّ jezični; jezičar
 لَفَّ - لَفَّ smotati, skupiti
 لَفَظَ - لَفَظَ izgovoriti, izbaciti
 لَفَظٌ, pl. أَلْفَافٌ, riječ
 لَفِيفٌ skup raznih stvari; zbirka, nepravilan glagol sa 2 slaba suglasnika
 لَقِيَ - لَقِيَ sresti
 لَقَابٌ, pl. أَلْقَابٌ, nadimak

لِقَاطُ

لِقَاطُ brati

لَكَ tebi; imaš

لَكَ 10 milijuna

لِكُلِّ svaki ima

لَكِنَّ ali

لَكِنِّ da

لَكِنَّ da ne

لِ اللَّهِ دَرُّهُ مِنْ رَجُلٍ Divan li je čovjek!

لَمْ nije

لِمَاذَا zašto

لَمَّا nije još (nikada);
pošto

لَمَع - sjati

لَنْ nikako neće

مَا što? nije, ne

مَا أَحْسَنَ Krasan li je!

مَا أَطْيَبَ Ugodan li je!

مَا أَعْدَلَهُ Pravedan li je!

مَا أَقْبَحَ Ružan li je!

مَا أَنْفَكَ stalno, neprestano,
trajno biti

مَا بَالُكَ Šta je tebi? zašto ti?

مَا بَرِحَ stalno, neprestano,
trajno biti

مَا دَامَ dok traje

مَاشِيَّةٌ

لَنَا nama; imamo

لَوْ da

لَوْ لَا da ne

لَمْ - koriti; vrijedati

لِي meni; imam

لَيْلٍ, s. لَيْالٍ, اللَّيَالِي

لَيْتَ da je!

لَيْتَ شَعْرِي Da mi je znati!

لَيْثٌ, pl. لَيْثٌ, lav

لَيْسَ nije

لَيْلٍ, pl. لَيْالٍ, اللَّيَالِي, noć

لَيْلَةٌ الْإِسْرَاءِ noć miradža

لَانَ - bititi mekan, blag

مَا زَالَ stalno, neprestano,
trajno bitiمَا فَتَى stalno, neprestano,
trajno biti

مَا يَحْسُنُ Nije lijepo

مَا يَشَاءُ šta hoće

مَا, pl. مِيَاهُ, voda

مَا دَّةٌ, pl. مَوَادُّ, materija

مَا دِحُونُ, pl. مَا دِحُ, koji hvali

مَا شِيَآ pješice, idući

مَا شِيَّةٌ, pl. مَوَاشِي, مَوَاشِي, stoka,
blago

مَكْرٌ

مُتَقَدِّمُونَ

مَكْرٌ, pl. مَكَرَةٌ, varalica
 مَالٌ, pl. أَمْوَالٌ, imetak
 مَاهِرٌ, pl. مَهَرَةٌ, vješt
 مَأْتِرٌ, s. مَأْتِرَةٌ, pohvalna djela, vrline
 مَوَاحَاةٌ - أَخَى (بَيْنَ) pobratiti
 مَوَاحَاةٌ bratstvo
 مَوَاحَاةٌ - أَخَذَ koriti, kazniti
 مَوَاحَاةٌ - أَكَلَ jesti s nekim
 مَوَاحَاةٌ - أَمَرَ savjetovati se
 مَوَاحَاةٌ - آسَ zabavljati, praviti društvo
 مِائَةٌ, pl. مِائَتٌ, stotina
 مِائَةٌ stoti
 مِائَةٌ أَلْفٌ sto hiljada
 مَأْتِرَةٌ, pl. مَأْتِرٌ, pohvalno djelo, vrlina
 مَأْدِبَةٌ, pl. مَادِبٌ, gozba
 مَوْدِبٌ, pl. مَوْدِبُونَ, uzgajatelj
 مَأْسَدَةٌ predjel u kome ima mnogo lavova
 مَوْكَدٌ pojačan
 مَوْكَدَةٌ pojačani sunet
 مَوْلَفٌ, pl. مَوْلَفُونَ, pisac
 مَوْمِنٌ, pl. مَوْمِنُونَ, vjernik
 مَأْنُوسٌ običan
 مَوْوَنَةٌ, pl. مَوْنٌ, trošak; trud; zaliha
 مَأْوَى sklonište

مَبْدَأٌ, s. أَلْمَبَادِي, počeci
 مَبَادِرَةٌ - بَادَرَ pohitjeti, požuriti
 مَبَارَكَةٌ - بَارَكَ blagosloviti
 مَبَالِغَةٌ - بَالَعَ pojačati, pretjerati
 مَبَانٍ, s. أَلْمَبَانِي, građevine, zgrade
 مَبْدَأٌ, pl. أَلْمَبَادِي, početak
 مَبْرَدٌ, pl. مَبَارِدٌ, turpija
 مَبْسَامٌ koji se mnogo smije, šaljivčina
 مَبْعُوثٌ, pl. مَبْعُوثُونَ, poslanik
 مَبْلَغٌ, pl. مَبَالِغٌ, stepen, iznos, količina
 مَبْنِيٌّ, pl. مَبْنِيَّاتٌ, nepromjenljivo ime
 مَبْنِيٌّ, pl. أَلْمَبَانِي, građevina, zgrada; sagrađen
 مَبِينٌ jasan, otvoren
 مَتَاعٌ, pl. أَمْتِعَةٌ, korist; uživanje; ono s čim se koristi; roba; prtljaga
 أَلْمَتَأَخَّرُونَ učenjaci kasnijih pokoljenja
 مُتَّحِدٌ jednak, istovjetan
 مُتَّسِعٌ po devet
 مُتَّسِعٌ deveterostruk
 مُتَّسِعٌ prostran
 مُتَّصِلٌ spojen, sastavljen
 أَلْمُتَّقَدِّمُونَ učenjaci ranijih pokoljenja

مُكَبِّرٌ

- مُكَبِّرٌ, pl. مُكَبِّرُونَ, ohol
 مُتَمَثِّلًا poslužiti se poslovicom; navodeći kao primjer
 مُتَمَدِّنٌ kulturan
 مَثْنٌ, pl. مَثُونٌ, leđa; tekst
 مَثْنُ اللَّغَةِ riječi i njihova značenja
 مُتَنَاهِيَةٌ فِي الْكِبَرِ veoma velika
 مُتَنَوِّعٌ, pl. مُتَنَوِّعُونَ raznovrstan
 مُتَوَاتِرٌ sigurna vijest koju pripovijeda velik broj ljudi
 مُتَوَاضِعٌ čedan, skroman
 مُتَهَدِّمٌ srušen, porušen
 مَتَى kada
 مَتَى مَا kad god
 مَتِينٌ čvrst
 مِثْلٌ, pl. أَمْثَالٌ, poslovica
 مِثْلَ kao
 مِثْلَتَ po tri
 مُثَلَّثٌ trostruk
 مِثْمَنَ po osam
 مُشْمَنٌ osmerostruk; u osmerokutu
 مِثْنَى po dva
 مُثْنِيٌّ dvostruk
 مُشُولٌ statiti pred nekim

مُجْهُولٌ

- مَجَّ - مَجَّ izbacivati
 مُجَابٌ - أَجَابٌ odgovoriti
 مُجَابٍ, s. أَلْمَجَابِي, pobiranja, prihodi
 مُجَادَلَةٌ - جَادَلَ (عَنْ) boriti se, prepirati se
 مُجَالَسَةٌ - جَالَسَ sjediti s nekim, družiti se
 مُجَانًا badava, besplatno
 مُجَانِينَ, s. مُجَنُّونٌ, ludi
 مُجَاوِرَةٌ - جَاوَرَ biti u susjedstvu
 مُجَاوِزَةٌ - جَاوَزَ proći
 مُجَاهَدَةٌ - جَاهَدَ boriti se, ratovati
 مُجَبَّى, pl. أَلْمَجَابِي, pobiranje, prihod
 مُجْدٌ slava
 مُجِدٌّ, pl. مُجِدُّونَ, marljiv
 مُجْرُورٌ, pl. مُجْرُورَاتٌ, ime u genitivu
 مُجْزِرٌ klaonica
 مُجْزَعٌ šaren (bijel i crn)
 مُجْلِسٌ, pl. مُجَالِسٌ, sjednica, zbor
 مُجْلُوٌّ ugledan, očišćen, obrisan
 مُجَنُّونٌ, pl. مُجَانِينَ, lud
 مُجْهُولٌ nepoznat; pasivan oblik glagola

مَجِيءٌ

- مَجِيءٌ - جاء doći
 مُحَاجَّةٌ - حَاجٌ raspravljati;
 prepirati se
 مُحَازَرَةٌ - حَازَرَ čuvati se
 مُحَارَبَةٌ - حَارَبَ ratovati,
 boriti se
 مُحَاسَبَةٌ - حَاسَبَ polagati račun,
 tražiti obračun od
 nekoga
 مُحَاسِنٌ, s. حُسْنٌ, ljepote
 مُحَافَظَةٌ - حَافَظَ (على) čuvati; redo-
 vito izvršavati, održa-
 vati nešto
 مُحَاكَاةٌ - حَاكَى sličiti, oponašati
 مُحَاوَلَةٌ - حَاوَلَ nastojati
 مُحَبَّةٌ - حَبَّ ljubiti voljeti
 مُحَبَّةٌ ljubav
 مُحَبُوبٌ drag, mio
 مُحْتَاجٌ, pl. مُحْتَاجُونَ, potreban
 مُحْتَالٌ, pl. مُحْتَالُونَ, varalica
 مُحْتَرَمٌ, pl. مُحْتَرَمُونَ, poštovan
 مُحَدِّثٌ koji se bavi prouča-
 vanjem hadisa (predaje)
 مُحَرَّابٌ, pl. مُحَارِبٌ, mihrab, gdje
 imam staje pri zajed-
 ničkom klanjanju
 مُحَرَّمُ الْحَرَامِ muharrem (1 mjesec
 u mjesečnoj godini)
 مُحْرُوسٌ učuvan, zaštićen

مَدٌّ

- مُحْسِنٌ, pl. مُحْسِنُونَ, dobročinitelj
 مُحْكَمٌ čvrst, utvrđen
 مُحَلٌ, pl. مُحَالٌ, mjesto
 مُحَلَّةٌ, pl. مُحَلَّاتٌ, mahala; sje-
 dište
 مُحْمِدَةٌ - حَمِدَ zahvaljivati
 مُحْمُودٌ, pl. مُحَامِيدٌ, hvaljen,
 pohvalan
 مُحْنَةٌ, pl. مُحَنٌ, muka, nevolja
 مُحْيَاٌ - حَيَّ živjeti
 مُحَافَةٌ strah
 مُحَابٌ, s. مُحَلَبٌ, pandže, kandže
 مُحَاَلَةٌ - حَاَلَ ulaziti; na um
 pasti
 مُحَاَلَةٌ - حَاَلَ miješati se
 مُحَاَلَةٌ - خَالَفَ protiviti se
 مُحْتَالٌ, pl. مُحْتَالُونَ, ohol
 مُحْتَلِفٌ, pl. مُحْتَلِفُونَ, različan
 مُحْصُوصٌ naročit, osobit
 مُحَابٌ, pl. مُحَابٌ, pandža, kandža
 مُحَلَّدٌ vječan
 مُحْلُوقٌ, pl. مُحْلُوقَاتٌ, stvoren
 مُحْمَسٌ po pet
 مُحْمَسٌ peterostruk
 مُحْنِيطٌ igla
 مَدٌّ - مَدَّ pružiti
 مَدٌّ plima

مُدَّةٌ

- مُدَّةٌ, pl. مُدَدٌ, vrijeme
 مُدَاعِبَةٌ - مُدَاعِبَ šaliti se, zabavljati se
 مُدَافَعَةٌ - مُدَافِعَ (عن) braniti
 مُدَاوَاةٌ - مُدَاوَى liječiti
 مَدَحٌ - مَدَحَ hvaliti
 مَدَحٌ hvala
 مَدْخَلٌ ulazak
 مَدَرٌ ilovača; sela, naseobine
 مَدْرَسَةٌ, pl. مَدَارِسُ, škola
 مُدَقُّ tucalo
 مُدَوَّرٌ, pl. مُدَوَّرَاتٌ, okrugao
 مُذَهِّنٌ mazalo
 مَدِينِي Medinjanin, medinenski
 مَدِيحٌ, pl. مَدَائِحُ, hvala, pohvala, hvalospjev
 مُدِيرٌ upravitelj
 مَدِينَةٌ, pl. مَدَائِنُ, مُدُنٌ, grad
 الْمَدِينَةُ Medina
 مُذٌ od, za vrijeme
 مَذَاهِبٌ, s. مَذْهَبٌ, pravci
 مَذْكُورٌ spomenut
 مَذْمُومٌ, pl. مَذْمُومُونَ, pokuđen, nevaljao
 مَذْهَبٌ, pl. مَذَاهِبُ, pravac
 مُرٌ gorak
 مُرَادٌ cilj, želja

مَرَضِي

- مِرَارًا, s. مَرَّةٌ, više puta
 مَرَسِي, pl. مَرَايِي, pristanište
 رَاعِي - مُرَاعَاةٌ paziti
 رَامَ - مُرَامٌ namjeravati
 مَرَّةٌ, pl. رِجَالٌ, čovjek; muž
 مَرَأَةٌ, pl. نِسَاءٌ, žena; supruga
 مَرَأَى prizor, izgled
 مَرْبَعٌ po četiri
 مَرْبَعٌ četverostruk; četvorina
 مَرَّةٌ, pl. مَرَّاتٍ, jedan put
 مَرَبِدٌ, pl. مَرَابِدٌ, tor za deve; mjesto za sušenje datula
 مُرْتَدٌ odmetnik od vjere
 مُرْتَفِعٌ visok
 مَرْجَعٌ - رَجَعَ vratiti se
 مَرْحَمَةٌ - رَحِمَ smilovati se
 مُرَخَّمٌ od mramora
 مَرْزُوقٌ, pl. مَرْزُوقُونَ, sretan, opskrbljen svim potrebama
 مُرْسَلٌ, pl. مُرْسَلُونَ, poslanik
 مَرَسِي, pl. مَرَايِي, pristanište
 مِرْصَادٌ zasjeda
 مَرَضٌ - مَرَضٌ razboljeti se
 مَرَضٌ, pl. أَمْرَاضٌ, bolest
 مُرْضِعٌ, pl. مُرْضِعَاتٌ, dojilja
 مَرَضِي, s. مَرِيضٌ, bolesnici

مَرْفِقٌ

- مَرْفِقٌ رَفِقَ bititi blag
 مَرْفِقٌ naslanjač
 مَرْفُوعٌ ime u nominativu
 مِرْقَاةٌ, pl. اَلْمِرْقَاةُ stepenice
 مَرْقَةٌ mesna voda, čorba
 مَرْوَةٌ čovječnost
 مَرْوَرٌ مَرَّ (ب) proći pokraj nečega
 مَرِيضٌ, pl. مَرْضَى bolesnik
 مَرْيَمٌ Merjema
 مِرَاحٌ šala
 مِرَاحَةٌ - مَرَّاحَةٌ pritijesniti, natiskivati se
 مِرَايَلَةٌ - مَزَايَلَةٌ ostaviti, napustiti
 مِرْدَحٌ stiska
 مِرْوَلَةٌ, pl. مِرَاوِلٌ sunčani sat za označavanje pola dana
 مَزِيدٌ, pl. مَزِيدَاتٌ dodan, povećan; proširena vrsta glagola
 مَسَّ - مَسَّ dotaknuti
 مَسَاءٌ večer, mrak
 مَسَاجِدُ, s. مَسْجِدٌ džamije
 مَسَاطِبُ, s. مَسْطَبَةٌ klupe, divani
 مَسَاعِدَةٌ - مَسَاعِدٌ pomagati
 مَسَافَةٌ, pl. مَسَافَاتٌ udaljenost, razmak
 مَسَافِرٌ, pl. مَسَافِرُونَ putnik

مُسْعَطٌ

- مُسَافَرَةٌ - سَافَرَ putovati
 مَسَاكِنُ, pl. مَسْكِنٌ stanovi
 مَسَالِكُ, s. مَسَالِكُ putevi, pravci
 اَلْمَسَالِكُ El-Mesalik (ime djela)
 مُسَاوٍ, pl. مُسَاوُونَ jednak
 مُسَاوَاةٌ - سَاوَى (ب) izjednačiti
 مَسْبِعٌ po sedam
 مَسْبِعٌ sedmerostruk
 مُسْتَجَابٌ - اِسْتَجَابَ tražiti da bude udovoljeno; udovoljiti
 اَلْمُسْتَدْرَكُ El-Mustedrek (ime djela)
 مُسْتَطِيلٌ dugačak
 مُسْتَعِدٌّ, pl. مُسْتَعِدُّونَ spreman
 مُسْتَفْلَةٌ, pl. مُسْتَفْلَاتٌ prihod
 مُسْتَقِلٌ samostalan, poseban
 مُسْتَقْبَلٌ budućnost
 مُسْتَقِيمٌ ispravan
 مُسْتَقِيمُ الرَّأْيِ ispravna mišljenja
 مُسْتَهِيمٌ očaran, zanešen
 مَسْجِدٌ, pl. مَسَاجِدُ džamija, mjesto gdje se pada ničice
 مَسْدَسٌ po šest
 مَسْدَسٌ šesterostruk
 مَسْطَبَةٌ, pl. مَسَاطِبُ divan, klupa
 مَسْعَاةٌ - سَعَى truditi se
 مُسْعَطٌ iz čega se šmrče

مَسْقُطٌ

- مَسْقُطٌ مَسْقُطٌ مَسْقُطٌ gdje nešto pada
 مَسْقَفَةٌ natkrivena
 مُسْكِرٌ, pl. مُسْكِرَاتٌ, opojno piće; alkohol
 مَسْكِنٌ, pl. مَسَاكِينٌ, stan
 مِسْكِينٌ pijanica
 مَسْكُونٌ nastanjen
 مِسْكِينٌ, pl. مَسَاكِينٌ, vrlo siromašan, bijednik, kukavan
 مُسَلِّحٌ naoružan
 مَسْلَخٌ, pl. مَسَالِخٌ, klaonica
 مَسَلَكٌ, pl. مَسَالِكٌ, pravac, put
 مُسْلِمٌ, pl. مُسْلِمُونَ, musliman
 مَسِيرٌ - مَسَارٌ ići, putovati
 مَسِيرَةٌ kuda se ili kada se ide; hod; razmak; daljina
 مَشَاءٌ, pl. مَشَاوُونَ, koji mnogo ide
 مَشَاءٌ, s. مَاشٍ, pješaci
 مُشَارَكَةٌ uzajamnost, reciprocitet
 مُشَاكَلَةٌ - مُشَاكَلٌ biti sličan, srodan
 مُشَاهَدَةٌ - مُشَاهِدٌ vidjeti
 مَشْحُونٌ pun; natovaren
 مُشْرِفٌ (إِلَى) koji nastoji da nešto sazna
 مَشْرِقٌ, pl. مَشَارِقٌ, istok

مَصْدَقٌ

- مُشْرِكٌ, pl. مُشْرِكُونَ, poganin, mnogobožac
 مَشْغَلٌ - مَشْغَلٌ zanimati se
 مَشْوَرَةٌ dogovor, savjetovanje
 مَشْهَدٌ, pl. مَشَاهِدٌ, grob
 مَشْهُورٌ, pl. مَشَاهِيرٌ, znamenit
 مَشَى - مَشَى ići
 مَشِئَةٌ - مَشِئَةٌ htjeti
 مَشِيبٌ - مَشِيبٌ osijedjeti
 مَشِيبٌ starost
 مَشِيَةٌ hod, idenje
 يَمْشِي مَشِيَةً أَلَا سِدَ Ide poput lava
 مَشِيخَةٌ starješinstvo
 مُصَاحَبَةٌ - مُصَاحَبٌ družiti se
 مُصَاحَبَةٌ druženje
 مُصَاحَفٌ, s. مُصَحَفٌ, zbirke, musafi
 مُصَادِرٌ, s. مُصَدَّرٌ, ishodišta; glagolske imenice
 مُصَادَفَةٌ - مُصَادَفٌ susresti, pogoditi
 مُصَاطِبٌ, s. مُصْطَبَةٌ, klupe, divani
 مُصَالِحٌ, s. مُصْلِحَةٌ, interesi, koristi
 مُصْبَاحٌ, pl. مَصَابِيحٌ, svjetiljka
 مُصَحَفٌ, pl. مَصَاحِفٌ, zbirka, musaf
 مُصَدَّرٌ, pl. مَصَادِرٌ, ishodište; glagolska imenica
 مَصْدَقٌ - مَصْدَقٌ biti iskren

مِصْرُ

- مِصْرُ Egipat
 مِصْرٌ, pl. أَصَارٌ, grad
 مِصْرِيٌّ, pl. مِصْرِيُّونَ, Egipćanin;
 egipatski
 مَصْرُوفٌ utrošen, potrošen
 مِصْطَبَةٌ, pl. مَصَابِطٌ, klupa
 مُصْطَفَةٌ poredane
 مُصْطَفًى, pl. مُصْطَفَوْنَ, odabran
 مُصَفَّحٌ obložen pločama
 مَصْلَحَةٌ, pl. مَصَالِحٌ, interes, korist
 مَصْنُوعٌ napravljen
 مُصِيبَةٌ, pl. مَصَائِبٌ, nesreća
 مَصِيرٌ - صَارَ postati
 مُضَافٌ vezano ime; dodat
 مُضِجَةٌ vedra
 مُضْرَبٌ, pl. مَضَارِبٌ, tučac, tucalo
 مُضَرَّةٌ, pl. مَضَرَّاتٌ, šteta
 مَضْمُونٌ slovo s vokalom »u« (و) (أ) (ي)
 مَضَى - مَضَى proći, otići
 مَضَى (ب) odvesti
 مُطَالَعَةٌ - طَالَعَ čitati
 مَطْبَخٌ, pl. مَطَابِخٌ, kuhinja
 مَطْبَعَةٌ, pl. مَطَابِعٌ, štamparija
 مَطَرٌ, pl. أَمْطَارٌ, kiša
 مِطْرَقٌ, pl. مِطَارِقٌ, čekič; pucar-
 sko mlatilo

مُعَامَلَةٌ

- مُطْلِعٌ mjesto gdje se nešto
 javlja, ishodište
 مَطْلَعٌ pojaviti se
 مُطْمَئِنَّ, pl. مُطْمَئِنُّونَ, smiren,
 spokojan
 مَطْهَرَةٌ, pl. مَطَاهِرٌ, soba za
 čišćenje, kupatilo
 مُطِيعٌ, pl. مُطِيعُونَ, poslušan
 مُظْلِمٌ taman
 مَظْلُومٌ, pl. مَظَالِمٌ, potišten,
 prikraćen
 مَعَ sa; premda
 مَعًا zajedno
 مُعَاتِبَةٌ - عَاتَبَ koriti
 أَلْعَادُ budući svijet
 مُعَادَاةٌ - عَادَى biti neprijatelj
 nekome
 مُعَادَاهُ neprijateljstvo
 مُعَادِنٌ, s. مَعْدِنٌ, kovine
 مُعَارَضَةٌ - عَارَضَ suprotstaviti
 se, oduprijeti se
 مُعَايِشَةٌ, s. مَعِيشَةٌ, skupine
 مُعَايِشَةٌ - عَايَشَ družiti se, općiti
 مُعَاَصِدَةٌ - عَاَصَدَ potpomagati se
 مُعَاقِبَةٌ - عَاقَبَ kazniti
 مُعَاكِسَةٌ - عَاكَسَ suprotstaviti se,
 raditi nekome usprkos
 مُعَالَجَةٌ - عَالَجَ boriti se, nasto-
 jati; liječiti; nadvladati
 مُعَامَلَةٌ - عَامَلَ postupati

مَعَامَلَةٌ

مَعَامَلَةٌ سَيِّئَةٌ rdav postupak

مُعَانَدَةٌ - عَانَدَ protiviti se,
odvojiti seمَعَانٍ, pl. أَلْمَعَانِي, s. مَعْنَى, značenja,
smisli

مَعَانِي (عِلْمٌ) stilistika

مُعَاوَدَةٌ - عَاوَدَ ponovo nastupiti

مُعَاوَنَةٌ - عَاوَنَ pomagati

مُعَايَنَةٌ - عَايَنَ vidjeti

مُعَبَّدٌ, pl. مَعَابِدُ, bogomolja

مُعْتَبَرٌ pouka

مُعْجَبٌ umišljen

مُعْجَزَةٌ, pl. مُعْجَزَاتٌ, čudo

مُعْجَمٌ slovo s tačkom

مِعْدَةٌ, pl. مِعَدٌ, مِعْدَةٌ, želudac

مِعْدِنٌ, pl. مَعَادِنُ, kovina

مُعْرَبٌ, pl. مُعْرَبَاتٌ, promjenljiva
imenica

مَعْرِفَةٌ - عَرَفَ znati, poznavati

مَعْرُوفٌ dobročinstvo

مَعْشَرٌ po deset

مَعْشَرٌ, pl. مَعَاشِرُ, skupina, dru-
žina

مَعْشَرٌ deseterostruk

مَعْصِيَةٌ - عَصَى griješiti

مَعْصِيَةٌ, pl. أَلْمَعَاصِي, مَعَاصٍ, grijeh

مُعْظَمٌ većina

مُعْظَمَةٌ poštovana

مُفَاجَأَةٌ

مُعَلِّمٌ, pl. مُعَلِّمُونَ, učitelj

مُعَلِّمَةٌ, pl. مُعَلِّمَاتٌ, učiteljica

مَعْلُومٌ slovo s tačkom odozgo

مَعْلُومٌ poznat; aktivan oblik
glagola

مَعْنَى - عَنَى namjeravati

مَعْنَى, pl. أَلْمَعَانِي, مَعَانٍ, značenje,
smisaoمَعِيشَةٌ, pl. مَعَائِشُ, hrana, život
življenje

مُفَادَرَةٌ - غَادَرَ ostaviti, napustiti

مَغَارَةٌ, pl. مَغَاوِرُ, مَغَارَاتٌ, pećina

مُغَالَبَةٌ - غَالَبَ nastojati, nad-
vladati nekoga,
pobijediti

مَغَانٍ, pl. أَلْمَغَانِي, s. مَغْنَى, stanovi

مُفْتَسَلٌ mjesto gdje se ili vri-
jeme kada se nešto
pere ili prati se

مَغْرِبٌ, pl. مَغَارِبُ, zapad

مَغْزَى, pl. مَغَازِي, مَغَازِي, namjera;
smisao; bojište;
ratovanje

مُفْشَمٌ neustrašiv(a)

مُفْشِيٌّ عَلَيْهِ onesviješćen

مُفْشِيٌّ pokriven

مُفْضَبٌ ljut

مَغْفِرَةٌ - غَفَرَ oprostiti

مَغْنَى, pl. أَلْمَغَانِي, مَغَانٍ, stan

مَغِيبٌ - غَاب biti odsutan

مُفَاجَأَةٌ - فَاجَأَ iznenaditi

مَكَّةُ

مُقَاوَلَةٌ - قَاوَلَ zdogovoriti se

مُقَاوَمَةٌ - قَاوَمَ opirati se,
protiviti se

مَقْبَرَةٌ, pl. مَقَابِرُ, groblje

مَقْتُولٌ ubijen

مَقْنَأَةٌ gdje ima mnogo
krastavica

مُقَدَّسٌ svet

الْمُقَدَّمُ prvi

مَقَرٌّ, pl. مَقَارٌ, boravište,
sjedišteمُقَرِّئٌ, pl. مُقَرِّوْنَ, koji poučava
učenju Kur'ana

مُقَسَّمٌ razdijeljen

مُقَصَّدٌ, pl. مَقَاصِدُ, namjere, želje

مَقْصُورَةٌ, pl. مَقَاصِرُ, soba; dvorana

الْمُقَطَّمُ El-Mukattam (gorje u
Egiptu)

مِقْوَدٌ povodac, jular

مَقِيلٌ podnevno počivanje

مَكَاتِبَةٌ - كَاتَبَ dopisivati se

مَكَارِمُ الْأَخْلَاقِ plemenitosti čudi

مَكَارُهُ, s. مَكْرَهُ, neugodnosti,
zla

مُكَافَأَةٌ - كَأَفَأٌ nagraditi

مُكَالَمَةٌ razgovarati se

أَمَاكِنُ, أَمْكِنَةٌ, pl. مَكَانٌ, mjesto

مَكَّةُ Meka

مُفَاخَرَةٌ

مُفَاخَرَةٌ - فَخَرَ natjecati se u
hvalisanju

مُفَارَقَةٌ - فَارَقَ rastati se

مَفَازَةٌ, pl. مَفَازَاتٌ, pustinja

مِفْتَاحٌ, pl. مِفْتَاحٌ, ključ

مُفْتَرِقٌ razni

مَفَرٌّ bježanje

مُفْرَدٌ, pl. مُفْرَدَاتٌ, jedinica; riječ

مُفْرَدٌ jednina; jednostruk;
sam

مُفْرِقٌ sredina glave

مُفْرُوشٌ بِالرُّخَامِ popločan mra-
morom

مِفْضَالٌ jako darežljiv

مَفْقُودٌ što nema; izgubljen

مُفْلِحٌ, pl. مُفْلِحُونَ, spašen, uspio

مَفْهُومٌ razumljiv; sadržaj

مُفِيدٌ koristan

مُقَابَلَةٌ - قَابَلَ susresti se s nekim

مُقَاتَلَةٌ - قَاتَلَ boriti se

مُقَارَبَةٌ - قَارَبَ približiti se

مُقَاسَاةٌ - قَاسَى trpjeti, podnositi

مَقَاصِدٌ, s. مُقَصَّدٌ, namjera, želja

مُقَاطَعَةٌ - قَاطَعَ prekinuti

مَقَالَ قَالَ govoriti

مَقَامٌ, pl. مَقَامَاتٌ, mjesto

مُقَامٌ - أَقَامَ ostati

مَكْتَبٌ

- مَكْتَبٌ, pl. مَكَاتِبُ, škola; pisarna
 مَكْتَبَةٌ, pl. مَكَاتِبُ, knjižara;
 knjižnica
 مَكْتُوبٌ, pl. مَكَاتِيبُ, pismo
 مَكَثَ, مَكَثَ, مَكَثَ ostati, zadržati se
 مَكْثِرٌ brbljavac
 مَكْحَلَةٌ surmedan
 مَكْرٌ prevara
 مَكْرَةٌ, s. مَاكِرٌ, varalice
 مَكْرَمٌ častan
 مَكْرَهُ neugodnost, zlo
 مَكْسَالٌ ljenčina
 مَكْسَحَةٌ metla
 مَكِّيٌ Mekkanac; mekkanski
 مَكِّيْتِبٌ pisamce
 مَلَائِكَةٌ, s. مَلَكٌ, anđeli
 مَلَائِسَةٌ - لَابَسٌ udruženje
 مَلَّاحٌ, pl. مَلَّاحُونَ, mornar
 مَلَّاقَةٌ - لَاقَى sresti se
 مَلَائِيْنٌ, s. مَلِيُونٌ, milijuni
 مَلَأَ - مَلَأَ napuniti
 مِلَّةٌ, pl. مِلَلٌ, vjera, konfesija
 مِلْحٌ, pl. مِلَاحٌ, so; slan
 مِلْصَقٌ pričvršćen, prilijepljen
 مِلْكٌ vladavina, vlast
 مَلَكٌ, pl. مَلَائِكَةٌ, anđeo

مِنَ الْغَدَاةِ

- مَلِكٌ, pl. مُلُوكٌ, vladar
 مَلَّ - مَلَّ dosaditi se
 مَلَلَوَانِ dan i noć (vrijeme)
 مَلَوْتُ uprljan, prljav
 مَلُوكٌ, s. مَلِكٌ, vladari
 مَلَوْنٌ obojen
 مَلِيحَةٌ, pl. مِلَاحٌ, ljepotica
 مَلِيُونٌ, pl. مَلَائِيْنٌ, milijun
 مَمَاةٌ smrt
 مُمَادَةٌ pružati
 مَمَالِكٌ, s. مَمْلَكَةٌ, pokrajine
 مَمَالِيْكٌ, s. مَمْلُوكٌ, robovi
 مَمَالِيْكُ Mameluci
 مُمْتَازٌ, pl. مُمْتَازُونَ, vrstan, odlikovan
 مَمَرٌ, pl. مَمَارٌ, prolaz
 مُمَكِّنٌ moguće
 غَيْرُ مُمَكِّنٍ nemoguće
 مَمَالِكٌ, pl. مَمَالِكٌ, pokrajina
 مَمْلُوءٌ pun
 مَمَالِيْكٌ, pl. مَمْلُوكٌ, rob
 مُمَوَّهٌ بِالذَّهَبِ pozlaćen
 مِّنْ ko
 مِّنْ od, iz; nego; radi
 مِّنْ أَجْلِ zbog, radi
 مِّنَ الْغَدَاةِ ujutro, izjutra

مِنَ الْقِدَمِ

- مِنَ الْقِدَمِ oduvijek, oddavnina
 مِنْ حَيْثُ po, obzirom
 مِنْ خِلَافٍ unakrst
 مِنْ دُونِ mimo, osim
 مِنْ غَيْرِ تَغْيِيرٍ bez promjene
 مِنْ قَوْرِهِ odmah
 مُنَاجَزَةٌ - نَاجَزَ boriti se
 مُنَادٍ, pl. مُنَادُونَ, vikač, telal
 مُنَادَاةٌ - نَادَى zvati, vikati
 مَنَارٌ svjetionik
 مَنَارَةٌ, pl. مَنَارَاتٌ, svjetionik; munāra
 مُنَاشِدَةٌ - نَاشَدَ zaklinjati nekoga
 مَنَاطِرُ, s. مَنَظَرٌ, izgledi, prizori
 مَنَاعٌ koji jako, stalno sprečava
 مُنَافَقَةٌ - نَافَقَ biti licemjerman
 مَنَالٌ - نَالَ postići
 مُنَاوَاةٌ - نَاوَأَ suprostaviti se
 مُنَاوَلَةٌ - نَاوَلَ dodati, dohvatiti
 مُنْبِتٌ klijalica
 مُنْبِرٌ, pl. مُنَابِرٌ, govornica
 مُنْتَشِرٌ raširen
 مُنْشُورٌ proza
 مُنَجِّمٌ, pl. مُنَجِّمُونَ, astronom; astrolog
 مُنْحَطَّةٌ niže, niske

مَنْيَّةٌ

- مَنْخَرٌ nozdrva
 مُنْخَلٌ, pl. مَنَاحِلُ, sito
 مُنْذٌ od, otkada, za vrijeme, ima...
 مُتْرَلَةٌ, pl. مَنَازِلُ, stepen, položaj
 مَنَسِيكٌ, pl. مَنَاسِكٌ, žrtvenik; hadžski obred
 مَنَشَأٌ mjesto gdje neko odraste, rodno mjesto
 مُنْصَرِفٌ ime koje se potpuno deklinira
 مُنْصِفٌ pravedan
 مُنْصُوبٌ ime u akuzativu
 مَنَطِقٌ - نَطَقَ govoriti
 مَنَطِقٌ govor
 مَنَظَرٌ, pl. مَنَاطِرُ, izgled, prizor
 مَنَظُومٌ pjesma, poezija
 مَنَعَ - مَنَعَ spriječiti, zabraniti
 مَنَعَ (عَنْ) odbiti, odbraniti
 مَنَقَارٌ, pl. مَنَاقِيرُ, kljun
 مُنْقَسِمٌ razdijeljen
 الْمُنُورَةُ svijetla
 مَنَهَجٌ, pl. مَنَاجِهُ, put, pravac
 مُنَى, s. مَنِيَّةٌ, želje
 مُنَى, pl. مَنَى, želja
 مَنِيَّةٌ, pl. مَنَايَا, smrt

مُواجهَةٌ

- مُواجهَةٌ - وَاجَهَ sresti se lice
u lice
- مُواردٌ, s. مُوردٌ, mjesta gdje se
dolazi
- مُؤازرةٌ - وَازَرَ pomagati
- مُؤاشاةٌ, s. مَاشِيَةٌ, stoka, blago
- مُواصلَةٌ - وَاصَلَ spojiti se
- مُواضعٌ, s. مَوْضِعٌ, mjesta
- مُواعِظٌ, s. مَوْعِظَةٌ, predikovanja,
savjeti
- مُوافاةٌ - وَافَى stići; doći;
ispuniti
- مُوافقةٌ - وَافَقَ slagati se
- مُوتٌ - مَاتَ umrijeti
- مَاتَ (عن) ostaviti iza sebe
- مُوتٌ pomrijeti
- مُوتٌ smrt
- مُوجٌ - مَاجَ uzburkati se;
pomiješati se
- مُوجٌ, pl. أمواجٌ, val
- مُوجبٌ zahtjev; potvrđan
- بِموجبٍ prema, po
- مُوجودٌ što postoji
- مُوحِدٌ po jedan
- مُوحِدٌ slovo s jednom tačkom
- مُوحِدٌ koji vjeruje u jednog
Boga, monoteist
- مُوحِلٌ kaljuža

مَهْزُولٌ

- مُودَّةٌ - وَدَّ voljeti
- مُودَّةٌ ljubav
- مُوردٌ, pl. مَوَارِدٌ, mjesto gdje se
dolazi
- مُوسَى, pl. مَوَاسِي, britva
- مُوسَى Musa a. s.
- مُوسِيقَى muzika
- مُواضعٌ, pl. مَوَاضِعٌ, mjesto
- مُوضُوعٌ, pl. مَوَاضِيعٌ, predmet, te-
ma; oboren
- مُوعِدٌ, pl. مَوَاعِدٌ, ročište, rok
- مُوعِظَةٌ - وَعَظَ predikovati
- مُوقرةٌ natovarena
- مُوقرةٌ poštovana
- مُوقِفٌ, pl. مَوَاقِفٌ, mjesto
- مُوقُوتٌ povremen
- مُولِدٌ, pl. مَوَالِدُ, rođenje
- مُولُودٌ rođen; rođenče
- مُولى, pl. مَوَالِي, gospodar;
saveznik; oslobođen
rob
- مَهَ Polagano!
- مُهاجمةٌ - هَاجَمَ navaliti
- مَهارةٌ vještina
- مَهْدٌ, pl. مَهُودٌ, kolijevka
- مَهْدِيٌّ, pl. مَهْدِيُونٌ, upućen
pravim putem
- مَهْزُولٌ mršav

مَهْلًا

- مَهْلًا Polako!
 مُهِمُّ važan
 مُفِئْلٌ slovo bez tačke
 مَهْمَا što god
 مَيِّتٌ, pl. أَمْوَاتٌ, mrtav
 مَيِّتَةٌ strvina

نَحْبٌ

- مِيزَانٌ, pl. مَوَازِينُ, mjerilo;
 težulja
 يَسِرُ - يَنْسِرُ kockati se
 مَالٌ - مَيْلٌ naginjati (se)
 مِيلٌ, pl. أَمْيَالٌ, milja (400 ko-
 raka)
 مِيلَادٌ rođenje, roditi

ن

- نَائِمٌ, pl. نَائِمُونَ, koji spava
 نَابٌ, pl. أَنْيَابٌ, zub očnjak
 نَاجٌ, pl. نَاجُونَ, spašen
 نَادٍ, pl. أَنْدِيَةٌ, klub; vijeć-
 nica; zbor
 نَادِرَةٌ, pl. نَوَادِرُ, rijetkost
 نَادِمٌ, pl. نَادِمُونَ, koji se kaje
 نَارٌ, pl. نِيرَانٌ, vatra
 نَاسٌ, s. إِنْسَانٌ, svijet, ljudi
 نَاسِكٌ, pl. نُسَاكٌ, pobožnjak,
 asketa
 نَاطِرَةٌ, نَاطِرٌ oko
 نَاصِعٌ čist, svijetao (za boje)
 نَاعِمٌ mekan
 نَافِعٌ koristan
 نَاقِصٌ krnjav; glagol u koga
 je treći korjeniti su-
 glasnik slab
 نَاقَةٌ, pl. نَوَقٌ, deva

- نَبَاتٌ, pl. نَبَاتَاتٌ, bilje
 نَبَتٌ - نَبْتٌ niknuti
 نَبَشٌ - نَبْشٌ iskopati iz groba
 نَبْضٌ, pl. أَنْبَاضٌ, bilo, kucanje
 srca
 نَبَاٌ - نَبْوَةٌ otići daleko;
 otkočiti
 نُبُوءَةٌ, pl. نُبُوءَاتٌ, poslanstvo
 نَبِيٌّ, pl. أَنْبِيَاءٌ, Božji poslanik
 نَتَائِجٌ, s. نَتِيجَةٌ, proizvodi,
 rezultati
 نَتَائِجٌ, pl. نَتِيجَةٌ, proizvod,
 rezultat, posljedica
 نَجَاٌ - نَجَاءٌ spasiti se
 نَجْرَانٌ Nedžran (ime mjesta u
 Arabiji)
 نَجْمٌ, pl. نَجُومٌ, zvijezda
 نَسْجُوتٌ postrance
 نَحَّاسٌ bakar; olovo
 نَحَبٌ - نَحْبٌ - نَحِيبٌ glasno plakati,
 naricati

نَحَتٌ

- نَحَتٌ - نَحَتٌ klesati
 نَحْلَةٌ zb. im. نَحْلٌ, pčela
 نَحْنُ mi
 نَحْوٌ sintaksa
 نَحْوٌ kao
 نَحْوٌ prema
 نَحْوِيّ, pl. نَحَاةٌ, gramatičar,
 filolog
 نَحَلَ - نَحَلَ sijati, prosijati
 نَخْلَةٌ zb. im. نَخْلٌ, palma
 نَدَاةٌ - نَادَى zvati, vikati
 نَدَامَةٌ - نَدِمَ kajati se
 نَدَامَةٌ kajanje
 نَدْمَانٌ drug kod stola
 نَرَاةٌ - تَرَاةٌ nasrnuti
 نَزُولٌ - نَزَلَ otsjesti, sići,
 odjahati
 نَزُولٌ silazak
 نِسَاءٌ, s. إِمْرَأَةٌ, žene
 نَسَاخٌ, pl. نَسَاخُونَ, prepisivač
 نَسَبٌ - نَسَبَ pripisivati
 نَسَبٌ, pl. أَنْسَابٌ, rod, porijeklo
 نَسَجُ الْعَنْكَبُوتِ paučina
 نَسْرٌ, pl. نُسُورٌ, orao
 نِسْوَةٌ, s. إِمْرَأَةٌ, žene
 نُسُورٌ, s. نَسْرٌ, orlovi
 نَسِيَ - نَسِيَ zaboraviti

نَطَعٌ

- نُشَابَةٌ, pl. نَشَائِبٌ, strelica
 نَشِطٌ - نَشِطَ raspoložiti se;
 biti špretan
 نَشَاطٌ okretnost, živahnost
 نَشَاةٌ rast, mladost
 نَشَدَ - نَشَدَ tražiti (izgubljeno)
 نَشَرٌ - نَشَرَ širiti
 نَشْرٌ, pl. نِشَارٌ, uzdignuto
 mjesto, podnožje
 نَشَأَ - نَشَأَ odrasti,
 odgojiti se
 نِصَابٌ količina imetka koju
 čovjek mora imati pa da bude
 zadužen zekatom ili radi koje
 se kradljivac kažnjava
 نَصَبٌ - نَصَبَ postaviti
 نَصَبٌ akuzativ
 نَصَحٌ - نَصَحَ savjetovati
 نَصِيحَةٌ, pl. نَصَائِحٌ, savjet
 نَصْرٌ - نَصَرَ pomoći
 نَصْرَانِيّ, pl. نَصَارَى, kršćanin
 نَصْرَةٌ pomoć
 نِصْفٌ, pl. أَنْصَافٌ, poslovica
 نَصِيرٌ, pl. أَنْصَارٌ, pomoćnik
 نَصِيفٌ polovica
 نَضَجٌ - نَضَجَ dozreti,
 skuhati se
 نِطَاقٌ, pl. نُطُقٌ, pas, pregača
 نِطْعٌ, pl. أَنْطَاعٌ, koža na kojoj
 se osuđeni ubija

نَامَ

- نَفَقَةٌ, pl. نَفَقَاتٌ, trošak
 نَفُودٌ prolaziti
 نَفْسٌ, s. نَفُوسٌ, duše
 نَقَّارَةٌ halka
 نَقْدٌ, pl. نَقُودٌ, novac
 نَقَشٌ, pl. نَقَشَاتٌ, urezati, uklesati, šarati
 نَقَصٌ, pl. نَقَصَانٌ, nedostajati
 نَقَلَ, pl. نَقْلٌ, prenositi
 نَكَحَ, pl. نِكَاحٌ, uzeti za ženu
 نَكَبَ, pl. نَكَبَاتٌ, skrenuti s javnog puta
 نَخْلٌ, pl. نَخْلَاتٌ, kuna
 نَخْلٌ, s. نَخْلَاتٌ, kune
 نَخِيمَةٌ smutljivost
 نَوَاءٌ, pl. نَوَائٍ, zalazak zvijezda po čemu Arapi proriču kišu, vjetar i druge pojave
 نَوَائِبُ الدَّهْرِ nesreće
 نَوَائِبُ الْمَعْرُوفِ zgodne prilike
 نَوَاةٌ, pl. نَوَايَاتٌ, špica
 نَوَادِرٌ, s. نَوَادِرَةٌ, rijetkosti
 نَوَارٌ, pl. نَوَارَاتٌ, svjetlo
 نَوَعٌ, pl. نَوَاعٍ, vrsta
 نَامَ, pl. نَوْمٌ, spavati
 نَامَ (عَنْ) zanemariti nešto

نُطِقَ

- نُطِقَ, pl. نُطَقٌ, govoriti
 نَظَافَةٌ čistoća
 نَظَرَ, pl. نَظَرَاتٌ, gledati
 نَظَرٌ, pl. نَظَائِرٌ, mišljenje, nazor
 نَظِيرٌ, pl. نَظَائِرٌ, ravan, sličan
 نَظِيفٌ, pl. نَظَائِفٌ, čist
 نُبَاسٌ drijemanje, spavanje
 نَعْتٌ atribut
 نَعْلٌ, pl. نَعَالٌ, obuća
 نَعَمٌ da, jest
 نَعَمَةٌ, s. نَعِمَةٌ, blagodati
 نَعَمٌ Divan li je!
 نَعِمٌ, pl. نَعِمَاتٌ, blagodat
 نَعِيمٌ uživanje, ugodnost
 نَعَمٌ, pl. نَعَمَاتٌ, melodija
 نَفَادٌ nestati
 نَفَخَ, pl. نَفَخَاتٌ, puhati; hroktati
 نَفَرَ, pl. نَفَرَاتٌ, ići u boj
 نَفَسٌ, pl. نَفَاسٌ, dah, disanje
 نَفْسٌ أَلْبَسَتْ الدُّعَاءَ dubok uzdah
 نَفْسٌ, pl. نَفُوسٌ, duša
 نَفْسٌ, pl. نَفْسَاتٌ, duša; strast; sam; sebe
 نَفْسُهُ sebe
 نَفَعَ, pl. نَفَعَاتٌ, koristiti

نُومَةٌ

- نُومَةٌ pospanac
 نَهَارٌ, pl. أَنْهَارٌ, dan
 نِهَابَةٌ kraj, konac
 نَهَرَ - نَهْرٌ tjerati povicima, odbiti
 نَهْرٌ, pl. أَنْهَارٌ, rijeka
 نَهَشَ - نَهْشٌ gristi; ujesti

وَ i; a; sa; tako mi!

وَ uh! čudo!

وَ أَسْفَاهُ, وَ أَسْفَا kuku!

وَاحِدٌ jedan

وَادٍ, pl. أَوْدِيَةٌ, dolina; rijeka

وَادِي سَلَا rijeka Sela u Ribatu u Maroku

وَاسِعٌ, pl. وَاسِعُونَ, prostran, raširen

وَاضِحٌ jasan

وَاعِظٌ, pl. وَعَاطٌ, propovjednik

وَافِرٌ obilan

وَاقِعَةٌ, pl. وَاقِعَاتٌ, događaj

وَاقِفَةٌ stoje

وَإِلٍ, pl. وَوَلَاءٌ, namjesnik

وَإِلِدٌ, pl. وَإِلِدُونَ, roditelj

وَإِلٌ opasnost, zla posljedica

وَثَرٌ liho

وَثَبَ (على) - وَثُوبٌ skočiti, navaliti

وَدَعٌ

وَدَعٌ - نَهَضَ ustati, dići se

وَدَعٌ proždrljiv

وَدَعٌ - نَوَى namjeravati

وَدَعٌ toliko

وَدَعٌ - نَالَ postići; zadesiti

النَّيْلُ Nil (ime rijeke u Africi)

و

وَدَعٌ - وَثِقَ pouzdati se

وَدَعٌ čvrst, jak

وَدَعٌ - وَجَهُ biti ugledan

وَدَعٌ savjest

وَدَعٌ, pl. أَوْجَاعٌ, bol

وَدَعٌ - وَجَلَ bojati se

وَدَعٌ, pl. وَجُوهٌ, lice, način, zadovoljstvo

وَدَعٌ - وَجِبَ (على) morati: biti dužnost, biti nužno

وَدَعٌ - وَجَدَ naći, opstojati

وَدَعٌ, s. وَجَهُ, lica; načini

وَدَعٌ strana, kraj zemlje

وَدَعٌ - وَجِفَ uznemiriti se

وَدَعٌ ugledan

وَدَعٌ - وَدَّ voljeti

وَدَائِعٌ, s. وَدِيعَةٌ, pohrane, amaneti

وَدَعٌ - وَدَعَ pustiti, proći se

وَقَعَ الْقَدَمُ

وَصُلَّ (إِلَى) - وَصُولٌ stići, doći, prispjeti, dospjeti

وَضَعَ - وَضْعٌ postaviti, metnuti; skinuti; oprostiti; napisati djelo

وُضِحَ - وَضُوحٌ biti jasan, ukazati se

وَطَى - وَطْيٌ gaziti

وَطَنٌ, pl. أَوْطَانٌ domovina

وَظَائِفُ, pl. وَظِيفَةٌ služba; plata u novcu ili naravi

وَعَدَ - وَعْدٌ, وَعْدٌ, وَعْدَةٌ obećati

وَعْدٌ, pl. وَعُودٌ obećanje

وَعَّظَ - عِظَةٌ وَعْظٌ savjetovati

وَعَى - وَعَى zapamtiti

وَفَّى - وَفَاءٌ ispuniti obećanje

وَفَاةٌ, pl. وَفَيَاتٌ smrt

وَقَدَّ (عَلَى, إِلَى) - وَقْدٌ doći nekome

وَقُودٌ, pl. وَقْدٌ odaslanstvo, deputacija

وَفْرَةٌ obilnost

وَقْدٌ, s. وَقُودٌ deputacije

وَفِيَاءٌ, pl. وَفِيٌّ pouzdan, vjeran

وَقَارٌ dostojanstvo

وَقَى - وَقَايَةٌ čuvati

وَقَاتٌ, pl. وَأَوْقَاتٌ vrijeme

وَقَعَ الْقَدَمُ topot, bahat

وَدِيعَةٌ

وَدَائِعُ, pl. وَدِيعَةٌ pohrane, amanet

وَذَرَ - وَذَرٌ pustiti, proći se za

وَزْدَةٌ, s. وَزْدٌ ruže

وَزْدٌ, im. وَزْدَةٌ zb. im. ruža

وَرَقٌ, im. وَرَقَةٌ zb. im. list (papira)

وَرَدَ - وَرْدٌ stići, doći

وَرَى svijet, ljudi

وَرَاتٌ, pl. وَرٌ guska

وَزَرَ sklonište, zaklon

وَزَرَ - وَزَرٌ nositi

وَزَارٌ, pl. وَزْرٌ teret, tovar

وَزَعَ - وَزَعٌ zadržati

وَزَنَ - وَزْنٌ mjeriti

وَزَانٌ, pl. وَزْنٌ oblik; mjera

وُزَرَ, pl. وَزَرَ ministar

وَسِيلَةٌ, s. وَسَائِلُ sredstva

وَسَخٌ prijav

وَسَطٌ sredina

وَسْطٌ usred

وَسِعَ - سَعَةٌ وَسْعٌ biti prostran

وَسَائِلُ, pl. وَسِيلَةٌ sredstvo

وَصَفَ - وَصْفٌ opisati

وَصَلَ - صَلَةٌ وَصْلٌ spojiti, nagraditi

وَقَفَ

- وَقَفَ - zastaviti
 وَقَفَ, pl. أَوقَافَ, zadužbina,
 vjersko dobro (imanje);
 vakuf
 وَقُودٌ gorivo
 وَقُوعٌ - dogoditi se;
 pasti
 وَقُوفٌ - stajati, ostati
 وَكَلَ (إِلَى) - prepustiti
 nekome
 وَلَدٌ, pl. أَوْلَادٌ, dijete
 وَلَدَ - roditi
 وَلَادَةٌ rođenje
 وَلَايَةٌ - upravljati
 وَلِيَ - slijediti iza
 nečega, biti do nečega

هَرَمَ

- هَرَمَ (يُ) يُولَعُ وَلُوعٌ odati se nečem
 وَلَوْلَ - pomagati,
 jaukati
 وَلِيٌّ, pl. أَوْلِيَاءُ, prijatelj;
 pomoćnik; skrbnik
 وَلِيُّ اللَّهِ, pl. أَوْلِيَاءُ اللَّهِ, Božji
 ugodnik, dobri
 وَهَبَ - pokloniti
 وَهَمٌ, pl. أَوْهَامٌ, pričinjaње,
 umišljenost, uobra-
 ženje
 وَنِجٌ teško!
 وَنِجَكَ Teško tebi!
 وَيْلٌ jao, teško!
 وَيْلٌ لَهُ Teško njemu!

هـ

- هَآ eto
 هَائِلٌ strahovit
 هَاتِ daj!
 هَاتَانِ te dvije
 هَادٍ, pl. هُدَاةٌ, voda
 هَاشِمِيٌّ Hašimija
 هَؤُلَاءِ ovi, ove
 هُبُوبٌ puhati vjetar
 هَتَفَ - هَتَفَ, هَتَافٌ zvati; klicati
 هِجْرَةٌ seoba
 هَدَمَ - هَدَمَ srušiti, porušiti

- هَذُودٌ pupavac
 هَدَى - هِدَايَةٌ uputiti
 هَدَأَ - هُدُوءٌ smiriti se
 هُدًى uputa
 هَدِيَّةٌ, pl. هَدَايَا, dar, poklon
 هَذَا, pl. هَؤُلَاءِ, ovaj
 هَذِهِ, pl. هَؤُلَاءِ, ova
 هَرَبَ - هَرَبَ pobjeći,
 umaknuti
 هَرَمَ - هَرَمَ ostarjeti
 هَرَمٌ, pl. أَهْرَامٌ, piramida

هَزْ	يَتِيمٌ
هَزْ تresti, vrtjeti	هَنَا тамо
هَشْ - هَشَّهْ osmjehnuti se, raspoložiti se	هُنَاK тамо
هَكَذَا ovako	هُنَاK тамо
هَلْ je li, da li?	هُوَ, pl. هُمْ, on
هَلْ لَكَ Želiš li?	هَوَانٌ poniženje
هَلَا neka, da li ne?	هُودٌ Židovi
هَلَكَ - هَلِكٌ propasti; umrijeti	هَوَالٌ - هَوَالٌ prestrašiti
هَلَكَةٌ - هَلَكَةٌ potrošiti, upropastiti	هَوَالٌ, pl. أَهْوَالٌ, strah
هَلُمَّ Ovamo!	هَوَانًا лако, blago
هَلُمَّ جَرًّا i tako dalje	هَوَى - هَوَى ljubiti, voljeti
هُمْ oni	هَوَى - هَوَى pasti
هُمْ, pl. هُمُومٌ, briga	هَهُنَا ovdje
هُمْ, pl. رَهْمَةٌ, veledušje; poduzetnost, nastojanje	هِيَ, pl. هُنَّ, ona
هُمْ, s. رَهْمَةٌ, veledušja, poduzetnosti	هَيَّا Hajde!
هُمْ - هُمْ rzati	هَيَّاْنَا Hajdemo, dižimo se!
هَنْ stvar	هَيْئَةٌ, pl. هَيْآتٌ, oblik, stanje
هَنْ one	هَيْبَةٌ - هَيْبَةٌ bojati se
هَنَا ovdje	هَيْجَانٌ - هَيْجَانٌ uzburkati se, pobuniti se
	هَيْهَاتَ daleko je, velika je razlika!

ي

يَا أَيُّهَا يَا o!	يَا عَجَبًا يَا لِلَّهِ عَجَبٌ o čuda!
يَا اللَّهُ Bože!	يَأْسٌ - يَأْسٌ očajavati, izgubiti nadu
يَا زَيْدُ U pomoć Zejde!	يَتَامَى, pl. أَيْتَامٌ, siroče
يَا زَيْدُ U pomoć Zejdu!	

يَدٌ	
رُكَا , pl. أَيْدٍ , يَدٌ	
رُكُنِي	ručni
يَسَارٌ	lijevo
يَسَرُّ - يَسَرُّ	kockati se
يُسَرُّ	olakšica, lakoća
يَقُظُّ	vrlo oprezan; budan
يَقِينٌ	uvjerenje
يَمٌّ	more
يَمِينٌ	desno
يَنْعُ - يَنْعُ	dozreti
يَوْمٌ , pl. أَيَّامٌ	dan
يَوْمُ الْآحَدِ	nedjelja
يَوْمُ الْإِثْنَيْنِ	ponedjeljak

يَهُودِيٌّ	
يَوْمُ الْأَرْبَعَاءِ	srijeda
يَوْمُ الثَّلَاثَاءِ	utorak
يَوْمُ الْجُمُعَةِ	petak
يَوْمُ الْخَمِيسِ	četvrtak
يَوْمُ السَّبْتِ	subota
يَوْمُ الْعِيدِ	blagdan
يَوْمُ الْقِيَامَةِ	sudnji dan
يَوْمًا مَا	jednoga dana, nekada
الْيَوْمَ	danas
يَوْمَئِذٍ	tada, toga dana
يَوْمُكَ	danas
يَهُودِيٌّ , zb. im. يَهُودٌ	Židov.

Štamparske pogreške

<i>Stranica:</i>	<i>Red:</i>	<i>Pogrešno:</i>	<i>Ispravno:</i>
4	22	زَيْدٌ	زَيْدٌ
5	15	(crveniji od)	crveniji od
9	4	أُمُّ عَطِيَّةَ	أُمُّ عَطِيَّةَ
9	9	الْهَاشِمِيُّ	الْهَاشِمِيُّ
14	5	قَتِيلٌ	قَتِيلٌ
15	10	općih	zajedničkih
15	21	— اء	— اء
15	22	حُبْلِيَّاتٌ	حُبْلِيَّاتٌ
27	16	مُحَمَّدٌ	مُحَمَّدٌ
35	17	الْلُّوْلُو	الْلُّوْلُو
40	22	أَنْكَ صَالِحٌ	أَنْكَ صَالِحٌ
50	4	طَابَ زَيْدٌ أَبَا	طَابَ زَيْدٌ أَبَا
53	11	مَا جَاءَنِي إِلَّا زَيْدٌ	مَا جَاءَنِي إِلَّا زَيْدٌ
54	17	إِنْ خَيْرًا	إِنْ خَيْرًا
56	12	دَارُ زَيْدٍ	دَارُ زَيْدٍ
59	3	a uistinu je on predikat	a uistinu je on po smislu predikat
59	10	مَعْلُومَةٌ فَضَائِلُهُ	مَعْلُومَةٌ فَضَائِلُهُ
61	18	بَدَلُ الْكُلِّ	بَدَلُ الْكُلِّ
93	2	أَنِّي يُحْيِي	أَنِّي يُحْيِي
95	15	كَأَنَّ	كَأَنَّ
116 I stupac	24	أَذْرُعُ	أَذْرُعُ
119 I stupac	15	إِسْتِغَاثَ	إِسْتِغَاثَ
119 II stupac	21	إِسْتِمَالَ	إِسْتِمَالَ
125 II stupac	8	فَاضِلٌ	فَاضِلٌ
127 I stupac	5	لَا	أَلَا

<i>Stranica:</i>	<i>Red:</i>	<i>Pogrešno :</i>	<i>Ispravno:</i>
127 I stupac	7	لَا فِي	إِلَّا فِي
137 I stupac	5	بَلَى - بِلَى	بَلَى - بِلَى
137 I stupac	6	بَلِيَّةٌ	بَلِيَّةٌ
138 I stupac	17	تَأْخِيرٌ	تَأْخِيرٌ
145 I stupac	17	تَنْبُوْءٌ	تَنْبُوْءٌ
155 II stupac	13	حَقَائِقُ	حَقَائِقُ
156 I stupac	1	خَزَائِنُ	خَزَائِنُ
156 I stupac	10	حِصَالٌ	حِصَالٌ
156 II stupac	14	خَفَى - خَفَاءٌ	خَفَى - خَفَاءٌ
157 I stupac	22	أَدْوَاءٌ	أَدْوَاءٌ
161 II stupac	27	رَدِئٌ	رَدِئٌ
164 I stupac	10	سَائِرُ الشَّيْبِيَيْنِ	سَائِرُ الشَّيْبِيَيْنِ
165 I stupac	20	سَخِرَ (من) -	سَخِرَ (من) -
165 I stupac	21	سَخِيٌّ	سَخِيٌّ
170 I stupac	1	شَهِدَ -	شَهِدَ -
171 II stupac	18	صَفَا - صَفَرٌ	صَفَا - صَفَوُ
172 I stupac	2	صَلَاتٌ	صَلَاتٌ
172 I stupac	11	صَلَّى - صَلَّى	صَلَّى - صَلَّى
176 I stupac	9	عَثَرَ - عَثَرٌ	عَثَرَ - عَثَرٌ
176 II stupac	20	عَذْرَاءٌ	عَذْرَاءٌ
182 II stupac	5	فَتَى	فَتَى
188 II stupac	24	كَدَّرَ -	كَدَّرَ -
189 II stupac	15	كَفَوُ	كَفَوُ
192 II stupac	16	مَا فَتَى	مَا فَتَى
٢	zadnji	كَذَالِكَ	كَذَالِكَ
٤	4	فِي النَّارِ	فِي النَّهَارِ
١٢	zadnji	بِأَسَا	بِأَسَا
١٤	7	تَقْصُفٌ	تَقْصُفٌ

Sadržaj

II DIO

SINTAKSA

	Strana
SINTAKSA IMENA	3
Određena i neodređena imena	7
Vlastite imanice	8
Lične zamjenice	9
Određeni član i nunacija	10
Vokativ	12
Rod imena	13
Imena ženskog roda	13
Broj imena	15
Deklinacija	16
Imena koja se mijenjaju po nepotpunoj deklinaciji	18
Promjena na kraju imena	21
Promjena prema položaju riječi	23
Nepromjenljiva imena	24
Padeži	26
Nominativi	26
Infinitiv	27
Izvedena imena	28
Glagol i njegov subjekat	30
Slaganje glagola sa svojim subjektom	32
Čestica أَنَّ i إِنَّ	38
Akuzativi	43
Opći objekat	43
Objekat	44
Akuzativ mjesta ili vremena	46
Akuzativ uzroka ili svrhe	47
Akuzativ uz riječ وَالْفَعُولُ مَعَهُ sa وَ	48
Akuzativ stanja	48
Akuzativ koji поближе označuje nešto	50
Akuzativ izuzimanja	52
Predikat glagola كَانَ i njemu sličnih glagola	54
Subjekt čestice إِنَّ i sličnih čestica	54

Subjekat iza niječne čestice \hat{y}	55
Predikat čestica \hat{y} i \hat{L}	55
Genitivi	55
Dodatak o padežima	57
SINTAKSA GLAGOLSKIH OBLIKA:	
Prelazni i neprelazni glagoli	62
Intranzitivni glagoli	62
Tranzitivni glagoli	65
Aktiv i pasiv	68
Pomoćni glagoli	70
Glagolska vremena	73
Glagolski načini	76
SINTAKSA ČESTICA	79
Prijedlozi	79
Pravi prijedlozi	79
Prijedlozi koji su postali od imenica	87
Prilozi	90
Veznici	93
REČENICA	96
Niječna rečenica	98
Upitna rečenica	99
Odnosna rečenica	100
Rečenica koja označuje stanje	101
Pogodbena rečenica	101
Bilješka	105
RJEČNIK	109
Štamparske pogreške	213
ČITANKA	Λ. - 2

على مَبْلَغٍ استطاعتهم ، وكان فيهم الملوك الذين تَحْمِلُهُمْ عِزَّةُ الملك
على مُعَانَدَتِهِ ، و الامراء الذين يدعوهم السلطانُ إلى مُنَاوَأَتِهِ ، و
الخطباء و الشعراء و الكُتَّاب الذين يَشْمَخُونَ بِأُنُوفِهِمْ عن مُتَابَعَتِهِ .
و قد اشتدَّ جميع أولئك في مقاومته ، و انْهَالُوا بِقُوَاهِم عليه استكبارا
عن الخضوع ، و تمسَّكوا بما كانوا عليه من أديان آبائهم و حِمِيَّةٍ لعقائدهم
و عقائد أسلافهم . و هو مع ذلك يُخَطِّئُ آرائهم ، و يُسِفُّهُ أَحْلَامَهُمْ ،
و يحقِّقُ أَصْنَافَهُمْ ، و يدعوهم إلى ما لم تَعْهَدُهُ أَيَّامُهُمْ و لم تَحْقِيقُ
لِثَلَاثَةِ أَعْلَامِهِمْ ، و لا حُجَّةَ له بين يَدَيِ ذَلِكَ كُلِّهِ إِلَّا تَحْدِيثَهُمْ
بِالْأَيَّانِ بِمِثْلِ أَقْصَرِ سُورَةٍ مِنْ ذَلِكَ الْكِتَابِ أَوْ بَعْشَرِ سُورَةٍ مِنْ
مِثْلِهِ و كان في استطاعتهم أَنْ يَجْمَعُوا إِلَيْهِ مِنَ الْعُلَمَاءِ وَ الْفُصَحَاءِ وَ
الْبُلْغَاءِ مَا شَاءُوا لِيَأْتُوا بِشَيْءٍ مِنْ مِثْلِ مَا أَتَى بِهِ لِيُبْطِلُوا الْحُجَّةَ وَ يُفْحِمُوا
صَاحِبَ الدَّعْوَةِ .

جاءنا الخير المتواتر أَنَّهُ مَعَ طُولِ زَمَنِ التَّحَدِّيِّ ، وَ لَجَاجِ
الْقَوْمِ فِي التَّعَدِّيِّ ، أَصِيبُوا بِالْعَجْزِ ، وَ رَجَعُوا بِالْحَيْبَةِ وَ حَقَّتْ لِلْكِتَابِ
الْعَزِيزِ الْكَلِمَةُ الْعُلْيَا عَلَى كُلِّ كَلَامٍ .

آخَذَ الْعُلَمَاءُ مِنَ الْمَلَلِ الْمُخْتَلَفَةِ عَلَى مَا أَفْسَدُوا مِنْ عَقَائِدِهِمْ وَمَا
خَلَطُوا فِي أَحْكَامِهِمْ ، وَمَا حَرَّفُوا بِالتَّأْوِيلِ فِي كُتُبِهِمْ . وَشَرَعَ لِلنَّاسِ
أَحْكَامًا تَنْطَبِقُ عَلَى مَصَالِحِهِمْ ، وَظَهَرَتِ الْفَائِدَةُ فِي الْعَمَلِ بِهَا وَ
الْمَحَافِظَةُ عَلَيْهَا ، وَقَامَ بِهَا الْعَدْلُ ، وَانْتَضَمَ بِهَا شَمْلُ الْجَمَاعَةِ مَا كَانَتْ
عِنْدَ حَدِّ مَا قَرَّرَهُ ، ثُمَّ عَظُمَتِ الْمَضَرَّةُ فِي إِهْمَالِهَا وَالانْحِرَافُ عَنْهَا
أَوَّالِبُعْدِهَا عَنِ الرُّوحِ الَّذِي أَوْدَعَتْهُ ، فَفَاقَتْ بِذَلِكَ جَمِيعَ الشَّرَائِعِ
الْوَضْعِيَّةِ كَمَا يَتَبَيَّنُ لِلنَّازِرِ فِي شَرَائِعِ الْأُمَمِ . ثُمَّ جَاءَ بَعْدَ ذَلِكَ بِحُكْمِ
وَمَوَاعِظِ وَآدَابِ تُخَشِّعُ لَهَا الْقُلُوبَ ، وَتَهَشُّ لِاسْتِقْبَالِهَا الْعُقُولُ ،
وَتَنْصَرِفُ وَرَائِهَا الْهَمَمُ ، أَنْصَرَفَ فِي السَّبِيلِ الْأُمَمِ .

نَزَلَ الْقُرْآنُ فِي عَصْرِ اتَّفَقَ الرُّوَاةُ وَتَوَاتَرَتِ الْأَخْبَارُ عَلَى أَنَّهُ
أَرْقَى الْأَعْصَارِ عِنْدَ الْعَرَبِ وَأَعَزُّهَا مَادَّةً فِي الْفَصَاحَةِ ، وَأَنَّهُ الْمُمْتَازُ
بَيْنَ جَمِيعِ مَا تَقَدَّمَهُ بِوَفْرَةِ رِجَالِ الْبَلَاغَةِ ، وَفِرْسَانِ الْخُطَابَةِ ، وَأَنَّ نَفْسَ
مَا كَانَتْ الْعَرَبُ تَتَنَافَسُ فِيهِ مِنْ ثَمَارِ الْعَقْلِ وَنَتَائِجِ الْفِطْنَةِ وَالذِّكَاةِ
هُوَ الْغَلَبُ فِي الْقَوْلِ ، وَالسَّبْقُ إِلَى إِصَابَةِ مَكَانِ الْوُجْدَانِ مِنَ الْقُلُوبِ ،
وَمَقَرُّ الْإِذْعَانِ مِنَ الْعُقُولِ ، وَتَفَانِيهِمْ فِي الْمَفَاخِرَةِ بِذَلِكَ مِمَّا لَا يُحْتَاجُ
إِلَى الْإِطَالَةِ فِي بَيَانِهِ .

تَوَاتَرَ الْخَبَرُ كَذَلِكَ بِمَا كَانَ مِنْهُمْ مِنَ الْحَرَصِ عَلَى مُعَارَضَةِ
النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَالتَّيَاسُّهِمِ الْوَسَائِلَ قَرِيبَهَا وَبَعِيدَهَا
لِلْإِبْطَالِ دَعْوَاهُ وَتَكْذِيبِهِ فِي الْإِخْبَارِ عَنِ اللَّهِ ، وَإِتْيَانِهِمْ فِي ذَلِكَ

حفظاً لِعِرْضِكَ و عرض بنتك و صياتكما من العار . و قد أمرت
لابنتك بعشرة آلاف درهم حيث أخبرتنى بحقيقة الأمر . و أنا أسألك
أن تأذن لى فى تزويجها منه ، فقال الشيخ : أيها الأمير قد أذنت لك
فى ذلك . فحمد الله خالد و أثنى عليه ، و خطب خطبة حسنة ، (و أدرك
شَهْرَ رَآدَ الصَّباح فسكتت عن الكلام المباح) .

٧١

❦ من رسالة التوحيد للشيخ محمد عبده ❦

❦ القرآن ❦

جاءنا الخبر المتواتر الذى لا تَتَطَرَّقُ إليه الرَّيْبَةُ أَنَّ النِّبىَّ صَلَّى
الله عليه وسلم كان فى نَشَأَتِهِ و أُمِّيَّتِهِ على الحال التى ذكرنا ، و
تواترت أخبارُ الأُمَمِ كافَّةً على أَنَّهُ جاء بكتابٍ قال : إِنَّهُ أُنْزِلَ
عليه ، و أَنَّ ذلك الكتاب هو القرآنُ المكتوب فى المصاحف ، المحفوظ
فى صدرِ مَنْ عَنِ بِحِفْظِهِ من المسلمين إلى اليوم . كتابٌ حوى من
أخبارِ الأُمَمِ الماضِيَةِ ما فيه مُعْتَبَرٌ للأجيالِ الحاضرةِ و المستقبِلَةِ ؛ نَقَّبَ على
الصحيح منها ، و غادرَ الأباطيلَ التى أَلْحَقَتْها الأوهامُ بها ، و نَبَّهَ على
وجوه العبرة فيها . حَكَى عن الأنبياء ما شاء الله أَنْ يَقْصَّ علينا من
سِيرِهِمْ ، و ما كان بينهم و بين أُمَمِهِمْ ، و برَّأهم ممَّا رَمَاهم به أهلُ
دينهم المعتقدون برِسالاتهم .

الأمير! لا تَعْجَلْ بالقطعِ حتى تقرأ هذه الرقعة؛ ثم دفعت إليه رقعة ففتحها خالد وقرأها فاذا مكتوب فيها هذه الأبيات :

أَخَالِدُ هَذَا مُسْتَهَامٌ مُتَمِّمٌ رَمْتَهُ لِحَاطِي عَنْ قِسْيِ الْحَمَالِقِ
فَأَصْمَاهُ سَهْمُ اللَّحْظِ مَنَى لِأَنَّهُ حَلِيفُ جَوَى مِنْ دَانِهِ غَيْرُ فَائِقِ
أَقَرَّ بِمَا لَمْ يَقْتَرِفْهُ كَأَنَّهُ رَأَى ذَاكَ خَيْرًا مِنْ هَتِيكَةِ عَاشِقِ
فَمَهْلًا عَنْ الصَّبِّ الْكُثِيبِ فَانَّهُ كَرِيمُ السَّجَايَا فِي الْوَرَى غَيْرُ سَارِقِ

فلما قرأ خالد الأبيات تنحى، وانفرد عن الناس وأحضر المرأة، ثم سألها عن القصة فأخبرته بأن هذا الفتى عاشق لها، وهى عاشقة له. وإنما أراد زيادتها فتوجه إلى دار أهلها ورمى حجرا فى الدار ليُعلمها بمجيئه فسمع أبوها وإخوتها صوت الحجر فصعدوا إليه فلما أحس بهم جمع قماش البيت كله، وأراهم أنه سارق سترا على معشوقته. فلما رأوه على هذه الحالة أخذوه. وقالوا: هذا سارق، وأتوا به إليك فاعترف بالسرقة وأصر على ذلك حتى لا يفضحنى، وقد ارتكب هذه الأمور من رَمَى نَفْسِهِ بِالسرقة لفرط مروءته، وكرم نفسه فقال خالد إنه لخليق بأن يُسَعَفَ بمراده، ثم استدعى الفتى إليه فقبله بين عينيه، وأمر باحضار أبى الجارية، وقال له: يا شيخ إنا كُنَّا عزمنا على إنفاذ الحكم من هذا الفتى بالقطع، ولكن الله عز وجل قد حفظه من ذلك. وقد أمرت له بعشرة آلاف درهم لبذله يده

(وفي ليلة اثنتين وأربعين وثلاثمائة) قالت : بلغني أيها الملك السعيد أن خالدًا بعد أن تحدث مع الشاب أمر به إلى السجن فمكث فيه لَيْلَتَهُ ، فلما أصبح الصباح حضر الناس ينظرون قطع يد الشاب ، ولم يَبْقَ أحد في البصرة . ثم استدعى بالقضاة و أمر بإحضار الفتى ، فأقبل يَحْجِلُ في قيوده ولم يره أحد من الناس إلا بكى عليه ، وارتفعت أصوات النساء بالنحيب ، فأمر القاضي بتسكيت النساء . ثم قال : إن هؤلاء القوم يزعمون أنك دخلت دارهم وسرقت مالهم فلعلك سرقت دون النصاب ؟ قال : بل سرقت نصابًا كاملاً . قال : لعلك شريك القوم في شيء منه ؟ قال : بل هو جميعه لهم لا حق لي فيه . فغضب خالد ، و قام إليه بنفسه ، و ضربه على وجهه بالسوط وقال متمثلاً بهذا البيت :

يريد المرء أن يُعْطَى مِنْهُ وَيَأْبَى اللهُ إِلَّا مَا يَرِيدُ

ثم دعا بالجزار ليقطع يده فحضر وأخرج السكين ومد يده و وضع عليها السكين ، فبادرت جارية من وسط النساء عليها أطمارٌ وَ سِخَةٌ فصرخت و دمت نفسها عليه ، ثم أسفرت عن وجه كأنه القمر ، و ارتفع في الناس ضجة عظيمة ، و كاد أن يقع بسبب ذلك فتنة طائفة الشرر ، ثم نادى تلك الجارية بأعلى صوتها ناشدتك الله أيها

قال أيها الأمير : لا يَقَعُ في نفسك شيء سوى ما اعترفتُ به عندك
وليس لي قصةٌ أشرحُها إلا أني دخلت دار هولاء فسرقتُ ما
أمكنني ، فأدركوني ، وأخذوه مني وحملوني إليك . فأمر خالد
بحبسه ، وأمر مناديا ينادي بالبصرة : ألا من أحب أن ينظر إلى
عقوبة فلان اللص وقطع يده فليحضر من الغداة إلى المحلّ الفلاني .
فلما استقر الفتى في الحبس ووضعوا في رجليه الحديد تنفّس الصعداء
وأفاض العبرات . وأنشد هذه الابيات :

هَدَدَنِي خَالِدٌ بِقَطْعِ يَدِي إِنْ لَمْ أُبْجِ عِنْدَهُ بِقِصَّتِهَا

فَقُلْتُ : هَيْهَاتَ أَنْ أُبُوحَ بِمَا تَضُمَّنَ الْقَلْبُ مِنْ مَحَبَّتِهَا !

قَطَعُ يَدِي بِالَّذِي اعْتَرَفْتُ بِهِ أَهْوَنُ لِلْقَلْبِ مِنْ فَضِيحَتِهَا

فَسَمِعَ ذَلِكَ الْمُوَكَّلُونَ بِهِ ، فَأَتَوْا خَالِدًا وَ أَخْبَرُوهُ بِمَا حَصَلَ مِنْهُ . فَلَمَّا
جَنَّ اللَّيْلُ أَمَرَ بِاحْضَارِهِ عِنْدَهُ ، فَلَمَّا حَضَرَ اسْتَنْطَقَهُ فَرَأَهُ عَاقِلًا
أَدَبِيًا فَطِنًا ظَرِيفًا لَبِيبًا . فَأَمَرَ لَهُ بِطَعَامٍ ، فَأَكَلَ وَ تَحَدَّثَ مَعَهُ سَاعَةً ،
ثُمَّ قَالَ لَهُ خَالِدٌ قَدْ عَلِمْتُ أَنَّ لَكَ قِصَّةَ غَيْرِ السَّرْقَةِ فَإِذَا كَانَ الصَّبَاحُ
وَحَضَرَ النَّاسَ وَحَضَرَ الْقَاضِيَّ وَسَأَلَكَ عَنِ السَّرْقَةِ فَأَنْكَرَهَا وَادَّكَرَ
مَا يَدْرِي عَنْكَ حَدَّ الْقَطْعِ ، فَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ :
« اذْرَوْوا الْحُدُودَ بِالشُّبُهَاتِ » ثُمَّ أَمَرَهُ إِلَى السِّجْنِ (وَ أَدْرَكَ شَهْرَ زَادَ
الصَّبَاحُ فَسَكَتَ عَنِ الْكَلَامِ الْمُبَاحِ) .

❦ من كتاب ألف ليلة وليلة ❦

حكاية خالد بن عبد الله القسريّ مع الشاب السارق.

ومما يحكى أنّ خالد بن عبد الله القسريّ كان أمير البصرة فجاء إليه جماعة متعلقون بشابّ ذى جمالٍ باهرٍ، وأدبٍ ظاهرٍ، وعقلٍ وافرٍ، وهو حسن الصورة طيب الرائحة، وعليه سكينة ووقار، فقدموه إلى خالد فسألهم عن قصّته، فقالوا: هذا لصٌ أصبناه البارحة فى منزلنا، فنظر إليه خالد فأعجبه حُسنُ هيئته ونظافته. فقال: خلّوا عنه. ثم دنا منه، وسأله عن قصّته فقال: إنّ القومَ صادقون فيما قالوه والأمر على ما ذكروا. فقال له خالد: ما حملك على ذلك وأنت فى هيئَةٍ جميلةٍ وصورةٍ حسنةٍ. قال: حملنى على ذلك الطمعُ فى الدنيا وقضاء الله سبحانه وتعالى. فقال له خالد: تَكِلْتِكَ أُمُّكَ! أما كان لك فى كمالِ عقلك وحسن أدبك زاجرٌ يزجرك عن السرقة. قال: دع عنك هذا أيها الأمير! وامض إلى ما أمر الله تعالى به فذلك بما كسبت يدي، وما الله بظلامٍ للعبيد. فسكت خالد ساعةً يفكر فى أمر الفتى، ثم أدناه منه وقال له: إنّ اعترافك على رؤوس الأشهاد قد رابى وأنا ما أظنك سارقا، ولعلّ لك قصّةً غير السرقة فأخبرنى بها.

أنه رأى الفيلَ حين بنيت يصعد بالحجارة إلى أعلاها وهي من بناء
السلطان مُعزِّ الدين بن ناصر الدين بن السلطان غياث الدين و أراد
السلطان قطب الدين أن يبني بالصحن الغربي صومعة أعظم منها فبنى
مقدار الثلث منها واخترم دون تمامها وأراد السلطان محمد إتمامها ثم
ترك ذلك تشاءما . و هذه الصومعة من عجائب الدنيا في ضخامتها و
سعة ممرها بحيث تصعدُها ثلاثة من الفيلة متقارنةً وهذا الثلث المبنى
منها مساوٍ لارتفاع جميع الصومعة التي ذكرنا أنها بالصحن الشمالى و
صعدتها مرة فرأيت مُعظم دُور المدينة و عاينت الأسوار على ارتفاعها
و سموها منحطّة . و ظهر لى الناس فى أسفلها كأنهم الصبيان الصغار و
يظهر لناظرها من أسفلها أن ارتفاعها ليس بذلك لعظم جرمها و
سعتها و كان السباطان قطب الدين أراد أن يبني أيضا مسجدا
جامعا يسيرى المسماة دار الخلافة فلم يتم منه غير الحائط القبلى
و المحراب و بناءه بالحجارة البيض و السود و الحمر و الخضر
ولو كمل لم يكن له مثل فى البلاد و أراد السلطان محمد إتمامه
و بعث عُرفاء البناء ليقدرُوا النفقة فيه فزعموا أنه ينفق فى إتمامه خمسة
و ثلاثون لَكاً فترك ذلك استكثارا له و أخبرنى بعض خواصه أنه
لم يتركه استكثارا لكنه تشاءم به لما كان السلطان قطب الدين قد
قتل قبل تمامه .

﴿ ذكر جامع دِهلي ﴾

و جامع دِهلي كبير السَّاحة حيطانه وسقفه وفرشه كل ذلك من الحجارة البيض المنحوتة أبدع نحت ماصقة بالرصاص أتقن إصاق ولا خشبة به أصلا وفيه ثلاث عشرة قبة من حجارة ومنبره أيضا من الحجر وله أربعة من الصحنون وفي وسط الجامع العمود الهائل الذي لا يدرى من أى المعادن هو ذكر لي بعض حكمائهم أنه يسمى هَفْت جُوش (بفتح الهاء وسكون الفاء وتاء مَعْلُوةٍ و جيم مضمومة و آخره شين مُعجمة) ومعنى ذلك سبعة معادن وأنه مؤلف منها وقد جُلِّيَ من هذا العمود مقدار السبابة ولذلك المَجْلُو منه بريق عظيم و لا يؤثر فيه الحديد وطوله ثلاثون ذراعا وأدركنا به عِمامة فكان الذى أحاط بدائرته منها ثمانى أذرع وعند الباب الشرقى من أبواب المسجد صَنمان كبيران جدًّا من النحاس مطروحان بالأرض قد ألصقا بالحجارة وَيَطَأُ عليهما كل داخل إلى المسجد أو خارج منه وكان موضع هذا المسجد بُدْخَانَةٌ وهو بيت الأصنام فلما افْتُشِحَتْ جعل مسجداً وفى الصحن الشمالى من المسجد الصومعة التى لا نظير لها فى بلاد الاسلام وهى مبنية بالحجارة الحمر خلافاً لحجارة سائر المسجد فانها بيض و حجارة الصومعة منقوشة وهى سامية الارتفاع وتَفَافِيحُها من الذهب الخالص وسعة ممرها بحيث تصعد فيه الفيلة . حدثنى من أثق به

(بفتح الهمزة وإسكان الصاد وفتح الطاء المهملتين و سكون النون و ضم الباء الموحدة و واو مدّ و لام) وهو بالعدوة الشرقية من النهر وفيه سكنى السلطان و أرباب دولته و سائر الناس و أسواقه و شوارعه مفروشة بالصفاح متسعة و أهل كل صناعة على حدة لا يشاركون سواهم و على كل سوق أبواب تسدّ عليه بالليل و أكثر الصناعات و الباعة بها النساء و المدينة في سفح جبل داخل في البحر نحو تسعة أميال و عرضه مثل ذلك و أكثر و في أعلاه قلعة صغيرة و قصر السلطان و السور يُحيط بهذا الجبل و هو مانع لا سبيل لأحد إليه من جهة البحر و فيه نحو ثلاث عشرة قرية عامرة و الكنيسة العظمى هي في وسط هذا القسم من المدينة و أما القسم الثاني منها فيسمى الغلطة (بغين معجمة و لام و طاء مهملة مفتوحة) وهو بالعدوة الغربية من النهر شبيه برباط الفتح في قُرْبِهِ من النهر و هذا القسم خاص بنصارى الأفرنج يسكنونه و هم أصناف فمنهم الجنويون و البنادقة و أهل رومية و أهل إفرانسة و حكمهم إلى ملك القسطنطينية يقدم عليهم منهم من يرتضونه و يسمونه القمص و عليهم وظيفة في كل عام لملك القسطنطينية و ربما استعصوا عليه فيحاربهم حتى يصلح بينهم البأبة و جميعهم أهل تجارة و مرساهم من أعظم المراسى رأيت به نحو مائة جفن من القراقير و سواها من الكبار و أما الصغار فلا تحصى كثرة و أسواق هذا القسم حسنة إلا أن الأقدار غالبية عليها و يشقُّها نهر صغير قدير نجس و كنائسهم قدرة لا خير فيها .

﴿ ذكر أرض الظلّة ﴾

و كنت أردت الدخولَ إلى أرض الظلّة و الدخولُ إليها من
 بُلغَار و بينهما أربعون يوما ثم أضربت عن ذلك لعِظَم المؤونة فيه
 و قِلَّةِ الجَدْوَى و السفر إليها لا يكون إلا في عجالات صغار تجرّها
 كلاب كبار فان تلك المفازة فيها الجليد فلا يثبت قدم الآدميّ و لا
 حافر الدّابة فيها و الكلاب لها الأظفار فتثبت أقدامها في الجليد و لا
 يدخلها إلا الأقوياء من التجّار الذين يكون لأحدهم مائة عجلة أو نحوها
 مُوقَرةً بطعامه و شرابه و حطبه فانها لا شجر فيها و لا حجر و لا مدر
 و الدليل بتلك الأرض هو الكلب الذي قد سار فيها مرارا كثيرة و
 تنتهى قيمته إلى ألف دينار و نحوها و تربط العربّة إلى عنقه و يقرن
 معه ثلاثة من الكلاب و يكون هو المقدّم و تتبعه سائر الكلاب
 بالعربات فاذا وقف وقفت و هذا الكلب لا يضربه صاحبه و لا ينهره .

﴿ ذكر مدينة القُسطنطينيّة ﴾

و هي متناهية في الكبر منقسمة بقسمين بينهما نهر عظيم المدّ
 و الجزر على شكل وادى سَلا من بلاد المغرب و كانت عليه فيما
 تقدّم قنطرة مبنية فخرت و هو الآن يعبر في القوارب و اسم هذا
 النهر أَبْسُمِي (بفتح الهمزة و إسكان الباء المُوحّدة و ضم السين المهملة
 و كسر الميم و ياء مدّ) و أحد القسمين من المدينة يسمى أَصْطَنْبُول

افتح لنا أبواب رحمتك ومغفرتك يا أرحم الراحمين . وداخل الكعبة المشرفة مفروش بالرخام المجزَّع وحيطانه كذلك وله أعمدة ثلاثة طوال مُفَرَّطَةُ الطول من خشب السَّاج بين كل عمود منها وبين الآخر أربع خُطى وهى متوسطة فى الفضاء داخل الكعبة يقابل الأوسط منها نصف عرض الصفيح الذى بين الركنين العراقى والشامى . وستور الكعبة الشريفة من الحرير الأسود مكتوبٌ فيها بالأبيض وهى تتلأأ عليها نوراً وإشراقاً وتُكسى جميعها من الأعلى إلى الأرض .

﴿ ذكر سفرى إلى مدينة بُلْغَار ﴾

وكنت سمعت بمدينة بُلْغَار فأردت التوجه إليها لأرى ما ذكر عنها من انتهاء قِصر الليل بها وقصر النهار أيضا فى عكس ذلك الفصل وكان بينها وبين محلة السلطان مسيرة عشر فطابت منه من يوصلنى إليها فبعث معى من أوصانى إليها ورددنى إليه . واصلتها فى رمضان فلما صلينا المغرب أفطرنا و أذّن بالعشاء فى أثناء إفطارنا فصليناها واصلينا التراوىح والشَّفَع والوتر وطاع الفجر إثر ذلك . وكذلك يقصر النهار بها فى فصل قِصره أيضا وأقمت بها ثلاثا .

المعظمة في الصفح الذي بين الحجر الأسود والركن العراقي وبين
الحجر الأسود عشرة أشبار . وذلك الموضع هو المسمى بالملتزم
حيث يستجاب الدعاء وارتفاع الباب عن الأرض أحد عشر شبرا و
نصف شبر وسعته ثمانية أشبار وطوله ثلاثة عشر شبرا وعرض
الحائط الذي ينطوي عليه خمسة أشبار وهو مصفح بصفائح الفضة بديع
الصنعة وعضاداتاه وعتبته العليا مصفحات بالفضة وله نقارتان
كبيرتان من فضة عليهما قفل و يفتح الباب الكريم في كل يوم
جمعة بعد الصلاة ويفتح في يوم مولد رسول الله صلى الله عليه وسلم
تسايما . ورسمهم في فتحه أن يضعوا كرسيًا شبه المنبر له درج و
قوائم خشب لها أربع بكرات يجرى الكرسي عليها وياصقونه إلى
جدار الكعبة الشريفة فيكون درجه الاعلى متصلا بالعتبة الكريمة ثم
يصعد كبير الشيبين وبيده المفتاح الكريم ومعه السدنة فيمسكون
السيتر المسبل على باب الكعبة المسمى بالبرقع بخلال ما يفتح رئيسهم
الباب فاذا فتحه قبل العتبة الشريفة ودخل البيت وحده وسد الباب
وأقام قدر ما يركع ركعتين ثم يدخل سائر الشيبين ويسدون
الباب أيضا ويركعون ثم يفتح الباب ويبادر الناس بالدخول وفي
أثناء ذلك يقفون مستقبليين الباب الكريم بأبصار خاشعة وقلوب
ضارعة وأيد مبسوطة إلى الله تعالى فاذا فتح كبروا ونادوا : اللهم

جُدْرَانِهَا مَسَاطِبُ بَدُونِ حَنَائَا وَعِنْدَ بَابِ إِبْرَاهِيمَ مَدْخَلٌ مِنَ الْبِلَاطِ
الْغَرْبِيِّ فِيهِ سَوَارُ جَصِيَّةٍ . وَ لِلْخَلِيفَةِ الْمَهْدِيِّ مُحَمَّدِ بْنِ الْخَلِيفَةِ أَبِي جَعْفَرِ
الْمَنْصُورِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا آثَارُ كَرِيمَةٍ فِي تَوْسِيعِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِحْكَامِ
بِنَائِهِ . وَ فِي أَعْلَى جِدَارِ الْبِلَاطِ الْغَرْبِيِّ مَكْتُوبٌ : أَمَرَ عَبْدُ اللَّهِ مُحَمَّدُ
الْمَهْدِيُّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ أَصْلَحَهُ اللَّهُ بِتَوْسِيعِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ لِحَاجِّ بَيْتِ اللَّهِ
وَعِمَارَتِهِ فِي سَنَةِ سَبْعٍ وَسِتِينَ وَمِائَةٍ .

❖ ذِكْرُ الْكَعْبَةِ الْمُعْظَمَةِ الشَّرِيفَةِ زَادَهَا اللَّهُ تَعْظِيمًا وَتَكْرِيمًا ❖

وَالْكَعْبَةُ مَا ثَلَاثَةٌ فِي وَسْطِ الْمَسْجِدِ وَهِيَ بِنْيَةٌ مَرْبُوعَةٌ ارْتِفَاعُهَا فِي
الْهَوَاءِ مِنَ الْجِهَاتِ الثَّلَاثِ ثَمَانٍ وَعِشْرُونَ ذِرَاعًا وَمِنْ الْجِهَةِ الرَّابِعَةِ
الَّتِي بَيْنَ الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ وَالرَّكْنِ الْيَمَانِيِّ تِسْعٌ وَعِشْرُونَ ذِرَاعًا . وَ
عَرْضُ صَفْحَتَيْهَا الَّتِي مِنَ الرَّكْنِ الْعِرَاقِيِّ إِلَى الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ أَرْبَعَةٌ وَ
خَمْسُونَ شِبْرًا وَكَذَلِكَ عَرْضُ الصَّفْحَةِ الَّتِي تَقَابِلُهَا مِنَ الرَّكْنِ الْيَمَانِيِّ
إِلَى الرَّكْنِ الشَّامِيِّ وَعَرْضُ صَفْحَتَيْهَا الَّتِي مِنَ الرَّكْنِ الْعِرَاقِيِّ إِلَى الرَّكْنِ
الشَّامِيِّ مِنْ دَاخِلِ الْحَجَرِ ثَمَانِيَةٌ وَأَرْبَعُونَ شِبْرًا وَكَذَلِكَ عَرْضُ الصَّفْحَةِ
الَّتِي تَقَابِلُهَا مِنَ الرَّكْنِ الشَّامِيِّ إِلَى الرَّكْنِ الْعِرَاقِيِّ . وَ أَمَّا خَارِجُ
الْحَجَرِ فَانَّهُ مِائَةٌ وَعِشْرُونَ شِبْرًا . وَ الطَّوَافُ إِنَّمَا هُوَ خَارِجُ الْحَجَرِ .
وَ بِنَاؤها بِالْحِجَارَةِ الصُّمِّ السُّمْرِ قَدْ أُصِقَتْ بِأَبْدَعِ الْإِلْصَاقِ وَأَحْكَمِهِ
وَأَشَدَّهُ فَلَا تَغْيِرُهَا الْأَيَّامُ وَلَا تَوْثُرُ فِيهَا الْأَزْمَانُ . وَبَابُ الْكَعْبَةِ

المسجد ثلاثُ صَوَامِعَ . إحداها بشرقيه وهى من بناء الروم وبابها داخل المسجد وبأسفلها مَطْهَرَةٌ وبيوت للوضوء يغتسل فيها المعتكفون والملتزمون للمسجد ويتوضؤون . والصومعة الثانية بغربيّه وهى أيضا من بناء الروم . والصومعة الثالثة بشماله وهى من بناء المسلمين وعدد المؤذنين به سبعون مؤذنا .

❖ ذكر المسجد الحرام شرفه الله وكرّمه ❖

والمسجد الحرام فى وسط مكة وهو متّسع السّاحة طوله من شرقٍ إلى غربٍ أزيد من أربعمئة ذراع . حكى ذلك الأزرقي . وعرضه يقرب من ذلك . والكعبة العظمى فى وسطه ومنظره بديع ومرآه جميل لا يتعاطى اللسان وصف بدائعه ولا يُحيط الوصف بحسن كماله وارتفاع حيطانه نحو عشرين ذراعا . وسقفه على أعمدة طوَال مُصَطَفَةٍ ثلاثة صفوف بأتقن صناعة وأجملها وقد انتظمت بلاطاته الثلاثة انتظاما عجيبا كأنها بلاط واحد و عدد سواريه الرخامية أربعمئة واحدى وتسعون سارية ما عدا الجصيّة التى فى دار النُّدوة المزيّدة فى الحرم وهى داخله فى البلاط الآخذ فى الشمال ويقابلها المقام مع الرُّكنِ العِراقى . وفضاءها متصل يدخل من هذا البلاط اليه ويتصل بجدار هذا البلاط مساطبٌ تحت قِيسَى حَنَائِيَا يجلس بها المُقَرَّوونَ والنّسّاخون والخياطون وفى جدار البلاط الذى يقابله مساطب تماثلها وسائر البلاطات تحت

الثانية من شَرْقِي الصحن على هيئة الأخرى إلا أنها أصغر منها قائمة على ثمان من سوارى الرخام وتسمى قبة زين العابدين . و القبة الثالثة فى وسط الصحن وهى صغيرة مُثَمَّنة من رخام عجيب محكم الالتصاق قائمة على أربع سوار من الرخام الناصع و تحتها شَبَّاكُ حديدٍ فى وَسَطه أُنْبُوبُ نُحَاسٍ يَمُجُّ المَاء إلى عُلوٍّ فِيرْتَفِعُ ثم يَنْثَنِي كَأَنَّهُ قَضِيبُ لُحْجَيْنٍ . وهم يُسَمُّونَهُ قَفْصَ المَاء وَيَسْتَحْسِنُ الناس وَضْعَ أفْوَاهِهِم فيه للشرب و فى الجانب الشرقى من الصحن باب يُفْضَى إلى مسجد بديع الوضع يُسَمَّى مَشْهَدَ على بن أبى طالب رضى الله عنه . ويقابله من الجهة الغربية حيث يلتقى البلاطان الغربى والجوفى موضع يقال إن عائشة رضى الله عنها سَمِعَتْ الحديث هناك . وفى قبة المسجد المقصورة العُظْمَى التى يَوْمٌ فيها إمام الشافعية . و فى الركن الشرقى منها إِزَاءَ المحراب خِزَانَةٌ كبيرة فيها المصحف الكريم الذى وَجَّهه أمير المؤمنين عُثْمَانُ بن عفَّان رضى الله عنه إلى الشام . و تُفْتَحُ تلك الخزانة كلَّ يومٍ جمعةٍ بعد الصلاة فيزدحم الناس على لَثْمِ ذلك المصحف الكريم . وهناك يَحْلِفُ الناسُ غُرَمَاتِهِمْ وَمَنْ ادَّعَوْا عليه شيئاً . وعن يسار المقصورة محراب الصحابة ويذكر أهل التاريخ أنه أوَّلُ محراب وضع فى الاسلام وفيه يَوْمٌ إمام المالكية . وعن يمين المقصورة محراب الحنفيَّة و فيه يَوْمٌ إمامهم و يليه محراب الحنابلة وفيه يَوْمٌ إمامهم . ولهذا

كل بلاط منها ثمان عشرة خطوة . و قد قامت على أربع وخمسين سارية و ثمانى أرجل جَصِيَّة تتخلَّها و ست أرجل مرَّخمة مرصعة بالرخام الملون قد صور فيها أشكال محاريب و سواها و هى تُقلُّ قبة الرصاص التى أمام المحراب المسماة بقبة النسر كأنهم شبهوا المسجد نسرا طائرا و القبة رأسه و هى من أعجب مبانى الدنيا و من أى جهة استقبلت المدينة بدت لك قبة النسر ذاهبة فى الهواء مُنيفة على جميع مبانى البلد . و تُدير بالصَّحن بلاطات ثلاثة من جهاته الشرقية والغربية والجوفية . سعة كل بلاط منها عشر خطى و بها من السَّوارى ثلاث و ثلاثون و من الارجل أربع عشرة . و سعة الصحن مائة ذراع وهو من أجمل المناظر و أتمها حسنا و بها يجتمع أهل المدينة بالعشايا فمن قارى و محدث و ذاهب و يكون انصرافهم بعد العشاء الأخيرة و إذا لقي أحد كبرائهم من الفقهاء و سواهم صاحباً له أسرع كل منهما نحو صاحبه و حطَّ رأسه و فى هذا الصحن ثلاث من القباب إحداها فى غربيه و هى أكبرها و تُسمى قبة عائشة أم المؤمنين و هى قائمة على ثمان سوارى من الرخام مزخرفة بالفصوص و الأصبغة الملونة مُسقَّفة بالرصاص يقال إن مال الجامع كان يُختزن بها . و ذُكر لى أن فوائد مُستغلَّات الجامع و مجابيه نحو خمسة وعشرين ألف دينار ذهباً فى كل سنة . و القبة

الذى تولى بناءه وإتقانه أمير المؤمنين الوليد بن عبد الملك بن مروان .
 ووجهه إلى ملك الروم بـقُسْطَنْطِينِيَّةَ يأمره أن يبعث إليه الصُّنَّاع
 فبعث إليه اثني عشر ألف صانع و كان موضع المسجد كنيسة فلما
 افتتح المسلمون دمشق دخل خالد بن الوليد رضى الله عنه من إحدى
 جهاتها بالسيف فانتهى إلى نصف الكنيسة ودخل أبو عبيدة بن
 الجراح رضى الله عنه من الجهة الغربية صلحا فانتهى إلى نصف
 الكنيسة فصنع المسلمون من نصف الكنيسة الذى دخلوه عَنَوةً مسجدا
 وبقي النصف الذى صالحوا كنيسة فلما عزم الوليد على زيادة الكنيسة
 فى المسجد طاب من الروم أن يبيعوا منه كنيستهم تلك بما شاءوا
 من عِوَض فَأَبَوْا عليه فانتزَعَهَا من أيديهم و كانوا يزعمون أن الذى
 يهدمها يُجَنُّ فذكروا ذلك للوليد فقال أنا أول من يحن فى سبيل الله
 وأخذ الفأس وجعل يهدم بنفسه فلما رأى المسلمون ذلك تتابعوا
 على الهدم و أَكْثَبَ الله زَعَمَ الروم . وزين هذا المسجد بفصوص
 الذهب المعروفة بالفُسَيْفَسَاء تُخَالِطُهَا أنواع الأصبغة الغربية الحُسن .
 و ذَرَعَ المسجد فى الطول من الشرق إلى الغرب مِائَتَا خَطْوَةٍ وَ هِىَ
 ثَلَاثُمِائَةِ ذِرَاعٍ وَ عَرْضُهُ مِنَ الْقِبْلَةِ إِلَى الْجُوفِ مِائَةٌ وَ خَمْسٌ وَ ثَلَاثُونَ
 خَطْوَةً وَ هِىَ مِائَتَا ذِرَاعٍ . وَ عِدَدُ شَمَسَاتِ الزُّجَاجِ الْمَلَوَّنَةِ الَّتِى فِيهِ
 أَرْبَعٌ وَ سَبْعُونَ وَ بَلَاطَاتُهُ ثَلَاثَةٌ مَسْتَطِيلَةٌ مِنْ شَرْقٍ إِلَى غَرْبٍ سَعَةً

﴿ ذكر قُبَّةِ الصَّخْرَةِ ﴾

وهي من أعجب المباني وأتقنها وأغربها شكلا قد توفر
 حظُّها من المحاسن وأخذت من كل بديعة بطرف وهي قائمة على
 نَشْرِ في وسط المسجد يصعد إليها في دَرَج رُخام ولها أربعة أبواب .
 والداير بها مفروش بالرخام أيضا محكم الصنعة و كذلك داخلها .
 وفي ظاهرها وباطنها من أنواع الزَّوَاقَةِ ورائق الصنعة ما يُعجز الواصف
 وأكثر ذلك مُغَشَّى بالذهب فهي تتلأأ نورا وتلمع لمعان البرق .
 يحار بصر متأملها في محاسنها و يقصر لسان رائيها عن تمثيلها وفي
 وَسَطِ القبة الصخرة الكريمة التي جاء ذكرها في الآثار فإن النبي صلى
 الله عليه وسلم عرج منها إلى السماء وهي صخرة صماء ارتفاعها
 نحو قامة وتحتها مغارة في مقدار بيت صغير ارتفاعها نحو قامة أيضا
 يُنزل إليها على دَرَج و هنالك شكل محراب وعلى الصخرة شُبَّا كان
 اثنان محكما العمل يغلطان عليها أحدهما وهو الذي يلي الصخرة من حديد
 بديع الصنعة والثاني من خشب وفي القبة دَرَقَةٌ كبيرة من حديد معلقة
 هنالك والناس يزعمون أنها درقة حمزة بن عبد المطلب رضى الله عنه .

﴿ ذكر جامع دمشق المعروف بجامع بني أُمَيَّة ﴾

وهو أعظم مساجد الدنيا احتِفالا واتقنها صناعة وأبدعها
 حسنا وبَهْجَةً وكَمَالاً ولا يعلم له نظير ولا يوجد له شبيهه و كان

إلى قصده . لغرابه ما أتى به . و كيفية احتياله في صعوده أنه رمى
 بُشَابَةً قد عقد فوقها خيطًا طويلاً وعقد بطرف الخيط حبلاً وثيقاً
 فتجاوزت النشابة أعلى العمود معترضةً عليه ووقعت من الجهة الموازية
 للرامي فصار الخيط معترضاً على أعلى العمود فجذبه حتى توسط الحبل
 أعلى العمود مكان الخيط فأوثقه من إحدى الجهتين في الأرض وتعلق
 به صاعداً من الجهة الأخرى واستقرّ بأعلاه وجذب الحبل واستصحب
 من احتماه فلم يهتد الناس لحياته وعجبوا من شأنه .

﴿ ذكر المسجد المُقَدَّسِ بِالْقُدْسِ ﴾

هو من المساجد العجيبة الرائقة الفائقة الحُسْنِ . يقال : إنه
 ليس على وجه الأرض مسجد أكبر منه وإن طوله من شرق إلى غرب
 سبعمائة و ثنتان وخمسون ذراعاً بالذراع المالكية وعرضه من القبلة
 إلى الجوف أربعمائة ذراع وخمس وثلاثون ذراعاً . وله أبواب
 كثيرة في جهاته الثلاث . وأما الجهة القبليّة منه فلا أعلم بها إلا باباً
 واحداً وهو الذي يدخل منه الإمام . والمسجد كله فضاء غير مُسَقَّفٍ
 إلا المسجد الأقصى فهو مُسَقَّفٌ في النهاية من إحكام العمل وإتقان
 الصنعة مُمَوَّهٌ بالذهب والأصْيَغَةِ الرائقة وفي المسجد مواضع
 سواء مُسَقَّفة .

مائة وأربعون شبرا وهو على تَلٍّ مرتفع . و مسافة ما بينه و بين
 المدينة فرسخ واحد في بَرٍّ مستطيل يحيط به البحر من ثلاث جهات
 إلى أن يتصل البحر بسور البلد فلا يمكن التوصل إلى المنار في
 البرِّ إلا من المدينة . وفي هذا البر المتصل بالمنار مقبرة الاسكندرية .
 وقصدت المنار عند عَوْدِي إلى بلاد المغرب عام خمسين وسبعمائة
 فوجدته قد استولى عليه الخراب بحيث لا يمكن دخوله ولا الصعود
 إلى بابه . وكان الملك الناصر رحمه الله قد شرع في بناء منار مثله
 بإزائه فعاقه الموت عن إتمامه .

﴿ ذكر عمود السَّوَارِي ﴾

ومن غرائب هذه المدينة عمود الرُّخَامِ الهائل الذي بخارجها
 المسمَّى عندهم بعمود السَّوَارِي . وهو متوسط في غابة نخل وقد
 امتاز عن شجراتها سُمُوًّا وارتفاعا وهو قطعة واحدة مُحْكَمَةُ النَّحْتِ
 قد أُقيم على قواعد حجارة مُرَبَّعة أمثال الدَّكاكين العظيمة . و لا
 تعرف كيفية وضعه هنالك ولا يُتَحَقَّقُ مَنْ وَضَعَهُ . قال ابنُ جُزَيٍّ :
 أخبرني بعض أشياخي الرِّحَالِين أن أحد الرُّمَاطة بالاسكندرية صعد
 إلى أعلى ذلك العمود ومعه قوسه و كنانته واستقر هنالك وشاع خبره
 فاجتمع الجُمُ الغفير لمشاهدته وطال العجب منه وخَفِيَ على النَّاس وجهه
 احتياله . وأظنه كان خائفا أو طالب حاجة فانتج له فعله الوصول

المغرب . الجامعة لمفترق المحاسن لتوسطها بين المشرق والمغرب
فكل بديعة بها اجتلاءها ، وكل طرفة فإليها انتهاءها ، وقد وصفها
الناس فأطنبوا ، وصنفوا في عجائبها فأغربوا . وحسب المشرف
إلى ذلك ما سطره أبو عبيد في كتاب المسالك .

﴿ ذِكْرُ أَبْوَابِهَا وَمَرَسَاهَا ﴾

و لمدينة الاسكندرية أربعة أبواب : باب السدرة وإليه
يشرع طريق المغرب ، و باب الرشيد ، و باب البحر ، و الباب الأخضر
وليس يُفتح إلا يوم الجمعة فيخرج الناس منه إلى زيارة القبور ولها
المرسى العظيم الشأن . ولم أر في مراسى الدنيا مثله إلا ما كان من
مرسى كؤلم وقاليقوط ببلاد الهند و مرسى الكفار بسوداق ببلاد
الأتراك و مرسى الزيتون ببلاد الصين .

﴿ ذِكْرُ الْمَنَارِ ﴾

قصدت المنار في هذه الوجهة فرأيت أحد جوانبه متهدماً .
وصفته أنه بناء مُرَبَّع ذاهب في الهواء و بابه مرتفع على الأرض
وإزاء بابه بناء بقدر ارتفاعه وضعت بينهما ألواح خشب يُعبر
عليها إلى بابه فاذا أُزيلت لم يكن له سبيل . و داخل الباب موضع
جلوس حارس المنار . و داخل المنار بيوت كثيرة . و عرض الممر
بداخله تسعة أشبار و عرض المنار من كل جهة من جهاته الأربع

عُكَازَتِي هِيَ نَاطِرِي هَلْ فِي جَمَادٍ مِنْ بَصَرٍ
 يَجْرِي الصَّغَارُ وَيَلْعَبُونَ..... نَ وَيَتَعَوْنَ وَلَا ضَرَرُ
 يَتَمَتَّعُونَ بِمَا يَرَوْنَ..... نَ مِنْ الْجَمَالِ الْمُفْتَخَرِ
 وَأَنَا ضَرِيرٌ قَاعِدٌ فِي عُقْرِ بَيْتِي مُسْتَقَرٌ
 وَيَلَاهُ هَلْ أَقْضَى الْحَيَاةَ..... بِغَيْرِ عَيْنٍ أَوْ نَظَرٍ
 مَاذَا جَنَيْتَ مِنَ الذُّنُوبِ..... بِبِهَا يَعْكَسُنِي الْقَدَرُ
 يَا أُمَّ ضَاقَ بِي الْفَضَا وَ مِنْ الْعَمَى قَلْبِي انْكَسَرَ
 يَا أُمَّ ضَمِّمِيَنِي إِلَيْكَ فَلَيْسَ غَيْرُكَ مِنْ يَبَرٍ
 يَا أُمَّ لَا تَبْكِي عَلَيَّ رَعَاكَ مِنْ خَلْقِ الْبَشَرِ
 اللَّهُ يَلْطُفُ بِي وَيَصْرِفُ مَا تُقَاسِي مِنْ كَدَرٍ

٦٩

❦ من رِحْلَةِ ابْنِ بَطُوطَةَ ❦

❦ وَصْفُ الْإِسْكََنْدَرِيَّةِ ❦

ثُمَّ وَصَلْنَا فِي أَوَّلِ جَمَادَى الْأُولَى مَدِينَةَ الْإِسْكََنْدَرِيَّةِ حَرَسَهَا اللَّهُ تَعَالَى
 وَهِيَ الشَّجَرُ الْمَحْرُوسُ ، وَالْقُطْرُ الْمَأْنُوسُ ، الْعَجِيبَةُ الشَّانُ ، الْأَصِيلَةُ الْبُنْيَانُ ،
 بِهَا مَا شَتَّ مِنْ تَحْسِينٍ وَتَحْصِينٍ ، وَمَا ثَرِ دُنْيَا وَدِينٍ . كَرَمَتْ مَغَانِيهَا ،
 وَلَطُفَتْ مَعَانِيهَا ، وَجَمَعَتْ بَيْنَ الضَّخَامَةِ وَالْإِحْكَامِ مَبَانِيهَا . فَهِيَ
 الْفَرِيدَةُ تَجَلَّى سَنَاهَا ، وَالْخَرِيدَةُ تُجَلَّى فِي حُلَاهَا . الزَاهِيَةُ بِجَمَالِهَا

العنكبوت: بالعقل قد سُبِدَتْ والرأى السديد على كل البرية حتى صرت كالعلم
 رَقَّ الجناحان والعينان أبرقتا سُبْحَانَ رَبِّيَ كم أُولَاكٍ مِنْ هِمَمٍ
الذبابه: يا سيدي لك مني الشكر خالصه إذ في مديحك هذا أَلْطَفُ الكَلِمِ
 هَذِي يَدِي أَسْتَمِيعُ العذر عن غَضَبٍ من سوء ظنّ قد يأتيك بالآلم
العنكبوت: هاتِي يَدِيكَ فَقَدْ أَفْلَحْتُ فِي حِيلِي أَنْ آكُلَنَّكَ أَكُلَ الْجَائِعِ النَّهْمِ
 قد غرَّكَ المدح مني وانخدعت به فذُقتَ منه صنوف الحُتْفِ والعَدَمِ
المغزى: إِنْ تَقْبَلِ المدح مِمَّنْ يَسْتَمِيلُكَ فِي شَرِّ عَضِضَتِ بَنَانِ الكَفِّ مِنْ نَدَمِ

﴿ أَأَنْتَ طِفْلٌ ضَرِيرٌ ﴾

يا أمَّ ما شكل السما... و ما الضياء و ما القمر
 بجمالها تتحدّثون... ولا أرى منها الأثر
 هل هذه الدنيا ظلام...م في ظلام مستمر
 يا أمَّ مُدِّي لِي يَدِيكَ عسى يزايلني الضجر
 أمشي أخاف تعثراً وسط النهار أو السحر
 لا أهتدي في السير إن طال الطريق وإن قصر
 فالنور عندي كالظلام...م وَالْإِسْطَالَةُ كَالْقِصَرِ
 أمشي أحاذر أن يُصا...م دَفَنِي إِذَا أَخْطُو خَطْرُ
 والأرض عندي يستوى منها البسائط والحُفَرُ

بمهارة عظيمة و يضعونها في هذه الأماكن . حتى إذا قامت القيامة
 وجدت كل روح جسمها باقيا فتدخله لتعيد إليه الحياة .
 والأحجار التي بُنيت منها هذه الأهرام كبيرة الحجم عظيمة
 الثقل . لا يستطيع عشرة رجال حمل الواحد منها . و كانوا يقطعونها
 من جبال المقطم و يُنْشِئُونَ حَدُورًا من الرَّمْلِ بين الجبل و مكان
 البناء و يُزْلِقُونَهَا عَلَيْهِ ثُمَّ يرفعونها بروافع آليّة و يُثَبِّتُونَهَا في موضعها .
 و في هَرَم الحِيزَةِ الأكبر جملةٌ عُرف . بعضها صغير و بعضها
 كبير . و في وَسَطِهِ بئر عميقة يقال إنهم كانوا يتخذونها مِرْوَلَةً يعرفون
 بها الزمن .

٦٧

❦ العنكبوت و الذبابة ❦

العنكبوت: إني أرى طائرا في الجوّ مرتفعا له طنين يُحاكي أحسن النغم
 هذي الذبابة قد جاءت توائسنا أهلا وسهلا بمن أهوى من القدم
الذبابة: ما ذا تريد بترحيب قصدت به إيذاء شخص يودّ العيش في سلم
 إني علمت بأن العنكبوت إذا رأى الذبابة لم يرتح من القرم
العنكبوت: هذا كلام عدوّ كله حسد لا تسمعيه و كوني عنه في صمم
 لو تنظرين لما هيأت من فرش ومن طعام لسرت اليوم بالقدم
الذبابة: لا لا أجيئ لدار انت تسكنها علما بأنك تسعى أن تُريق دمي
 لا حاجة اليوم تدعوني إلى نظري في قلب بيتك فاتركني ولا تلم

ولم يكن طلب العلم بالأزهر مقصورا على المصريين وحدهم بل كان مباحا للمسلمين القادمين إليه من كل بقاع الأرض تكفلهم الأوقافُ الكثيرة التي حُبست عليه وما زال كذلك بين ارتقاء وانحطاط حتى جاء محمدٌ عليٌّ باشا والى مصر . وأمنَ البلاد وأراح الناس من الفساد فأخذ الأزهر يستعيد زهوه ومقامه وأصبح عددُ طلابه في هذه الأيام أكثر من عشرة آلاف نفس . وتخرج فيه علماء عاملون نشرُوا الفضل والحكمة في جميع الأقطار الإسلامية .

٦٦

❦ الأهرام ❦

كان المصريون القدماء أمهرَ أهل الأرض في صناعاتهم وأعمالهم حتى إنَّ كثيرا منها لا تزال طريقة عمله سرا غامضا إلى الآن . و من ذلك الأهرام الكثيرة التي بنوها في كثيرٍ من الجهات فإنها آيةٌ في إتقان الصنعة وفي الضخامة .

وأهمُّ هذه الأبنية أهرام الحيزة الثلاثة العظام . بنى أكبرها الملكُ خوفو منذ أكثر من خمسة آلاف سنة . وهو هو لم يُبْلِه مرور هذه الآلاف من السنين وكان مُجَصَّصا ومَطْلِيًا بدهانٍ أملسٍ منقوشٍ عليه صورٌ وكتابات من كتابتهم الرسمية .

والسبب في إقامة هذه الأهرام العظيمة أنهم كانوا يعتقدون أن الأرواح تعود إلى أجسامها يوم القيامة فكانوا يحفظون الأجسام

رصين و كان خاصاً بالرَّشيد آخِذاً لِصِلاتِهِ و لَهُ تَصَانِيفُ كَثِيرَةٌ .
و كان هرونُ الرّشيدُ قد استخلصه لمجلسه و عُمرَ نيفاً و تسعين سنة .
ورثاه الحسن بن مالك :

لَا دَرَّ دَرُّ نَبَاتِ الْأَرْضِ إِذْ فَجِعتَ بِالْأَصْمَعِيّ لَقَدْ أَبَقْتُ لَنَا أَسْفا
عِشْ مَا بَدَأَ لَكَ فِي الدُّنْيَا فَلَسْتَ تَرَى فِي النَّاسِ مِنْهُ وَ لَا فِي عِلْمِهِ خَلْفا

❦ الجامع الأزهر ❦

لَمَّا فَتَحَ مِصرَ القَائِدُ جَوْهَرُ بِاسْمِ الْمُعِزِّ لِدينِ اللهِ الفاطميّ أَنشَأَ
فِي الثُّلُثِ الْأَخِيرِ مِنَ الْقَرْنِ الرَّابِعِ لِلْهِجْرَةِ مَدِينَةً شِمَالِ الْقُسْطَاطِ مَدِينَةَ
عُمَرِ وَ بنِ العاصِ وَ أُسِّسَ فِيهَا مَسْجِدًا يَفُوقُ مَسْجِدَ عُمَرِ وَ اتَّسَاعًا وَ
عَظَمَةً لِيُحَوِّلَ السَّكَّانَ بِذَلِكَ الْعَمَلِ إِلَى مَدِينَتِهِ الْجَدِيدَةِ . وَ أَنشَأَ فِيهِ
مَدْرَسَةً يَوْمُهَا الطُّلَّابُ مِنْ كُلِّ الْبِلَادِ يَتَلَقَّوْنَ عِلْمَ اللُّغَةِ وَ عِلْمَ الدِّينِ .
أَخَذَ هَذَا الْمَسْجِدَ مِنْ ذَلِكَ الْحِينِ يَزْدَادُ عِمَارَةً وَ فَخَامَةً بِتَوَالِي
مُلُوكِ مِصرَ وَ أُمَرَائِهِمْ وَ كُلُّهُمْ يُضِيفُ إِلَى بِنَائِهِ أَوْ يَحْبِسُ عَلَيْهِ أَوْقَافًا
تَقُومُ بِنَفَقَتِهِ . وَ بُنِيَ فِيهِ أَرْوَاقَةٌ خَاصَّةٌ بِكُلِّ قَبِيلٍ مِنَ النَّاسِ يَقِيمُونَ
فِيهَا لِكَيْ يَنْقَطِعُوا لَطَلِبِ الْعِلْمِ . وَ مَا زَالَ يعلو مقامه وَ يَنْبُو صيته وَ يَزِيدُ
طُلَّابُهُ إِلَى أَنْ أَضْحَى أَكْبَرُ مَدْرَسَةِ جَامِعَةِ إِسْلَامِيَّةٍ تُعَلِّمُ فِيهِ سَائِرَ
الْعِلْمِ الدِّينِيَّةِ وَ الدُّنْيَوِيَّةِ حَتَّى الْمَوْسِيقَى كَانَتْ تُعَلِّمُ فِيهِ فِي الزَّمَانِ الْمَاضِي .

سَيَبَوِيَه

١٢١ - ١٦١ هـ * ٧٢٠ - ٧٧٩ م

هو أبو بشر عمرو الحارثي وسيبويه لقب بالفارسيّة معناه رائحة التفّاح . و كان من أهل فارس و منشأه بالبصرة . و كان أعلم المتقدمين والمتأخرين بالنحو . كان أخذه عن الخليل و لم يوضع فيه مثل كتابه . قال الجاحظ : أردت الخروج إلى محمد بن عبد الملك ففكرت في شيء أهديه له فأم أجد شيئاً أشرف من كتاب سيبويه . فقال : والله ما أهديت إلى شيء أحبّ إلىّ منه . و كان يُقال بالبصرة : قرأ فلان الكتاب فيعلم أنّه كتاب سيبويه . و كان أبو عثمان المازني يقول : من أراد أن يعمل كتاباً كبيراً في النحو بعد كتاب سيبويه فلا يستح . و توفي سيبويه بقرية من قرى شيراز .

الأصمعي

هو أبو سعيد عبد الملك الباهلي من أبناء عدنان . و كان عالماً عارفاً بأشعار العرب و آثارها كثير التطوّف في البوادي لاقتباس علومها و تلقّي أخبارها . فهو صاحب غرائب الأشعار و عجائب الأخبار و قدوة الفضلاء و قبلة الأدباء . قد استولى على الغايات في حفظ اللغات و ضبط العلوم الأدبيات . صاحب دين متين و عقل

فالصرف علم نعرف به ما يجب أن تكون عليه بنية الكلمة
قبل انتظامها في الجملة . والنحو علم نعرف به ما يجب أن يكون
عليه آخر الكلمة بعد انتظامها في الجملة .

٦٢

✽ الخليل بن أحمد ✽

✽ ١٠٠ - ١٧٢ هـ * ٧١٩ - ٧٩١ م ✽

هو الخليل بن أحمد البصري الفراهيدي إمام العربية وسيّد
أهل الأدب قاطبة وهو أول من دَوَّن اللغة العربية وجمعها في
كتاب واحد . وكتابه هذا يُسمّى كتاب العين لأنّ أول
حرف فيه حرف العين . وهو أول من استنبط علم العروض و
أخرجه إلى الوجود . وكان له معرفة بالإيقاع والنغم . وتلك
المعرفة أحدثت له علم العروض فانهما متقاربان جدًّا . و قيل إنه
مر يوماً بسوق الصفارين فسمع دقّقة مطارقهم على الطُّسوت فأدّاه
ذلك إلى تقطيع أبيات الشعر وفتح عليه بعلم العروض . وكان
الخليل رجلاً صالحاً عاقلاً حليماً ذكياً واتفق العلماء على جلالته و
فضائه و تقدّمه في علوم العربية .

واللغة العربية هي الكلمات التي يعبر بها العرب عن أغراضهم . وقد وصلت إلينا من طريق النقل وحفظها لنا القرآن الكريم والأحاديث الشريفة وما رواه الثقات من منشور العرب ومنظومهم .

ولما خشي أهل العربية من ضياعها بعد أن اختلطوا بالأعاجم دُونُوا مفرداتها في القواميس وجعلوا لها أصولاً وقواعد تحفظها من الخطأ فصارت بذلك علوماً تُدرّسُ وفنوناً تُقرأ وتُسمى هذه العلوم العلوم العربية .

فالعلوم العربية هي العلوم التي يتوصل بها إلى عصمة اللسان والقلم عن الخطأ وهي ثلاثة عشر علماً : الصرف ، والنحو ، والرسم ، والمعاني ، والبيان ، والبديع ، والعروض ، والقوافي ، وقرض الشعر ، والانشاء ، والخطابة ، وتاريخ الأدب ، ومثنى اللغة . وأهم هذه العلوم الصرف والنحو .

وللكلمات العربية حالتان ، حالة إفراد وحالة تركيب . فالبحث عنها وهي مفردة لتكون على وزنٍ خاصٍ وهيئة خاصة هو من موضوع علم الصرف . والبحث عنها وهي مركبة مع غيرها ليكون آخرها على ما يقتضيه منهج العرب في كلامهم من رفع أو نصب أو جر أو جزم أو بقاء على حالة من غير تغيير هو من موضوع علم النحو .

لَأَرْبَابِ الْعَقْلَةِ ، وَ الْأُمَمِ الْخَالِيَةِ ، وَ الْقُرُونِ الْمَاضِيَةِ ! يَا مَعْشَرَ إِيَادِ !
 أَيْنَ الْآبَاءُ وَالْأَجْدَادُ ، وَ أَيْنَ الْمَرِيضُ وَالْعَوَّادُ ، وَ أَيْنَ الْفَرَاغَةُ الشَّدَادُ ،
 أَيْنَ مِنْ بَنِي وَشَيْدَ ، وَ زَخْرَفَ وَ نَجَّدَ ، أَيْنَ الْمَالُ وَالْوَلَدُ ، أَيْنَ مِنْ
 بَغْيَ وَ طَغْيَ ، وَ جَمَعَ فَأَوْعَى وَ قَالَ أَنَا رَبُّكُمْ الْأَعْلَى ؟ أَلَمْ يَكُونُوا
 أَكْثَرَ مِنْكُمْ أَمْوَالًا ، وَ أَطْوَلَ مِنْكُمْ آجَالًا ؟ طَحَنَهُمُ الثَّرَى بِكَلْكَلِهِ ،
 وَ مَزَقَهُمْ بِطَوَالِهِ ، فَتَلَكَ عِظَامُهُمْ بِأَلِيَّةٍ ، وَ بَيَوتُهُمْ خَالِيَةً ، عَمَرَتْهَا الذَّنَابُ
 الْعَاوِيَّةُ ، كَلَّا ، بَلْ هُوَ اللَّهُ الْوَاحِدُ ، لَيْسَ بِوَالِدٍ وَ لَا مَوْلُودٌ . ثُمَّ
 أَنْشَأَ يَقُولُ :

فِي الْذَاهِبِينَ الْأَوَّلِينَ مِنْ الْقُرُونِ لَنَا بَصَائِرُ
 لَمَّا رَأَيْتُ مَوَارِدًا لَمُوتٍ لَيْسَ لَهَا مَصَادِرُ
 وَ رَأَيْتُ قَوْمِي نَحْوَهَا يَمْضِي الْأَصَاغِرُ وَالْأَكَابِرُ
 لَا يَرْجِعُ الْمَاضِي إِلَّا سَيَّ وَلَا مِنْ الْبَاقِينَ غَابِرُ
 أَتَيْتُ أَنِّي لَا مَحَا... لَهْ حَيْثُ صَارَ الْقَوْمُ صَائِرُ

اللُّغَةُ الْعَرَبِيَّةُ وَ عِلْمُهَا

اللُّغَةُ أَلْفَاظٌ يُعَبَّرُ بِهَا كُلُّ قَوْمٍ عَنْ مَقَاصِدِهِمْ . وَ اللُّغَاتُ
 كَثِيرَةٌ وَ هِيَ مُخْتَلِفَةٌ مِنْ حَيْثُ الْفِظُ مُتَّحِدَةٌ مِنْ حَيْثُ الْمَعْنَى أَيْ إِنَّ
 الْمَعْنَى الْوَاحِدَ الَّذِي يَخَالِجُ ضَمَائِرَ النَّاسِ وَاحِدٌ وَلَكِنْ كُلُّ قَوْمٍ يَعْبُرُونَ
 عَنْهُ بِفِظٍ غَيْرِ لَفْظِ الْآخَرِينَ .

الدارين . واعلموا أَنِّي أولُ مجيبٍ إلى ما دَعَوْتُكم إِلَيْهِ . و إِنِّي عِنْدَ
مُلْتَقَى الْجَمْعَيْنِ حَامِلٌ بِنَفْسِي عَلَى طَآغِيَةِ الْقَوْمِ لِدَرِيقٍ فَقَاتِلُهُ إِنْ شَاءَ
اللَّهُ تَعَالَى فَاحْمِلُوا مَعِيَ فَإِنْ هَلَكْتُ بَعْدَهُ فَقَدْ كُفِيتُمْ أَمْرَهُ وَلَمْ يُعْوَزْكم
بَطْلٌ عَاقِلٌ تُسْنِدُونَ أُمُورَكُمْ إِلَيْهِ وَإِنْ هَلَكْتُ قَبْلَ وَصُولِي إِلَيْهِ
فَاخْلُفُونِي فِي عَزِيمَتِي هَذِهِ وَاحْمِلُوا بِأَنْفُسِكُمْ عَلَيْهِ وَاکْتَفُوا اللَّهَ مِنْ فَتْحِ
هَذِهِ الْجَزِيرَةِ بِقِتْلِهِ .

﴿ خُطْبَةُ قُسِّ بْنِ سَاعِدَةَ الْإِيَادِيِّ ﴾

يَا أَيُّهَا النَّاسُ ! أَسْمَعُوا وَاعْبُدُوا ، وَإِذَا وَعَيْتُمْ فَانْتَفِعُوا ، إِنَّهُ مِنْ
عَاشَ مَاتَ ، وَمَنْ مَاتَ فَاتَ ، وَكُلُّ مَا هُوَ آتٍ آتٍ ، مَطَرٌ وَنَبَاتٌ ،
وَأَرْزَاقٌ وَأَقْوَاتٌ ، وَأَبَاءٌ وَأُمَّهَاتٌ ، وَأَحْيَاءٌ وَأَمْوَاتٌ ، جَمْعٌ وَأَشْتَاتٌ ،
وَأَيَّاتٌ بَعْدَ آيَاتٍ ، إِنْ فِي السَّمَاءِ لَخَبْرًا ، وَإِنْ فِي الْأَرْضِ لَعِبْرًا ،
لَيْلٌ دَاجٍ ، وَسَمَاءٌ ذَاتُ أَبْرَاجٍ ، وَأَرْضٌ ذَاتُ فَجَاجٍ ، وَبِحَارٌ ذَاتُ
أَمْوَاجٍ . مَا لِي أَرَى النَّاسَ يَذْهَبُونَ وَلَا يَرْجِعُونَ ؟ أَرْضُوا بِالْمُقَامِ
فَأَقَامُوا ، أَمْ تُرِكُوا هُنَاكَ فَنَامُوا ؟ ! أَقَسَمَ قُسٌّ قَسَمًا حَقًّا لَا خَائِنًا
فِيهِ وَلَا آثِمًا ، إِنَّ اللَّهَ دِينَا هُوَ أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنْ دِينِكُمُ الَّذِي أَنْتُمْ عَلَيْهِ
وَنَبِيًّا قَدْ حَانَ حِينُهُ وَأَظْلَكُكُمْ أَوَانُهُ وَأَدْرَكُكُمْ إِبَانُهُ . فَطُوبَى لِمَنْ
أَدْرَكَهُ فَأَمَّنَ بِهِ وَهَدَاهُ ! وَوَيْلٌ لِمَنْ خَالَفَهُ وَعَصَاهُ ! ثُمَّ قَالَ : تَبًّا

﴿خطبة طارق بن زياد قبل فتوح الأندلس﴾

لما بلغ طارقاً دُنُوَّ لُذْرِيْقٍ قَامَ فِي أَصْحَابِهِ فَمَحَمَّدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ
بِمَا هُوَ أَهْلُهُ ثُمَّ حَثَّ الْمُسْلِمِينَ عَلَى الْجِهَادِ وَرَغَّبَهُمْ ثُمَّ قَالَ : أَيُّهَا النَّاسُ !
أَيْنَ الْمَفْرُ؟ الْبَحْرُ مِنْ وَرَائِكُمْ وَالْعَدُوُّ أَمَامَكُمْ وَلَيْسَ لَكُمْ وَاللَّهِ إِلَّا
الصَّبْرُ وَالصَّبْرُ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ فِي هَذِهِ الْجَزِيرَةِ أَضْيَعُ مِنَ الْإِيْتَامِ فِي
مَادُوبَةِ اللَّيَامِ وَقَدْ اسْتَقْبَلَكُمْ عَدُوُّكُمْ بِجَيْشِهِ وَأَسْلِحَتِهِ وَأَقْوَاتِهِ مَوْفُورَةً
وَأَنْتُمْ لَا وَزَرَ لَكُمْ إِلَّا سُيُوفُكُمْ وَلَا أَقْوَاتَ إِلَّا مَا تَسْتَخَاصُونَهُ مِنْ
أَيْدِي عَدُوِّكُمْ . وَإِنْ اِمْتَدَّتْ بِكُمْ الْأَيَّامُ عَلَى افْتِقَارِكُمْ وَلَمْ تُنْجِزُوا
لَكُمْ أَمْرًا ذَهَبَ رِيحُكُمْ وَتَعَوَّضَتِ الْقُلُوبُ مِنْ رُغْبِهَا مِنْكُمْ الْجُرْأَةُ عَلَيْكُمْ
فَادْفَعُوا عَنْ أَنْفُسِكُمْ خِذْلَانِ هَذِهِ الْعَاقِبَةِ مِنْ أَمْرِكُمْ بِمَنَاجَزَةِ هَذَا
الطَّائِفَةِ^١ فَقَدْ أَلْقَتْ بِهِ إِلَيْكُمْ مَدِينَتُهُ الْحَصِينَةُ وَإِنْ انْتَهَزَ الْفُرْصَةَ
فِيهِ لِمُمْكِنٍ إِنْ سَمَحْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ بِالْمَوْتِ . وَإِنِّي لَمْ أُحْذِرْكُمْ أَمْرًا أَنَا
عَنْهُ بِنَجْوَةٍ وَلَا حَمَلْتَكُمْ عَلَى خُطَّةٍ أَرْخَصُ مَتَاعَ فِيهَا النُّفُوسُ إِلَّا أَبَدًا
بِنَفْسِي . وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ إِنْ صَبَرْتُمْ عَلَى الْأَشَقِّ قَلِيلًا اسْتَمْتَعْتُمْ بِالْأَرْفَةِ
الْأَلَدِّ طَوِيلًا . فَلَا تَرْغَبُوا بِأَنْفُسِكُمْ عَنْ نَفْسِي^٢ فَمَا حَظُّكُمْ فِيهِ بِأَوْفَرِ
مِنْ حَظِّي . وَاللَّهُ تَعَالَى وَلِيُّ إِنْجَادِكُمْ عَلَى مَا يَكُونُ لَكُمْ ذِكْرًا فِي

^١) Stupanjem u borbu sa ovim silnikom sačuvajte-sebe, da konačno ne ostanete na cjedilu u ovom vašem poduzeću.

^٢) Ne pretpostavljajte svoj život mome!

عليه وسلم ارتدت العرب ومنعت شاتها وبعيرها وأجمع رأينا كلنا أصحاب محمد صلى الله عليه وسلم أن قلنا له يا خليفة رسول الله إن رسول الله صلى الله عليه وسلم كان يُقاتل العرب بالوحي والملائكة يمدّه الله بهم وقد اتقطع ذلك اليوم فالزم بيتك ومسجدك فانه لا طاقة لك بقتال العرب فقال أبو بكر الصديق: أو كلكم رأيته على هذا؟ فقلنا: نعم. فقال: والله لأن خير من السماء فتخطفني الطير أحب إلي من أن يكون هذا رأيي. ثم صعد المنبر فحمد الله وكبره وصلى على نبيه صلى الله عليه وسلم ثم أقبل على الناس فقال: أيها الناس من كان يعبد محمداً فإن محمداً قد مات ومن كان يعبد الله فإن الله حي لا يموت. أيها الناس إن أكثر أعداؤكم وقل عدوكم ركب الشيطان منكم هذا المركب^١. والله ليظهرن الله هذا الدين على الأديان كلها ولو كره المشركون. قوله الحق ووعده الصدق. بل نقذف بالحق على الباطل فيدمغه فاذا هو زاهق. وكم من فئة قليلة غابت فئة كثيرة باذن الله والله مع الصابرين. والله أيها الناس لو أفردت من جميعكم لجاهدوهم في الله حق جهاده حتى أبلي بنفسي عذراً أو أقتل قتلاً. والله أيها الناس لو منعوني عقالاً لجاهدوهم واستعنت عليهم الله وهو خير معين. ثم نزل فجاهد في الله حق جهاده حتى أذغت العرب بالحق.

^١) Zar će vas satana ovako zavesti (zajahati) stoga što je vaših neprijatelja mnogo, a vas malo!

﴿ خُطْبَةُ عُمَرَ حِينَ وُلِّيَ الْخِلَافَةَ ﴾

صَعِدَ الْمِنْبَرَ فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ :

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي دَاعٍ فَأَمِنُوا ، اللَّهُمَّ إِنِّي غَالِيظٌ فَذَيِّنِي لِأَهْلِ طَاعَتِكَ بِمُوَافَقَةِ الْحَقِّ ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ وَالدَّارِ الْآخِرَةِ ، وَارْزُقْنِي الْغِلْظَةَ وَالشَّدَّةَ عَلَى أَعْدَائِكَ وَأَهْلِ الدَّعَارَةِ وَالنِّفَاقِ مِنْ غَيْرِ ظَلَمٍ مِنِّي لَهُمْ وَلَا أَعْتْدَاءٍ عَلَيْهِمْ . اللَّهُمَّ إِنِّي شَجِيحٌ فَسَخِّنِي فِي نَوَائِبِ الْمَعْرُوفِ قَصْدًا مِنْ غَيْرِ سَرَفٍ وَلَا رِيَاءٍ وَلَا سُمْعَةٍ . وَاجْعَلْنِي أَبْتَغِي بِذَلِكَ وَجْهَكَ وَالدَّارَ الْآخِرَةَ ، اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي خَفْضَ الْجَنَاحِ وَلِينَ الْجَانِبِ لِلْمُؤْمِنِينَ ، اللَّهُمَّ إِنِّي كَثِيرُ الْغَفْلَةِ وَالنِّسْيَانِ فَأَلْهِمْنِي ذِكْرَكَ عَلَى كُلِّ حَالٍ وَذَكَرَ الْمَوْتِ فِي كُلِّ حِينٍ . اللَّهُمَّ إِنِّي ضَعِيفٌ عِنْدَ الْعَمَلِ بِطَاعَتِكَ فَارْزُقْنِي النَّشَاطَ فِيهَا وَالْقُوَّةَ عَلَيْهَا .

﴿ تَوَاضَعُ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ﴾

بَلَغَ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ قَوْمًا يُفَضِّلُونَهُ عَلَى أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَوَثَبَ مُغَضِّبًا حَتَّى صَعِدَ الْمِنْبَرَ فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ وَصَلَّى عَلَى نَبِيِّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَالَ : أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي سَأُخْبِرُكُمْ عَنِّي وَعَنْ أَبِي بَكْرٍ . إِنَّهُ لَمَّا تُؤَفِّي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

بَصَدَقَاتِ نَجْرَانَ فَحَجَّ مَعَهُ . وَعَلَّمَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ النَّاسَ مَنَاسِكَهُمْ
وخطب الناسَ بَعْرَفَةَ خُطْبَتَهُ الَّتِي بَيْنَ فِيهَا مَا بَيْنَ : حَمِدَ اللَّهُ وَأَثْنَى
عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ : أَيُّهَا النَّاسُ اسْمَعُوا قَوْلِي فَإِنِّي لَا أَدْرِي لَعَلِّي لَا أَلْقَاكُمْ
بَعْدَ عَامِي هَذَا بِهَذَا الْمَوْقِفِ أَبَدًا . أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ
عَلَيْكُمْ حَرَامٌ إِلَى أَنْ تَلْقَوْا رَبَّكُمْ كَحَرَمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا وَحَرَمَةِ شَهْرِكُمْ هَذَا .
وَسَتَلْقَوْنَ رَبَّكُمْ فَيَسْأَلُكُمْ عَنْ أَعْمَالِكُمْ وَقَدْ بَلَغْتُ فَمَنْ كَانَ عِنْدَهُ
أَمَانَةٌ فَلْيُؤَدِّهَا إِلَى مَنْ ائْتَمَنَهُ عَلَيْهَا . وَإِنْ كَانَ رَبًّا فَهُوَ مَوْضُوعٌ وَ
لَكُمْ دُؤُسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ . أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ الشَّيْطَانَ
قَدْ يَسَّسَ أَنْ يُعْبَدَ بِأَرْضِكُمْ هَذِهِ أَبَدًا وَلَكِنَّهُ رَضِيَ أَنْ يُطَاعَ فِيمَا
سِوَى ذَلِكَ مِمَّا تُحَقِّرُونَ مِنْ أَعْمَالِكُمْ فَاحْذَرُوهُ عَلَى دِينِكُمْ . أَمَّا بَعْدُ
أَيُّهَا النَّاسُ فَإِنَّ لَكُمْ عَلَى نِسَائِكُمْ حَقًّا وَلِهِنَّ عَلَيْكُمْ حَقًّا . وَاسْتَوْصُوا
بِالنِّسَاءِ خَيْرًا . فَأَعِظُوكُمُ أَيُّهَا النَّاسُ وَاسْمَعُوا قَوْلِي فَإِنِّي قَدْ بَلَغْتُ قَوْلِي
وَتَرَكْتُ فِيكُمْ مَا إِنْ اسْتَعَصِمْتُمْ بِهِ فَلَنْ تَضِلُّوا أَبَدًا : كِتَابَ اللَّهِ وَسُنَّةَ
نَبِيِّهِ . أَيُّهَا النَّاسُ اسْمَعُوا قَوْلِي وَاعْلَمُوا أَنَّ كُلَّ مُسْلِمٍ أَخُو الْمُسْلِمِ وَ
وَأَنَّ الْمُسْلِمِينَ إِخْوَةٌ فَلَا يَحِلُّ لِأَمْرٍ مِنْ مَالِ أَخِيهِ إِلَّا مَا أَعْطَاهُ
إِيَّاهُ عَنْ طَيِّبِ نَفْسٍ فَلَا تَظْلَمُوا أَنْفُسَكُمْ أَلَا هَلْ بَلَغْتُ . فَذُكِرَ
أَنَّهُمْ قَالُوا : اللَّهُمَّ نَعَمْ . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : اللَّهُمَّ
اشْهَدْ . وَكَانَتْ هَذِهِ الْحَجَّةُ تُسَمَّى حَجَّةَ الْبَلَاغِ وَحُجَّةَ الْوَدَاعِ لِأَنَّهُ لَمْ
يُحْجَ بَعْدَهَا . ثُمَّ انْصَرَفَ إِلَى الْمَدِينَةِ فِي بَقِيَّةِ ذِي الْحِجَّةِ مِنَ الْعَاشِرَةِ .

بَيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِي بِطَرِيقٍ اشْتَدَّ عَلَيْهِ الْعَطَشُ فَوَجَدَ بُئْرًا فَنَزَلَ فِيهَا فَشَرِبَ ثُمَّ خَرَجَ وَإِذَا كَلْبٌ يَلْهَثُ يَأْكُلُ الثَّرَى مِنَ الْعَطَشِ ، فَقَالَ الرَّجُلُ : لَقَدْ بَلَغَ هَذَا الْكَلْبُ مِنَ الْعَطَشِ مِثْلَ الَّذِي كَانَ بَلَغَ مِنِّي فَنَزَلَ الْبُئْرَ فَمَلَأَ خُفَّهُ مَاءً ثُمَّ أَمْسَكَهُ بِيَمِيهِ حَتَّى يَرْتَقِيَ فَسَقَى الْكَلْبَ فَشَكَرَ اللَّهُ تَعَالَى لَهُ فَغَفَرَ لَهُ .

مَنْ يُحَرِّمَ الرَّفْقَ يُحَرِّمَ الْخَيْرَ كُلَّهُ . خَيْرُ الصَّدَقَةِ مَا كَانَ عَنْ ظَهْرِ غِنًى وَأَبَدًا بِمَنْ تَعُولُ . إِذَا كَانُوا ثَلَاثَةً فَلَا يَتَنَاجَى اثْنَانِ دُونَ الثَّالِثِ فَإِنْ ذَلِكَ يُحْزِنُهُ . الْقُضَاءُ ثَلَاثَةٌ : وَاحِدٌ فِي الْجَنَّةِ وَاثْنَانِ فِي النَّارِ فَمَا الَّذِي فِي الْجَنَّةِ فَرَجُلٌ عَرَفَ الْحَقَّ فَقَضَى بِهِ وَرَجُلٌ عَرَفَ الْحَقَّ وَجَارٌ فِي الْحُكْمِ فَهُوَ فِي النَّارِ ، وَرَجُلٌ قَضَى لِلنَّاسِ عَلَى جَهْلِ فَهُوَ فِي النَّارِ . لِأَنَّ يَأْخُذَ أَحَدُكُمْ أَجْبَلَهُ ثُمَّ يَأْتِي الْجِبَلَ فَيَأْتِي بِحُزْمَةٍ عَلَى ظَهْرِهِ فَيَبِيعُهَا خَيْرًا لَهُ مِنْ أَنْ يَسْأَلَ النَّاسَ أَنْعَطَوْهُ أَوْ مَنَعَوْهُ .

حَجَّةُ الْوَدَاعِ ❦

❦ مِنْ تَارِيخِ ابْنِ خَلْدُونِ ❦

ثُمَّ خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى حَجَّةِ الْوَدَاعِ فِي خَمْسِ لَيَالٍ بَقِيْنَ مِنْ ذِي الْقَعْدَةِ وَمَعَهُ مِنْ أَشْرَافِ النَّاسِ . وَدَخَلَ مَكَّةَ يَوْمَ الْأَحَدِ لِأَرْبَعِ خَلُونِ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ . وَلَقِيَهُ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ

وَلْتَبَعُنَّ كَمَا تَسْتَيْقِظُونَ . وَلْتَحَاسِبُنَّ بِمَا تَعْمَلُونَ وَلْتُجْزَوْنَ بِالْإِحْسَانِ
إِحْسَانًا وَبِالسُّوءِ سُوءًا . وَإِنَّهَا لِلْجَنَّةِ أَبَدًا أَوْ النَّارِ أَبَدًا وَإِنَّكُمْ
لَأَوَّلُ مَنْ أُنْذِرَ بَيْنَ يَدَيَّ عَذَابٍ شَدِيدٍ .

٥٥

❦ بَعْضُ الْأَحَادِيثِ النَّبَوِيَّةِ ❦

لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ . الْمُسْلِمُ
مَنْ سَلِمَ الْمُسَامُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ وَهُوَ أَمِنَهُ النَّاسُ عَلَى
دِمَائِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ . مَنْ لَا يَشْكُرُ النَّاسَ لَا يَشْكُرُ اللَّهَ . لَا حَسَدَ
إِلَّا فِي اثْنَتَيْنِ : رَجُلٍ آتَاهُ اللَّهُ الْحِكْمَةَ فَهُوَ يَقْضِي بِهَا وَيُعَلِّمُهَا وَرَجُلٍ
آتَاهُ اللَّهُ مَالًا فَسَلَّطَهُ عَلَى هَاكِنَتِهِ فِي الْحَقِّ . يَهْرَمُ ابْنُ آدَمَ وَيَشِبُّ فِيهِ
اثْنَتَانِ : الْحِرْصُ عَلَى الْمَالِ وَالْحِرْصُ عَلَى الْعُمُرِ . إِنْ مِنْ أَحَبِّكُمْ
إِلَيَّ وَأَقْرَبَكُمْ مِنِّي مَجْلِسًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَحْسَنُكُمْ أَخْلَاقًا وَإِنْ أَبْغَضَكُمْ
إِلَيَّ وَأَبْعَدَكُمْ مِنِّي مَجْلِسًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ الثَّرَاوُونَ وَالْمُتَشَدِّقُونَ وَالْمُتَفَيِّهُونَ
قَالُوا : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، مَا الْمُتَفَيِّهُونَ ؟ قَالَ : الْمُتَكَبِّرُونَ . كُلُّكُمْ رَاعٍ
وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ ، وَالرَّجُلُ رَاعٍ فِي أَهْلِهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ
عَنْ رَعِيَّتِهِ ، وَالْمَرْأَةُ فِي بَيْتِ زَوْجِهَا رَاعِيَةٌ وَهِيَ مَسْئُولَةٌ عَنْ رَعِيَّتِهَا ،
وَالْخَادِمُ فِي مَالِ سَيِّدِهِ رَاعٍ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ .

بواقعتها . فأطلقوها وأنفذوها إلى السلطان فاقبته وهو راكب وأنا
 في خدمته وفي خدمته خلق عظيم . فبكت بكاءً شديداً ومرتعت
 وجهها في التراب . فسأل عن قصتها فأخبروه فرقاً لها ودمعت عينه
 وأمر باحضار الرضيع فوجدوه قد بيع في السوق فارتدّه وأمر بدفع
 ثمنه إلى المشتري وأخذه منه . ولم يزل واقفاً حتى أحضر الطفل و
 سلم إليها . فأخذته وبكت بكاءً شديداً وضمتها إلى صدرها والناس
 ينظرون إليها ويبكون وأنا واقف في جملتهم فأرضعته ساعة . ثم
 أمر لها فحملت على فرس وألحقت بعسكرهم مع طفلها . فانظر إلى
 هذه الرحمة الشاملة لجنس البشر . اللهم إني أذكرك خلقته رحيمًا فارحمه
 رحمةً من عندك يا ذا الجلال والإكرام ! وانظر إلى شهادة الأعداء
 له بالرافة والكرام .

و ما يجهل شهدتها ضرائرها والحسن ليس لحقه من منكر

٥٤

﴿أَوَّلُ خُطْبَةٍ خَطَبَهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَكَّةَ حِينَ دَعَا قَوْمَهُ إِلَى الْإِسْلَامِ﴾

قال بعد أن حمد الله وأثنى عليه :

إِنَّ الرَّائِدَ لَا يَكْذِبُ أَهْلَهُ . وَاللَّهُ لَوْ كَذَبَتِ النَّاسَ مَا

كَذَبْتُمْ . وَلَوْ غَرَرْتُ النَّاسَ مَا غَرَرْتُكُمْ . وَاللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ

إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ حَقًّا . وَإِلَى النَّاسِ كَافَّةً وَاللَّهُ لَتَمُوتُنَّ كَمَا تَنَامُونَ

طَفَعُوا فِي الْبِلَادِ فَأَكْثَرُوا فِيهَا الْفَسَادَ فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ
 إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ . قَالَ مَالِكُ : فَضَمَمْتُ ثِيَابِي أَيْضًا مَخَافَةَ أَنْ
 يَمْلَأَنِي دَمُهُ . فَأَمْسَكَ الْمَنْصُورُ سَاعَةً ثُمَّ قَالَ : يَا ابْنَ طَاوُسٍ نَاوِلْنِي
 الدَّوَاةَ . فَأَمْسَكَ ابْنُ طَاوُسٍ وَلَمْ يَنَاوِلْهُ إِلَّاهَا وَهِيَ فِي يَدِهِ . فَقَالَ :
 مَا يَمْنَعُكَ أَنْ تَنَاوِلْنِيهَا ؟ قَالَ : أَخْشَى أَنْ تَكْتُبَ بِهَا مَعْصِيَةَ لِلَّهِ
 فَأَكُونَ شَرِيكَكَ فِيهَا . فَلَمَّا سَمِعَ الْمَنْصُورُ ذَلِكَ قَالَ : قَوْمًا عَنِّي . قَالَ
 ابْنُ طَاوُسٍ : ذَلِكَ مَا كُنَّا نَبْغِي . قَالَ مَالِكُ : فَمَا زِلْتُ أَعْرِفُ
 لِابْنِ طَاوُسٍ بَعْدَهَا فَضَاه .

❦ قِصَّةُ الرَّضِيعِ وَالسُّلْطَانِ صَلَاحِ الدِّينِ ❦

❦ مِنْ سِيرَةِ صَلَاحِ الدِّينِ الْقَاضِي ابْنِ شَدَّادٍ ❦

إِنَّهُ كَانَ لِلْمُسْلِمِينَ لُصُوصٌ يَدْخُلُونَ إِلَى خِيَامِ الْعَدُوِّ فَيَسْرِقُونَ
 مِنْهُمْ الرِّجَالَ وَكَانَ مِنْ قِصَّتِهِمْ أَنَّهُمْ أَخَذُوا ذَاتَ لَيْلَةٍ طِفْلاً رَضِيعاً
 لَهُ ثَلَاثَةُ أَشْهُرٍ . وَسَادَرُوا بِهِ حَتَّى أَتَوْا إِلَى خِيَمَةِ السُّلْطَانِ وَعَرَضُوهُ
 عَلَيْهِ . وَكَانَ كُلُّ مَا يَأْخُذُونَهُ يَعْزِضُونَهُ عَلَيْهِ وَيُعْطِيهِمْ مَا أَخْذَوْهُ وَلَمَّا
 فَقَدَتْهُ أُمُّهُ بَاتَتْ مُسْتَعِيشَةً بِالْوَيْلِ وَالثُّبُورِ طَوْلَ اللَّيْلِ حَتَّى وَصَلَ خَبَرُهَا
 إِلَى مُلُوكِهِمْ . فَقَالُوا : إِنَّهُ رَحِيمُ الْقَلْبِ وَقَدْ أَذِنَّا لَكَ بِالْخُرُوجِ . فَأَخْرَجْنِي
 وَأَطْلَبِيهِ مِنْهُ فَانْهَ يَرْدُهُ عَلَيْكَ . فَخَرَجَتْ تَسْتَعِيثُ إِلَى الْحَرَسِ فَأَخْبَرَتْهُمْ

وكان عنده وقتئذٍ مسلمة بن عبد الملك فوهبه أربعين ألفاً
ليفرقها على أولاده و قال له : عن طيب نفس فعلت . فقال
رضي الله عنه : أوصيك أن تفرقها على من أخذت منهم ظلماً .
فقال مسلمة : لقد جمعت علينا قلوباً متفرقةً وجعلت لنا في الصالحين
ذكراً . ثم توفي رحمه الله سنة مائة وواحدة هجرية . ومكث في
الخلافة سنتين وخمسة أشهر . كان فيها متحرراً سيرة الخلفاء الراشدين .

٥٢

﴿ سُلْطَانُ الْحَقِّ يَهْرُ سُلْطَانُ الْمَلِكِ ﴾

روى عن مالك بن أنس رضي الله عنه قال : بعث إلى أبو
جعفر المنصور و إلى طاوس فدخلنا عليه و هو جالس على فرش قد
نصبت له و بين يديه أنطاع قد بسطت و جلاداً بأيديهم السيوف
لضرب رقاب الناس فأومأ إلينا بالجلوس و أطرق عنا طويلاً . ثم
التفت إلى ابن طاوس فقال له : حَدِّثْنِي عَنْ أَبِيكَ ! قال : نعم .
سمعت أبي يقول : قال : رسول الله صلى الله عليه وسلم : إِنَّ أَشَدَّ
الناس عذاباً يوم القيامة رجلٌ أشركه الله في حكمه فأدخل عليه الجور
في عدله . قال مالك : فَضَمَمْتُ ثِيَابِي مَخَافَةَ أَنْ يَمْلَأَنِي دَمُهُ . ثم
التفت إليه أبو جعفر فقال : عِظْنِي يَا ابْنَ طَاوُسٍ : قال : نعم . أما
سمعت الله يقول : أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ - إِلَى قَوْلِهِ - : الَّذِينَ

فَنَزَلَ عَلَيْهِ وَسَالَ عَنْ الْمَرْبِدِ وَ أَرَادَ أَنْ يَتَّخِذَهُ مَسْجِدًا فَاشْتَرَاهُ مِنْ
 بَنِي النَّجَّارِ بَعْدَ أَنْ وَهَبُوهُ إِيَّاهُ فَأَبَى مِنْ قَبُولِهِ ثُمَّ أَمَرَ بِالْقُبُورِ فَنُبِشَتْ
 وَبِالنَّخْلِ فَقُطِعَتْ وَبَنَى الْمَسْجِدَ بِاللَّيْلِ وَجَعَلَ عُضَادَتَيْهِ الْحِجَارَةَ وَ
 سَوَارِيَهُ جُذُوعَ النَّخْلِ وَ سَقْفَهُ الْحَجَرِيدَ وَ عَمَلَ فِيهِ الْمُسْلِمُونَ حِسْبَةً لِلَّهِ
 عَزَّ وَجَلَّ .

٥١

﴿ تَعَفُّفُ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ ﴾

كَانَ أَعْدَلَ بَنِي مَرْوَانَ سَيِّدُنَا عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ . وَهُوَ ابْنُ
 مَرْوَانَ بْنِ الْحَكَمِ وُلِدَ سَنَةَ سِتِّينَ مِنَ الْهِجْرَةِ حِينَ كَانَ أَبُوهُ وَالِيًا
 عَلَى مِصْرَ . وَكَانَ لَهُ بِجَدِّهِ الْفَارُوقِ أُسْوَةٌ حَسَنَةً . مَا أَخَذَ لِنَفْسِهِ
 وَلَا لِأَوْلَادِهِ مِنْ بَيْتِ الْمَالِ شَيْئًا . وَكَانَ إِذَا قَدِمَ عَلَيْهِ وَفُودَ الشُّعْرَاءُ
 لَمْ يَأْذَنْ لَهُمْ . وَكَانَ يَقُولُ لَا بُسْنَةَ : قُلْ لَهُمْ : إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ
 رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ . وَمَاتَ عَنْ اثْنَيْ عَشَرَ غَلَامًا لَمْ يَتْرُكْ لَهُمْ
 شَيْئًا . وَلَمَّا حَضَرَتْهُ الْوَفَاةُ جَمَعَهُمْ وَجَعَلَ يُصَوِّبُ نَظْرَهُ فِيهِمْ وَ
 يُصَعِّدُهُ حَتَّى اغْرُورَقَتْ عَيْنَاهُ بِالْذُّمُوعِ ثُمَّ قَالَ : بِنَفْسِي فِتْنَةٌ تَرَكْتُكُمْ
 وَلَا مَالَ لَكُمْ . يَا بَنِيَّ إِنِّي خَيْرْتُ نَفْسِي بَيْنَ أَنْ تَفْتَقَرُوا إِلَى آخِرِ
 الْأَبَدِ وَبَيْنَ أَنْ يَدْخُلَ أَبُوكُمُ النَّارَ فَاخْتَرْتُ الْأَوَّلَ . يَا بَنِيَّ عَصَمَكُمُ اللَّهُ
 وَرِزْقَكُمُ . وَ قَدْ وَكَلْتُ أَمْرَكُمْ إِلَى اللَّهِ الَّذِي نَزَّلَ الْكِتَابَ وَهُوَ
 يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ .

عنه من مكة بعد أن ردّ الودائع للناس التي كانت عند النبي صلى الله عليه وسلم فنزل معه بقبًا وأقام رسول الله صلى الله عليه وسلم هناك أيامًا ثم نهض لما أمر الله وأدركته الجمعة في بني سالم بن عوف . فصلاها في المسجد هناك ورغب إليه رجال بني سالم أن يُقيم عندهم وتبادروا إلى خطام ناقته اغتنامًا لبركته . فقال عليه السلام : خلّوا سبيلها فإنها مأمورة . ثم مشى والأنصار حوَّاليه إلى أن مرَّ بدار بني بياضة فتبادر إليه رجالهم يبتدرون خطام الناقة . فقال : دعوها فإنها مأمورة . ثم مر بدار بني ساعدة فتلقاه رجال وفيهم سعد بن عبادَة و المنذر بن عمرو و دعوه كذلك وقال لهم مثل ما قال للآخرين ثم إلى دار بني حارثة بن الخزرج فتلقاه سعد بن الربيع وخارجة بن زيد وعبد الله بن رواحة ثم مرَّ ببني عدي بن النجار أخوال عبد المطّلب ففعلوا وقال لهم مثل ذلك إلى أن أتى إلى دار بني مالك بن النجار فبركت ناقته على باب مسجده اليوم وهو يومئذٍ لغلامين منهم في حجر معاذ بن عفراء اسمهما سهل وسهيل وفيه خرب ونخل وقبورٌ للمشركين ومربدٌ ثم بركت الناقة وبقى على ظهرها ولم ينزل فقامت ومشت غير بعيدٍ ولم يثنها ثم التفت خلفها ورجعت إلى مكانها الأول فبركت فيه واستقرت ونزل رسول الله صلى الله عليه وسلم عنها وحمل أبو أيوب رحله إلى داره

تأتيهما بالطعام و يُعفى عامرٌ بالغنم أثرَ عبد الله و لما فقدته قريشُ
اتبعوه و معهم القائف فقف الأثر حتى وقف عند الغار و قال هنا
انقطع الأثر و إذا بنسج الغنكبوت على فم الغار فاطمأنوا إلى ذلك
و رجعوا و جعلوا مائة ناقةٍ لمن ردهما عليهم . ثم أتاهما عبد الله بن
أريقط بعد ثلاثٍ براحتيهما فركبا و أَرْدَفَ أبو بكر عامر بن فهيرة
وأتتهما أسماءُ بِسُفْرَةٍ لهما و شَقَّتْ نِطَاقَهَا و ربطت السفرة فسُمِّيَتِ
ذَاتَ النِّطَاقَيْنِ . و حمل أبو بكر جميع ماله نَحْوَ سِتَّةِ آلافِ درهمٍ
و مروا بِسُرَاقَةِ بن مالك بن جَعْشِمٍ فَاتَّبَعَهُمْ ليرُدَّهُم . و لما رآوه دعا
عليه رسول الله صلى الله عليه وسلم فساخت قوائم فرسه في الأرض
فنادى بالأمان و أن يعفوا له و طلب من النبي أن يكتب له كتابا
فكتبه أبو بكر بأمره و سَنَّكَ الدليلُ من أسفلِ مَكَّةَ على الساحلِ
من عُسْفَانَ و أَمَجَ و أجاز قُدَيْدًا إلى العَرِيجِ ثم إلى قُبَا من عَوَالِي
المدينة و وردوها قريبا من الزوال يوم الاثنين لاثنتي عشرة ليلةً
خَلَّتْ من ربيع الأول و خرج الأنصار يتلقونه و قد كانوا ينتظرونه
حتى إذا قَلَصَتِ الظلالُ رجعوا إلى بيوتهم فتلقوه مع أبي بكر في ظِلِّ
نَخْلَةٍ . و نزل عليه السلام بقُبَا على سَعْدِ بنِ خَيْثَمَةَ و قيل على كُثُومِ
بن الهذيم و نزل أبو بكر بالسُّنْحِ في بني الحَرِثِ بن خَزَرَجٍ على
حُبَيْبِ بن أسدٍ و قيل على خَارِجَةَ بن زَيْدٍ و لحق بهم على رضى الله

من المهاجرين سَبَقُوهُ إِلَيْهِمْ تَشَاوَرُوا مَا يَصْنَعُونَ فِي أَمْرِهِ وَاجْتَمَعَتْ
 لَذَلِكَ مَشِيخَتُهُمْ فِي دَارِ النَّدْوَةِ وَمَعَهُمْ مَنْ لَا يُعَدُّ مِنْ قُرَيْشٍ فَتَشَاوَرُوا
 فِي حَبْسِهِ وَإِخْرَاجِهِ عَنْهُمْ ثُمَّ اتَّفَقُوا عَلَى أَنْ يَتَخَيَّرُوا مِنْ كُلِّ قَبِيلَةٍ
 مِنْهُمْ فَتَى شَابًّا جَلَدًا فَيَقْتُلُونَهُ جَمِيعًا فَيَتَفَرَّقُ دَمُهُ فِي الْقِبَائِلِ وَلَا يَقْدِرُ
 بَنُو عَبْدِ مَنَافٍ عَلَى حَرْبِ جَمِيعِهِمْ وَاسْتَعَدُّوا لَذَلِكَ مِنْ لَيْلَتِهِمْ وَجَاءَ
 الْوَحْيُ بِذَلِكَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . فَلَمَّا رَأَى إِرْصَادَهُمْ
 عَلَى بَابِ مَنْزِلِهِ أَمَرَ عَلَى بْنَ أَبِي طَالِبٍ أَنْ يَنَامَ عَلَى فِرَاشِهِ وَيَتَوَشَّحَ
 بِبُرْدِهِ ثُمَّ خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَطَمَسَ اللَّهُ تَعَالَى عَلَى
 أَبْصَارِهِمْ وَوَضَعَ عَلَى رُؤُوسِهِمْ تُرَابًا وَأَقَامُوا طَوْلَ لَيْلَتِهِمْ فَلَمَّا أَصْبَحُوا
 خَرَجَ إِلَيْهِمْ عَلَى فَعَلُوا أَنْ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ نَجَا وَتَوَاعَدَ
 رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَعَ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ وَأَسْتَأْجَرَ عَبْدُ اللَّهِ
 بْنَ أَرْيَظٍ الدَّوْلِيَّ مِنْ بَنِي بَكْرِ بْنِ عَبْدِ مَنَاةَ لِيَدُلَّ بِهِمَا إِلَى الْمَدِينَةِ
 وَيَنْكُبَ عَنِ الطَّرِيقِ الْعُظْمَى . وَكَانَ كَافِرًا وَحَلِيفًا لِلْعَاصِي بْنِ وَائِلٍ
 لَكِنَّهُمَا وَثَقَا بِأَمْرِهِ وَكَانَ دَلِيلًا بِالطَّرِيقِ وَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
 عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ خَوْخَةٍ فِي ظَهْرِ دَارِ أَبِي بَكْرِ لَيْلًا وَأَتَيَا الْغَارَ الَّذِي
 فِي جَبَلِ ثَوْرٍ بِأَسْفَلِ مَكَّةَ فَدَخَلَا فِيهِ . وَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي
 بَكْرٍ يَأْتِيهِمَا بِالْأَخْبَارِ وَعَامِرُ بْنُ نُفَيْرَةَ مَوْلَى أَبِي بَكْرٍ وَرَاعَى غَنَمَهُ يُرِيحُ
 غَنَمَهُ عَلَيْهِمَا لَيْلًا لِيَأْخُذَا حَاجَتَهُمَا مِنْ لَبْنِهَا وَأَسْمَاءُ بِنْتُ أَبِي بَكْرٍ

❦ الإِخْوَانُ ❦

تَغَيَّرَتِ الْمَوَدَّةُ وَالْإِخَاءُ وَقَلَّ الصِّدْقُ وَانْقَطَعَ الرَّجَاءُ
وَأَسْلَمَنِي الزَّمَانُ إِلَى صَدِيقٍ كَثِيرِ الْعَذْرِ لَيْسَ لَهُ رِعَاءُ
وَرُبَّ أَخٍ وَفَيْتُ لَهُ وَفَائِي وَلَكِنْ لَا يَدُومُ لَهُ وَفَاءُ
أَخْلَاءُ إِذَا اسْتَعْنَيْتُ عَنْهُمْ وَأَعْدَاءُ إِذَا نَزَلَ الْبَلَاءُ
يُدِيمُونَ الْمَوَدَّةَ مَا رَأَوْنِي وَيَبْقَى الْوُدُّ مَا بَقِيَ اللَّقَاءُ
فَإِنْ غُيِّبْتُ عَنْ أَحَدٍ قَلَانِي وَعَاقَبَنِي بِمَا فِيهِ أَكْتَفَاءُ
سَيُغْنِيَنِ الذِّى أَغْنَاهُ عَنِّي فَلَا فَقْرٌ يَدُومُ وَلَا ثَرَاءُ
وَكُلُّ مَوَدَّةٍ لِلَّهِ تَصَفُّو وَلَا يَصْفُو عَلَى الْفِسْقِ الْإِخَاءُ
وَكُلُّ جِرَاحَةٍ فَلَهَا دَوَاءُ وَخُلِقَ السُّوءُ لَيْسَ لَهُ دَوَاءُ
وَلَيْسَ بِدَائِمٍ أَبَدًا نَعِيمٌ كَذَلِكَ الْبُؤْسُ لَيْسَ لَهُ بَقَاءُ
إِذَا أَنْكَرْتُ عَهْدًا مِنْ حَمِيمٍ فِي نَفْسِي التَّكْرُمُ وَالْحَيَاءُ
إِذَا مَا رَأَسُ أَهْلِ الْبَيْتِ وَلِيٌّ بَدَأَ لَهُمْ مِنَ النَّاسِ الْجَفَاءُ

٥٠

❦ هِجْرَةُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ❦

❦ مِنْ تَارِيخِ ابْنِ خَلْدُونِ ❦

وَلَمَّا عَلِمَتْ قُرَيْشٌ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ صَارَ
لَهُ شِيعَةٌ وَأَنْصَارٌ مِنْ غَيْرِهِمْ وَأَنَّهُ مُجْمِعٌ عَلَى اللَّحَاقِ بِهِمْ وَأَنَّ أَصْحَابَهُ

صَدَقَةٌ تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا . وَ قَدْ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ مُعَاذًا إِلَى الْيَمَنِ فَقَالَ : أَدْعُهُمْ إِلَى شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنِّي رَسُولُ اللَّهِ فَإِذَا هُمْ أَطَاعُوا لَذَلِكَ فَأَعْلِمَهُمْ أَنَّ اللَّهَ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ . فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لَذَلِكَ فَأَعْلِمَهُمْ أَنَّ اللَّهَ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً فِي أَمْوَالِهِمْ تُؤْخَذُ مِنْ أَغْنِيَائِهِمْ وَتُرَدُّ عَلَى فُقَرَائِهِمْ .

❖ الْحَجُّ ❖

اعْلَمْ أَنَّ الْحَجَّ فَرَضُ عَيْنٍ فِي الْعُمْرِ مَرَّةً وَاحِدَةً لِمَا رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالنَّسَائِيُّ مِنْ قَوْلِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : الْحَجُّ مَرَّةً وَاحِدَةً فَمَنْ زَادَ فَهُوَ تَطَوُّعٌ . وَثَبَتَ بِالْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ وَالْإِجْمَاعِ . قَالَ اللَّهُ تَعَالَى : وَ لِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا .

و لَا يَجِبُ إِلَّا عَلَى الْحُرِّ الْبَالِغِ الْعَاقِلِ الْقَادِرِ عَلَى الزَّادِ وَالرَّاحِلَةِ بِشَرَطٍ أَنْ يَزِيدَ ذَلِكَ عَمَّا يَلْزِمُ لِمَسْكِنِهِ وَمَا يَلْزِمُهُ فِي تَفَقُّهِ الذَّهَابِ وَالْإِيَابِ وَمَا يَلْزِمُ لِعِيَالِهِ إِلَى حِينِ عَوْدَتِهِ مِنَ الْحَجِّ .

وَالْحُجَّاجُ يَزُودُونَ الْمَدِينَةَ الْمُنَوَّرَةَ وَمَسْجِدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَبْرَهُ الشَّرِيفَ . وَهَذِهِ الزِّيَارَةُ لَيْسَتْ وَاجِبَةً لَكِنَّهَا مِنْ أَفْضَلِ الْقُرْبِ وَأَحْسَنِ الْمُسْتَحَبَّاتِ .

﴿ صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ ﴾

الجماعةُ سُنَّةٌ مُؤَكَّدَةٌ لِلرِّجَالِ فِي الصَّلَاةِ الْخَمْسِ . وَقِيلَ هِيَ وَاجِبَةٌ . وَالْجَمَاعَةُ شَرْطٌ فِي صِحَّةِ صَلَاةِ الْجُمُعَةِ وَالْعِيدَيْنِ . وَقَدْ رَوَى الْبُخَارِيُّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ تَفْضُلُ صَلَاةَ الْفَذِّ بِسَبْعٍ وَعَشْرِينَ دَرَجَةً .

﴿ الصَّوْمُ ﴾

وَصَوْمُ رَمَضَانَ فَرَضُ عَيْنٍ قَدْ ثَبَتَ بِالْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ وَالْإِجْمَاعِ . وَقَدْ فُرِضَ فِي شَهْرِ شَعْبَانَ مِنَ السَّنَةِ الثَّانِيَةِ لِلْهِجْرَةِ . قَالَ تَعَالَى : يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ . وَقَالَ تَعَالَى : شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ . يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ .

﴿ الزَّكَاةُ ﴾

أَعْلَمُ أَنَّ الزَّكَاةَ فَرَضُ عَيْنٍ كَالصَّلَاةِ . وَفُرِضَتْ فِي شَوَّالٍ فِي السَّنَةِ الثَّانِيَةِ مِنَ الْهِجْرَةِ . وَالْأَصْلُ فِي وَجُوبِهَا قَوْلُ اللَّهِ تَعَالَى : وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ . وَقَوْلُهُ تَعَالَى : خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ

فَمَنْ جَعَدَ الصَّلَاةَ كَفَرَ لثُبُوتِهَا بِدَلِيلٍ قَطْعِيٍّ . وَ قَدْ رَوَى
 الطَّبْرَانِيُّ عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ :
 مَنْ تَرَكَ الصَّلَاةَ مُتَعَمِّدًا فَقَدْ كَفَرَ جَهَادًا . فَالصَّلَاةُ فَرَضٌ عَلَى كُلِّ
 مُسْلِمٍ بَالِغٍ عَاقِلٍ سَوَاءٌ كَانَ ذَكَرًا أَمْ أُنْثَى حُرًّا أَمْ عَبْدًا فِي كُلِّ
 يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ خَمْسُ صَلَوَاتٍ .

﴿ صَلَاةُ الْجُمُعَةِ ﴾

صَلَاةُ الْجُمُعَةِ فَرَضٌ عَيْنٌ ثَبَتَ بِالْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ وَالْإِجْمَاعِ .
 قَالَ تَعَالَى : يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ
 فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ .
 فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ
 وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ .

وَصَلَاةُ الْجُمُعَةِ رَكْعَتَانِ فَرَضًا وَهِيَ صَلَاةٌ مُسْتَقِيلَةٌ فَلَيْسَتْ
 ظُهْرًا مَقْصُورَةً وَلَهَا سُنَّةٌ مُؤَكَّدَةٌ أَرْبَعُ رَكْعَاتٍ قَبْلَ الْفَرَضِ
 وَأَرْبَعٌ بَعْدَهُ بِتَسْلِيمَةٍ وَاحِدَةٍ .

وَرَوَى أَبُو دَاوُدَ وَالْحَاكِمُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 قَالَ : الْجُمُعَةُ حَقٌّ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ إِلَّا أَرْبَعَةً عَبْدًا مَمْلُوكًا
 أَوْ امْرَأَةً أَوْ صَبِيًّا أَوْ مَرِيضًا .

﴿ أَهَمُّ الْعِبَادَاتِ ﴾

من أَهَمِّ الْعِبَادَاتِ الصَّلَاةُ وَالصَّوْمُ وَالزَّكَاةُ وَالْحَجُّ .

﴿ الصَّلَاةُ ﴾

الصَّلَاةُ لُغَةً الدُّعَاءُ وَأُصْطِلَاحًا هِيَ الْاِقْوَالُ وَالْاَفْعَالُ الْمَخْصُوصَةُ الْمُفْتَتَحَةُ بِالتَّكْبِيرِ الْمُخْتَتَمَةُ بِالتَّسْلِيمِ .

وُفِرِضَتِ الصَّلَاةُ بِمَكَّةَ لَيْلَةَ الْاِسْرَاءِ وَهِيَ لَيْلَةُ السَّابِعِ وَالْعَشْرِينَ مِنْ شَهْرِ رَجَبٍ قَبْلَ الْهَجْرَةِ بِسَنَةِ كَمَا جَرَى عَلَيْهِ النَّوَوِيُّ .

وَالصَّلَاةُ ثَابِتَةٌ بِالْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ وَالْاِجْمَاعِ . قَالَ اللَّهُ تَعَالَى :

وَأَقِمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ . وَقَالَ تَعَالَى : حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَى وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ . وَرَوَى الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ عَنْ

ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : بُنِيَ الْاِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ . شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا

رَسُولُ اللَّهِ ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ ، وَحُجِّ الْبَيْتِ ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ . وَرَوَى عُبَادَةُ بْنُ الصَّامِتِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : خَمْسُ صَلَوَاتٍ كَتَبَهُنَّ اللَّهُ عَلَى الْعِبَادِ . فَمَنْ جَاءَ بِهِنَّ لَمْ يُضَيِّعْ مِنْهُنَّ شَيْئًا اسْتِخْفَافًا بِحَقِّهِنَّ كَانَ لَهُ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدٌ أَنْ يُدْخِلَهُ

الْجَنَّةَ ، وَ مَنْ لَمْ يَأْتِ بِهِنَّ فَلَيْسَ لَهُ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدٌ إِنْ شَاءَ عَذَّبَهُ وَإِنْ شَاءَ أَدْخَلَهُ الْجَنَّةَ .

فَأَكَلُوا حَتَّى شَبِعُوا وَفَرَحُوا . فَشَكَرَتْهُ الْمَرَأَةُ عَلَى حُسْنِ صَنِيعِهِ
وَقَالَتْ : جَزَاكَ اللَّهُ خَيْرًا . أَنْتِ أَوْلَى بِهَذَا الْأَمْرِ مِنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ
عُمَرَ . فَقَالَ لَهَا : إِنَّكَ إِذَا جِئْتَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ غَدًا وَجَدْتَنِي هُنَاكَ .
ثُمَّ خَرَجَ عُمَرُ وَجَلَسَ قَرِيبًا مِنَ الدَّارِ يَسْمَعُ الْأَطْفَالَ يَلْعَبُونَ وَيَضْحَكُونَ
حَتَّى نَامُوا وَهَدَأُوا . فَقَامَ مُطْمَئِنًّا وَهُوَ يَحْمَدُ اللَّهَ عَلَى مَا فَعَلَ .

٤٧

﴿ جَزَاءُ الْوَالِدَيْنِ ﴾

مَالِي مَرَضْتُ وَكَمْ أَقَاسِي مِنَ أَلَمٍ ! وَرَقَدْتُ فِي مَهْدِي وَكَمْ أَشْكُوكُمْ !
أَوَاهُ مِنْ وَجَعٍ أَرَاهُ أَصَابَنِي ! فَهَتَفْتُ : يَا أُمَّاهُ ! قَالَتْ لِي : نَعَمْ !
جَاءَتْ عَلَى عَجَلٍ بِلَوْنٍ شَاحِبٍ وَحَنِينٍ صَوْتٍ هَاجٍ مِنْ قَلْبٍ لِقَمٍ .
لَثَمْتُ خُدُودِي رَحْمَةً وَ مَحَبَّةً وَجَرَتْ تَجِيءٌ بِمَا يُخَفِّفُ لِي الْأَلَمَ .
عَادَتْ تُسَلِّينِي بِعَذْبِ حَدِيثِهَا وَتَقْصُّ مِنْ خَبَرِ الْبِلَادِ مَعَ الْأُمَمِ
حَتَّى سَمِعْتُ عَلَى السَّلَامِ ضَجَّةً وَكَلَامَ أَشْخَاصٍ فَوْقَهَا بِالْقَدَمِ
هَذَا أَبِي وَبِجَنِّهِ رَجُلٌ أَتَى هُوَذَا الطَّبِيبُ لِكِي يُعَالِجَنِي قَدِمَ
قَاسَ الْحَرَارَةَ جَسَّ نَبْضِي بَعْدَهَا وَرَجَالِي الْبُرْءَ السَّرِيعَ مِنَ السَّقَمِ
حَضَرَ الدَّوَا ، فَشَرِبْتُهُ فَوَجَدْتُهُ مُرًّا ، وَ لَكِنْ فِيهِ كَشْفٌ لِلْغَمِّ
فَرِحْتُ لِذَا أُمِّي ، وَدَاعَبَنِي أَبِي فَتَشِطْتُ حَتَّى مِنْ سُرُورِي لَمْ أَنْمِ
هَذَا حَنَانُ الْأُمِّ ، مِنْ أَجْلِ ابْنِهَا وَكَذَا حُبُّ أَبِي ، فَمَا هَذِي النَّعَمُ !
لِجَزَاءِ هَذَا الْحُبِّ مَنِّي طَاعَةٌ وَ مَحَبَّةٌ مَا شَاءَ رَبِّي ذَوَا الْكَرَمِ

﴿ شَفَقَةُ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ ﴾

عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ هُوَ ثَانِي الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ . وَ قَدْ كَانَ عَادِلًا شَدِيدًا فِي تَنْفِيدِ الْأَحْكَامِ . وَ لَكِنَّهُ مَعَ ذَلِكَ كَانَ رَقِيقَ الْقَلْبِ مُتَوَاضِعًا رَحِيمًا .

فَقَدْ خَرَجَ ذَاتَ لَيْلَةٍ يَتَفَقَّدُ أَحْوَالَ رَعِيَّتِهِ وَ كَانَ الْجَوُّ بَارِدًا فَرَأَى نَارًا تُضِيُّ فِي أَحَدِ الْمَسَاكِينِ فَلَمَّا اقْتَرَبَ مِنْهَا وَجَدَ امْرَأَةً تَوْقَدُ تَحْتَ قِدْرِ وَبِجَانِبِهَا أَوْلَادُهَا وَ هُمْ يَبْكُونَ وَ يَصِيحُونَ . فَسَأَلَهَا عَنْ حَالِهَا وَ عَنْ سَبَبِ بُكَاءِ الْأَطْفَالِ . فَقَالَتْ : إِنَّهُمْ يَصِيحُونَ مِنَ الْجُوعِ . فَقَالَ لَهَا : وَ مَا الَّذِي فِي هَذِهِ الْقَدْرِ ؟ فَقَالَتْ : فِيهَا مَاءٌ أُسْكِتَهُمْ بِهِ وَ أَوْهَمَهُمْ أَنَّ فِيهَا طَعَامًا حَتَّى يَنَامُوا . وَلَمْ تَكُنِ الْمَرْأَةُ تَعْرِفُ أَنَّ الَّذِي يُكَلِّمُهَا هُوَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ نَفْسُهُ . فَقَالَتْ : اللَّهُ بَيِّنَنَا وَ بَيِّنَ عُمَرَ ! لَقَدْ كَانَ عَلَيْهِ أَنْ يَبْحَثَ عَمَّا يُخَفِّفُ آلَامَنَا . فَقَالَ لَهَا : وَ مِنْ أَيْنَ يَعْلَمُ عُمَرُ بِحَالِكَ ؟ فَقَالَتْ : أَيْتَوَلَّى أَمْرَنَا وَ يَنَامُ عَنَّا ؟ ! فَقَامَ عُمَرُ مِنْ فَوْرِهِ وَ أَحْضَرَ سَمْنًا وَ كَيْسًا مِنَ الدَّقِيقِ حَمَلَهُمَا بِنَفْسِهِ وَ عَادَ إِلَى الْمَرْأَةِ وَ وَضَعَهُمَا بَيْنَ يَدَيْهَا . ثُمَّ جَلَسَ وَ وَضَعَ مِقْدَارًا مِنَ الدَّقِيقِ وَ مِقْدَارًا مِنَ السَّمْنِ فِي الْقَدْرِ وَ صَارَ يُجَرِّكُهُمَا وَ يَنْفُخُ فِي النَّارِ حَتَّى نَضِجَ الطَّعَامُ ثُمَّ أَفْرَغَهُ فِي صَحْفَةٍ وَ قَدَّمَهُ لِلْأَطْفَالِ .

فَاتَّهَزَ إِبْرَاهِيمُ وَقَتًا لَمْ يَكُنْ فِيهِ أَحَدٌ عِنْدَ الْأَصْنَامِ وَ أَخَذَ
فَأَسًا وَ كَسَّرَهَا إِلَّا الصَّنَمَ الْكَبِيرَ فَإِنَّهُ تَرَكَهُ وَ عَاقَ الْفَأْسَ بِرِقَبَتِهِ • فَلَمَّا
وَجَدُوا أَصْنَامَهُمْ مُكَسَّرَةً صَاحُوا وَ غَضِبُوا وَ قَالُوا : مَنْ فَعَلَ هَذَا
بِآلِهَتِنَا إِنَّهُ لَمِنَ الظَّالِمِينَ • فَقَالَ بَعْضُهُمْ : سَمِعْنَا فَتًى يَذْكُرُهُمْ يُقَالُ
لَهُ إِبْرَاهِيمُ • فَأَحْضَرُوهُ وَ سَأَلُوهُ : أَأَنْتَ فَعَلْتَ هَذَا بِآلِهَتِنَا يَا إِبْرَاهِيمُ ؟
فَارَادَ إِبْرَاهِيمُ أَنْ يُظْهِرَ لَهُمْ جَهْلَهُمْ وَ خَطَأَهُمْ وَ يَسْتَهْزِئَ بِهِمْ •
فَأَشَارَ إِلَى الصَّنَمِ الْكَبِيرِ وَقَالَ : بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا فَاسْأَلُوهُمْ
إِنْ كَانُوا يَنْطِقُونَ • فَاعْتَاطُوا مِنْ كَلَامِ إِبْرَاهِيمَ وَ تَحَيَّرُوا • لِأَنَّهُمْ
يَعْلَمُونَ أَنَّ الْأَصْنَامَ لَا تَنْطِقُ • فَقَالَ لَهُمْ إِبْرَاهِيمُ : أَفَتَعْبُدُونَ مِنْ
دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكُمْ شَيْئًا وَلَا يَضُرُّكُمْ • فَتَأَلَّمُوا مِنْ سَيِّدِنَا إِبْرَاهِيمَ
لَأَنَّهُمْ رَأَوْهُ يَسْخَرُ مِنْهُمْ وَ مِنْ أَصْنَامِهِمْ • وَ اتَّفَقُوا عَلَى أَنْ يُحْرِقُوهُ •
فَجَمَعُوا لَهُ حَطَبًا كَثِيرًا وَ أَوْقَدُوا النَّارَ وَ أَلْقَوْا سَيِّدَنَا إِبْرَاهِيمَ فِيهَا • وَ
لَكِنَّ اللَّهَ حَفِظَهُ مِنْهَا وَ جَعَلَهَا بَرْدًا وَ سَلَامًا وَ نَجَّاهُ مِنْ أَعْدَائِهِ وَ هُوَ
ثَابِتٌ عَلَى عَقِيدَتِهِ وَ إِيْمَانِهِ بِاللَّهِ •

وَ مِنْ أَوْلَادِ سَيِّدِنَا إِبْرَاهِيمَ إِسْمَاعِيلُ الَّذِي مِنْ ذُرِّيَّتِهِ سَيِّدُنَا
مُحَمَّدٌ عَلَيْهِ السَّلَامُ • وَ مِنْ أَوْلَادِهِ أَيْضًا إِسْحَاقُ وَ هُوَ جَدُّ سَيِّدِنَا
يُوسُفَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ مِنْ ذُرِّيَّتِهِ بَنُو إِسْرَائِيلَ •

فَسَارُوا فِي الصَّحْرَاءِ حَتَّى وَصَلُوا إِلَى الْبَحْرِ الْأَحْمَرِ . فَأَتَبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ
بِجُنُودِهِ حَتَّى أَذْرَكُوهُمْ . فَخَافَ بَنُو إِسْرَائِيلَ فَقَالَ لَهُمْ مُوسَى :
لَا تَخَافُوا إِنَّمَا مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ .

وَقَدْ أَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ : أَنْ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْبَحْرَ . فَضْرَبَ
مُوسَى الْبَحْرَ فَأَنْفَلَقَ أَمَامَهُمْ وَظَهَرَتِ الْأَرْضُ فَمَشَوْا عَلَيْهَا . وَسَارَ
فِرْعَوْنُ وَرَاءَهُمْ هُوَ وَجُنُودُهُ وَلَكِنَّ الْبَحْرَ انْطَبَقَ عَلَيْهِمْ وَغَرِقُوا وَ
نَجَّى اللَّهُ مُوسَى وَقَوْمَهُ .

٤٥

❦ قِصَّةُ سَيِّدِنَا إِبْرَاهِيمَ ❦

كَانَ سَيِّدُنَا إِبْرَاهِيمُ فِي جِهَةٍ تُسَمَّى أَرْضَ بَابِلَ فِي قَارَةِ آسِيَا
قُرْبَ بِلَادِ الْعَرَبِ . وَكَانَ قَوْمُهُ يَعْبُدُونَ الْأَصْنَامَ الَّتِي يَصْنَعُونَهَا مِنْ
الْحِجَارَةِ . فَرَأَى سَيِّدُنَا إِبْرَاهِيمُ أَنَّ عِبَادَةَ الْأَصْنَامِ خَطَأٌ وَأَنَّ الَّذِي
يَجِبُ أَنْ يُعْبَدَ هُوَ إِلَٰهَ الْحَقِّ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ الَّذِي خَلَقَ
الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَجَمِيعَ مَا فِي الْعَالَمِ .

فَدَعَا قَوْمَهُ إِلَى عِبَادَةِ اللَّهِ . وَقَالَ لَهُمْ : إِنَّ هَذِهِ الْأَحْجَارَ الَّتِي
تَعْبُدُونَهَا لَا تَنْفَعُ وَلَا تَضُرُّ وَلَا تَسْمَعُ وَلَا تَنْفَعُ الْضَّرَّ لَا عَنْكُمْ وَلَا عَنْ
نَفْسِهَا . فَمِنْ الْجَهْلِ عِبَادَتُهَا . فَلَمْ يُصْغُوا إِلَى قَوْلِهِ وَلَمْ يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ
وَقَالُوا : وَجَدْنَا آبَاءَنَا لَهَا عَابِدِينَ .

الايان بالله تعالى . فلم يُصغِرْ إلى قوله . فأظهر له موسى المعجزة
وَأَلْقَى عَصَاهُ فَأَنْقَلَبَتْ حَيَّةً كَبِيرَةً خَافَ مِنْهَا فِرْعَوْنُ وَ لَكِنَّهُ قَالَ
لِمُوسَى : إِنَّ هَذَا سِحْرٌ وَعِنْدَنَا مِنَ السَّحَرَةِ مَنْ يَفْعَلُ مِثْلَ ذَلِكَ .
ثُمَّ جَمَعَ السَّحَرَةَ وَ قَالَ لَهُمْ : قَدْ جَاءَنَا سَاحِرٌ مَا رَأَيْنَا مِثْلَهُ
أَبَدًا وَ إِنَّا نَكُفِّرُكُمْ إِنْ غَلَبْتُمُوهُ أَكْرَمْتُكُمْ . فَقَالُوا : حَدِّثْنَا مَوْعِدًا
نَجْتَمِعُ فِيهِ . فَقَالَ لَهُمْ : مَوْعِدُكُمْ يَوْمَ الْعِيدِ . فَجَمَعَ فِرْعَوْنُ النَّاسَ
لِيَشَاهِدُوا عَمَلَ السَّحَرَةِ وَ خَرَجَ مُوسَى يَتَكَبَّرُ عَلَى عَصَاهُ وَمَعَهُ أَخُوهُ
هَارُونَ حَتَّى أَتَى الْجَمْعَ وَ فِرْعَوْنُ فِي مَجْلِسِهِ مَعَ أَشْرَافِ مَمْلَكَتِهِ .
فَقَالَ مُوسَى لِلَّسَّحَرَةِ : ابْدَؤْا أَنْتُمْ . فَأَلْقَوْا حِبَالَهُمْ وَ عَصِيَّهُمْ
فَكَانَتْ تَظْهَرُ كَأَنَّهَا حَيَّاتٌ وَ ثَعَابِينُ . وَ هِيَ لَمْ تَكُنْ كَذَلِكَ
حَقِيقَةً وَ لَكِنْ هَذَا وَهْمٌ .

ثُمَّ أَلْقَى مُوسَى عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ حَيَّةٌ تَسْعَى . وَ أَخَذَتْ
تَأْكُلُ جَمِيعَ مَا عَمِلَهُ السَّحَرَةُ . وَ عِنْدَ ذَلِكَ عَرَفُوا أَنَّ عَمَلَ مُوسَى
لَيْسَ سِحْرًا وَ اعْتَرَفُوا بِأَنَّهُ مُعْجِزَةٌ مِنَ اللَّهِ فَآمَنُوا وَ سَجَدُوا لِلَّهِ .
فَلَمَّا رَأَى فِرْعَوْنُ ذَلِكَ اغْتَاظَ وَ قَالَ لِلَّسَّحَرَةِ : فَلَا قِطْعَنَ
أَيْدِيكُمْ وَ أَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ وَ لَا صَلْبِنَكُمْ فِي جُذُوعِ النَّخْلِ .
فَقَالُوا لَهُ : أَفَعَلْ مَا شِئْتَ إِنَّا آمَنَّا بِرَبِّنَا لِنَغْفِرَ لَنَا خَطَايَانَا .

وَلَمَّا لَمْ يُؤْمِنْ فِرْعَوْنُ وَ اسْتَمَرَّ هُوَ وَ قَوْمُهُ فِي إِيدَاءِ بَنِي
إِسْرَائِيلَ أَمَرَ اللَّهُ مُوسَى أَنْ يُخْرِجَ مِنْ مِصْرَ هُوَ وَ بَنُو إِسْرَائِيلَ .

وَلَمَّا وُلِدَ سَيِّدُنَا مُوسَى خَافَتْ أُمُّهُ أَنْ يَذْبَحَهُ فِرْعَوْنُ
فَوَضَعَتْهُ فِي صُنْدُوقٍ وَطَلَّتْهُ بِالْقَارِ ثُمَّ أَلْقَتْهُ فِي نَهْرِ النَّيْلِ فَعَامَ عَلَى
وَجْهِ الْمَاءِ حَتَّى اتَّقَطَهُ آلُ فِرْعَوْنَ مِنَ النَّهْرِ . وَلَمَّا رَأَتْهُ امْرَأَةٌ
فِرْعَوْنَ فَرِحَتْ بِهِ وَعَرَفَتْ أَنَّ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ فَقَالَتْ : لَا تَقْتُلُوهُ
عَسَى أَنْ يَنْفَعَنَا أَوْ يَتَّخِذَهُ وَلَدًا . وَلَمَّا كَبِرَ كَانَ يَعْرِفُ أَنَّ مِنْ
بَنِي إِسْرَائِيلَ فَكَانَ يَخْتَلِطُ بِهِمْ وَيُدَافِعُ عَنْهُمْ لِأَنَّهُمْ قَوْمُهُ . وَقَدْ
رَأَى مَرَّةً رَجُلًا إِسْرَائِيلِيًّا يَتَشَاجِرُ مَعَ رَجُلٍ مِصْرِيٍّ فَأَتَخَّازَ إِلَى
جَانِبِ الْإِسْرَائِيلِيِّ وَضَرَبَ الْمِصْرِيَّ بِقَبْضَةٍ يَدِهِ فَأَمَاتَهُ . وَلَكِنَّهُ
نَدِمَ عَلَى عَمَلِهِ وَخَافَ أَنْ يَنْتَقِمَ مِنْهُ فِرْعَوْنُ فَهَرَبَ مِنْ مِصْرَ إِلَى
جِهَةِ تُسَمَّى مَدْيَنَ فِي بِلَادِ الْعَرَبِ . فَوَجَدَ بِهَا بُذْرًا أَزْدَحَمَ عَلَيْهَا النَّاسُ
لَيْسَتْ قُوا مُوَاشِيَهُمْ . وَوَجَدَ بَنَتَيْنِ لَا تَسْتَطِيعَانِ السَّقْيَ لَشِدَّةِ الزَّحَامِ
فَاعَا نَهُمَا وَسَقَى لِهَمَا غَنَمَهُمَا ثُمَّ جَلَسَ فِي الظِّلِّ . وَكَانَتِ الْبَنَتَانِ هُمَا
بَنَتَا نَبِيِّ اللَّهِ شُعَيْبٍ . فَلَمَّا رَجَعَتَا إِلَى أَبِيهِمَا أَخْبَرَتَاهُ بِمَا فَعَلَ مُوسَى
فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ وَعَرَضَ عَلَيْهِ أَنْ يُزَوِّجَهُ أَحَدَى ابْنَتَيْهِ عَلَى أَنْ يَشْتَغَلَ
مَعَهُ أَجِيرًا ثَمَانِي سِنِينَ أَوْ عَشْرًا . فَرَضِيَ مُوسَى بِذَلِكَ وَتَزَوَّجَ
ابْنَتَهُ وَمَكَثَ عَشْرَ سَنَوَاتٍ يُسَاعِدُهُ .

ثُمَّ بَعَثَ اللَّهُ مُوسَى رَسُولًا وَأَمَرَهُ أَنْ يَذْهَبَ إِلَى فِرْعَوْنَ
وَقُوِهِ لِيُخَاصَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ فَذْهَبَ إِلَى مِصْرَ وَدَعَا فِرْعَوْنَ إِلَى

وَاطْلُبُوا الدِّيكَ يَوْذَنَ لصلَاةِ الصُّبْحِ فِينَا
فَاتَى الدِّيكَ رَسُولٌ مِنْ إِمَامِ النَّاسِكِينَا
عَرَضَ الْأَمْرَ عَلَيْهِ وَهُوَ يَرْجُو أَنْ يَلِينَا
فَأَجَابَ الدِّيكُ: عُذْرًا يَا أَضْلَّ الْمُهْتَدِينَا
بَلَغَ الشَّعْبَ عَنِّي عَنْ جُدُودِ الصَّالِحِينَا
عَنْ ذَوِي التَّيْجَانِ مِمَّنْ دَخَلَ الْبَطْنَ اللَّعِينَا
أَنَّهُمْ قَالُوا - وَخَيْرَ الْـ قَوْلِ قَوْلِ الْعَارِفِينَا - :
مُخْطِئٌ مِنْ ظَنٍّ يَوْمًا أَنَّ لِلشَّعْبِ دِينًا

٤٤

﴿قِصَّةُ سَيِّدِنَا مُوسَى﴾

قَوْمُ سَيِّدِنَا مُوسَى هُمُ الْيَهُودُ . وَيُسَمَّوْنَ بَنِي إِسْرَائِيلَ لِأَنَّهُمْ
مِنْ ذُرِّيَّةِ إِسْرَائِيلَ الَّذِي هُوَ يَعْقُوبُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِمُ
السَّلَامُ . وَمَعْنَى إِسْرَائِيلَ عَبْدُ اللَّهِ .

وَقَدْ جَاءَ يَعْقُوبُ مَعَ أَوْلَادِهِ وَذُرِّيَّتِهِ إِلَى مِصْرَ أَيَّامَ الْفِرْعَوْنَةِ
لَمَّا كَانَ سَيِّدُنَا يُوسُفُ قَائِمًا بِتَدْبِيرِ الْخَزَائِنِ لِمَلِكِ مِصْرَ وَعَاشُوا
فِيهَا . وَلَمَّا رَأَى الْفِرْعَوْنَةُ أَنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ قَدْ كَثُرُوا خَافُوا أَنَّ
يُزَاجِمُوهُمْ فِي بِلَادِهِمْ فَعَامَلُوهُمْ مُعَامَلَةً سَيِّئَةً وَصَادَرُوا يُذَبِّحُونَ
الذَّكَورَ مِنْ أَوْلَادِهِمْ .

﴿حِكْمٌ وَ أَمْثَالٌ﴾

النَّظَافَةُ مِنَ الْإِيمَانِ - مِنْ جَدٍّ وَ جَدٍّ - الْعَقْلُ السَّلِيمُ فِي الْجَسِمِ
 السَّالِمِ - مِنْ تَأَنِّي نَالِ مَا تَمَنَّى - خَيْرُ الْأَصْحَابِ مِنْ ذَلِكَ عَلَى
 الْخَيْرِ - سُوءُ الْخُلُقِ يُعْدِي - تَنْظِيمُ الْعَمَلِ يُوَفِّرُ نِصْفَ الْوَقْتِ -
 الْعَمَلُ يَجْعَلُ الصَّعْبَ سَهْلًا وَ الْبَطَالَةَ تَجْعَلُ السَّهْلَ صَعْبًا - أَحْسَنُ إِذَا
 أَرَدْتَ أَنْ يُحْسَنَ إِلَيْكَ . مِنْ يَزْرَعُ يَحْصُدُ - الْحَسُودُ لَا يَسُودُ -
 الْعِلْمُ فِي الصِّغَرِ كَالنَّقْشِ عَلَى الْحَجَرِ - فِي التَّأَنِّي السَّلَامَةُ وَ فِي الْعَجَلَةِ
 النَّدَامَةُ - مَنْ شَبَّ عَلَى شَيْءٍ شَابَ عَلَيْهِ - نَحْنُ نُفَكِّرُ وَاللَّهُ
 يُدِيرُ - مَنْ حَفَرَ لَا خِيَةَ حُفْرَةً وَقَعَ فِيهَا - مَنْ قَلَّ صِدْقُهُ قَلَّ
 صَدِيقُهُ - كَمَا يَدِينُ الْفَتَى يُدَانُ -

﴿الدِّيكُ وَ الثَّعْلُبُ﴾

بَرَزَ الثَّعْلُبُ يَوْمًا فِي شِعَارِ الْوَاعِظِينَا
 فَمَشَى فِي الْأَرْضِ يَهْدِي وَ يَسُبُّ الْمَاكِرِينَ
 وَيَقُولُ : الْحَمْدُ لِلَّهِ إِيَّاهُ الْعَالَمِينَ
 يَا عِبَادَ اللَّهِ تَوْبُوا فَهُوَ كَهْفُ التَّائِبِينَ
 وَارْهَدُوا فِي الطَّيْرِ إِنَّ السَّعِيشَ عَيْشُ الزَّاهِدِينَ

﴿ وَلَا تَصْنَعِ الْمُرُوفَ فِي غَيْرِ أَهْلِهِ ﴾

لَقَدْ رَمَدَ الثُّعْبَانُ يَوْمًا مِنَ الشِّتَا
وَجَاءَ بِهِ يَسْعَى إِلَى الدَّارِ طَائِشًا
فَلَمَّا أَحَسَّ الْوَحْشُ بِالْدِفِّ حَوْلَهُ
وَفَتَحَ عَيْنَيْهِ وَحَرَّكَ رَأْسَهُ
أَتَاهُ أَبُوهُ عَاجِلًا قَطَّ رَأْسَهُ
وَقَالَ : بُنَى أَحْذَرُ لَيْمًا لِقَيْتِهِ
فَمَرَّ غَلَامٌ وَاسْتَعَدَّ لِنَقْلِهِ
وَأَدْفَأَهُ ، فَانْظُرْ لِقِلَّةِ عَقْلِهِ
وَسَاحَتْ سُومُ الْمَوْتِ فِي الْجِسْمِ كُلِّهِ
عَلَى الْوَلَدِ الْمِسْكِينِ يَبْغِي لِقَتْلِهِ
وَدَاسَ عَلَيْهِ غَاضِبًا بِنَعَالِهِ
وَلَا تَصْنَعِ الْمُرُوفَ فِي غَيْرِ أَهْلِهِ

﴿ الطَّائِسُ ﴾

قَدْ أَظْهَرَ الطَّائِسُ إِعْجَابَهُ
يَفْتِنُ النَّاطِرَ فِي شَكْلِهِ
لَكِنَّ عَصْفُورًا تَصْدَى لَهُ
وَعَابَ مِنْهُ السَّاقُ فِي عُزِّيْهَا
فَقَامَ مِنْ حَوْلِهَا طَائِرٌ
فَقَالَ : كُلَّ مِنْكُمَا مُعْجَبٌ
وَأَخْتَالَ بَيْنَ الْوَرْدِ وَالْأَسْرِ
بِحُسْنِ رِيْشِ الذَّيْلِ وَالرَّاسِ
بِالذَّمِّ فِي صَحْبٍ وَجُلَاسِ
عَنْ ثَوْبِ رِيْشٍ نَاعِمٍ كَأَسْرِ
يَرْمِيْهُمَا بِالْمَنْطِقِ الْقَاسِيِ
وِغَافِلٌ عَنْ عَيْبِهِ نَاسِيِ
مَا عَابَ إِنْسَانٌ عَلَى النَّاسِ
لَوْ نَظَرَ النَّاسُ إِلَى عَيْبِهِمْ

أَنْ يُفَكِّرَ فِي حِيلَةٍ يَصِلُ بِهَا إِلَى ذَلِكَ . فَذَهَبَ إِلَى الْحِصَانِ وَقَالَ
 لَهُ : إِنَّنِي طَيِّبٌ أَعَالِجُ الْمَرْضَى وَأُعْطِيهِمُ الدَّوَاءَ مَجَّانًا . وَإِنَّنِي أَرَى
 أَنَّكَ وَقَفْتُ مِنْ غَيْرِ لَجَامٍ فِي فَمِكَ وَمِنْ غَيْرِ سَرْجٍ عَلَى ظَهْرِكَ
 وَلَا حِزَامٍ عَلَى بَطْنِكَ وَلَا قَيْدٍ فِي رِجْلَيْكَ . وَلَا بُدَّ أَنْ يَكُونَ
 بِكَ مَرَضٌ فِي مَعِدَتِكَ فَقَهَمَ الْحِصَانُ أَنَّ الذِّئْبَ يُرِيدُ أَنْ يَحْتَالَ
 عَلَيْهِ فَعَزَمَ عَلَى أَنْ يَنْتَقِمَ مِنْهُ . وَقَالَ لَهُ : إِنْ رَجُلِي بِهَا جُرْحٌ
 مِنْ أَثَرِ الْقَيْدِ الَّذِي كَانَ فِيهَا . فَتَقَدَّمَ الذِّئْبُ لِيَرَى الْجُرْحَ وَيُعَالِجَهُ
 وَهُوَ يَنْوِي أَفْتِرَاسَ الْحِصَانِ . وَلَكِنَّ الْحِصَانَ رَفَسَهُ فِي وَجْهِهِ رَفْسَةً
 أَطَارَتْ أَسْنَانُهُ وَهَشَّمَتْ وَجْهَهُ . فَقَرَّ الذِّئْبُ وَقَالَ : إِنَّنِي سَعَيْتُ
 فِي ضَرَرِي بِنَفْسِي لِأَنِّي ادَّعَيْتُ مَا لَا أَعْرِفُ نَاقِيًا أَنْ أَضُرَّ غَيْرِي
 فَعَادَ الضَّرَرُ عَلَيَّ . وَهَذَا جَزَائِي لِأَنَّ الشَّرَّ يُصِيبُ صَاحِبَهُ .

❦ القطار ❦

قَاطِرَةٌ الْحَدِيدِ تَسِيرُ بِالْوَقُودِ
 تُسْرِعُ بِالرُّكَّابِ وَالْمَتَاعِ وَالْبَرِيدِ
 تَنْقُلُهُمْ مِنْ بَلَدٍ لِبَلَدٍ بَعِيدِ
 تُوفِّرُ الْوَقْتَ كَمَا تُبْقِي عَلَى النُّقُودِ
 كَمْ يُخْرِجُ الْعِلْمُ لَنَا مِنْ عَمَلٍ مُفِيدِ

حَتَّى أَمْكَنَهُ أَنْ يَصِلَ إِلَيْهِ أَخِيرًا . فَشَرِبَ حَتَّى رَوَى بَعْدَ صَبْرِهِ
وَجِدِّهِ . وَكَذَلِكَ كُلُّ مَنْ جَدَّ وَجَدَ .

٣٧

❦ الدَّجَاجَةُ الَّتِي تَبْيِضُ الذَّهَبَ ❦

كَانَ رَجُلٌ عِنْدَهُ دَجَاجَةٌ . وَكَانَتْ تَبْيِضُ لَهُ كُلَّ يَوْمٍ بَيْضَةً
مِنَ الذَّهَبِ . فَيَأْخُذُهَا وَيَشْتَرِي بِهَا مَا يُرِيدُ . وَعَاشَ عَلَى ذَلِكَ
عِيشَةً سَعِيدَةً . وَلَكِنَّهُ ظَنَّ أَنَّ فِي بَطْنِ الدَّجَاجَةِ كَنْزًا . فَطَمَعَ
فِي أَنْ يَأْخُذَهُ دَفْعَةً وَاحِدَةً لِيَصِيرَ مِنَ الْأَغْنِيَاءِ . فَأَمْسَكَ الدَّجَاجَةَ
وَشَقَّ بطنَهَا . غَيْرَ أَنَّهُ لَمْ يَجِدِ الْكَنْزَ الَّذِي كَانَ يُرِيدُهُ . فَندِمَ
عَلَى مَا فَعَلَ . وَقَالَ : إِنَّ الطَّمَعَ هُوَ الَّذِي أَضَاعَ مِنِّي الذَّهَبَ الَّذِي
كَنتُ آخُذُهُ كُلَّ يَوْمٍ وَأَعِيشُ مِنْهُ فِي رَاحَةٍ وَسَعَادَةٍ .

٣٨

❦ الْحِصَانُ وَالذِّئْبُ ❦

كَانَ الْحِصَانُ فِي فَصْلِ الرَّبِيعِ يَعِيشُ فِي الْحَقْلِ يَأْكُلُ الْبَرَسِيمَ
وَالْحَشَائِشَ وَيَتَّقِلُ مِنْ مَكَانٍ إِلَى مَكَانٍ حُرًّا مُسْتَرِيحًا مِنَ الشُّغْلِ وَوَضِعِ
اللِّجَامِ فِي فَمِهِ وَالسَّرَجِ فَوْقَ ظَهْرِهِ وَالْقَيْدِ فِي رِجْلَيْهِ حَتَّى سَمِنَ
وَصَارَ حَسَنَ الْمَنْظَرِ قَوِيَّ الْجِسْمِ . فَمَرَّ بِهِ الذِّئْبُ يَوْمًا وَرَأَاهُ عَلَى
هَذِهِ الْحَالِ فَأَرَادَ أَنْ يَفْتَرِسَهُ لِيَأْكُلَ مِنْهُ مَا يُرِيدُ . وَلَكِنَّهُ رَأَى

و بعدَ أَنْ ذَهَبَ الدُّبُّ نَزَلَ ذَلِكَ الْمُدَّعِي عَنْ الشَّجَرَةِ وَأَقْبَلَ
نَحْوَ رَفِيقِهِ وَهُوَ فِي شِدَّةِ الْحَجَلِ . وَسَأَلَهُ عَلَى سَبِيلِ الْمُزَاحِ عَمَّا
قَالَهُ الدُّبُّ فِي أُذُنِهِ . فَقَالَ الثَّانِي : هَذَا دُبٌّ حَكِيمٌ . فَلَقَدْ أَخْبَرَنِي
أَنْ مَادَحَ نَفْسِهِ كَذَّابٌ لَا يُصَدِّقُ وَلَا يُعْتَمَدُ عَلَيْهِ .

٣٦

الْغُرَابُ وَالْجَرَّةُ

عَطِشَ غُرَابٌ وَأَرَادَ الشُّرْبَ وَطَفِقَ يَبْحَثُ عَنْ مَاءٍ فِي كُلِّ
مَا جَاوَرَهُ مِنَ الْجِبَاهِ . فَخَآبَ سَعْيُهُ وَلَمْ يَجِدْ إِلَّا جَرَّةً فِي قَعْرِهَا
قَلِيلٌ مِنَ الْمَاءِ لَمْ يَقْدِرْ أَنْ يَصِلَ إِلَيْهِ لِبُعْدِ غَوْرِهَا وَلِطُولِ عُقْبَتِهَا .
وَلَكِنَّ الْعَطَشَ أَشْتَدَّ بِهِ . فَأَعْمَلَ فِكْرَهُ فِي تَدْبِيرِ حِيلَةٍ يَرْفَعُ بِهَا الْمَاءَ
إِلَيْهِ مَا دَامَ هُوَ غَيْرَ قَادِرٍ عَلَى الْوُصُولِ إِلَى الْمَاءِ . وَصَمَّمَ عَلَى الْأَنْ
يَتْرُكَ الْمَكَانَ حَتَّى يَشْرَبَ مِنْ تِلْكَ الْجَرَّةِ . وَقَالَ فِي نَفْسِهِ : إِذَا
صَدَقَ الْعَزْمُ وَضَعَّ السَّبِيلُ .

عِنْدَ ذَلِكَ التَّفَتَّ حَوْلَهُ . فَرَأَى حِجَارَةً صَغِيرَةً كَثِيرَةً . فَذَهَبَ
إِلَيْهِ وَأَخَذَ وَاحِدًا بِمِنْقَارِهِ . وَرَمَاهُ فِي الْجَرَّةِ . فَارْتَفَعَ الْمَاءُ قَلِيلًا .
فَعَادَ وَجَاءَ بِغَيْرِهِ . فَزَادَ ارْتِفَاعُ الْمَاءِ . فَأَدْرَكَ أَنَّهُ إِذَا اسْتَمَرَّ عَلَى
عَمَلِهِ هَذَا وَدَابَّ عَلَيْهِ بَلَغَ غَايَتَهُ وَأُظْفَأَ حَرَارَةُ عَطَشِهِ . فَلَبِثَ
يَنْقُلُ الْحِجَارَةَ وَيَرْمِيهَا فِي جَوْفِ الْجَرَّةِ وَالْمَاءُ يَرْتَفِعُ فِيهَا قَلِيلًا قَلِيلًا

وكانت تحرُّسه إذا نامَ فتمنعُ عنه ما يؤذيه . وفي ذاتِ يومٍ نامَ
الرجلُ وكانت الدُّبَّةُ بجانيه تحرُّسه كعادتها . فجاءت ذُبَابَةٌ ووقعتُ
على وجهه فطردتها . فعادت ثانية . وكانت كلما طردتها تعودُ و
تقعُ على وجه صاحبها . فأغتاظت منها الدُّبَّةُ وأخذت حَجَرًا وألقته
عليها . فجاء الحجرُ على وجه صاحبها فمات .
وهكذا يفعلُ الصديقُ الجاهلُ .

٣٥

❦ مَادِحُ نَفْسِهِ كَذَابٌ ❦

مرَّ رجلانِ في أجمَةٍ كثيرةِ الأشجارِ . فرأى أحدهما على
الأرضِ آثارَ أَقْدَامِ السِّبَاعِ . فقال لرفيقه إِنَّهُ يَخْشَى أَنْ يُخْرِجَ
عليهما سَبْعٌ فيقتلُهما ، وليسَ معهما سلاحٌ يُدَافِعانِ به عن نفسيهما .
فقال الآخرُ : لا تَخَفْ ما دُمْتُ أنا معَكَ . وأنت تعلم مَبْلَغَ شجاعتي
وقوتي و و ما كادَ يُتِمُّ كلامه حتَّى سَمِعَا صوتَ دُبٍّ آتِيًا ،
فترَكَ ذلكَ المدَّعى رفيقه . وجَرى نحوَ شَجَرَةٍ وصَعِدَ إلى قِمَّتِهَا
هَرَبًا مِنَ الدَّبِّ . وأما الآخرُ فاستأقَى على الأرضِ و كَتَمَ نَفْسَهُ .
ولَمَّا جاءَ الدَّبُّ دَارَ حَوْلِهِ يَشُمُّ بَدَنَهُ فَلَمْ يَجِدْ فِيهِ نَفْسًا . فظَنَّ
أَنَّهُ مَيِّتٌ وَتَرَكَهُ وَانصَرَفَ . لأنَّه لا يأكلُ الميتةَ .

يَا أَخِي أَنْ تَنْصَحَنِي بِمَا يُرِيحُنِي مِنْ تَعَبِي هَذَا الشَّدِيدِ؟ فَقَالَ لَهُ
 الْحِمَارُ: تَمَارِضْ وَلَا تَأْكُلْ عِلْفَكَ فَإِذَا كَانَ الصَّبَاحُ وَرَأَى
 صَاحِبَنَا هَكَذَا تَرَكَكَ وَلَمْ يَأْخُذْكَ لِلْجِرَاثَةِ فَتَسْتَرِيحُ. قَالُوا:
 وَكَانَ صَاحِبُهُمَا يَفْهَمُ لِسَانَ الْحَيَوَانَاتِ فَفَهِمَ مَا دَارَ بَيْنَهُمَا مِنْ
 الْحَدِيثِ. ثُمَّ إِنَّ الثَّورَ أَخَذَ بِنَصِيحَةِ الْحِمَارِ وَعَمِلَ بِمُوجِبِهَا. وَلَمَّا
 أَقْبَلَ الصَّبَاحُ حَضَرَ صَاحِبُهُمَا فَرَأَى الثَّورَ غَيْرَ آكِلٍ عِلْفَهُ فَتَرَكَهُ
 وَأَخَذَ الْحِمَارَ بَدَلَهُ. وَحَرِثَ عَلَيْهِ كُلَّ ذَلِكَ الْيَوْمِ حَتَّى كَادَ يَمُوتُ
 تَعَبًا. فَتَدِمَ عَلَى نَصِيحَتِهِ لِلثَّورِ. وَلَمَّا رَجَعَ عِنْدَ الْمَسَاءِ قَالَ لَهُ الثَّورُ:
 كَيْفَ حَالُكَ يَا أَخِي؟ فَقَالَ: بِخَيْرٍ غَيْرَ أَنِّي سَمِعْتُ الْيَوْمَ مَا قَدْ
 هَانَنِي عَلَيْكَ. فَقَالَ لَهُ الثَّورُ: وَمَا ذَاكَ؟ قَالَ الْحِمَارُ: سَمِعْتُ
 صَاحِبَنَا يَقُولُ إِذَا بَقِيَ الثَّورُ هَكَذَا مَرِيضًا يَجِبُ ذَبْحُهُ لِئَلَّا
 نَخْسَرَ ثَمَنَهُ. فَالرَّأْيُ الْآنَ أَنْ تَرْجِعَ إِلَى عَادَتِكَ وَتَأْكُلْ
 عِلْفَكَ خَوْفًا مِنْ أَنْ يَحِلَّ بِكَ هَذَا الْأَمْرُ الْعَظِيمُ. فَقَالَ لَهُ الثَّورُ:
 صَدَقْتَ. وَقَامَ لِلْحَالِ إِلَى عِلْفِهِ فَأَكَلَهُ. فَعِنْدَ ذَلِكَ ضَحِكَ صَاحِبُهُمَا.
 (مَغْزَاهُ): مَنْ كَانَ قَلِيلَ الرَّأْيِ عَمِلَ مَا كَانَتْ عَاقِبَتُهُ
 وَبَالًا عَلَيْهِ.

الدُّبَّةُ وَصَاحِبُهَا

اصْطَادَ رَجُلٌ دُبَّةً وَصَادَ يُطْعِمُهَا وَيَسْقِيهَا حَتَّى أَلْفَتْهُ. وَ
 كَانَتْ تُسَاعِدُهُ فِي أَعْمَالِهِ وَتَذْهَبُ لِلصَّيْدِ. وَتُحْضِرُ لَهُ مَا تَصْطَادُهُ.

قَاعِدُ فِي قَعْرِ الْبَيْرِ . فَقَالَتْ لَهُ : مَا تَصْنَعُ هُنَا ؟ فَقَالَ لَهَا إِنِّي
 أَكَلْتُ نِصْفَ هَذِهِ الْجُبْنَةِ وَبَقِيَ نِصْفُهَا لَكَ فَأَنْزِلِي فَكُلِيهَا .
 فَقَالَتْ : وَكَيْفَ أَنْزِلُ ؟ قَالَ : تَقْعُدِينَ فِي الدَّلْوِ . فَقَعَدَتْ فِيهَا
 فَأَنْحَدَرَتْ وَارْتَفَعَ الثَّلَبُ فِي الدَّلْوِ الْأُخْرَى . فَلَمَّا اتَّقَيَا فِي وَسْطِ
 الْبَيْرِ قَالَتْ لَهُ : مَا هَذَا ؟ قَالَ : كَذَا التُّجَّارُ تَخْتَلِفُ . فَضَرَبَتْ
 بِهِمَا الْعَرَبُ الْمَثَلَ فِي الْمُخْتَلَفَيْنِ .

٣٢

❦ إِنْسَانٌ وَأَسَدٌ وَدُبٌّ ❦

حُكِيَ أَنَّ إِنْسَانًا هَرَبَ مِنْ أَسَدٍ فَأَلْتَجَأَ إِلَى شَجَرَةٍ فَصَعِدَ
 عَلَيْهَا . وَإِذَا فَوْقَهَا دُبٌّ يَلْقُطُ ثَمَرَهَا . فَجَاءَ الْأَسَدُ تَحْتَ الشَّجَرَةِ
 ثُمَّ أَقْتَرَشَ يَنْتَظِرُ نَزُولَ الْإِنْسَانِ . فَأَلْتَفَتَ الرَّجُلُ إِلَى الدُّبِّ فَإِذَا
 هُوَ يُشِيرُ إِلَيْهِ بِإِصْبَعِهِ عَلَى فَمِهِ أَنَّ أُسْكُتَ لئَلَّا يَشْعُرَ الْأَسَدُ أَنِّي
 هَهُنَا . فَتَحَيَّرَ الرَّجُلُ وَكَانَ مَعَهُ سِكِّينٌ لَطِيفٌ فَأَخَذَ يَقْطَعُ الْغُصْنَ
 الَّذِي عَلَيْهِ الدُّبُّ حَتَّى أَتَاهُ . فَوَقَعَ الدُّبُّ عَلَى الْأَرْضِ فَوَثَبَ
 عَلَيْهِ الْأَسَدُ فَتَصَارَعَا فَأَقْتَرَسَ الْأَسَدُ الدُّبَّ وَكَرَّ رَاجِعًا وَنَجَّى الرَّجُلُ .

٣٣

❦ حِمَارٌ وَثَوْرٌ ❦

زَعَمُوا أَنَّهُ كَانَ لِبَعْضِهِمْ حِمَارٌ قَدْ أَبْطَرَتْهُ الرَّاحَةُ وَثَوْرٌ قَدْ
 أَذَلَّهُ التَّعَبُ . فَشَكَا الثَّوْرُ أَمْرَهُ يَوْمًا إِلَى الْحِمَارِ وَقَالَ لَهُ : هَلْ لَكَ

النَّاسِكَ لَا يَقُودُ كَلْبًا . فَلَمْ يَزَالُوا مَعَهُ عَلَى هَذَا وَ مِثْلِهِ حَتَّى لَمْ
يَشُكَّ أَنَّ الَّذِي يَقُودُهُ كَلْبٌ وَ أَنَّ الَّذِي بَاعَهُ لَهُ سَحَرَ عَيْنَيْهِ .
فَأُطْلِقَهُ مِنْ يَدِهِ فَأَخَذَهُ الْمُحْتَالُونَ وَ مَضَوْا بِهِ .

٣٠

❦ إِنْسَانٌ وَ أَسَدٌ وَ دُبٌّ فِي بَيْتٍ ❦

حُكِيَ أَنَّ إِنْسَانًا هَرَبَ مِنَ الْأَسَدِ فَوَقَعَ فِي بَيْتٍ . وَ وَقَعَ
الْأَسَدُ عَلَيْهِ فَرَأَى الْأَسَدُ فِي الْبَيْتِ دُبًّا . فَقَالَ لَهُ الْأَسَدُ :
كَمْ لَكَ هَهُنَا ؟ فَقَالَ لَهُ : مَنذُ أَيَّامٍ وَ قَدْ قَتَانِي الْجُوعُ . فَقَالَ لَهُ :
دَعْنَا نَأْكُلَ هَذَا الْإِنْسَانَ وَ قَدْ كُفِينَا الْجُوعَ . فَقَالَ لَهُ : وَ إِذَا
عَاوَدَنَا الْجُوعُ مَرَّةً أُخْرَى فَمَاذَا نَصْنَعُ ؟ وَلَكِنَّ الْأُولَى أَنَّنَا نَحْلِفُ
لَهُ أَنْ لَا نُؤْذِيَهُ . فَيَحْتَالُ فِي خَلَاصِنَا لِأَنَّهُ أَقْدَرُ مِنَّا عَلَى الْحِيلَةِ .
فَحَلَفَا لَهُ فَأَحْتَالَ حَتَّى خَلَصَ وَ خَلَصَهُمَا . فَكَانَ نَظَرُ الدُّبِّ
أَكَلَ مِنْ نَظَرِ الْأَسَدِ .

٣١

❦ ثَعْلَبٌ وَ ضَبْعٌ ❦

حُكِيَ أَنَّ الثَّعْلَبَ أُطْلِعَ فِي بَيْتٍ وَ هُوَ عَاطِشٌ وَ عَلَيْهَا رِشَاءٌ
فِي طَرَفِهِ دَلْوَانِ . فَقَعَدَ فِي الدَّلْوِ الْعُلْيَا فَأَنْحَدَرَتْ فَشَرِبَ . فَجَاءَتْ
الضَّبْعُ فَأُطْلِعَتْ فِي الْبَيْتِ فَأَبْصَرَتْ الْقَمَرَ فِي الْمَاءِ مُتَّصِفًا وَ الثَّعْلَبُ

﴿ كَلْبَانِ ﴾

كَانَ مَرَّةً فِي دَارِ أَصْحَابِ كَلْبٍ دَعْوَةٌ . فَخَرَجَ الْكَلْبُ إِلَى
السُّوقِ فَلَقِيَ كَلْبًا آخَرَ . فَقَالَ لَهُ : أَعْلَمُ أَنَّ عِنْدَنَا الْيَوْمَ دَعْوَةٌ .
فَأَمْضِ بِنَا لِنَقْصِفَ الْيَوْمَ جَمِيعًا فَمَضَى مَعَهُ . فَدَخَلَ بِهِ إِلَى الْمَطْبَخِ .
فَلَمَّا نَظَرَهُ الْخُدَّامُ قَبَضَ أَحَدُهُمْ عَلَى ذَنَبِهِ وَرَمَى بِهِ مِنَ الْحَائِطِ إِلَى
خَارِجِ الدَّارِ فَوَقَعَ مَغْشِيًّا عَلَيْهِ . فَلَمَّا أَفَاقَ انْتَفَضَ مِنَ التُّرَابِ
فَرَأَاهُ أَصْحَابُهُ فَقَالُوا : أَيْنَ كُنْتَ الْيَوْمَ ؟ أَكُنْتَ تَقْصِفُ .
فَإِنَّا نَرَاكَ مَا خَرَجْتَ الْيَوْمَ تَذَرِي كَيْفَ الطَّرِيقُ .
(مَعْنَاهُ) : أَنَّ كَثِيرِينَ يَتَطَفَّلُونَ فَيَخْرُجُونَ مَطْرُودِينَ بَعْدَ
الِاسْتِخْفَافِ بِهِمْ وَالْهَوَانِ .

﴿ نَاسِكَ وَمُحْتَالُونَ ﴾

﴿ وَهُوَ مِثْلُ مَنْ صَدَّقَ الْكَذُوبَ الْمُحْتَالَ فَكَانَ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴾
زَعَمُوا أَنَّ نَاسِكَاً اشْتَرَى عَرَبِيًّا ضَخْمًا لِيَجْعَلَهُ قُرْبَانًا .
وَأَنْطَلَقَ بِهِ يَهْدُوهُ . فَبَصُرَ بِهِ قَوْمٌ مِنَ الْمَكْرَةِ فَأَتَمَرُوا بَيْنَهُمْ
أَنْ يَأْخُذُوهُ مِنْهُ . فَعَرَضَ لَهُ أَحَدُهُمْ فَقَالَ : مَا هَذَا الْكَلْبُ الَّذِي
مَعَكَ ؟ ثُمَّ عَرَضَ لَهُ آخَرُ فَقَالَ لِصَاحِبِهِ : مَا هَذَا نَاسِكَاً ، لِأَنَّ

﴿ غَزَالٌ وَثَلَبٌ ﴾

عَطِشَ غَزَالٌ مَرَّةً فَجَاءَ إِلَى عَيْنِ مَاءٍ يَشْرَبُ وَكَانَ أُلْمَاءُ
فِي جُبٍّ عَمِيقٍ . فَتَزَلَّ وَشَرِبَ ثُمَّ إِنَّهُ حَاوَلَ الطُّلُوعَ فَلَمْ يَقْدِرْ
فَنَظَرَهُ الثَّلَبُ فَقَالَ لَهُ : يَا أَخِي أَسَأْتَ فِي فِعْلِكَ إِذْ لَمْ تُمَيِّزْ
طُلُوعَكَ قَبْلَ نُزُولِكَ .

﴿ أَسَدٌ وَثَوْرٌ ﴾

أَرَادَ أَسَدٌ مَرَّةً أَنْ يَفْتَرِسَ ثَوْرًا فَلَمْ يَجِسُرْ عَلَيْهِ لِشِدَّتِهِ .
فَمَضَى إِلَيْهِ مُتَمَلِّقًا قَائِلًا : قَدْ ذَبَحْتُ خُرُوفًا سَمِينًا وَأَشْتَهِي أَنْ
تَأْكُلَ عِنْدِي هَذِهِ اللَّيْلَةَ مِنْهُ . فَأَجَابَهُ الثَّوْرُ إِلَى ذَلِكَ . فَلَمَّا
وَصَلَ إِلَى الْعَرِينِ وَنَظَرَهُ فَإِذَا الْأَسَدُ قَدْ أَعَدَّ حَطْبًا كَثِيرًا وَخَلَاقِينَ
كِبَارًا فَوَلَّى هَارِبًا . فَقَالَ لَهُ الْأَسَدُ : مَا لَكَ وَلَيْتَ بَعْدَ مَجِيئِكَ إِلَيَّ
هُنَا . فَقَالَ لَهُ الثَّوْرُ : لِأَنِّي عَامِتٌ أَنَّ هَذَا الْأُسْتِعْدَادَ لِمَا هُوَ
أَكْبَرُ مِنَ الْخُرُوفِ .

(مَعْنَاهُ) : أَنَّهُ يَنْبَغِي لِلْعَاقِلِ أَنْ لَا يُصَدِّقَ عَدُوَّهُ .

﴿ كَلْبٌ وَشَوْحَةٌ ﴾

خَطَفَ كَلْبٌ مَرَّةً بُضْعَةَ لَحْمٍ مِنَ الْمَسَاخِرِ وَ نَزَلَ يَخْوُضُ
فِي النَّهْرِ . فَنَظَرَ ظِلَّهَا فِي الْمَاءِ وَ إِذَا هِيَ أَكْبَرُ مِنْ أَلَّتِي مَعَهُ .
فَرَمَى أَلَّتِي مَعَهُ فَأَنحَدَرَتْ شَوْحَةٌ فَأَخَذَتْهَا . وَ جَعَلَ الْكَلْبُ
يَجْرِي فِي طَلَبِ الْكَبِيرَةِ فَلَمْ يَجِدْ شَيْئاً . فَرَجَعَ فِي طَلَبِ أَلَّتِي
كَانَتْ مَعَهُ فَلَمْ يُصِبْهَا . فَقَالَ : وَيْحِي ، أَنَا الَّذِي أَلْقَيْتُ نَفْسِي
فِي الْغُرُورِ . لِأَنِّي ضَيَّعْتُ مَا كَانَ تَحْتَ يَدِي . وَسَعَيْتُ فِي طَلَبِ
مَا لَيْسَ هُوَ تَحْتَ يَدِي وَ لَا يَصْلُحُ لِي :
(مَعْرَاهُ) : لَا يَذْبَغِي لِلْإِنْسَانِ أَنْ يَتْرَكَ شَيْئاً قَلِيلاً مَوْجُوداً
وَ يَطْلُبُ شَيْئاً كَثِيراً مَفْقُوداً .

﴿ أَرَانِبٌ وَ ثَعَالِبٌ ﴾

الْأُسُورُ مَرَّةً وَقَعَتْ بَيْنَهُمْ وَ بَيْنَ الْأَرَانِبِ حَرْبٌ . فَمَضَتْ
الْأَرَانِبُ إِلَى الثَّعَالِبِ يَسُومُونَ مِنْهُمْ الْحِلْفَ وَالْمُعَاصِدَةَ عَلَى
الْأُسُورِ . فَقَالُوا لَهُمْ : لَوْلَا أَنْ عَرَفْنَاكُمْ وَ لَوْ لَا أَنَّنَا نَعْلَمُ لِمَنْ
تُحَادِبُونَ لَفَعَلْنَا ذَلِكَ .

(مَعْنَاهُ) : أَنْ سَبِيلَ الْإِنْسَانِ إِلَّا يُحَارِبَ مَنْ هُوَ أَشَدُّ

بَأْسًا مِنْهُ .

قَالَتْ ضَرَبَتْهَا النَّحْلَةُ بِحُمَتِهَا . وَفِيهَا هِيَ تَمُوتُ قَالَتْ فِي نَفْسِهَا :
لَقَدْ أُسْتَوْجِبْتُ مَا نَالَني مِنَ السُّوءِ . فَإِنِّي لَا أَحْسِنُ الزَّفَّتَ
فَكَيْفَ بِالْعَسَلِ .

(مَغْزَاهُ) : أَنَّ أَنْاسًا كَثِيرِينَ يَدْعُونَ مَا لَا يَنْبَغِي لَهُمْ
فَتَنْفُضِحُ عَاقِبَتَهُمْ .

﴿ مَثَلُ الْخَنَزِيرِ وَالْأَتَانِ ﴾

كَانَ عِنْدَ رُومِيٍّ خَنَزِيرٌ فَرَبَطَهُ إِلَى أُسْطُوَانَةٍ وَوَضَعَ الْعَلْفَ
بَيْنَ يَدَيْهِ لِيَسْمِنَهُ . وَكَانَ بِجَنِبِهِ أَتَانٌ لَهَا جَحْشٌ . وَكَانَ ذَلِكَ
الْجَحْشُ يَلْتَقِطُ مِنَ الْعَلْفِ مَا يَتَنَاثَرُ . فَقَالَ لِأُمِّهِ : يَا أُمَّاهُ ! مَا
أَطْيَبَ هَذَا الْعَلْفَ لَوْدَامَ . فَقَالَتْ لَهُ : يَا بُنَيَّ لَا تَقْرَبْهُ فَإِنَّ وَرَاءَهُ
الطَّامَّةَ الْكُبْرَى . فَلَمَّا أَرَادَ الرُّومِيُّ أَنْ يَذْبَحَ الْخَنَزِيرَ وَوَضَعَ
السِّكِّينَ عَلَى حَاقِهِ جَعَلَ يَضْطَرِبُ وَيَنْفُخُ . فَهَرَبَ الْجَحْشُ وَأَتَى
إِلَى أُمِّهِ وَأَخْرَجَ لَهَا أَسْنَانَهُ وَقَالَ : وَيْحَكَ يَا أُمَّاهُ أَنْظِرِي هَلْ
بَقِيَ فِي خِلَالِ أَسْنَانِي شَيْءٌ مِنْ ذَلِكَ الْعَلْفِ فَأَقْلَعِيهِ . فَمَا أَحْسَنَ
الْقَنَعَ مَعَ السَّلَامَةِ !

فَخَبَطَهُ الْأَسَدُ فَأَطَارَ رَأْسَهُ . ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَى الثَّغْبِ وَقَالَ : مَا كَانَ أَجْهَلَ صَاحِبِكَ بِالْقِسْمَةِ . هَاتِ أَنْتَ ! فَقَالَ : يَا أَبَا الْحَارِثِ ! الْأَمْرُ وَاضِحٌ . الْحِمَارُ لِنَعْدَائِكَ وَالظَّبْيُ لِعِشَائِكَ وَتَخَلَّلَ بِالْأَرْنَبِ فِيمَا بَيْنَ ذَلِكَ . فَقَالَ لَهُ الْأَسَدُ : ! مَا أَقْضَاكَ ! مَنْ عَلَّمَكَ هَذَا الْفِقْهَ ؟ فَقَالَ : رَأْسُ الذِّئْبِ الطَّائِرُ مِنْ جُثَّتِهِ .

٢١

❦ مَثَلُ فَارَةِ الْبَيْتِ وَفَارَةِ الصَّحْرَاءِ ❦

قِيلَ : إِنَّ فَارَةَ الْبُيُوتِ رَأَتْ فَارَةَ الصَّحْرَاءِ فِي شِدَّةٍ وَمِحنةٍ . فَقَالَتْ لَهَا : مَا تَصْنَعِينَ هَهُنَا ؟ أَذْهَبِي إِلَى الْبُيُوتِ الَّتِي فِيهَا أَنْوَاعُ النَّعِيمِ وَالْخِصْبِ . فَذَهَبَتْ مَعَهَا . وَإِذَا صَاحِبُ الْبَيْتِ الَّذِي كَانَتْ تَسْكُنُهُ قَدْ هَيَّأَ لَهَا الرِّصْدَ لِبِنَةٍ تَحْتَهَا شَحْمَةٌ . فَأَقْتَحَمَتْ لِتَأْخُذَ الشَّحْمَةَ فَوَقَعَتْ عَلَيْهَا اللَّبَنَةُ فَحَطَّمَتَهَا . فَهَرَبَتْ الْفَارَةُ الْبَرِّيَّةُ وَهَزَّتْ رَأْسَهَا مُتَعَجِّبَةً وَقَالَتْ : ! أَرَى نِعْمَةً كَثِيرَةً وَبَلَاءً شَدِيدًا . أَلَا إِنَّ الْعَافِيَةَ وَالْفَقْرَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ غِنَى يَكُونُ فِيهِ الْمَوْتُ . ثُمَّ فَرَّتْ إِلَى الْبَرِّيَّةِ .

٢٢

❦ خُنْفَسَةٌ وَنَحْلَةٌ ❦

قَالَتْ خُنْفَسَةٌ مَرَّةً لِنَحْلَةٍ : لَوْ أَخَذْتَنِي مَعَكَ لَعَسَلْتُ مِثْلَكَ وَأَكْثَرَ . فَأَجَابَتْهَا النَّحْلَةُ إِلَى ذَلِكَ . فَلَمَّا لَمْ تَقْدِرْ عَلَى وِفَاءِ مَا

(مَعْنَاهُ) : أَنَّ الشَّرِيرَ يَقْدِرُ أَنْ يُفْسِدَ الْخَيْرَ وَ قَلِيلًا مَا
يَصْلَحُهُ الْخَيْرُ .

﴿ ثَعْلَبٌ وَ طَبْلٌ ﴾

﴿ وَ هُوَ مِثْلُ مَنْ يَسْتَكْبِرُ الشَّيْءَ حَتَّى يُجَرِّبَهُ فَيَسْتَصْفِرُهُ ﴾

زَعَمُوا أَنَّ ثَعْلَبًا أَتَى أَجْمَةً فِيهَا طَبْلٌ مُعَلَّقٌ عَلَى شَجَرَةٍ . وَ
كَلَّمَا هَبَّتِ الرِّيحُ عَلَى قُضْبَانِ الشَّجَرَةِ حَرَّكَتَهَا فَضَرَبَتْ الطَّبْلَ فَسَمِعَ
لَهُ صَوْتُ عَظِيمٌ . فَتَوَجَّهَ الثَّعْلَبُ نَحْوَهُ لِمَا سَمِعَ مِنْ عَظِيمِ
صَوْتِهِ . فَلَمَّا وَصَلَ إِلَيْهِ وَجَدَهُ ضَخْمًا فَأَيَّقَنَ فِي نَفْسِهِ بِكَثْرَةِ
الشَّحْمِ وَاللَّحْمِ فَعَالَجَهُ حَتَّى شَقَّه . فَلَمَّا رَأَاهُ أَجُوفًا لَا شَيْءَ
فِيهِ قَالَ : لَا أَذْرِي لَعَلَّ أَفْشَلَ الْأَشْيَاءِ أَجْهَرُهَا صَوْتًا وَ
أَعْظَمُهَا جُثَّةً .

﴿ أَسَدٌ وَ ثَعْلَبٌ وَ ذِئْبٌ ﴾

﴿ وَ هُوَ مِثْلُ مَنْ اتَّعَظَ بِغَيْرِهِ وَ اعْتَبَرَهُ ﴾

إِصْطَحَبَ أَسَدٌ وَ ثَعْلَبٌ وَ ذِئْبٌ . فَخَرَجُوا يَتَصَيَّدُونَ .
فَصَادُوا حِمَارًا وَ أَرْنَبًا وَ ظَبْيًا . فَقَالَ الْأَسَدُ لِلذِّئْبِ أَقْسِمُ بَيْنَنَا .
فَقَالَ : الْأَمْرُ بَيْنَ . الْحِمَارِ لِلْأَسَدِ وَ الْأَرْنَبِ لِلثَّعْلَبِ وَ الظَّبْيِ لِي .

بِذَلِكَ . ثُمَّ فَعَلَ بِذَلِكَ مَا فَعَلَهُ بِهَذَا . وَهَكَذَا حَتَّى كَادَ يَذْهَبُ
بِالْجُبْنَةِ . فَقَالَتْ لَهُ أَلْقِطَتَانِ : نَحْنُ رَضِينَا بِهَذِهِ الْقِسْمَةِ فَأَعْطَانَا
الْجُبْنَةَ . فَقَالَ : إِذَا كُنْتُمَا أَنْتُمَا رَضِيْتُمَا فَإِنَّ الْعَدْلَ لَا يَرْضَى .
وَمَا زَالَ يَقْضِمُ الْقِسْمَ الرَّاجِحَ مِنْهُمَا كَذَلِكَ حَتَّى أَتَى عَلَيْهِمَا
جَمِيعًا . فَرَجَعَتِ أَلْقِطَتَانِ بِحُزْنٍ وَخَيْبَةٍ وَهُمَا تَقُولَانِ :
وَمَا مِنْ يَدٍ إِلَّا يَدُ اللَّهِ فَوْقَهَا . وَلَا ظَالِمٍ إِلَّا سَيِّئِلِي بِأَظْلَمِ .

١٧

❖ صَائِدٌ وَعُصْفُورٌ ❖

كَانَ صَائِدٌ يَصِيدُ الْعَصَافِيرَ فِي يَوْمٍ بَارِدٍ . فَكَانَ يَذْبُحُهَا
وَالدُّمُوعُ تَسِيلُ . فَقَالَ عُصْفُورٌ لِصَاحِبِهِ : لَا بَأْسَ عَلَيْكَ مِنْ
الرَّجُلِ . أَمَا تَرَاهُ يَبْكِي ؟ فَقَالَ لَهُ الْآخَرُ : لَا تَنْظُرْ دُمُوعَهُ
وَأَنْظُرْ مَا تَصْنَعُ يَدَاهُ .

١٨

❖ أَسْوَدٌ ❖

أَقْبَلَ أَسْوَدٌ فِي فَصْلِ الشِّتَاءِ يَأْخُذُ الثَّلْجَ وَيَفْرُكُهُ بِهِ
بَدَنَهُ . فَبَقِيلَ لَهُ : لِمَاذَا ذَلِكَ ؟ فَقَالَ : لَعَلِّي أَبْيَضُ . فَقَالَ
لَهُ حَكِيمٌ : يَا هَذَا لَا تُتْعِبْ نَفْسَكَ فَرُبَّمَا أَسْوَدَ الثَّلْجُ مِنْ
جِسْمِكَ وَهُوَ بَاقٍ عَلَى حَالِهِ .

كَيْفَ أَنْتُمْ وَكَيْفَ أحوَالُكُمْ ؟ فَقَالُوا : إِنَّا بِخَيْرِ يَوْمٍ لَا نَرَى
وُجُوهَكُمْ .

(مَغْزَاهُ) : أَنَّ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ يُظْهِرُونَ الْمَحَبَّةَ وَ يُبْطِنُونَ
الْبَغْضَاءَ .

١٥

﴿ إِنْسَانٌ وَأَلْمُوتُ ﴾

حَمَلَ إِنْسَانٌ مَرَّةً جُرْزَةً حَطَبٍ . فَثَقُلَتْ عَلَيْهِ . فَلَمَّا أَعْيَا
وَصَجِرَ مِنْ حَمْلِهَا رَمَى بِهَا عَنْ كَتِفِهِ وَ دَعَا عَلَى رُوحِهِ بِالْمَوْتِ .
فَشَخَصَ لَهُ أَلْمُوتُ قَائِلًا : هَا أَنَاذَا . لِمَ دَعَوْتَنِي ؟ فَقَالَ لَهُ
الْإِنْسَانُ : دَعَوْتُكَ لِتُحَوِّلَ هَذِهِ الْجُرْزَةَ مِنَ الْحَطَبِ عَلَى كَتِفِي .
(مَغْزَاهُ) : أَنَّ أَلْعَالَمَ بِأَسْرِهِ يُجِبُّ الدُّنْيَا وَإِنَّمَا يَمْلُ مِنَ
الضُّعْفِ وَالشَّقَاءِ .

١٦

﴿ قِطَّتَانِ وَالْقِرْدُ ﴾

اِخْتَطَفَتْ قِطَّتَانِ جُبْنَةً وَذَهَبَتَا بِهَا إِلَى قِرْدٍ لِكَيْ يَقْسِمَهَا
بَيْنَهُمَا . فَقَسَمَهَا إِلَى قِسْمَيْنِ أَحَدُهُمَا أَكْبَرُ مِنَ الثَّانِي وَوَضَعَهُمَا
فِي مِيزَانِهِ . فَرَجَحَ الْأَكْبَرُ . فَأَخَذَ مِنْهُ شَيْئًا بِأَسْنَانِهِ وَهُوَ
يُظْهِرُ أَنَّهُ يُرِيدُ مُسَاوَاتَهُ بِالْأَصْغَرِ . وَلَكِنْ إِذْ كَانَ مَا أَخَذَهُ
مِنْهُ هُوَ أَكْثَرُ مِنَ الْأَلْزِمِ رَجَحَ الْأَصْغَرُ فَفَعَلَ بِهَذَا مَا فَعَلَهُ

١٢

﴿ قَطُّ ﴾

دَخَلَ قَطُّ مَرَّةً دُكَانَ حَدَّادٍ فَأَصَابَ الْمِبْرَدَ فَأَقْبَلَ يَلْحَسُهُ
 بِلِسَانِهِ وَأَلَدَّمَ يَسِيلُ مِنْهُ وَهُوَ يَبْلَعُهُ وَيَظْنُهُ مِنَ الْمِبْرَدِ إِلَى
 أَنْ فَنِيَ لِسَانُهُ فَمَاتَ .

(مَغْزَاهُ) : الْجَاهِلُ لَا يُفِيْقُ مِنْ جَهْلِهِ مَا دَامَ الطَّمَعُ
 غَالِبًا عَلَيْهِ .

١٣

﴿ صَبِيٌّ وَعَقْرَبٌ ﴾

كَانَ صَبِيٌّ يَصِيدُ الْجُرَادَ مَرَّةً فَنَظَرَ عَقْرَبًا فَظَنَّهَا جَرَادَةً ،
 فَحَدَّ يَدَهُ لِيَأْخُذَهَا ثُمَّ تَبَاعَدَ عَنْهَا . فَقَالَتْ لَهُ : لَوْ أَنَّكَ قَبَضْتَنِي
 بِيَدِكَ لَتَخَلَّيْتَ عَنْ صَيْدِ الْجُرَادِ .

(مَغْزَاهُ) : أَنَّ سَبِيلَ الْإِنْسَانِ أَنْ يُمَيِّزَ بَيْنَ الْخَيْرِ وَالشَّرِّ
 وَيُدَبِّرَ لِكُلِّ شَيْءٍ تَدْبِيرًا عَلَى حَدِّتِهِ .

١٤

﴿ النُّمُوسُ وَالْدَّجَاجُ ﴾

بَلَغَ النُّمُوسَ أَنَّ الدَّجَاجَ قَدْ مَرَضُوا ، فَلَبِسُوا جُلُودَ طَوَاوِيسَ
 وَأَتَوْا لِيَزُورُوهُمْ ، فَقَالُوا لَهُمْ : السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَيُّهَا الدَّجَاجُ .

سَائِيَانُ وَجُنُودُهُ إِلَى هُنَاكَ وَصَعِدَ أَلهُذُهُ إِلَى الْجَوِّ وَصَادَ
جَرَادَةٌ وَكَسَرَهَا وَرَمَى بِهَا فِي الْبَحْرِ وَقَالَ : كُلُوا ، فَمَنْ فَاتَهُ
اللَّحْمُ لَمْ تَفُتْهُ الْمَرْقَةُ . فَضَحِكَ سَائِيَانُ وَجُنُودُهُ . وَ أَخَذَهُ
بَعْضُ الشُّعْرَاءِ فَقَالَ :

وَ كُنْ قَنُوعًا فَقَدْ جَرَى مِثْلُ . إِنْ فَاتَكَ اللَّحْمُ فَاشْرَبِ الْمَرْقَةَ .

١٠

❦ كِلَابٌ وَ ثَعْلَبٌ ❦

أَصَابَ الْكِلابُ مَرَّةً جِلْدَ سَبْعٍ فَأَقْبَلُوا يَنْهَشُونَهُ ، فَبَصُرَ
بِهِمُ الثَّعْلَبُ فَقَالَ لَهُمْ : أَمَّا إِنَّهُ لَوْ كَانَ حَيًّا لَرَأَيْتُمْ مَخَالِيهَ
كَأَنِّيَا بِكُمْ وَأَطْوَلَ .

(مَغْزَاهُ) : أَلْنَهَى عَنْ الشَّمَاتَةِ بِالْمَوْتِ .

١١

❦ أَلَوْزٌ وَالْخُطَّافُ ❦

أَلَوْزٌ وَالْخُطَّافُ تَشَارَكَا فِي الْمَعِيشَةِ فَكَانَ مَرْعَاهُمَا فِي
مَحَلٍّ وَاحِدٍ . فَمَرَّ بِهِمَا الصَّيَّادُونَ يَوْمًا . فَمَا كَانَ مِنَ الْخُطَّافِ إِلَّا
أَنْ طَارَ وَسَلِمَ . فَأَمَّا أَلَوْزٌ فَأَذْرَكَ وَذُبِجَ .

(مَغْزَاهُ) : مَنْ عَاشَرَ مَنْ لَا يُشَاكِكُهُ أَحَاقَ بِهِ السُّوءُ .

﴿اللُّصُوصُ وَأَبُو بَكْرِ الرَّبَّانِيُّ﴾

دَخَلَ اللَّصُوصُ عَلَى أَبِي بَكْرٍ الرَّبَّانِيِّ يَطْلُبُونَ شَيْئًا .
وَرَأَاهُمْ يَدُورُونَ فِي الْبَيْتِ فَقَالَ : يَا فِتْيَانُ ، هَذَا الَّذِي تَطْلُبُونَهُ
فِي اللَّيْلِ قَدْ طَلَبْنَاهُ فِي النَّارِ فَمَا وَجَدْنَاهُ ، فَضَحِكُوا وَخَرَجُوا .

﴿سَيِّدُنَا عُمَرُ وَعَامِلُهُ﴾

دَخَلَ عَامِلٌ عَلَى عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَوَجَدَهُ مُسْتَأْقِيًا وَ
صَبِيَانُهُ يَلْعَبُونَ عَلَى بَطْنِهِ . فَأُنْكَرَ ذَلِكَ فَقَالَ عُمَرُ : كَيْفَ
أَنْتَ مَعَ أَهْلِكَ ؟ قَالَ : إِذَا دَخَلْتُ سَكَتَ النَّاطِقُ . فَقَالَ :
أَعْتَزِلُ فَإِنَّكَ لَا تَرْفُقُ بِأَهْلِكَ وَوَلَدِكَ فَكَيْفَ تَرْفُقُ بِأُمَّةٍ
مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ .

﴿ضِيَافَةُ الْأَهْدُهُدِ﴾

قِيلَ إِنَّ الْأَهْدُهُدَ قَالَ لِسُلَيْمَانَ عَلَيْهِ السَّلَامُ : إِنِّي أُرِيدُ
أَنْ تَكُونَ فِي ضِيَافَتِي . فَقَالَ لَهُ سُلَيْمَانُ : أَنَا وَحْدِي ؟ فَقَالَ :
لَا ، بَلْ أَنْتَ وَالْعَسْكَرُ فِي جَزِيرَةٍ كَذَا فِي يَوْمٍ كَذَا . فَمَضَى

﴿النَّحْوِيُّ وَالْمَلَّاحُ﴾

رَكِبَ نَحْوِيُّ سَفِينَةً فَقَالَ لِلْمَلَّاحِ : أَتَعْرِفُ النَّحْوَ؟ قَالَ :
لَا . قَالَ : ذَهَبَ نِصْفُ عُمْرِكَ . فَهَاجَتِ الرِّيحُ وَأُضْطَرَّتِ السَّفِينَةُ
فَقَالَ الْمَلَّاحُ : أَتَعْرِفُ السِّبَاحَةَ؟ قَالَ : لَا . قَالَ : ذَهَبَ كُلُّ عُمْرِكَ .

.

﴿إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَدْهَمَ وَالْغَنِيُّ﴾

قَالَ رَجُلٌ لِإِبْرَاهِيمَ بْنِ أَدْهَمَ : أَقْبِلْ مِنِّي هَذِهِ الْجُبَّةُ . قَالَ :
إِنْ كُنْتُ غَنِيًّا قَبْلَتُهَا مِنْكَ . فَقَالَ : أَنَا غَنِيٌّ . قَالَ : كَمْ مَالُكَ؟
قَالَ : أَلْفَانِ . قَالَ : أَيَسْرُكَ أَنْ يَكُونَ أَرْبَعَةُ آلَافٍ؟ قَالَ :
نَعَمْ . قَالَ : أَنْتَ فَقِيرٌ لَا أَقْبِلُهَا مِنْكَ .

٦

﴿الْإِلَّصُّ وَالْفَقِيرُ﴾

دَخَلَ إِلَّصٌّ عَلَى بَعْضِ الْفُقَرَاءِ فَفَتَّشَ أَلْبَيْتَ فَلَمْ يَجِدْ فِيهِ
شَيْئًا فَلَمَّا أَرَادَ أَنْ يَخْرُجَ قَالَ صَاحِبُ أَلْبَيْتِ : إِذَا خَرَجْتَ فَأَغْلِقِ
أَبْوَابَ . قَالَ الْإِلَّصُّ : مِنْ كَثْرَةِ مَا أَخَذْتُ مِنْ بَيْتِكَ تَسْتَخْدِمُنِي!

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

١

﴿مُنَجِّمٌ وَرَجُلٌ﴾

سَأَلَ مُنَجِّمٌ رَجُلًا عَنْ طَائِعِهِ فَقَالَ : تَيْسٌ . قَالَ : لَيْسَ
فِي السَّمَاءِ تَيْسٌ . قَالَ الرَّجُلُ : كَانَ يَقُولُ الْمُنَجِّمُونَ : الطَّالِعُ فِي
وِلَادَتِي جَدْيٌ وَ أَنَا صِرْتُ كَهَلًا فَلَا بُدَّ أَنْ يَصِيرَ طَالِعِي تَيْسًا .

٢

﴿الْإِسْكَندَرُ وَالنِّسَاءُ﴾

قَصَدَ الْإِسْكَندَرُ مَوْضِعًا فَحَارَبَتْهُ النِّسَاءُ فَكَفَّ عَنْهُنَّ فَقَالَ :
إِنَّ هَذَا جَيْشٌ إِنْ غَلَبْنَاهُ مَا لَنَا مِنْ فَخْرٍ ، وَإِنْ كُنَّا مَغْلُوبِينَ
فَذَلِكَ فَضِيحَةٌ أَلَدَّهَرٍ .

٣

﴿أَعْرَابِيٌّ وَحَالُهُ﴾

قِيلَ لِأَعْرَابِيٍّ : كَيْفَ أَصْبَحْتَ ؟ قَالَ : لَا كَمَا يَرْضَى اللَّهُ
تَعَالَى وَلَا الشَّيْطَانُ وَلَا أَنَا . فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَرْضَى أَنْ أَكُونَ
عَابِدًا ، وَالشَّيْطَانُ أَنْ أَكُونَ كَافِرًا ، وَأَنَا أَرْضَى أَنْ أَكُونَ
مَرْذُوقًا ، وَلَسْتُ كَذَالِكَ .

کتاب مطالعات

للسنة الثالثة و الرابعة من المدارس الثانوية في يوغوسلافيا

تأليف

الدكتور شاكر سيقيريچ و محمد پاشيچ و محمد خانجيج

طبع على نفقة إدارة الأوقاف بسرای بوسنه

في مطبعة الحكومة بسرای بوسنه - ١٣٥٥ هـ و ١٩٣٦ م

